

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Andreæ Vallensis Vvlgo Del Vavlx Andanensis, I. V. D. Et
In Alma Academia Lovaniensi SS. Canonum Professoris
Ordinarii, Paratitla Ivris Canonici Sive Decretalivm D.
Gregorii Papæ IX. Svmmaria Ac ...**

Delvaux, André

Coloniæ Agrippinæ, 1686

Ex Libro Tertio.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62177](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62177)

PARATITLA
SIVE
SUMMARIA
ET METHODICA EXPLICATIO
LIBRI TERTII
DECRETALIVM.

TITULUS I.

De vita & honestate Clerico-
rum.

1. *Causarum fori Ecclesiastici alia Temporales, alia Spirituales.*
2. *Item alia Civiles, alia Criminales.*
3. *Civiltum alia propria Clericorum, alia communes Clericis & laicis.*
4. *Methodus libri hujus.*
5. *Clerici quo modo instituire & componere vitam debeant.*
6. *Debent esse continentes.*
7. *Abstinerè à crapula & ebrietate.*
8. *Vitare tabernas cautionarias.*
9. *Alieni ab omni avaritia.*
10. *Abstinerè à lusu alearum & taxillorum.*
11. *A mimis, jocularibus, & inhonestis spectaculis.*
12. *A negotiis & commerciis secularibus.*
13. 14. 15. *Deferentes vestes congruentes ordini suo.*
16. *Non portantes arma.*
17. *Non comam aut barbam nutrientes.*
18. *Dum divina celebrant, separati à populo.*
19. *Denique ab omni crimine abstinenses.*

1. **P**ost explicatum toto præcedenti libro univèrsam ordinis judiciarii rationem, proximum est, ut ad materiam ipsam seu res & causas, quæ in forum seu judicium Ecclesiasticum deduci solent, transeamus.

Earum aliæ sunt Temporales; ut si de fundo, equo, domo, pecunia, & similibus agatur, de quibus etiam Judex laicus cognoscere potest in suo foro. Aliæ sunt Spirituales, vel spiritualibus annexæ, de quibus, quando quaestio est juris, ne quidem incidenter Judicem secularem cognoscendi potestatem habere, diximus supra, & tradit Foller. ad Marantam 4. p. Distinct. 13. n. 2. & 3.

2. Rursus aliæ sunt Civiles, quarum appellatione comprehenduntur etiam multæ spirituales, secundum Cardinalem, in Clement. 1. col. 4. qu. 5. de offic. jud. deleg. ut cum agitur de jure aliquo incorporali, veluti Sacramentis Ecclesiæ, officio & administratione Ecclesiæ, præbendâ, dignitate, Canonicatu, personatu, decimis, vestibus, & aliis ornamentis Ecclesiæ, Clem. Dispensatosam de judiciis. Abbas in c. Consulere 38. c. Ad nostram, c. Ad aures 24. inf. de Simonia: item de causa matrimoniali, legitimatione prolis, & generaliter ubicumque agitur de causis beneficialibus; quoad petitorium scilicet: nam si judicio agatur possessorio, puta

ad recuperandam possessionē beneficii Ecclesiastici, non est causa spiritualis, ut notant Glos. & Abbas in *e. Cum dilectus* 32. *sup. de elect. & rursum Glos. & Abbas in e. Litteras* 7 *sup. de jurament. calumnia*, Cardin. in *d. Clement. Dissendiosam* in 10 *quæst.* Aliæ verò sunt Criminales, ut cum agitur de hæresi, apostasia, usuris, & similibus. Primum agemus de Civilibus: postea de Criminalibus acturi.

3. Cum autem Civilium aliæ sint propriæ Clericorum (sumpto hic eo nomine generaliter, ut comprehendat omnes, qui divinis ministeriis & officiis sunt mancipati, licet nullo ordine Ecclesiastico, & ne tonsurâ quidem insigniti sint, ut Moniales, & olim Monachi, & alii hujusmodi) quales sunt causæ beneficiorum Ecclesiasticorum; aliæ verò communes tam Clericis quàm Laicis, ut sunt contractuum testamentorumque jura, cum sacrorum & Sacramentorum usus; aliæ denique laicorum duntaxat, ut causæ matrimoniales. * 4. De duobus prioribus generibus hoc libro agendum est; hoc ordine, ut primum de Clericorum moribus seu vita & honestate tractetur: cum quia hæc potissimum in Clericis requiruntur, qui toti populo se exemplum & vitæ formam exhibeant necesse est, de iisque controversiæ existere possunt; tum quia in bonorum divisione, animi, corporis & fortunæ, tamquam animi bona, quæ consistunt in virtutibus, primum locum obtinent.

5. Quibus autem prædiri moribus, & qua conversatione debeant esse Clerici, prælatè describit Isidorus *De Ecclesiast. Officiis lib. 2. c. 2.* indeque Gratianus in *Can. Hic igitur Dissin.* 23. & vel ipsa nominis indicat notio: cum enim, ut lib. 1. diximus, Clerici dicantur à Græca voce, *κλῆρος* quasi de sorte vel in sortem Domini vocati sint, decet eos omnino, ut verbis utar Concil. Trid. *Sess. 22. cap. 1. de reformat.* vitam moreque suos omnes ita componere, ut habitu, gestu, incessu, sermone, aliisque omnibus rebus nil, nisi grave, moderatum, ac religione plenum, præ se ferant; leviam etiam delicta, quæ in ipsis maxima essent, effugiant; ut eorum actiones cunctis adferant venerationem.

6. Cum igitur nihil sit à purissimis & mundissimis illis mysteriis divinis, quibus mancipantur, magis alienum, quàm polluti, corpo-

ris polluta conscientia, peculiariter Clerico, præsertim in sacris ordinibus constitutos, non solum ab incontinentia, verum etiam ab omni incontinentiæ ac libidinis Veneræ suspicione oportet esse alienos atque immunes *cap. Vi Clericorum* 13 *hoc tit.* illamque quàm maximè à locis ac rebus sacris rejicere & extirpare. Et propterea Clericus Moniales, vel earum Monasteria, frequentans familiarius, quàm deceat, si monitus non desistat, deponitur; laicus verò excommunicatur, *Monasteria* 8 *hoc tit.* Deque hæresi vehementer suspectus est, & contra eum tamquam hæreticum procedi potest, qui mulierem pœnitentem ad libidinem actusque illicitos allicere ac provocare præsumpserit tentaveritque, quemadmodum Archiepiscopo Hispalensi rescripsit Pius V. apud Piatec *p. 2. cap. 4. art. 6. n. 10.*

7. Ac proinde etiam ad vitam atque honestatem spectat Clericorum: Primum, ut à caprula & ebrietate (quæ omnium vitiorum fomes ac nutritrix est, *can. fin. Dissin.* 35.) diligenter abstineant, ut vinum sibi temperent, & se vino quandoquidem ebrietas & mentis inducat exilium, & libidinis provocet incentivum, *e. Acrapula* 14, *hoc tit.* ubi qui calices foecundiores exhaurit, & ad æquales haustus alium obligat (scilicet ad se mutuo ingurgitandum & inebriandum) si monitus à superiore non desistat, ab officio vel beneficio suspenditur. Aliàs ad æquales haustus potatio, quæ causa honoris aut votivæ salutis pro Principibus aut amicis fit, licita est; modò ea cautio adsit, ne quis inebrietur, *Zyp. De jure Pont. novo l. 1. n. 8.*

8. Secundò, ut prorsus evitent tabernas, nisi fortè causa necessitatis in itinere constituti, *can. Nemo oportet, can. Nulli Clerico, & can. Clerico Dissin.* 44. *e. penult. h. t.* Quod & Synodus provincialis Mechliniensis anno 1607. præcipit. In istis autem Canonibus non est constituta pœna contrarium facientibus: & ideo relicta videtur arbitrio superioris, ut eam consideratis frequentatione actuum, personarum qualitate, & videntium scandalo, majorem vel minorem infligat.

9. Tertio, ut ab omni avaritia sint maximè alieni: nam qui festinat ditari non erit innocens, ait Sapiens, *Prov. 28.* imò avaro nihil est scelestius; nihilque iniquius, quam amare pecuniam, *Ecc. 10.* Et proinde Iudices Ecclesi-

fici, sive Ordinarii, sive delegati, gratis judicare debent, *c. Cum ab omni o hoc tit.*, si utique habeant aliunde, ex quo honestè vivant.

10. Quartò, ut ad aleas & taxillos non ludant, nec hujusmodi ludis intersint, *c. penult. h. t.* Alea ludus tabulæ est, eoque nomine intelligitur omnis ludus, in varietate fortunæ consistens, quique casu potius quam arte dirigitur. Prohibetur autem ludus iste, sicut taxillorum, Clericis, propter plurima, quæ occasione illius perpetrari solent crimina: quorum sedecim refert, & certis versibus comprehendit Hostiensis in Summa tit. de excessibus Prælatorum & Clericorum. Et sanè alearum taxillorumque nulli prosperi eventus: nam & qui perdit, affligitur, & qui vincit, illicitur, inque insidias protrahitur, omnesque hujusmodi ludi magistri nudi, inopes atque egeni existere solent. Unde Horat. lib. 1. epist. 18.

Quem amosa Venus, quem præceps alea nudat.

11. Quintò, ut mimis, jocularioribus & histriionibus non intendant, *d. c. penult. hoc tit.* ut à ludis theatralibus abstineant, *c. Cum decoram 12. h. t.* nec hujusmodi ludos aut inhonesta spectacula in Ecclesiis exhibeant, *d. c. Cum decoram*: quia per ejusmodi ludos & inhonesta spectacula Ecclesiæ inquinaretur honestas & dignitas, quam tamen decet decor & sanctitudo, *psal. 92.* quæque esse debet domus orationis, *Marci 11.* Vide Conc. Trid. Sess. 22. in decreto de observ. & evitanda in celebratione Missæ.

12. Sextò, ut negotiis & commerciis secularibus sese non implicent: alias verò post monitionem tertiam interim quoad bona & facultates suas privilegium perdunt clericale, *c. ult. hoc tit. can. Clerici xiv qu. 4.* Negotiator autem est, qui comparat rem, ut illam ipsam integram & immutatam dando vendendoque lucretur, *can. Efficentis vers. Quicumque Dist. 88.*

13. Septimò, ut vestes congruentes suo ordini semper deferant, (quamvis alias habitus non faciat Monachum) ut per decentiam habitus extrinseci, morum honestatem intrinsecam ostendant, *Co. c. Trid. Sess. 14. cap. 6.* Nam forma vestium, inquit S. Bernardus *De considerat. lib. 3. cap. 11.* d. fornicitatis mentium, & morum indicium est. Quid sibi vult, quod Clerici aliud esse, aliud videri volunt? nempe habitu milites, quæstu Clericos, actu neutrum exhibent: nam neque pugnant, ut milites, neque,

ut Clerici, evangelizant. Ita ille. Ideoque licet proprius habitus Clericorum nullibi determinetur, *refl. Gloss. fin. in Clement. 1. De cler. 1.* tamen à vestibus inhonestis, & luxum præferentibus, veluti rubeis & viridibus, abstinere debent Exceptis S. R. Ecclesiæ Cardinalibus, quibus ab Innoc. IV. in Concilio Lugdunensi anno 1240. concessus fuit galeri & purpurei usus, ut ex Platina refert Piasc. in Praxi Episc. cap. 2. cap. 3. art. 2. n. 29. Habitu præterea longiori aut breviori uti non decet, quam qui ordini cujusque conveniat, nullo alio admixto, *c. penult. hoc tit.* & vestem oportet esse talarem, *can. penult. Distinct. 23.*

14. In Synodo autem Mechliniensi 1607. tit. 18. c. 4. statuitur, ut Clericus & togam & pileum deferat quadratum: verum ejus decreti observantiam remississe Reverendiss. Joan. Mirzum Clero civitatis Anversipiensis, in acceptatione ejusdem Synodi, ob singulares istius loci respectus, testatur Zypæus *hoc tit. n. 6.* Dum verò peregrinatur, vel est in villa Clericus, modò habitu utatur ultra genua pendente, excusatur per d. Synod. Mechlin.

15. Excusatur etiam paupertas & metus & verisimile periculum itineris, *d. c. penult. hoc tit.* Nec propter unicam habitus omissionem Clericus privilegio privatur clericali, verum ad hoc requiritur perseverantia, & ut ex tali habitus indecentis usu communiter existimetur laicus, ut ex Prospero Farinae. notat. Piasc. d. locum 30. Qui ibidem tradit n. 29. honestatem vestium Clericalium ponderandam esse ex consuetudine & usu cujusque regionis, *per eam Si quis virorum Dist. 30.* videlicet ne sint communes eum illis, quibus laici & militares in illa regione utuntur: *Gloss. in d. eam Si quis virorum & alia similia in d. c. penult. de auratis, Steph. Weym. in Analyt. sua ad Clement. Quoniam h. t. n. 14.* Quare prohibetur etiam uti ænis, sellis, pectoralibus, calcæibus auratis, fibulis, corrigiis auri vel argenti ornatum habentibus, annulo: exceptis iis, quibus ratione dignitatis id concessum est, *d. c. penult. hoc tit.*

Postremò notandum hic est, Constitutionem Sixti V. contra non utentes aut abutentes habitu Clericali, quam cum ejusdem moderatione refert Piasc. d. locum 28. non esset receptam usu quoad poenam privationis, ipso facto incurrendam.

16. Octavo, cum officium clericale reddat inhabiles ad pugnandum Clericos, etiam contra Saracenos, *s. Ex multa 9. in fine inf. de voto & voti redemptione* quippe cum simul nequeant Deo & saeculo militare, *can. Quicumq; xxxiii. qu. 8.* & lacrymae atque orationes sint munimenta sacerdotum, *can. Convenio h. quid ergo d. causa & quast. recte* constitutum est, ut arma non portent Clerici, *c. 2. hoc tit. ad offerendum* scilicet: nam ad se, vel res suas, vel proximum defendendum, vel ad latronum terrorem, si per loca periculosa transituri sint, ea deferre licet, *s. Dilatio de sententia excommunicat. in 6. cap. Maximianus xxxiii quast. 3.* & notat Panormit. in d. e. 2. adjiciens, nomine armorum non venire parvum cultellum, ad sciendum forte panem adaptatum. Licet autem Clerici saeculares ob delationem armorum non sint ipso facto excommunicati, sed excommunicandi, *d. s. 2.* tamen Religiosi arma tenentes intra septa monasterii, absque licentia Superioris sunt ipso facto excommunicati, *Clement. Non agro De statu Regularium.*

17. Nonò, interdictum Clericis, ut comam aut barbam non nutriant, *c. 4. 5. 7. hoc tit.* quia ministri altaris mentem debent habere elevatam, non velatam. D. Thom. p. 3. qu. 49. art. 1. capilli autem in velamen dati, sunt 1. ad Corin. 11. omniemque superfluitatem temporalem oportet à Clerico abesse, *c. penult. hoc tit.* Superflua autem per capillos signantur, cum ex superfluis generentur, D. Thom. d. loco. Hac tamen in re videmus passim obtinere in contrarium consuetudinem, quae valet, *arg. cap. fin. sup. de consuetudine.*

18. Decimò, debent vel communiter, *c. Quoniam 9. hoc tit.* vel separatim inter se viventes rebus vacare divinis, nec permittere, dum sacra faciunt, populum intra cancellos ad altare consistere, ut separatus sit clericus à populo, *c. 1. hoc tit.* & ut liberius sacra officia exercere & intendere divinis valeant, *can. Sacerdotum 30. de consecrat. Distinct. 2.* cumque laicis sint digniores, *can. Duo sunt xii. quast. 1.* debent in loco & sedibus praeferi laicis.

19. Denique, ut summatim dicam, debent ab omnibus criminibus, imò ab omni eo, quod speciem criminis habet, vel alteri scandalo esse potest, omni diligentia sibi cavere & ab-

stinere. Vide praecalam admonitionem Concilii Trident. Sess. 2. in Decreto de modo vivendi §. Episcopos vero & quoscumque alios, & in praemio Decreti de reformat. Sess. 14. §. c. 6. ejusdem Sess. item Sess. 22. cap. 1. & Sess. 24. cap. 12.

TITULUS II.

De Cohabitatione Clericorum & mulierum.

1. Interdicta Clericis habitatio cum mulieribus, excepta matre, avia &c.
2. Nisi & tales de lubrica vita sint suspecta.
3. Poena Clericorum non abstinendum à consortio mulierum.
5. Ratio hujus interdictionis.
6. An liceat Clerici concubinari Missam audire.

Solent mulierum consortia reddere vitam Clericorum de incontinentia suspectam; unde merito hic Tit. sequitur:

1. Vetuerunt proinde & interdixerunt Canones Clericis non solum matrimonium ac matrimonii usum, verum etiam quamlibet periculosam ac suspectam cum mulieribus cohabitationem, praeterquam, cum avia, matertera, amita, matre, sorore, neptē, & quaecumque ex familia sunt domestica necessitate, veluti ancillae & pedissequae, *can. Cum volumus 24. can. Omnibus 26. Distinct. 81. & can. Interdixit Distinct. 32.* Ratio hujus exceptionis est, quia in illis personis naturale foedus nihil permittit saevi criminis suspicari, *c. A nobis 9. hoc tit.* Ideoque idem dicendum de aliis profectionis ætatis feminis, modò honestae sint & omnem suspensionem excludant.

2. Quòd si & tales de incontinentia & lubrica vita sint suspectae, non licebit Clericis cum eis cohabitare, quia infligante diabolo & in illis scelus perpetratum reperitur, aut etiam in pedissequis earundem, *cap. 1. hoc tit.* nam & Thamar à fratre suo oppressa & corrupta fuit, *2. Reg. 13.* Unde de D. Augustino legitur, quod ne cum sorore quidem habitare

voluerit, dicens: Quæ cum sorore mea sunt, sorores meæ non sunt, *can. Legitur 25. distinct.*
81. Sin autem ex his Clericis sacris initiatus indigeret aliqua, habent eam in vico aut in villa, longe à sua conversatione, & inde ei, quæ sunt necessaria, subministrat, *d. c. 1.*

3. Alioq[ue] Clericus sacris initiatus, qui cum mulieribus suspectis versatur, si ab earum colloquio ac consortio ter monitus non absteat excommunicandus est, *c. 2. q[ue] sit.* Si verò fornicariam seu concubinam habeat, & monitus eam non dimittat, suspendi debet à beneficiis Ecclesiasticis, privandus fructibus beneficii sui: & si suspensus, eandem retinere adhuc præsumpserit, deponi seu privati beneficio, *c. 4. eod.* si tamen exacta probatione constet teneri concubinam à Clerico: nec enim mox & præcipitanter ad sententiam privationis aut depositionis proliendum est; & non solum præsumptionibus, sed concludentibus probationibus ad hoc opus est. Ad eam tamen abjurandam compelli non debet, ob periculum per iurii, *c. 3. eod.* Et licet, ubi crimen Clerici concubinarii notorium est, ad condemnationem eius ac punitionem, nec testis nec acculator sit necessarius, aut opus prævia monitione, *c. Tu nos 8. eod.* cum excessus notorius examine non indigeat, *c. Bona sup. de elect.* nullaque validior sit probatio, quam per evidentiam rei, *Glof. in Ad nostram sup. de iurejurando:* tamen sine monitione prævia ad privationem perveniri non potest, *c. Si quis 4. c. Si autem 6. h. 2. Conc. T. id. Sess. 25. cap. 14.*

Episcopi verò & Religiosi nullam omnino ad cohabitandum admittere mulierem debent aut possunt, *Novell. 5. De Monachis cap. 3. Novell. 12. De sanctiss. Episcopis c. 29 in fine l. Eum qui. & Aurb. Episcopus Cod. de Episc. & Clericis. & similibus,* Hostiens. in *Summa hoc tit.* idque ob statum perfectionis, in quo tales sunt.

4. Porro tam stricte prohibitionis Clericorum eum mulieribus cohabitationis rationes assignari vacat possunt: Prima, quod difficillimum sit Clericis castitatem servare illibatam, cohabitando, conversando, aut familiarius agendo eum mulieribus: imo p[er] se tam impossibile, quam stupam aut ceram appositam igni illam servare, aut abscondere fovereque ignem in sinu, ut vestimenta non ardeant, aut ambulare super prunas, ut plantæ non adurantur.

Proverb. 6. Nec est, quòd quis viribus suis confidat: nam quis Davide vel Samphone fortior, aut Salomone sapientior? quos tamen incauta familiaritas & perniciofa mulierum vice-runt & deceperunt blandimenta, Et ut cessaret periculum: tamen talis conversatio, inquit Augustinus suspicionis malam porrigit famam & pudicitia: bonum frustra intrinsecus laborioso ag[er]e custodit, quod extrinsecus efficit infamari. Secunda, quia huiusmodi cohabitatio & conversatio plurimum arect Clericos à perfectione in illis requisita, *can. Hospitalium 17. distinct. 31.* Tertia, est excellentia ministerii sacerdotalis, quæ ex parte ministri requirit maximam munditiam.

5. Quid autem de Clericis incontinentibus quoad penas & modum procedendi statuat Conc. Trident. brevitatis causa videre ibidem licet *Sess. 25. cap. 14. & sequent. de Reform.* Quæque ratione idem Concilium adversus concubinarios laicos procedendum putet, & quibus penis, afficiendi sint, traditur *Sess. 24. c. 8.*

6. Tantum superest hic dubium, an, qui novit Clericum concubinarium sive fornicatorem, Missam eius licite audire, vel ab eo Sacramenta percipere valeat? Idem verarevidetur, *canon. Nullus 5. distinct. 32.* Sed dicendum ex *e. Vestra, & ult. hoc tit.* quòd eum Clericus aut Presbyter fornicarius quoad se tantum suspensus sit, id est, non percipiat fructum divinarum mysteriorum ac Sacramentorum ad suam salutem, non verò quoad alios; in officio nequaquam vitari debeat, quamdiu toleratur: nisi peccatum huiusmodi sit notorium per sententiam, vel per confessionem in iure factam, (quod Interpp. vocant notorium iuris) aut per evidentiam rei, quæ tergiversatione aliqua celari non possit, nempe quando crimen ita est publicum, ut toti populo pateat (quod vocant notorium facti): *c. Tu nos 8. & d. cap. ult. hoc tit.* hoc enim casu, de quo intelligitur *d. canon. Nullus*, vitari debet: non quòd divina Sacramenta, quæ purgatoria cunctarum cogitationum existunt, pollueri valeat: sed ut peccandi licentia cæteris auferatur, & ipse, videns se contemni ob fornicationem, citius ad p[en]itentia fructum trahatur, *d. e. Vestra hoc tit.*

TITULUS III.

De Clericis conjugatis.

§. I.

De Clerico Ordine sacro initiato.

1. *Cœlibatus Clericis semper commendatus.*
2. *Matrimonium sacris initiati ipso jure nullum est.*
3. 4. 5. 6. *Alia pœna è veteribus Canonibus, & Conc. Trid.*
7. *Ratio prohibitionis.*
8. *In Græcica Ecclesia licet retinere uxores antea ductas.*

1. **C**anones sacri aded voluerunt castitatem Clericis esse commendatam, Clericorum ut non solum veterint cohabitationem cum mulieribus, sibi non junctis matrimonio, sed etiam jam inde à temporibus Apostolorum cœlibatam aded annexum esse voluerint sacris Ordinibus, ut iis initiati neque uxores ducere, neque ductis antea, post ordinationem, uti permittantur, saltem in Ecclesia Latina: quin etiam castitatem perpetuam vovere debeant sacris initiandi, ut constat ex *can. Apostolorum 15. &c. 2. h. 1.* variisque auctoritatibus summorum Pontificum, Conciliorum, & veterum Patrum, *Distinct. 23. & 32. per tot.* variis item ea de re editis civilibus Constitutionibus, *l. Eum qui & Auth. Multo magis Cod. de Episc. & Clericis, & similibus.*

Dispicendum autem potissimum hic est, quatenus Clerici conjugati beneficia habere vel retinere possint, vel non: nam de validitate matrimonii per Clericum contracti agitur *lib. 1. Tit. Qui Clerici vel vorventus matrim. contrahere possunt.*

1. Cœlibatus igitur à sacris Canonibus ita annexus semper fuit Ordinibus sacris, ut si quis ordine sacro initiatus uxorem duxerit, & matrimonium sit nullum, prout definit Conc. Tri. *Sess. 14. c. 19.* & compelli debeat ad ductam abjurandam, ac pœnitentiam agendam de commisso, per excommunicationis & suspensionis ab executione Ordinum sententiam, simulque privari officiis & beneficiis Ecclesiasticis, *c. h. 1.*

3. Quinimò decreto Conc. Toletani IV. permixtum fuit Episcopis, fœminas hujusmodi, conjunctas Clericis illicitè, auferre & venundare; illis pro tempore relegatis ad pœnitentiam, quos suâ libidine in fecissent. Sed & Urban. II. in *c. Eos qui distinct. 32.* Principibus indulgit licentiam redigendi in servitutem focarias, si Clerici, ab Episcopo moniti, nolent ab illis separari.

4. Unde patet Canonum Ecclesiæ circa hanc rem alios mitiores, alios severiores olim fuisse. Nam & Concilium Toletanum VII. *cap. 6.* jubet ejusmodi fœminas recludi in monasteriis, ut ibidem sub gravibus pœnitentiæ oneribus usque ad finem vitæ degant. Ancyrannum verò, *cap. 20.* annos pœnitentiæ septem adultero imponit. Neocesariensis, *cap. 1.* Presbyterum, uxorem ducentem, deponi; fornicantem vel adulterantem extra Ecclesiam abjici, & inter laicos ad pœnitentiam redigi mandat. Eliberit *cap. 13.* statuit, virginibus vorifragis, etiam respiscensibus, in fine tantum dandam esse communionem. Virginibus autem sine voto in corpus suum peccantibus annus præscribitur, priusquam reconcilienter, si modò violatoribus suis nupserit, si alii quinquennii pœnitentia. Idem Concilium *cap. 17.* statuit; si vidua peccaverit, post quinquennem pœnitentiam communioni restituendam, si coram nupserit, si alteri, nec in fine dandam communionem. Concilium denique Mariscon. *cap. 2.* statuit, ut nulla mulier in cubiculum Episcopi absque duobus Presbyteris aut certè Diaconis ingredi permittatur, referente Zypæo *De Jure Pontif. novo lib. 3. h. 1. nu. 2* 5.* Verùm ut antè diximus, hodie & quoad pœnas & quoad modos procedendi contra concubinarios Clericos, sequendum est Conc. Trid. *Sess. 25. cap. 14. De reformat.*

Clerici itaque conjugati sunt in primis irregulares, ita ut nec in susceptis Ordinibus ministrare, nec ad majores promoveri valeant.

6. Sunt excommunicati ipso jure, *Clement. unica de affinitate & consanguinit.* reservata abolutione Episcopo; *Gloss. ibid. in V. obtinere Sanchez De Matrimonio lib. 7. Disputat. 48.* ubi fufius *d. Clement. explicat.* Attamen si Clericus dimissa uxore quam duxerat, pœnitentiam egerit, seq; vitæ probitate commendabile

egerit, potest ex indulgentia Episcopi officio suo, Ordinisque exercitio restitui, *c. Sanè 4. hoc tit.*

Item redduntur suspecti de hæresi; & potest contra eos per Inquisitores procedi.

Incurrent etiam pœnam stupri, si virginem sub figura ac prætextu matrimonii violarint, quamvis verba de præsentem ac benedictiones præcesserint, *Dias in Praxicrim. Canon. c. 74.*

7. Cæterum merito hæc ita à sacris Canonibus constituta sunt: nam si in veteri lege, qui ad altare altari, ad offerendum panes materiales, & sacrificia animalium mortuorum jubebantur esse mundi, *Exodi 9.* & continentibus abstinentesque ab uxoribus, pro tempore, quo ministraturi erant, *can. Tenere h. nam si prisca dist. 31.* si item Flamines gentiles seu sacerdotes Ethnici in superstitionis suis cultibus ac ritibus, ipsi sacra servientes, tanto opere ac studio castitatem servarint: quàm castos & puros esse decet sacerdotes Dei, ac reliquos Clericos sacris initiatos, qui velut templum ac vasa sunt Domini & sacrarium Spiritus sancti, jugiterque altari adstant, *can. Decernimus Dist. 28. & similibus*: præsertim cum non accedant ad offerendas carnes vitulorum aut hircorum, ut in veteri lege, sed ad immolandum agnum immaculatum, ipsum Salvatorem JESUM Christum, verum Deum & hominem. Facit, quod Clericus divisus in duo plenam sui non habeat potestatem, ideoque minus cogitare valeat, quæ Dei sunt, sed potius, quo modo placeat uxori. Præterea rerum Ecclesiasticarum substantia per conjugatos facile deperit, quas subtraherent forte prospiciendis & alendis proliis suis, *c. Diversis 5. h. t.*

8. Dixi antè, saltem in Ecclesia Latina: quia licet in Ecclesia Orientali seu Græca nunquam licuerit post sacros Ordines susceptos uxorem ducere, ut patet ex *can. Si quis eorum dist. 32. c. A multis sup. De arate & qualitate ordinis*, tamen concessum tandem fuit, ut saltem antea ductis uterentur, uti constat ex *c. Cum olim h. t. can. Aliper dist. 31.*

Ubi tamen observandum olim, ante tempora D. Gregorii Subdiaconatum non fuisse Ordinem sacrum, ut supra diximus, ac proinde licuisse tunc Subdiaconis uxores ducere, & ductis uri.

¶

§. II

De Clerico minoribus ordinibus initiato, contrahente matrimonio.

1. Talis ducta uxore amittit beneficium ipso facto.
2. Nec resignare illud potest in favorem tertii.
3. 4. Licet etiam matrimonium sit nullum, vel irritum.
5. Impubes, vel pubes cum pubere vel impubere contrahens non excedit beneficium.
6. Aliàs ne quidem consensu Episcopi, beneficium simplex retinere potest.
7. 8. Conjugatus quibus casibus beneficium retinere possit.

1. Quid si Clericus, in minoribus Ordinibus constitutus, continere se non possit, aut non velit, permittendus est uxorem sortiri, *can. Si qui vero Dist. 32. can. Quia tua §. si quis xii. quest. 1.* Verum si contraxerit valide, beneficium, si quod habuerit, statim ducta uxore vacat, *c. 1. h. t. sicut & pensio*, si quam habeat titulo clericali, seu loco beneficii, quod resignavit quæ per matrimonium, licet copula non sequatur, vinculo incompatibili cum beneficio sese quæ astringit; sicque eo ipso per spontaneam dimissionem videtur beneficium repudiare, nec illud recuperat sponsa decedente, vel monasterium ingrediente, *DD. in d. c. 1.* quia quod semel extinctum est, non reviviscit amplius, licet causa extinguens cesserit, *can. Quam periculosum v. 31. q. 1. Clement. Gratia De rescriptis.* Ob eadem rationem accessus, regressus, ac quodlibet aliud jus ad beneficium Ecclesiasticum vacant ipso jure, *d. Clement. Gratia*: quia facilius perditur jus ad id, quàm in re, *c. Quemadmodum sup. De juramento*.

2. Hinc sequitur Clericum, post contractum valide matrimonium, non posse beneficium quod antè obtinebat, resignare in alicujus favorem, sed teneri statim possessionem ejus dimittere, illudque posse, tamquam vacans ipso jure & facto, impetrari.

3. Quod si matrimonium sit nullum, gravissima est quæstio, an vacet similiter beneficium, de qua varii variè sentiunt; ut videre est apud Sanchez De matrim. lib. 7. Disp. 43. ubi relictis tribus sententiis, adhæret triæ, nempe per

matr.

matrimonium, quomodocumque & quacumque ex causa nullum, non amitti ipso jure debet: sed sententia Judicis opus esse: ea inter alias ratione, quod non praestet impedimentum, quod de jure non sortitur effectum; quodque patia sint esse nullum ipso facto, & non factum: nec in ullo textu inveniatur decretum, solum attentionem cum ipso facto irritum sufficere in hoc casu.

4. Hinc etiam verius est, Clericum initium sacris Ordinibus, contrahentem matrimonium, sed irritum, propter consanguinitatem, vel aliud impedimentum dirimens, non amittere beneficium suum ipso jure, ut tradit Sanchez *d. l. ca.*

5. Quid si Clericus impubes cum sponsa impubere aut pubere, vel pubes cum impubere per verba ad praesentem contraxerit, nec malitia suspicatur aetatem? (cujusmodi matrimonium resolvitur in sponsalia de futuro, *c. unico De dispensat. impuberum in 6.*) Talis non excidit beneficium suo, nisi adveniente legitima aetate matrimonium sic contractum ratiificetur, iis modis, de quibus per text. *Glos. & DD in d. c. unico*; si quidem constat apud omnes, non amitti beneficia per sponsalia de futuro, quando quidem statum incompatibilem cum beneficio non inducant, sed sint duntaxat via ad illum.

6. An autem de consensu Episcopi Clericus beneficium simplex, ante contractum matrimonium obientum, retinere possit, matrimonio contracto cum virgine, quaeri etiam potest? Communi opinione receptum est, non posse, quia conjugati beneficiorum sunt incapaces. Non obstat *canon. Si quis Distinct. 32.*

Canon Quia tua xi. q. 1. quia non loquuntur de beneficiis Ecclesiasticis, sed de stipendiis sustentationis, quae dantur Clericis conjugatis, clericaliter viventibus, & Ecclesiae deservientibus; idque de gratia magis, quam de jure, & tanquam elemosyna, non tanquam praebenda.

7. Ceterum iis casibus, quibus conjugatus potest suscipere Ordines, secundum *dist. a. in lib. 1.* potest etiam obtinere beneficium. Etiam intelligendus est *canon. De Siracusana Distinct. 28.* ubi habens uxorem eligitur in Episcopum.

8. Potest etiam conjugatus obtinere bene-

ficiam ex dispensatione, non quidem Episcopi, sed summi Pontificis, *c. Diversis 5. h. 1.* ubi jubetur, ut Episcopus conjugatos beneficiis, post conjugium adeptis, privet; & statim subditur, *Nisi forte tu talibus scienter contuleris Ecclesiastica beneficia, quibus eos non pot. sed per superiorum decernimus spoliandos*: nam inde colligitur, non sufficere dispensationem Episcopi; quae si sufficeret, non essent spoliandi beneficiis, ab Episcopo sibi collatis.

Non obstat, quod Episcopus dispense cum homicida & irregulari, *c. Ad audientiam 12. inf. De homicidio*; & cum deposito, *can. Sodemita Dist. 63.* qui sunt casus graviore: quia in materia dispensationis, quae est exorbitans a jure, non valet argumentum a casibus permissis ad non permissos, etiam minores. Vide Sanchez *De matrim. lib. 7. Disputat. 42. num. 1. & seq.*

§. III.

An Clericus conjugatus immunitate Ecclesiasticam perinde gaudeat ac non conjugatus.

1. Clericus conjugatus qualiter privilegio fori gaudeat.
2. In Clerico conjugato quomodo censetur habitus clericalis.
3. Quid in eodem requirat Conc. Trident.
4. Quo ad caetera privilegia reputatur laicus.
5. Separatus ab uxore & ordinatus gaudet privilegio clericalibus.
6. Contra Clericum ordinatum per dispensationem uxorem ducens.

1. Ita videtur de jure antiquo: at verò jure novo, *in c. unico h. 1. in 6.* statuitur, ut praeter privilegium canonis *Si quis suadente xv. q. 4.* (quo manus violentas in Clericum injiciens excommunicationem incurrit, non nisi a summo Pontif. absolvendus) gaudeat duntaxat privilegio fori: & quidem, ut docet Sanchez *d. lib. 7. Disp. 46. n. 2.* quoad causas, non civiles, sed criminales, si ve ex criminaliter si ve civiliter continentur, prout Clericis conceditur *c. 2. sup. De foro compet.* Idque non aliter, quam si cum unica & virgine contraxerit, & tempore commissi delicti (quod ad hoc, ut quis gaudeat

deat foro etiam attenditur, *arg. l. 1. D. De pœnis*)
tonsuram & simul habitum deferat seu detule-
rit clericalem, exteriorem scilicet & apparen-
tem, *d. c. unico, ibi, vestes deferans clericales; &
similibus.*

2. Dicitur autem habitus clericalis, cum ejus
non sit à jure determinata qualitas, quo ex re-
gionis ulu honesti Clerici conjugati utuntur,
arg. cap. Ioannes 7. h. t. ita scilicet, ut ex aspectu
à quolibet iudicetur Clericus, *Glof. communiter
approbata in c. penult. sup. De vita & honest. Cleri-
cor.* Neque enim cogendus est iis vestibus in-
duti, quibus Clerici non conjugati, ministerio
Ecclesiæ vacantes, utuntur.

3. Cæterum decretum *d. c. unici* confirmat
Concilium Trident. *Sess. 25. c. 6. De reformat.*
eique hæc superaddit, modò Clerici tales Eccle-
siæ alicujus servitio vel ministerio ab Episcopo
sint deputati, eidemquè Ecclesiæ in clericali
habitu & tonsura deserviant & ministrent,

Quòd si harum conditionum vel una defe-
cerit, nullo privilegio clericali gaudebunt, con-
suetudine in contrarium, etiam immemoriali,
nequidquam suffragante. Sed & amittent cæ-
tera, præter privilegium canonis & fori, eo ip-
so, quo contrahunt matrimonium: fori verò &
canonis eo ipso, quo non servant condiciones
requisitas, etiam citra admonitionem vel decla-
rationem Judicis; quia ista privatio non imponi-
tur ut delicti pœna, sed ob defectum condi-
tionis requisitæ. Vide Steph. Weyms, in *Ana-
lysi sua ad d. c. o. n.*

4. Insuper quoad cætera privilegia Clericus
conjugatus reputatur omninò laicus, etiam per
matrimonium nondum consummatum, San-
chez *d. loc. n. 13. & seq.* Ideoque nec Vicarius
Episcopi in spiritualibus esse potest, nec inter-
esse divinis tempore interdicti, nec gaudet pri-
vilegio clericali, quoad gabellas, indictiones,
munera sæcularia, & quæcumque alia obse-
quia, *c. Quamquam De censibus in 6. Covar.
pract. qu. c. 31. n. 9.*

5. Quòd si verò conjugatus cum unica &
virgine separaretur ab uxore communi consen-
su, legitimoque modo ordinetur, perinde gau-
debit immunitate Ecclesiastica ac cæteri non
conjugati, quia talis reputatur ab Ecclesia
non tamquam conjugatus, sed tamquam vi-
duus continens; & civili quodam modo, quoad

usum & societatem matrimonii, uxor illi qua-
si mortua censetur. A fortiori idem dicendum,
si illa moriatur, & ipse redeat ad propria Cle-
ricorum ministeria, Videatur plenius Sanchez *d.
loco.*

6. Aliud dicendum de eo, qui in sacris con-
stitutus per dispensationem ducit uxorem,
quia talis omninò abstrahitur & quasi depo-
nitur à statu clericali. Sanchez *d. loco*: ubi docet
Clericum conjugatum per negotiationem hon-
nestam non amittere dicta privilegia, modò
condiciones requisitas servet. Similiter docet
Clericum, conjugatum cum unica & virgine,
amittentem privilegia clericalia, ob depolu-
tionem habitus clericalis & tonsuræ: car-
cuperare, resumptis habitu & tonsurâ: nec
per unam aut alteram habitus dimissionem
amitti privilegia, modò aliàs continuò dele-
rat.

TITULUS IV.

De Clericis non residenti- bus.

1. *Residero quid sit.*
2. *Tenantur beneficiati ad residentiam, etiam
ratione simplicis beneficii.*
3. *Quod tamen fallit ex generali consuetudine.*
4. *Ideoque per substitutum quis deservit re-
sist.*
5. *Quo pacto procedendum contra non residen-
tes.*
6. 7. *Causa justa excusans à residentia.*
8. *Quo casu debentur grossi fructus, non distri-
butiones.*
9. *Nisi ex certis causis.*
10. *Decreta Conc. Trid. circa residentiam Cleri-
corum.*

I. Clerici non solum inhonestè vivunt, ma-
licium consortia familiaritatemque con-
sectando, sed & non residendo in Ecclesiis suis,
& interim fructus percipiendo, eam ob causam
quandoque etiam puniendi & privandi be-
neficiis.

Est autem Residere nihil aliud, quam deservire, Flaminius *de resignat. benefic. lib. 1. qu. 10.* & Residere personaliter non est aliud, quam personale debitum per se præstare.

2. Cum igitur beneficium detur propter officium *e. fin. de rescriptis in 6.* ideo nullus ad beneficium Ecclesiasticum adsumendus est, nisi qui in loco ejusdem residere & per se deservire possit, *e. 3. & 4. hoc tit.* Omnesq; beneficiati ad residentiam personalem, id est ad personale ministerium in loco beneficii; Episcopi quidem & Pastores, qui curam animarum habent de jure naturali & divino, Lessius 2. *De jure & iust. cap. 34. Dubitat. 39.* reliqui verò de jure communi tenentur; si ve dignitatem annexam habeant *e. 1. 2. 3. & 8. hoc tit.* si ve aliud quodcumque simplex beneficium, quantumvis tenue ac modicum, *e. Conquerente 6. & c. Inter quatuor 10. hoc tit.* Ad eò ut ipse Justinianus Imp in *l. Generaliter sancimus Cod. de Episcopis & Clericis*, sanxerit, eos tantum Clericos & Monachos immunitatis beneficio à cura & tutela gaudere, qui apud sacrosanctas Ecclesias vel monasteria permanent, non vagantes, & qui circa divina ministeria non sunt desides.

Nec hic habet locum regula Juris, quod quis possit per alium facere, quod per se ipsum potest: quia patitur exceptionem, quando electa est industria & opera personæ; ut in collatione beneficii semper electa intelligitur, *e. Is cui de officio jud. delegati in 6.* nam opera unius non est opera alterius, *l. Si non sortem §. libertus D. De condit. indeb. tit.* Excipiuntur tamen præstimonialia seu præstimonialia portiones habentes: cum enim hæc ex sua institutione non videantur habere ullum servitium annexum, præter lectionem horarum, non videntur quoque requirere residentiam, Garzias *de benef. 3. p. cap. 2. n. 2.*

3. Dixi de jure communi; quia ex generali totius Ecclesiæ consuetudine beneficia simplicia residentiam non requirunt *Gloss. in d. c. Conquerente ad V. deserviat. Flamin. à loco n. 67.* Ideoque potest quis per substitutum illis deservire.

4. Hinc quoque fit, quòd, ubi fundator in erectione alicujus Cappellanæ, vel alterius simplicis beneficii disposuerit, ut, contingente ejus vacatione, conferatur alicui, qui celebret tot. Missas in hebdomada vel mense, non te-

neatur talis provivus esse sacerdos, nec possit cogi per Episcopum, ut per se celebret: nisi fundator disertis verbis expresserit, ut per se celebret, aut ut Capellanus sit actu sacerdos. Cappellania sit sacerdotalis, ut præsentandus sit sacerdos, vel quid simile, uti latè docet Gonzal. *ad Reg. v. 111. Cancell. Gloss. 5. à nu. 74.* ubi de hoc refert declarationem Cardd. Et ratio est, quia cum aliàs fundator se semper censeatur conformare dispositioni juris civilis seu universalis consuetudinis, *l. 2. ibi. ad jus resulat. Cod. de hered. instituentis. l. Cum quidam fin. §. quemadmodum C. De verb. signif.* secundum quam beneficia simplicia non requirunt residentiam; ideo per verba illa, *celebret tot vel tot Missas*, non prohibet, ne per alium celebretur; nec ea verba important obligationem sacerdotii, nec celebrationem per ipsummet Capellanum, sed designant onus ipsi Cappellanæ seu simplici beneficio, quod per alium expleri potest, nisi aliter fundator expressè disposuerit.

5. Quod si Prælati vel alius Clericus, residentiam adstrictus, ab Ecclesia sua aut beneficio, residentiam requirente, sine justa causa abfuerit, monendus est per superiorem, ut ad Ecclesiam redeat: qui tum, si intra tempus congruum, sibi præfixum, non redierit, jure suo ac beneficio privati potest, atque alius eligi, & beneficium alteri conferri, *cap. Ex parte 8. cap. Qualiter 9. & cap. ult. hoc tit.* idque remotà quoque appellatione, *cap. Relatum 4. & cap. Conquerente 6. eod.* quamvis sit Cardinalis, *cap. 2. eod.*

6. Si verò nesciatur, ubi terrarum degat Clericus, tribus edictis publicis Ecclesiæ ejus valvis affigendis, citandus & evocandus est: qui si intra sex menses non revertatur, beneficio suo exui potest, *cap. 1. cap. Ex sua devotionis 11. hoc tit.* Idque in simplici etiam beneficio obtinet quia licet illud non requirat residentiam ex generali consuetudine, tamen ob delictum vacationis potest quis coprivari. Zerola 1. p. *V. Privatio.*

Dixi, absque justa causa, quia sunt nonnullæ causæ, ob quas quis à sua Ecclesia vel beneficio abesse potest: veluti causa studiorum in aliqua Universitate, petitâ tamen prius à Superiore licentia, *e. Tua fraternitatis 12. hoc t.* si item in aula summi Pontificis quis degat, eique inserviat, *e. Cum dilectus 14. eod.* si in pro-

prii Episcopi servitio commoretur, *e. Ad audientiam 15. eod.* vel propriæ Ecclesiæ curet negotia, *e. Ex parte 13. eod.*

7. Similiter abesse quis potest ob pestem grassantem in loco beneficii: ob capitales inimicitias, post beneficium obrentum ortas: ob aëris intemperiem, vel justam & rationabilem corporis necessitatem, vel ob morbum, *e. 1. inf. De Clerico arotante.*

8. Ex aliqua harum causarum, vel alia simili, absentes etiam grossos, ut loquuntur, fructus beneficiorum suorum percipere poterunt, *d. e. Tua fraternitatis, & d. e. Cum dilectus*; sed distributiones amittent quotidianas (quæ aliâs manualia beneficia seu victualia nuncupantur, *e. unico eod. in 6.*) exceptis casibus à Jure expressis: quia illæ debentur præsentibus dumtaxat pro officio divino, cui statim horis intersunt, *e. De casero 7. in fine h. e.* & qui aliter nomine distributionum quicquam receperit, dominium illius non acquirat, imò tenebitur ad restitutionem, *d. e. unico eod. in 6.*

Cujus Capituli decretum, quod Bonifac. VIII. auctoritatem habet, in usum revocat Conc. Trid. Sess. 24. cap. 12. *De refor.* Vide omnino Anallysin ad d. Constit. Bonifac. V. Cl. Steph. Weymf.

9. Dixi, exceptis casibus à Jure expressis; quia in d. e. unico tres casus seu causæ excipiuntur, ob quas absentes à divinis officiis percipiunt distributiones. Prima est, corporalis languor & infirmitas gravis, ob quam quis interesse divinis non possit, de qua postea latius. *Tit. De Cler. arotante.* Secunda est justa & rationabilis corporis necessitas: quam distinctam esse causam à priori ostendit Weymf. *ibid. n. 16. & seqq.* Tertia evidens Ecclesiæ utilitas. Adde senium, ob quod quis nequit divinis interesse, Weymf. *ibid. n. 20.* Prædictis tamen causis non obstantibus, si Ecclesia patiarur defectum ministrorum, qui officium divinum peragant, possunt & illi ex justa aliqua causâ absentes revocari ad Ecclesiæ ministerium, & compelli ad hoc per subtractionem fructuum, *e. pen. hoc tit.*

10. Denique quia juxta veteres Canones, quia aliquantisper absunt, quia statim reversuri sunt, abesse non videntur, *can. Non oportet, & can. seq. vii. qu. 1.* idem Concil. Trident. hac in parte modum statuit, multa que circa residentiam Clericorum innovavit: veluti de residen-

tia Primatum, Patriarcharum, Metropolitanorum & Episcoporum, *Sess. 6. c. 1. & Sess. 23. c. 1. De reform.* de residentia verò eorum, qui obtinent beneficia, de jure vel consuetudine requirunt residentiam, *Sess. 6. c. 2. De reform.* & de residentia obtinentium Dignitates, Personatus, Officia, *Sess. 21. c. 3. & Sess. 22. c. 3. De reform.* Denique de residentia obtinentium Canonatus, Præbendas aut portiones, *Sess. 24. cap. 12. & de pœnis non residentium iisdem locis.*

TITULUS V.

De Præbendis & Dignitatibus.

§. I.

Quid sit Præbenda & Beneficium Ecclesiasticum.

1. Præbenda propriè qua dicitur, & varia illius acceptiones.
2. Quæ Canonica seu Canonatus.
3. Quid sit beneficium Ecclesiasticum.
4. In eo tria considerari, primò Officium.
5. 6. Deinde jus percipiendi fructus, & ipsos fructus.
7. Beneficium ex sua institutione perpetuum esse debet.

DE bonis Clericorum internis tam animi, quam corporis, jam dictum est. Dicendum nunc est de bonis eorum externis, nempe de Præbendis & Dignitatibus, cæterisque beneficiis, in quibus residere debent.

1. Præbenda propriè dicitur Canonica portio, *e. Vacante 26. c. Dilectus 27. & alii h. t. & significat eam portionem, quæ de communi bonorum proventuumque Ecclesiasticorum massa sumitur, & præbetur singulis pro sua portione, e. Cum M. Ferrariensis 9. sup. De constit. cap. Relatum 9. hoc tit.* Distinguitur à Beneficio Ecclesiastico, quia nomen illud antiquius est nomine Præbendæ, sic propriè appellatæ, ut declarat Boët. *Epo Commens. in c. 1. inf. De testam. num. 33. & seqq.* In hoc verò Titulo capitur generaliter pro omni beneficio, Eccle-

Ecclesiasticus, sicut & in *c. Majoribus* 8. *c. Tuus* 99. 23. *hoc tit.* Quin etiam subinde capitur pro quadam fructuum perceptione, à Canoniatu seu Canonica sejuncta: quæ licet ex Ecclesiæ bonis præsterur; non tamen ratione officii divini, sed pro temporali aliquo labore benè meritis de Ecclesia datur, *c. fm. inf. De Magistris, can. Possessiones* 161. *xvi. qu. 1. d. c. Majoribus, & d. c. Dilectus* Ea que in significatione etiam laicus est capax præbendæ, & subinde in jure nostro præbendam habere dicitur: cum alioquin præbendæ, id est, portionis Canonice, ut est spiritualis, ratione Canonice, cui annexitur, sit incapax.

2. Canoniam autem seu Canoniatum propriè dicitur jus spirituale, eo ipso proveniens, quo quis recipitur in Canoniam, id est, adsumitur ad tale ministerium officii Clericalis, quale habent Canonici. Nisi cum Boët. Epone, *d. loco num. 37. & 38.* distinguere malis Canoniam à Canoniatu, ut Canoniam significet ipsum Collegium Canoniorum, id est, hominum Ecclesiasticorum, instar Monachorum certis regulis atque Canonibus viventium, *can. 1. & can. Nisi* 11. *Distinct. 56. & can. Eos qui* 1. *qu. 5.* Canoniatum verò dicatur ipsum Canoniorum vel manus, vel officium, vel vocatio, vel honor, vel status, personas ipsas Canoniorum concernens, non autem bona. Planè voces illas, Præbendam & Beneficium & Canoniam; sæpe confundi & sumi pro iisdem, quando de collegii vel corporis alicujus Ecclesiastici bonis eorumque massa communi quæritur, constat *ex can. Si quis dator, & can. Ex multis vers. Constitutus* 1. *qu. 3.*

3. Ut igitur generaliter de beneficiis agamus Ecclesiasticis, omissis variis Beneficii significationibus, Ecclesiasticum hoc loco Beneficium dicitur jus perpetuum percipiendorum fructuum quorumcumque ex bonis Ecclesiasticis seu Deo dicatis, propter aliquod officium spirituale, auctoritate Ecclesiæ constitutum.

4. Unde patet in beneficio Ecclesiastico tria distingui. Primum est ipsum officium seu obligatio, quâ quis tenetur spirituales aliquam functionem obire, veluti horas Canonicas legere, sacramenta administrare. Et hoc est omninò spirituale; non tamen est beneficium, sed fundamentum & causa beneficii:

nam beneficium datur propter officium, *c. fm. do rescriptis in 6.*

5. Secundum est, jus percipiendi fructus ex bonis Ecclesiasticis, quia æquum est, ut qui altari servit, de altari etiam vivat, *c. Cum secundum* 14. *hoc tit.* Ideoque si Episcopus aliquem admitteret ad Ordines absque titulo seu beneficio, qui non habeat de suo, unde vivat, tenetur ipse eundem providere, & subministrare necessaria ad subsidium vitæ, *c. 2. hoc tit.* donec aliunde suppetat, *c. Episcopus* 4. *hoc tit.* Hinc etiam in Ecclesia plures esse Clericos non oportet, quam ali possunt: & ei, qui in Canoniorum numerum receptus est, absque præbenda seu portione canonica, uti fieri quædoque solet, primo quoque tempore præbenda seu canonica portio est assignanda, *d. c. Relatum* 9. *& c. Dilectus* 19. *cod.* Hoc autem jus propriè Beneficium dicitur, & est spirituale, quia oritur ex spirituali officio, tanquam causa sine qua non, cui inseparabiliter est annexum.

6. Tertium sunt ipsi fructus, percipiendi ex bonis Ecclesiasticis, id est, ex bonis Deo dicatis, & Ecclesiæ donatis; & sunt quid temporale. Constatque eos olim divisos fuisse in quatuor portiones, & ex illis auctoritate Ecclesiæ postea fuisse beneficia erecta, singulis titulis certâ portione fructuum assignatâ. *Lesius* 2. *De iure & iustitia cap. 34. Dubit. 1. num. 1. & 2.*

7. Dicitur, jus perpetuum; saltem ex sua institutione, *can. Præcepta Distinct. 55. can. Sanctorum Distinct. 70. & similibus.* Ideoque quod beneficia regularia sunt ad nutum superioris amovibilia, exceptis curatis & electivis, id non habet ex sua institutione, sed ex eo, quod ea obrinentes sunt subiecti superioribus suis, quoad officia, habitationem, & vitæ directionem. Quod si auctoritate Pontificis beneficium aliquod sæculare fiat amovibile, desinit esse propriè beneficium. Et similiter si quod ex fundatione, constitutione, vel statuto erigatur temporale, non erit propriè beneficium, de quo Canones loquuntur, licet quidam aliter sentiant.

§. II.

De divisione Beneficiorum.

1. *Dividuntur in Majora & Minora.*
2. *In Curata & non Curata.*
3. *In Duplicia & Simplicia.*
4. 5. 6. 7. *Quid sit Dignitas, Personatus & Officium.*
8. *Item dividuntur in Sacularia & Regularia.*
9. 10. 11. *Quodnam censeatur Regulare.*
12. 13. *Regulare quando Clerico saculari conferri valeat, & contra.*
14. *Regula, Sacularia Sacularibus, Regularia Regularibus conferenda.*
15. *Præterea dividuntur in Collativa & Electiva.*
16. *In Manualia & non Manualia.*
17. *In Patrimonialia & non Patrimonialia.*
18. *In Monocula & non Monocula.*
19. *In ea, quæ sunt juris patronatus, & ab eolibera.*
20. *In beneficia villa murata & non murata.*
21. *Item Ecclesiarum Collegiarum & non Collegiarum.*

Beneficia Ecclesiastica variè dividuntur; Primò in Majora & Minora. Majora sunt Papatus, Archiepiscopatus, Episcopatus, Abbatia, Minora sunt his inferiora.

2. Secundo, in Curata & non Curata. Curata dicuntur, quæ curam animarum annexam habent: idque vel propria, seu quoad forum interius, quia beneficiatio sit data potestas populo, certis limitibus distincto, sive parochiæ suæ Sacramenta administrandi, & verbum Dei annunciandi, citra ullam aliam jurisdictionem, *Clement. 2. §. verum De sepulturis*: vel improprie, seu quoad forum exterius aut contentiosum, quia scilicet beneficiatus ea exerceat, quæ sunt jurisdictionis spiritualis, qualia sunt inquirere, suspendere, excommunicare, absolvere. Vide Concil. Trident. Sess. 23. cap. 1. *De reformat.* Talem curam habet Archidiaconus, *e. 1. sup. De officio Archid.* Archipresbyter, *e. 1. sup. De officio Archipresbyt.* Non Curata sunt, quibus nulla ejusmodi cura annexa est. Et in dubio beneficium censeatur non curatum; ac proinde asserenti curatum incumbit illius probatio.

3. Tertio, alia sunt Duplicia, alia Simplicia. Duplicia dicuntur omnia illa, quæ curam animarum, vel administrationem, vel dignitatem, vel personatum, vel officium adjunctum habent. Unde eorum subdivisio oritur in membra jam enumerata.

4. Dignitatem habent, quæ præminentiam, seu administrationem rerum Ecclesiasticarum cum imperio ac jurisdictione; ut Præpositura, Decanatus, Archidiaconatus, Abbatia secularis & regularis. Et Dignitas non est aliud, quam hujusmodi præminentia seu administratio.

5. Personatum habent, quæ præminentiam sedis & aliorum, absque jurisdictione; v. g. honorificum locum in Choro, in Processionibus, in suffragiis, ut Cantoria, & similia. Et Personatus dicitur hujusmodi præminentia.

6. Officium habent, quæ administrationem rerum Ecclesiasticarum, sine jurisdictione, præminentia atque honore, ut Sacrista, Custos. Et Officium dicitur hujusmodi administratio licet administratio etiam latius sumatur, ut comprehendat alia quoque beneficia, *e. 2. sup. De astate & qualitate ordin.*

7. Cæterum licet hæc tria, Dignitas, Personatus & Officium jure Canonum subinde ita distinguantur, id tamen non est perpetuum; verum interdum eodem jure pro uno & eodem accipiuntur, ut in *e. Cum accessissent 8. sup. De constitutionib.* Ideoque tutius erit, quoad vim istorum nominum, spectare consuetudinem cujusque Ecclesiæ, *juxta communem sententiam*: sic ut beneficium illud censeatur habere dignitatem vel esse dignitas, quod ex consuetudine pro tali habetur, maximè quando in creatione illius non reperitur assignata beneficio dignitas.

Sed & illud hic notandum, hodie de consuetudine plerosque personatus inter simplicia beneficia censeari; aded ut etiam minoribus astate conferantur, teste Zypæo, *Tit. De Clericis non sident. n. 5.*

8. Quarto, dividuntur in Sacularia & Regularia. Saculare est, quod additum & debitum est secularibus Clericis, id est, qui nullam sunt professi Regulam, sed in sæculo militant & serviunt Deo: idque vel ex fundatione, vel consuetudine aut præscriptione, *e. Cum de benefi-*

fitio: eod in 6. præscriptione inquam XL annorum, cum bona fide & titulo, c. Cum Ecclesia sup. De causa possess. & propriet. juncto c. Vigilanti sup. De præscriptionib.

9. Beneficia verò omnia censentur sæcularia, nisi contrarium probetur: veluti primò, quia in fundatione ita cautum repetitur, vel quia præsumantur esse regularia ex XL. annorum decursu quo per Regulares ei deservitum fuit, Navar. Conf. 3. De præbend. Gonzal. ad Reg. viii. Cancell. Glof. 7. in prime. Zerola V. Beneficium 2 p. n. 11.

10. Potest tamen beneficium Regulare, & Regularibus professis in titulum conferri solum, etiam Clerico sæculari conferri, modò is quoque emitat professionem, c. Cum causam 27. c. Officii 38. sup. De elect. Abbas ibid. n. 5. Idque non à Papa dumtaxat, sed ab aliis quoque Ordinariis Collatoribus, juxta declarationem Cardd. quam refert Gonzal. ad d. reg. Glof. 8. nu. 78. Piafec. 2. p. cap. 5. art. 3. n. 27. Exciuntur, juxta eandem declarationem, Abbatia & beneficia administrationem habentia, quæ non nisi Professis secundum Canones per inferiores Ordinarios conferri possunt, Piafec. d. loco. Tenetur autem sæcularis, eo modo promotus, intra sex menses profiteri, Conc. Trid. Sess. 25. c. 21. De Regularib. vel aliud tempus, juxta arbitrium Superioris, pro diversitate qualitatis ipsarum personarum, Glof. in d. c. Officii in V. competentes, Piafec. d. loco n. 29.

11. Similiter Regularis quoque præficitur Ecclesiæ sæculari, causâ necessitatis id exigente, deque consensu Superioris, Clement. 1. juncto Glof. in V. secularis De electione. Non tamen licet Regularibus, etiam de licentia sui Superioris, absque dispensatione summi Pontificis, obtinere curatum beneficium, etiam ad tempus, juxta declarationem Cardd. quam refert Gonzales Glof. 7. n. 25. & Piafec. d. loco n. 30.

12. Secundò, Beneficium præsumitur Regulare, si sit Capella erecta in monasterio, per Regularem regi solita, Nam si per sæcularem regis talis Cappella sit solita, idque quia is fuerit primus Clerici status, Gonzal. d. Glof. 7. n. 1. beneficium erit sæculare.

13. Regulare itaque beneficium est, quod regi debet per Regularem, vel ex fundatione, vel Ordinarii seu Superioris institutione, cap. 2. & ibi DD. inf. De capellis Monachorum: vel annorum

XL. præscriptione cum bona fide & titulo, arg. d. c. Vigilanti sup. De præscript. & d. c. Cum de beneficio h. s. in 6. * 14. Hinc Axioma illud juris, Sæcularia beneficia Sæcularibus & Regularia Regularibus esse conferenda, c. Cum ad nostram 37. c. Officii, 38. sup. De electione d. c. Cum de beneficio, Conc. Trid. Sess. 14. cap. 10. De reformat.

15. Quintò, Beneficiorum Ecclesiasticorum alia sunt Collativa quæ scilicet collatione, aut alio quàm electionis modo, obtinetur: alia sunt Electiva, quibus provideretur per electionem, à Superiore confirmandam, porissimum dum in electione servatur forma, c. Quia propter 42. sup. De electione. Ejusmodi sunt Papatus, Patriarchatus, Episcopatus, collegiarum Ecclesiarum Præposituræ: nisi aliter ex fundatione, consuetudine, præscriptione legitima, aut privilegio obtineat.

16. Sextò, alia sunt Manualia, alia non Manualia. Manualia vocantur, quæ ad nutum conferentis avocari possunt. Et hæc diximus non esse propriè beneficia, quia non sunt jura perpetua percipiendi fructus. An autem tunc causa quis possit amoveri à beneficio manuali, late disputat Riccius in Praxi Decis. 398. ubi affirmativè resolvit. Cætera autem, quæ adimi nequeunt, nisi certis de causis, à jure permittis, dicuntur non manualia, Glof. in Clement. Quia regulara De supplenda neq. Prælator.

17. Septimò, alia dicuntur Patrimonialia, alia non Patrimonialia. Patrimoniale dicitur, non quod patrimonii naturam & rationem habeat, sed quia non potest conferri nisi Clerico, ex patria, loco, vel parochia oriundo. Videatur Covar. Præf. quæst. c. 35. n. 5. & c. 38. n. 4. Garzias De beneficiis 7 p. c. 15. Non Patrimoniale dicitur, quod cuilibet sive ex patria, sive ex loco, sive ex Parochia oriundo, sive externo, conferri potest.

18. Octavò, aliud vocatur Monoculum; aliud non Monoculum. Monoculum dicitur, quando Prælati tantum illud habet ad conferendum. Unde facit colligitur, quod nam sit non monoculum.

19. Nondò, dividi possunt in ea, quæ sunt juris patronatus, & ea, quæ non sunt juris patronatus, sed ab eo libera.

20. Decimò, dividi quoque possunt in beneficia villæ mutatæ & non mutatæ: quæ divisio maximè consideratur in Gallia. Vide Pet. Greg.

Tholofanum *Synagma juris universi lib. 17. c. 3.*
& Tract. de beneficiis c. 10. n. 17.

21. Undecimò, in beneficia Ecclesiarum collegiatarum, & non collegiatarum: de qua divisione vide Tholofan. *dictis locis*; sicut & de illa, quæ dividuntur in Nominata & Innominata.

Denique subjiciendum hic foret, quibus modis beneficia acquirantur, qui quibus conferant: verum de his non miuus commodè dicetur postea ad *Tit. de Institutionibus*: ex quo, quæ ibidem proponemus de Collationibus, revocari huc poterunt.

TITULUS VI.

De Clerico ægrotante vel debilitato.

1. Clerico ægrotanti debentur fructus & distributiones.
2. Qualis esse debeat infirmitas.
3. Quomodo probari.
4. Coadjutor incurabili morbo laboranti dandus.
5. De Clerico debilitato.

Dixi autè, omnes omniad Clericos qualemque beneficium Ecclesiasticum habeant, de jure communi teneri ad residentiam, & præbendas, aliaque beneficia, non nisi iis, qui per se residere valeant, esse conferenda; imò beneficia ob non residentiam Clericis esse auferenda: quid igitur statuendum de Clericis ægrotantibus vel debilitatis? ** 1.* Dico, tantum abesse, ut tales morbo tali laborantes, ob quem officium & ministerium suum obire aut residere nequeant, beneficiis suis exuendi sint; quin potius omnes eorum fructus atque etiam distributiones quotidianæ cedere eis debeant, perinde ac si sani essent & residentes *c. 1.*
& 2. h. t. c. unico De Clericis non residens. in 6, Abbas Consil. 70 per tot. lib. 1. quia afflictio, non est addenda afflictio, imò potius ipsius miseriam miserendum, *c. Ex parte h. t.*

2. Infirmitatem oportet esse gravem, & quæ

sit immediata causa absentia: ut scilicet Clericus ægrotans, dum sanus est, solitus sit interesse divinis: alia levis infirmitas, veluti scorbicula aliqua, aut quartana in veterata, aut morbus fonticus, non excusatur neque excusatur, quando infirmitas non est vera & immediata causa absentia, ut si Clericus infirmus, dum sanus est, non sit solitus interesse divinis: nam tunc, durante ægitudine, non recipiet distributiones, Covar. *3. Var. resol. c. 13. num. 8. versic. Sexto, ubi alio citat. D. De communitate in d. c. unico De Clericis non residens in 6.*

3. Probatur autem infirmitas præcipue per juratam assertionem ipsius infirmi, nisi sit persona suspecta, cui non sit deferendum juramentum. Præterea per attestationem Medici: per aspectum corporis, veluti quia facies appareat admodum extenuata: denique per domesticos. Semel autem infirmus semper præsumitur infirmus, donec contrarium probetur, Mascard. *De probat. Conclus. 897.*

4. Itaque si Ecclesie Rector, sive Episcopus sive alius Episcopo inferior, lepræ macula inficiatur, aut alio gravi & incurabili morbo ita laboret, ut munus suum obire nequeat (cum injustum sit, quem ob molestiam corporis irruentem privari honore suo, & nusquam Canones præcipiant, ut ægrotans & amoto Prælato alius succedat) datur ei Coadjutor, qui vices ejus suppleat. *can. 1. vii. quæst. 1. c. 3. & 4. hoc tit. Sic & Prælati senectute gravato Coadjutor dandus est, c. unico eod. in 6. can. Nihil h. ecce & duobus can. seqq. vii. quæst. 1. item furioso, d. c. unico eod. in 6. si vero; & paralytico, c. ult. hoc tit.* Et hic ex fructibus beneficii ægrotantis, si opulentum sit, minus, ab Ecclesia, cui servit, alii debet, *d. c. 3. & 4. hoc tit. d. c. unico eod. in 6. Concil. Trident. Sess. 21. cap. 6.* Datus autem sine futura successione Coadjutor, censetur datus & datur in Ecclesie ac Prælati favorem. Quando autem datur cum futura successione, datur in favorem ipsius Coadjutoris, & ideo dari prohibetur à Conc. Trident. *Sess. 26. cap. 7. De reformat.* nisi urgens necessitas aut evidens Ecclesie utilitas postulet, & in Coadjutore dando concurrant omnes qualitates, quæ à Jure ipsoque Concilio in Episcopo & Prælati requiruntur.

5. Quod si Clericus sacerdos debilitatus aut mutilatus, fortè truncatus sine sua culpa digi-

is:tem divinam facere & Missam celebrare nequeat, fructus nihilominus beneficii sui percipiat, & cæteris ordinis sui muneribus, quibus sine scandalo & offensione populi licet, fungi potest, *c. 1. h. t.*

TITULUS VII.

De Institutionibus.

§. I.

Quid sit Institutio & Collatio.

1. Beneficia duobus modis acquiri, justè & injustè.
2. Institutionis variae acceptiones.
3. Generaliter accepta comprehendit quamlibet provisionem.
4. Collatio quid sit, & quoruplex.
5. in quo differat ab electione, presentatione, & postulatione.
6. Beneficium à quo acceptari possit.

DE præbendis & dignitatibus atque aliis beneficiis in genere dictum est antea. Deinceps dicendum est, quomodo beneficia Ecclesiastica acquirantur, qui ea conferant, & quibus conferri debeant:

1. Duobus modis in genere beneficia acquirantur, scilicet justè vel injustè. Justè per Canonicam institutionem: injustè verò sine Canonica institutione, veluti per Simoniam, per preces hæreticorum, per injuriam. Regula autem Juris est, Beneficium Ecclesiasticum non possè licitè sine Canonica institutione obtineri, *c. 1. De R. l. in 6.*

2. Pro cuius intelligentia observandum est, Institutionem interdum sumi pro libera collatione beneficii Ecclesiastici, ut passim in hoc tit. Interdum pro deductione in possessionem corporalem ipsius beneficii, quam alias investituram appellant, quæ jure communi ad Archidiaconum spectat, quando scilicet collatio vel institutio collativa seu auctoritabilis, ut vocant, præcessit, *c. 7. De officio Archidiaconi*, Quamquam hodie plerisque in lo-

cisea Archipresbyteris seu Decanis ruralibus demandetur; & passim Collegia ac Capitula suos collegas in possessionem mittant & titulum admittant, a patronis fortè datum, quod est vice Canonice institutionis. Aliquando verò pro collatione beneficii, non libera, qualis est ea, quæ fit ad præsentationem patroni, & specialiter Institutio appellatur: eique similis est ea, quæ fit ad nominationem vel mandatum alterius, pura Principis aut Pontificis.

3. Igitur in *d. c. 1.* nomen Institutionis sumitur generaliter, ut comprehendat quamlibet provisionem seu modum, quo acquiritur beneficium, sive sit electio specialiter dicta, cum confirmatione sequenti; sive postulatio cum admissione; sive nominatio ac præsentatio patroni, cum institutione securâ: sive collatio libera: sive provisio Papæ: sive Permutatio: & sic de similibus.

Dicitur autem Canonica, quia fieri debet secundum Canones, id est, ritu Canonico, in album seu matriculam illius Ecclesiæ vel altaris admitti is, cui collatum est beneficium, *cap. 2 & 3. h. tit.* Ut verò sit Canonica, requiritur potestas in instituente, & habitas ex parte ejus, qui instituitur, cum aliis solemnitatibus à jure requisitis. Neque seipsum quis instituire potest, cum inter dantem sive instituentem & accipientem debeat esse distinctio, *c. ult. h. tit.*

Porro, omissis aliis modis acquirendi beneficia Ecclesiastica, de quorum nonnullis libro 1. egimus, ut de Electione, Postulatione, Translatione, hic potissimum agendum de Collatione atque Institutione, specialiter sumptâ.

4. Collatio specialiter dicta est assignatio seu concessio beneficii vacantis, facta ab habente potestatem. Dividitur in Liberam & non Liberam. Libera dicitur gratuita beneficii vacantis concessio, facta ab habente potestatem, seu quæ fit solo jure Prælati. Unde & donatio dicitur, *c. fin. De officio Vicarii in 6.* Non Libera, quæ fit ad præsentationem, nominationem, aut mandatum alicujus, seu quæ non fit solo jure Prælati.

5. Differt Collatio ab Electione, Præsentatione & Postulatione, quod per Collationem acceptatam, etiam ante adeptam possessionem, acqui-

acquiratur jus in re, *c. Si tibi absenti* 17. De *præbendis* in 6. sicut & per institutionem: per Electionem verò & Præsentationem acceptatam tantum jus ad rem. At per Postulationem nullum jus acquiratur postulato. sicut nec per Præsentationem ante acceptationem.

6. Potest autem acceptari beneficium non tantum ab eo, cui collatum est, sed & ab alio ejus nomine, puta procuratore, sive Ecclesiastico sive laico, qui in hoc nudum ministerium præstat; modò tamen speciale mandatum habeat ad acceptandam possessionem, licet speciatim beneficium aliquod in eo nominatum non fuerit: alioqui generale mandatum etiam cum libera administratione non sufficit. Vide *Covar. lib. 3. var. resol. cap. 16. n. 4.* Quamquam beneficium absenti collatum, & ab alio, qui mandatum non habuit, ejus nomine acceptatum, censetur acquisitum à die acceptationis modò intra tempus ad acceptandum secuta fuerit ratihabitio; *Covar. ib. n. 5. Piafec. p. 2. c. 5. n. 3. n. 10. & seq.*

§. II.

Qui conferre beneficia possint.

1. Conferre potest indistinctè beneficia omnia summus Pont.
2. Legatus à Latere in provincia sibi decreta.
3. Episcopus in sua diocesi.
4. Nisi sint beneficia reservata aut affecta.
5. Cathedralis Ecclesia præbendas confert simul cum Capitulo.
6. Similiter Ecclesiarum Collegiarum Prælati & Capitulum.
7. Capitulum, Sede vacante, quatenus conferre possit.
8. Item Vicarius Episcopi.
9. Et sequester.
10. Bona item fidei possessor.
11. Interdum jus conferendi aliis competit, etiam laicis.

VT collatio sit Canonica, fieri ab eo debet, qui conferendi habet potestatem. Itaque nunc videadum, quis beneficia vacantia conferre possit. Variè autem conferuntur, pro consuetudine alia atque alia in singulis Ecclesiis. Sed extra consuetudinem, quid de jure obtineat, videamus.

1. Et quidem in primis summus Pontifex tanquam Vicarius Christi & D. Petri successor, cum summam & amplissimam potestatem habeat, quoad ea, quæ in beneficiis juris sunt positivi, *c. Licet De præbendis* in 6. *Clement. 1. Prælibente pendente &c.* omnia & qualiacumque beneficia, sive electiva sive collativa, sive juri sint patronatus, conferre potest, non modò in perpetuum seu ad vitam collatari, sed & ad tempus, *c. Si gratus De rescriptis* in 6. Unde beneficia omnia, respectu illius, dicuntur manualia.

Potest etiam juri patronorum, sive Ecclesiasticorum sive Laicorum, itemque juri Ordinariorum derogare: cum Ordinarius cumulatim concurrere, eosdemque in mensuris eorum, etiam alternativè, prævenire, ita ut collatio prior à Pontifice facta præferatur collationi posteriori Ordinarii, nisi provisio à Papa obstat regula de viciniliis notitia, *Gazias De benef. p. 6. cap. 1.* Potest in super beneficia non vacantia promittere & conferre. Rursus beneficia suæ collationi reservare, sive generaliter, sive specialiter, ut constat ex *Extrav. Extrabiblis Ioan. xxii. De præb. & Extravag. Ad regim. eod. tit. in communib. c. Licet 2. & c. Præsentat. 34. eod. in 6.*

2. Secundò, Legatus à Latere potest conferre beneficia in provincia sibi decreta, tempore Legationis vacantia, & in eorum collatione concurrere cum Ordinario, *c. 1. & 2. De officio Legati* in 6. prout latius docuimus, *lib. 1. eod. tit. §. 3.*

3. Tertiò beneficia conferre possunt ordinarii Collatores inferiores, qui suo jure ea conferunt, sive jus illud habeant à jure, seu Canone, sive à Papa, sive à consuetudine vel præscriptione. Et quidem de jure communi Episcopus est Collator ordinarius beneficiorum in sua diocesi, *can. Omnes basilica & seq. xvi. q. 7. c. Conquerente* 16. *sup. De officio lud. ord. c. Et frequentibus* 3. *h. t. Piafec. 2. p. c. 5. art. 2. nu. 10.*

4. Certis tamen casibus ea conferre nequit: veluti si sint reservata vel affecta, si juri patronatus, vel alia de causa spectent ad aliorum collationem.

5. Cæterum an collatio præbendarum in Ecclesiis Cathedralibus ad solum spectet Episcopum, variant Interpretes. Probabilior sententia est eorum, qui volunt spectare ad Episcopum.

Episcopum & Capitulum simul, per *c. Grave nimis* 29. *c. Cum Ecclesia* 31. in fine *sup. De elect.* & ibi *Gloss.* quia cum Episcopus & Capitulum sine unum corpus, æquum est, ut simul concurrant in collatione præbendarum: nisi consuetudine, privilegio, vel statuto, quæ servanda sunt aliud obtineat, *d. c. Cum Ecclesia*: prout passim obtinere videmus.

Non obstant jura, quibus alii nituntur in contrarium: quia illa non sunt clara: & quædam loquuntur juxta consuetudinem ac speciale jus Ecclesiæ, de qua agebatur, & quidem narrative, non dispositivè, Vide Garziam 5. p. cap. 1. nu. 52. *c. leg.*

Quando autem collatio ad Episcopum & Capitulum simul spectat, tunc Capitulum habet dimidtam vocem, & Episcopus aliam dimidiam, id est tantum valet vox Episcopi, quantum vox totius Capituli, vel majoris partis, *c. Pastoralis*, & ibi *Gloss. sup. De rescriptis*. Aded ut, si Episcopus uni contulerit & Capitulum alteri, neutra subsistat collatio, licet etiam Canonici aliquot ad suffragium accesserint Episcopi. Quamquam intra semestre, datum ad conferendum, si interim Papa non contulerit, possunt consentire in unum: si non consenserint, devolvitur collatio ad superiorem, *c. Pastoralis inf. De concess. præbende*. Si verò præbendam hujusmodi, ad collationem utriusque spectantem, Episcopus solus contulerit, nec intra semestre Capitulum contradixerit, subsistat collatio.

Potest autem Episcopus beneficia ad suam collationem spectantia, etiam dum moratur in aliena diœcesi, conferre: sicut & eorum reprobationes admittere, quia utrumque voluntariæ est jurisdictionis, *c. Novis junctis Gloss. in v. sermionis sup. De officio Legati*, Piafec. 2. p. cap. 5. art. 3. n. 87.

6. Quartò, licet nonnulli velint collationem ac provisionem Canonicatum & dignitatum in Ecclesiis Collegiatis spectare ad Episcopum, juxta *d. can. Omnes basilica*: vetius tamen est præsentationem seu electionem ad ejusmodi beneficia spectare simul ad Prælatum Ecclesiæ, veluti Præpositum, & Capitulum, institutionem verò seu confirmationem ad Episcopum, *cap. Ex frequentibus* 3. *hoc tit.* Nisi Ecclesia Collegiata careat Prælato, & subjicia

tur immediatè summo Pontifici: quo casu spectabit electio ad solum Capitulum. Et hæc ita de iure communi: nam ex consuetudine, ut dixi, quæ alia atque alia est in singulis ferè Ecclesiis, vel ex privilegio aut præscriptione aliter obtinuit, ut scilicet provisio vel ad solum spectet Capitulum, vel ad solum Episcopum, vel ad Prælatum Ecclesiæ, vel ad hebdomadarium seu turnarium; ut vocant, vel ad Capitulum & Episcopum alternatim. Aliorum verò beneficiorum in Ecclesiis inferioribus collatio ad solum Episcopum de iure communi spectat, etiam sine consensu Capituli, si sint minora; sin majora, non nisi de consilio sui Capituli, juxta *cap. Novis inf. De his qua fiunt à Prælato sine cons. Capituli*. Videatur plenius de his Garzias 5. p. cap. 4.

7. Quintò, Capitulum, Sede vacante, vel suspenso Episcopo, potest conferre ea beneficia, quæ sunt necessariæ collationis, non etiam ea, quæ ad liberam collationem spectant Episcopi, ut postea dicemus latius. Beneficia tamen, quæ sunt simultaneæ collationis, id est, quæ spectant simul ad collationem Episcopi & Capituli, liberè conferre potest, *c. unico Ne sede vacante &c. in 6. Piafec. d. c. 5. art. 2. n. 42.*

8. Sextò, Vicarius Episcopi potest conferre beneficia necessariæ collationis, non etiam ea, quæ sunt liberæ collationis, absque speciali commissione & licentia Episcopi, *c. fin. junctis Gloss. in v. sommissa De officio Vicarii in 6.* Unde confirmat electos, instituit præsentatos: imò etiam uni ex præsentatis gratificari potest, Piaf. *d. loco n. 37. & seqq.*

9. Septimò, Sequester conferre beneficium potest, quando collationis est capax: nam laicus citra privilegium spiritualia tractare prohibetur, *c. 2. sup. De judiciis*. Vide Garziam *d. p. 5. cap. 6.*

10. Octavò, Bonæ fidei possessor: quia collationum eratur inter fructus, qui ad bonæ fidei possessorem spectant. Adeoque provisus à possessore bonæ fidei præfertur provisus à proprietario, *cap. Quaralam sup. De elect.* Videatur Garzias *d. p. 5. Gonzales ad Reg. VII. Cancell. Gloss. 45. §. 2.*

11. Quandoque etiam Abbatibus, Prioribus, seu aliis inferioribus Prælatis ex singulari iure seu privilegio competit ius beneficia conferre.

conferendi, *Clement. unica de supplenda neglig. Pralat.* imò etiam laicis ac mulieri ex privilegio & indulto Apostolico, Boerius *Decis.* 32. n. 10. *Cassad. Decis.* 1. tit. de jure patronatus.

At verò Imperator, Rex Franciæ, vel alii Principes habeant jus conferendi beneficia in suis regnis, vide Boerium *Decis.* 32. & Rebus. *Tract. de Regia ad Pralat. nominatione in V. Cathedralibus.*

§. III.

Quibus conferri beneficia debeant?

1. Conferri debent Clericis idoneis.
  2. Preferendus doctior minùs docto.
  3. Et quandoque minùs Doctus doctiori.
  4. Nemo instituendus, nisi examinatus & idoneus repertus fuerit.
  5. 6. Nisi Episcopus aliquem nominaverit: & de hoc quaestio.
  7. Institutio de jure ad Episcopum spectat.
  8. De consuetudine ad Archidiaconum.
  9. Semel examinatus, iterum ab eodem vel successore non examinandus.
1. Conferri autem beneficia debent Clericis dumtaxat, iisque idoneis, qui Deo & Ecclesiis velint & valeant gratum impendere famulatum, & *Grave* 29. *sup. De prob.* sive nobiles sint, sive ignobiles: etiam si in valuisse consuetudinem Ecclesiæ aliqua, ut quædam beneficia tantum nobilibus conferantur, quia non generis, sed virtutum nobilitas, vitæque honestas Deo gratos facit. *panul. eodem tit.* Hinc rescriptum summus Pont. pueris non posse beneficia Ecclesiastica conferri, id est minoribus xvii. annis, quia tales ad deservendum in Ecclesiâ non sunt idonei, & *Super inordinata* 35. *hoc tit.* Hinc etiam Conc. Trid. *Sess.* 22. c. 4. *in fine* generatim statuit, ut non aliis fiat collatio seu provisio, quam qui jam ætatem & cæteras habilitates integrè habere dignoscantur, aliterque facta sit irrita.
2. Preferendus propterea est doctior minùs docto, cæteris paribus, Covarruvias *in c. Peccatum* p. 2. §. 7. n. 4. *De R. l. in 6.* & *Piasc. in Praxi* 2. p. c. 5. art. 3. n. 10.
3. Quamvis dignus & minùs doctus, cujus noti & probati sint mores, præferri possit digniori & doctiori, cujus vita ignoratur, ex declaratione Cardd. quam ibidem refert *Piasc.* Item idoneum ex eadem civitate, vel de gremio Ecclesiæ, vel si de genere fuerit

fundatoris, externo magis idoneo præferendum docet ibidem *Piasc.* post Lambertin *de jure patronatus lib.* 1. p. 3. art. 6. & *Zecchum de benefic. c.* 12. n. 26.

4. Statuit etiam Concil. Trident. *Sess.* 7. cap. 13. ne præsentati seu electi vel nominati à quibusvis Ecclesiasticis personis, etiam Sedis Apostolicæ Nuntiis; ad quævis Ecclesiastica beneficia instituantur, nec confirmentur aut admittantur, etiam virtute cujusvis privilegii seu consuetudinis, nisi fuerint priùs à locorum Ordinariis examinati & idonei reperti; neve ullus appellationis remedio se tueri possit, quo minùs examen subire teneatur. Præsentatis, electis seu nominatis ab Universitatibus seu Collegiis Generalium Studiorum exceptis, de quibus Rebus. *in Praxi Benefic. de rescripto in forma pauperum.*

5. Si tamen nominatio ad Episcopum spectet, & institutio ad aliquem inferiorem, fuerit satis, si Episcopus Clericum nominet & offerat, secundum *Abbatem in c. Significasti* 18. *inf. De jure patronatus*: quia præsentando approbat, ejusque est approbare Clericos suæ diocesis, & *ult. sup. De Clericis peregrinan.*

6. Verùm si nominatio spectet ad unum Episcopum, & institutio ad alium alterius diocesis, in qua situm est beneficium, an etiam sola sufficiet nominatio & oblatio, ut instituitur? Sufficere quidam putant, quia verum sit, eum approbatum esse ab Ordinario *Azorius l. 1. Institut. Moral. c.* 22. q. ult. Attamen verius videtur ex Concil. Trid. examinandum & approbandum ab Ordinario loci, in quo situm est beneficium: quia non statim ex eo, quòd quis sit idoneus in uno loco, inferre licet æque idoneum fore in alio: ipsumque Conc. mandat præsentatum & electum à Nuntio Apostolico, qui & Ordinarius est intra limites suæ legationis, examinari ab Ordinario loci, quippe cui magis exploratum sit, quam idoneis in sua diocesi opus habeat Clericis & ministris. *Zyp h. n. 3.*

7. Cùm etiam præsentatus sive electus alium pro obtinenda institutione adire non possit, quam Episcopum, loci ordinarium, qui super hoc habet fundatam intentionem in jure: & quidem sub pœna nullitatis, nisi ex privilegio vel aliter institutio pertineat ad alium Prælatum, inferiorem Episcopo, Conc. Trident. *Sess.* 4. c. 13. *De reformat.* Quo tamen casu

casu instituentis non nisi ab Episcopo examinari potest super idoneitate, maxime ad beneficia curata, nam ad eum spectat examen non ad alium inferiorem, Conc. Trid. Sess. 25. c. 9. *De reform. Piafec. p. 2. c. 5. art. 2. n. 27.*

8. Ubi verò ex consuetudine institutio beneficiorum spectat ad Archidiaconum, ut in his locis passim ei per dictum Conc. non derogatur.

9. Ceterum non potest Episcopus examine promotum ad Ordinem vel beneficium à suo antecessore, nisi post promotionem supervenerit aliqua causa, ut in *c. Accepimus sup. De atate & qualitate ordinand.* Sic enim & facta Congregatio declaravit, Regularem semel examinatum & idoneum repertum ad confessiones audiendas, non debere ab eodem Ordinario vel ejus successore denuò examinari, Zecola 1. p. V. *Confessor. §. 2. §. IV.*

In quibus consistat idoneitas Clericorum ad beneficia.

1. *Consistit ea in ordine, atate, & ceteris qualitatibus.*

2. *Incapaces beneficiorum enumerantur.*

3. *Inter eos etiam filii sunt hæreticorum.*

4. *Item excommunicati, interdicti, & irregulares.*

6. *Qui orao & quæritas requiratur, remissivè.*

7. *Quæ scientia & litteratura.*

8. *Beneficia quadam certa familia debita sunt.*

9. *Prævisi tenentur facere Fidei professionem.*

10. *Consistit igitur habitus sive idoneitas præficiendorum beneficiorum seu admittendorum ad beneficia Ecclesiastica, in ordine, atate, scientia, morum probitate, natalibus, & aliis, quæ ad quadraginta septem cumulat Cæsar. Lamberinus, referente Gonzales ad Reg. VIII. *Cancell. Gloss. 4. n. 109.* ubi subjungit, *Quis est hodie, in quo illa concurrunt, & laudabimus eum!* Sed illa moraliter accipienda sunt, ut scilicet secundum mores humanos ad sint, quatenus fieri potest.*

1. Ut verò summatim perstringam, consistit primò idoneitas in defectu canonici impedimenti. Hinc incapaces sunt beneficiorum Ecclesiasticorum, Primò, non baptizati, *c. 1. sup. De presb. non baptizato.* Secundò, non insigniti tonsura, *c. Ex litteris sup. De transact.* Tertio illegitimi, qui defectum patiuntur natalium, *c. 1. & 2. De filiis presb. ip. 6.* Cum iis tamen potest dispensare Episcopus ad minores Ordines,

& ad simplex beneficium, *d. o. t. Vide supra l. i. eod. tit.*

3. IV. Filii hæreticorum, & qui in Jure dicuntur credentes hæreticis, veluti hæreticorum fautores, defensores, receptatores, *c. Quicumque 2. §. hæretici & c. Statutum 15 De hæres. in 6.* Intellige de filiis hæreticorum, qui tales esse, vel tales etiam decessisset probantur; de què illis hæreticorum fautoribus & receptatoribus, quos similiter per sententiam in judicio constiterit fuisse & obuisse tales, *d. c. Statutum: idque usque ad secundum gradum in linea paterna; in materna verò ad primum dumtaxat d. c. Statutum V. Conjugati, sup. de Clericis conjugatis §. 2. VI. Bigami, sup. de bigamis non ordin. in fin.*

4. VII. Excommunicati, *c. Postulasti 7. in princ. inf. De Clerico excommunic. Covar. inc. Almamater p. 1 §. 7. n. 1.* Si tamen conferatur beneficium excommunicato, ignorantem se esse excommunicatum, poterit illud retinere post absolutionem, dispensante eo, ad quem collatio spectabat. Riccius in *Praxi Dec. 184. n. 173.* ubi subjungit, posse quem acceptare beneficium, sibi ante excommunicationem collatum, & post absolutionem idem possidere ac retinere VIII. *Suspensi, c. Dilectus sup. De consuetudine.*

5. IX. Interdicti & violatores interdicti, *c. 1. sup. De Postulas. Pralat. X. Irregulares, ex quocunque irregularitatis capite.* Idque procedit, licet quis ignarus & nescius sit hujus irregularitatis. Et collatio facta irregulari nulli ei tribuitur, proindeque fructus receptos tenetur restituere; non tamen privatur prius acquisitis, nec impeditur ab actu jurisdictionis, sed Ordinis dumtaxat. Ita latè Riccius *Dec. 185. Piafec. p. 2. c. 3. art. 3 n. 16.* XI. Hostiliter persequentes, insequentes, percipientes aut capientes S. R. Ecclesie Cardivalem, & ejus criminis socii; item & filii & nepotes in recta linea, *c. Felicitis, in princ. De pœnis in 6.* Huc referuntur percipientes, capientes, bannientes Episcopum, ejusque criminis socii, consilarii, fautores & defensores: nam hi omnes itèq; filii ac nepotes redduntur ipso facto inhabiles ad acquirenda beneficia in ea Ecclesia & diocesi, in qua Episcopus præsidet, non etiam in aliis, *Clem. 1. in princ. De pœnis & Gloss. ibid.* XII. Cæci, qui horas Canonicas recitare nequeunt. Denique Simoniaci, & alii similes.

Quantum ad ordinem & atatem attinet ordinam.

dinandorum, & præficiendorum beneficiis, videri possunt, quæ alibi de his diximus, *lib. 1. tit. 14. §. 3. & 5.* Quibus illud hæc addo, semper ar- tendi eum Ordinem oportere, quem ipsa dignitas vel beneficium ex sui natura vel consuetudine aut statuto requirit, non autem, quem forte requireret aliud beneficium eidem unitum: nam hoc non alterat, sed sequitur naturam ejus, cui unitum est, prout in simili declaravit sacra Congregatio Cardd. Interpp. Conc. cujus declarationem refert Piafec. p. 2. cap. 5. art. 5. n. 17.

7. Scientia verò talis requiritur, quæ ad minus beneficio annexum ritè & debitè obeundum est necessaria, arbitrio Episcopi & examinatorum: ideoque major vel minor, pro diversitate munerum. Piafec. d. art. 3. n. 11. & seqq. Repetenda hic quoque sunt, quæ de qualitate scripsimus ordinandorum, *d. lib. 1. tit. 14. §. 2.* Quod autem DD. communiter asserunt, collationem factam illiterato esse nullam, limitandum puto ad omnimodam illiteraturam cum quis Grammaticus non est, vel nescit legeret alioqui quando vel mediocri est doctrina ac litteratura, existimo tenere collationem, sed beneficiatum beneficio privandum, tene- rique ad renuntiandum, *c. Dudum sup. De electione, c. ult. sup. De atate & qualis. & c. 1. Nisi sup. De renuntiatione.*

8. Videndum etiam est, ut, si beneficia debeantur certis personis, seu certo generi personarum, ex fundatione (cujus forma servanda est in provisione beneficiorum, Garz. 7. p. c. 15. n. 4 & 5.) institutione, statuto, consuetudine vel privilegio, iis conferantur, modò scilicet sint habiles, *arg. l. Vi gradatim versis et flego D. De muneribus & honoribus, Garz. d. loco n. 2. & 3. juncto rum. 12.* nam aliàs præsentatio vel provisio facta non habenti qualitates, ex fundatione requisitas, est invalida, nempe si quis, eas qualitates habens, contradicat & sibi provisionem fieri petat. Videatur plenius Garz. d. loco.

9. Præterea observandum est, Concilium Tridentinum Sess. 24. c. 12. statuere, ut provisio de beneficiis quibuscunque, curam animarum habentibus teneantur à die adeptæ possessionis ad minus intra duos menses coram Episcopo, vel eo impedito, coram generali ejus Vicario seu

Officiali publicam Fidei facere professionem: provisum autem de Canonicatibus & dignitatibus in Ecclesiis Cathedralibus non solum coram Episcopo seu eius Officiali, sed etiam in Capitulo idem præstare teneantur, sub pœnis ibidem statutis. Vide Piafec. d. cap. 5. art. 3. num. 89. & Zypæum, *Tit. de præbendis n. 3.* Denique subjiciendum hoc loco foret de modo quo conferri debeant beneficia, sed quia de eo pro parte agitur infra in Tit. *Vi Ecclesiastica beneficia sine dimissione conferantur.* idè hæc dicenda; ut simul, & semel ea de re tractetur, ad eum Tit. rejicimus.

TITULUS VIII.

De concessione præbendæ & Ecclesiæ non vacantis.

§. I.

Beneficia quando conferenda.

1. 2. Beneficia non conferenda aut promittenda, nisi vacent.
3. Licet in genere quis promittat.
4. 5. Expectativa sublatæ, etiam olim in Belgis.

Solent præbendæ ac dignitates, aliaque beneficia Ecclesiastica conferri aut promitti, antequam vacent; & quandoque, dum vacant, non conferri: sequitur proinde, ut videamus tam de promissionibus & concessionibus non vacantium, quam de negligentia circa concessiones vacantium, & tradamus breviter, quando conferri debeant, vel non.

1. Conferri autem debent, quando vacant, & non antè, quia non vacantis beneficii collatio, tanquam continens eorum captandæ mortis alterius, (quod est contra bonos mores, *l. ult. c. de pactis*) est ipso jure reprobata & nulla, *c. 1. & 2. & per tot. hoc tit. can. Non solum vii. qu. 1.* Ad eò quidem, ut si quis impetret scienter, aut se patiarur in beneficium viventis institui, ab Ecclesiastica communione sit arcendus & de-

& deponendus, id est, sacris ordinibus, quibus institutus est, spoliandus, d. c. 1. h. s. sitque inhabilis, etiam eo mortuo, ad illud consequendum absque dispensatione summi Pontificis, Panor. mit. *ibid.*

2. Si verò non patitur quidem se institui, sed tantum promissionem beneficii non vacantis acceptet, jus nullum ad beneficium requirit, quia vetat etiam Canon beneficia non vacantia promitti, d. c. 2. *Ex tenore* 13. h. s. Conc. Trid. *Sess. 24. cap. 10. De reformat.*

3. Nec refert, an specialiter, an specialiter fiat beneficii non vacantis promissio, d. c. 2. Ideoque non obstante tali promissione, potest beneficium, simul atque vacat, alteri, quam cui promissum est, conferri; non obstante etiam appellatione, cui promissum est, c. *Resatum* 3. h. s. Et licet jure Decretalium Greg. IX. Prælati, qui promississet fortè in genere se alicui de beneficio prospecturum, videatur ad hoc obligatus, c. *Accedens* 14. h. s. eò quòd promissio hujusmodi non ita adjunctum habeat votum captandæ mortis, cum multis aliis modis adimpleri possit, quam per mortem alterius, veluti si beneficium adhuc obtinens coadjutorem petat, c. *De rectoribus* 3. *sup. De Cler. agrosantis*; si præbendam opulentam inter duos Episcopos dividat, c. *Vacante* 26. *sup. De præbendis*: tamen jure Decretalium Bonif. VIII. talis promissio est verita, c. *Detestanda eor.* in 6.

Non obstat d. cap. *Relatum*: quia ibi Episcopus jam recepto in Canonicum promiserat præbendam, ad quam conferendam etiam sine promissione tenebatur, cum Canonicatus non debeat nec possit esse diu sine præbenda.

4. Sed nec expectativæ dari amplius possunt ad primum beneficium vacans: quia illas novissime dari vetuit Concilium Tridentinum *Sess. 24. cap. 19. De reformat.* ut etiam frustra Ordinarii accedat consensus, uti ex declaratione Cardd. tradit Gonzales *ad Reg. VIII. Cancell. §. 1. proæmialinum* 63. ubi subjungit eandem Congregationem declarasse, ex eodem decreto expectativarum prohibitarum seu abrogatarum non posse erigi Canonicatum supernumerarium ad futuram præbendam: atque in super illud decretum tolli omnes mentales reservationes; quales erant, quando Papa referebat beneficium vel in specie, vel in genere, per

Bullam vel per Breve, ad providendum personæ, quam non exprimebat, sed in mente retinebat. 5. Sed & hic in Belgio nostro jam olim prohibitas fuisse expectativas per Maximilianum Imperatorem *litteris Edicti datus Mechlinia 12. Septembris, 1485.* & regressus ad beneficia resignata, reservationes pensionum, translationes, insens & invit. s. qui gravata beneficia possiderent, refert Zypæus *De lure Pontif. novo lib. 3. h. 1. in fin. e.*

§. II.

Quibus modis beneficia vacent.

1. Vacare contingit beneficia variis modis.
2. Qui ad tria vel quatuor genera revocari possunt.

Variis autem modis vacare contingit beneficia; Primò, per mortem naturalem beneficiati. Secundò, per renuntiationem simplicem, vel ex causa permutationis, ita tamen, ut, si beneficium sit juris patronatus, consensus interveniat patroni; quem sufficit supervenire postea. Riccius *latè Decis. 219* Tertio per privationem & depositionem. IV. Per electionis cassationem. V. Per translationem. VI. Per ademptionem secundi incompatibilis pacificam. VII. Si quis habens parochialem Ecclesiam non fuerit promotor intra annum. VIII. Si beneficiatus contrahat matrimonium vel sponsalia per verba de presenti, modo antea explicato. IX. Si quis per vim obtineat seu occupet secundum, X. Per ingressum Religionis, Professionem securam XI. Si electus intra mensem, à tempore presentatæ electionis, vel à tempore præstituto, non consenserit, vacat Prælatura, & si intra tres menses, post consensum electioni datum non petierit confirmationem, ipso jure amittit jus sibi quaesitum per electionem. XII. Vacant beneficia Episcopi electi & confirmati, post menses tres; dados ad petendam consecrationem, XIII. Quando beneficium habetur pro derelicto. XIV. Quando quis alienat res beneficii sui. XV. Per crimem hæresis, s. moniæ, læsæ Majestatis, sententiâ declaratoriâ præcedente: & pluribus aliis modis, quos vide apud Staphilæum *De literis gratia Tit. De variis modis vacationis.* Rebuffum

in Praxi Benefic. Tit. requisitā ad collationem bonam à n. 49. & Tract. De Regia ad Pralaturas nominatione. § monasteriis V. Vacantibus, ubi enumerat triginta & unum modos.

2. Possunt tamen omnes hi modi revocari ad tria vel quatuor genera. Nam beneficia vacant vel de facto tantum, vel de jure tantum vel per sententiam Judicis, vel denique de jure & facto simul. Ipso facto tantum vacat beneficium, quando quis de facto, vi vel metu, cogitur relinquere sui beneficii possessionem, vel vi de possessione deicitur, c. 2. & 3. sup. De his, qua vi metus ve causa fiunt. Ipso jure tantum vacare dicitur, quando ab ipso jure inducitur vacatio, seu quando, certo aliquo casu adveniente, ab ipso jure declaratur quis privatus beneficio, ita ut absque alia declaratione Judicis aut monitione vel citatione illud alteri conferri possit, licet is, qui jure privatur, possideat beneficium. Per sententiam Judicis vacat, quando ab ipso Judice ob aliquod delictum inducitur vacatio, seu privatur quis beneficio. Ipso jure & facto vacat per mortem beneficiarii vel per reavantiacionem vel resignacionem veri tituli.

§. III.

Intra quod tempus conferri debeant.

1. Conferri debent intra sex menses
2. De beneficiis in Commendam dari solent.

1. Conferri beneficia debent intra statuta tempora, id est, intra sex menses: alioquin clapsis, ab Episcopo, si ad eum spectet collatio, ea devolvitur ad Capitulum, & contra à Capitulo ad Episcopum. Hinc ad Metropolitanum, c. 2. h. t. & ab hoc ad Patriarcham, cui Metropolitanus subjicitur, vel, si nulli Patriarchæ subjiciatur, ad summum Pontif. Hoc tamen tempus sex mensium computatur non a die vacationis, sed à die, quo collator seivit vel scire debuit beneficium vacare: neque illud legitime impedito currit, c. Quia diversitatem §. h. t. c. 3. sup. De supplenda negligentia Pralator. Quod si collator post tempus sibi præfixum contulerit beneficium adhuc vacans alteri, sustinetur quidem eo casu collatio, sed ex patientia, dummodo contulerit idoneo.

2. Quandoque verò beneficia vacantia non

conferuntur in titulum, sed commendantur. Est autem commendare nihil aliud, quam deponere, l. Commendare 108. D. De verb. signif. l. Lucius D. Depositi, can. Ne quis arbitretur xxii. quæst. 1. cap. 1. inf. De Deposito, Glos. in cap. Nemo sup. De electione in V. Commendare. Sed quia de commendatione beneficiorum nec tempus, nec brevitatis, cui studeo, fufius agere permittit, videri potest Azor. 2. p. Institut. moral. lib. 6. c. 3. & alii, quos citat Gonzal. ad Reg. viii. Cancell. Glos. §. 8. m. 62. & Garz. De benef. 4. p. cap. 4.

Illud tamen notandum, quòd beneficium commendatum, sive ad tempus, sive in perpetuum, morte commendatarii non censetur vacare per obitum. Latè Gonzales d loco à nam. 48. Quodque, ut in Gallia nihil penè frequentius est Vicariis perpetuis, ita nihil quoque videatur Ecclesiæ Gallicanæ esse perniciosius, dum ut plurimum pueris & infantibus dignitates & beneficia in Commendam dantur. Præsertim sanè Principes Belgici Ecclesiæ consulunt, dum hujusmodi Commendas non concedunt, nec ullis nisi Professis Regularibus dignitates conferunt: tantaque circumspectione indulto suo quoad nominationem & primarias dignitates utuntur, ut ipsæ Ecclesiæ sperare non possint à Cleri electione meliorem sortem, quàm à nominatione Principali, ut rectè scribit Zypæus, Tit. de Clerico agrotante 3. subjungens 4. jam olim in Brabantia Ordines à Principibus suis stipulatos fuisse, ne ipsi vallas dignitates in Commendam darent, aut permitterent dari; idque summo Reipublicæ bono, quamvis in Burgundia non nihil ab hujusmodi voto deflectatur; ex vitio vicini, inquit, aëris.

§. IV.

De pluralitate & incompatibilitate beneficiorum.

1. Beneficia quædam compatiblea, quædam incompatiblea.
2. Incompatiblea vel sunt primi generis.
3. In quibus solus Pont. dispensat regulariter.
4. Vel sunt incompatiblea secundi generis, id est, quoad retentionem.
5. In quibus Episcopus dispensare potest.
6. Compatiblea sunt simplicia beneficia.

8, Dum

8. *Dummodo alterum non sit sufficiens ad sustentationem.*
 9. *Nec tunc dispensatione opus est de consuetudine.*
 10. 11. *Quodam dicatur sufficiens.*
 12. *Difformia sub eodem titulo esse compatibilia.*
 13. *Nullus triplex esse potest in eadem Ecclesia.*
 14. *Ex quibus causis beneficia sine dispensatione sibi compatiuntur.*
 15. *Ex quibus cum dispensatione.*

Non abs re fuerit, hic aliqua de pluralitate & incompatibilitate beneficiorum subnectere.

Et tamen si varii essent Juris textus, quibus probari videatur, beneficia omnia esse incompatibilia, quia quodlibet beneficium de jure communi personalem requirit residentiam, unde potissimum resultat incompatibilitas, & quia multitudo præbendarum invitet ad dissolutam vitam, & divagationem de Ecclesia in Ecclesiam, contineatque magnum animarum periculum, cum unus occupet stipendium aliorum, qui Ecclesiam etiam deservire valeant, sed præiopia non possunt, *c. in tantum 3 h. r.* non desunt tamen alii, ex quibus probari potest, eorum quædam esse compatibilia, quædam incompatibilia, ut in *c. Gratia sup. De scriptis, in Clement. Gratia eod. tit.* Unde & Conc. Trid. Sess. 7. cap. 4. *De reformat.* supponit quædam esse compatibilia.

2. Dicuntur autem compatibilia, quæ vel ex jure communi, vel ex consuetudine, vel statuto aut fundatione, simul obtineri ac retineri possunt. Incompatibilia verò, quæ nec de jure communi, nec ex consuetudine, statuto aut fundatione, simul possunt retineri. Talia sunt duo beneficia curata, duæ dignitates, duo personatus, duo officia, sive in eadem Ecclesia, sive in diversis; & pleraque alia, personalem residentiam requirentia, *c. Ad hac 13. c. Præterea 14. c. Cum non ignores, c. De multa 28 sup. De præbendis.*

3. Incompatibilia duplicis sunt generis: nam alia ita sunt incompatibilia, ut per adeptionem secundi pacificam, unà cum libera fructuum perceptione, aut ubi per beneficiarum steterit, quò minus acceperit possessionem, vacet prius ipso jure. Talia sunt duo curata beneficia, duæ dignitates, duo personatus, duo officia, & alia,

quæ jurisdictionem aliquam annexam habent, ut visitandi, corrigendi, excommunicandi *d. c. De multa, & Extravagante Execrabilis Ioann. xxii. De præbendis.* Item unum cathedrale cum parochiali, ex nova dispositione Concilii Tridentini, Sess. 24. c. 17. *De reformat.* Item duo uniformia sub eodem titulo, id est, in eadem Ecclesia, ad eandem functionem instituta, idemque onus & officium habentia, eodem tempore explendum; cujusmodi sunt duo Canonici, duæ Capellanæ in eadem Ecclesia. Alioquin ad inducendam huiusmodi incompatibilitatem non sufficit, quòd sint in una Ecclesia, vel quòd simili nomine nuncupentur. Navar. *Consl. 16. De præbendis.* Pialec. 2. p. c. 5. art. 3. n. 72. Vide latè Riccius in *Praxi Decis. 41.* Et hæc vocantur *Incompatibilia primi generis*; & prius, quòd vocat ipso jure per adeptionem secundi, referatur Sedi Apostolicæ, *d. Extravag. Execrabilis.*

Intelligitur autem tunc demum vacare primum, posteaquam quis fuerit nactus pacificam possessionem secundi, cum libera fructuum perceptione, fraude cessante. Unde si fructus secundi ex aliqua causa alteri ad tempus debeantur, non censetur vacare primum, *cap. Si tibi absentis De præbendis in 6. & ibid. Franc. Gemin. Dias in Praxi c. 42. Pialec. d. loc. n. 74.*

4. In huiusmodi verò beneficiis simul retinendis non potest dispensare Episcopus, cum id aperte prohibeatur in *d. c. De multa*; & quia prohibitio est Concilii, contra quòd dispensare non potest Episcopus, *c. Cum dilectus junctâ Gl. in V. in acate sup. De Elect.* nisi gravis subire necessitas, quæ legem non habet, aut evidens utilitas; potissimum ubi Pontifex consuli nequit, qui alioqui solus relaxare potest commune potest, non etiam Episcopus vel Legatus, *Pialec. d. loc. n. 78.* ex Archid. Staphil. Rebuffo, *quos citat.*

5. Alia sunt incompatibilia quoad retentionem tantum: quia scilicet simul retineri non possunt absque dispensatione. Non tamen ita sunt incompatibilia, ut per acceptionem & possessionem pacificam secundi vacet prius ipso jure, sed datur optio habenti, ut eligat retinendum; altero verò potest per superiorem privari. Et hæc vocantur *incompatibilia secundi generis*: huiusmodi sunt dignitatis & Canonicius in diversis Ecclesiis, & reliqua, residentiam

qui-

quidem personalem requirentia, non tamen habentia curam animarum, dignitatem, personatum, vel officium annexum; nec sunt uniformia sub eodem texto, licet simplicia sint.

6. Et quoad retentionem huiusmodi beneficiorum dispensare potest Episcopus, *juxta Gloss. communiter receptam in c. Dudum in V. intitulatam sup. De elect.* cum nullibi prohibeatur, imò & consuetudo justa in talibus excusare potest; cum eodem modo consuetudo, quo dispensatio derogare jure possit, *c. ult. sup. De consuet. Piasc. d. loco n. 81.*

7. Compatibilia sunt simplicia beneficia quæ ex statuto, vel consuetudine, vel fundatione, personalem residentiam non requirunt, vel quorum unum requirit residentiam, alterum non utriusque.

8. Quando scilicet alterum non est sufficiens ad congruam sustentationem beneficiati: alioqui si unum sufficiat, retineri simul de jure communi nequeunt, *c. Conquerente 6. sup. De Clericis non resident. can. Singula Distincta 89. & similibus;* quibus statuitur, ut singula Ecclesiastici iuris officia singulis quibusque personis conferantur, & ne aliquis in duabus Ecclesiis intuleretur; ut loquitur summus Pont. in *can. Sacramentorum Dist. 70. & can. Clericus XXI. qu. 1.* Concil. verò Trident. *Sess. 24. c. 17. de reform.* statuit, ut in posterum singulis unicum dumtaxat beneficium conferatur: quod quidem ad vitam eius, cui confertur, honestè sustentandam non sit sufficiens, liceat eidem aliud simplex sufficiens, dummodò utrumque personalem residentiam non requirat, conferri; non contra, ut habenti beneficium sufficiens concedatur aliud insufficiens.

9. Et generali consuetudine obtrinit, ut in talibus simul retinendis non petatur dispensatio, sed conscientie cuiusque relinquatur, ut secum iudicet, an unum non sufficiat ad sui sustentationem, quo excusari possit apud Deum Piasc. *d. loco n. 84.* ubi tamen subiungit, tutiorem & communiorem sententiam esse, ut hoc in arbitrio sit iudicis, isque æstimet sufficientiam beneficii, consideratâ qualitate personæ, loci & temporis, cum unum & idem beneficium, respectu temporum & personarum, nunc magnum & sufficiens, nunc parvum seu tenue videri possit.

10. Interim illud sufficiens dici potest, ex quo Clericus, pro gradus sui conditione, se, suos-

que familiares, parentes, fratres, & consanguineos egentes, honestè sustentare valeat, non etiam augere studeat, ut ex Concil. Trident. *Sess. 25. cap. 1. de reformat.* tradit Zypæus *de jure Pontif. novo lib. 3. Tit. De Clericis non resident. num. 7.*

11. Præterea in diducanda sufficientia huiusmodi non est habenda ratio bonorum patrimonialium, cum illa, fructusque eorum reservare sibi beneficiatus possit, & ex fructibus solus vivere beneficii, *secundum communem DD. sententiam,* teste Piasc. *d. loco nu. 86.* ubi Felin. Covar. Navar. & alios citat.

Cæterum memorat Zypæus *d. loco n. 4.* ex certis & iustis causis indultum esse Canonis Antverpiensibus privilegium, ut plura beneficia possint obtinere & retinere, modò non sint curata, aut personalem residentiam de jure vel consuetudine non requirant; atque illi hodieque locum esse.

12. De beneficiis difformibus sub eodem texto, an ea sint incompatibilia, dissentiunt Interpretes. Verius est, de jure communi esse compatibilia, si modò aliàs sibi mutuo non pugnent, ratione residentie aut servitii, *Lessius 2. De sac. & iustitia cap. 34. num. 44.*

Dixi, de jure communi; quia sunt quædam declarationes Cardd. quibus difformia sub eodem texto declarantur ex mente Concil. Trident. esse incompatibilia; secundum quas declarationes, si à summo Pontifice sint approbata, consequenter dicendum, post Concil. Trident. per afflictionem secundi, cum patrifera possessione & libera fructuum perceptione, vacare ipso jure primum.

13. Non potest tamen quis in eadem Ecclesia habere triplex absque dispensatione summæ Pontificis; nec valet consuetudo aut statutum in contrarium, *c. 1. De consuetud. in 6. Garzasp. 11. c. 5. num. 23.*

14. Porro, ut summatim dicam, certis casibus, plura simul beneficia obtinere quis potest aut sine dispensatione, aut cum dispensatione. Sine dispensatione; Primo quando sunt parva simplicia, etiam Canonice, quorum neutrum sufficiat ad congruam sustentationem beneficiati, & alterum non requirat residentiam, sive ex institutione, sive ex præscripta consuetudine: imò etiam quando unum est sufficiens, modo non sit Canonice & alte-

rum insufficientem non requirat residentiam.

1. Vbi observandum, quod licet ante Conc. Trident. duo curata beneficia ita tenuia, ut non possent Rectorem alere, potuerint retineri absque dispensatione, c. *Eam te sup. De arato & qualitate ordin.* tamen post Concil. Sess. 24. c. 17. *De reform.* nequeant retineri absque dispensatione summi Pontificis.

Secundò, si Ecclesia Cathedralis vel parochialis, aut dignitas, propter angustias tenuitatemque non sufficiat sustentationi congruæ sui Rectoris, potest simul cum ea obtineri beneficium simplex, non requirens residentiam Colligitur ex Conc. Trident. *d. Sess. 24. cap. 13. & 17.*

Tertiò, quando dignitati aut Canonicatu accessorie annexa est parochialis, quæ per Vicarium administrari solet: quia beneficium unum cum altero perpetuò & accessorie censetur unum cum illo, & naturam ejus induit, licet simplex fuerit; imò prædium ejus reputatur, ut proinde hoc casu magis unicum beneficium obtineatur, quam plura.

Quartò, si unum detur in titulum, alterum in commendam ad tempus, veluti sex menses, quamvis sit parochialis Ecclesia, quia commenda ejusmodi non dat titulum, nec inducit incompatibilitatem, *can. Qui plures xxxi. q. 1. c. Dudum 54. circa fin sup. De elect. & ibi Glos. in V. intitulatam, c. Nemo eod. tit. in 6. Piafec. d. art. 3. n. 76.* Et tamen casu videtur requiri saltem Ordinarium dispensatio. Commenda vero perpetua quia titulum dat Canonicum, Joan. Monach. in *c. Nemo deinceps De elect. in 6.* beneficium reddit incompatible; habetque locum in hujusmodi commendis *cap. De multa hoc tit. Piafec. d. art. 3. n. 77. Vide Concil. Trid. Sess. 7. De reform. cap. 4.*

Per dispensationem vero incompatibilia quis obtinere potest, ex justa causa: veluti ob Ecclesie necessitatem, ut quia alii idonei desint; vel ob magnam utilitatem, ut si non sint alii potentes satis ad Ecclesie tuitionem; vel ob meritum evidentem prærogativam, qualis est nobilitas, dignitas personæ, litteratura insignis, industria, prudentia, c. *De multa 28. & d. Extravag. Execrabilis.* Sed hæc causa revocatur ad secundam. Dispensat autem in incompatilibus primi generis solus Pontifex regulariter, ut antea monuimus; in aliis etiam

Legatus vel Episcopus, modo utrumque personale residentiam non requirat. Conc. Trident. *d. Sess. 24. cap. 17.* Caterum conniventia possidenti plura nihil prodest, quia hæc non est aut intelligitur dispensatio, c. *Cum jam dudum 18. in fin. sup. de præbendis.*

TITULUS IX.

Ne sede vacante aliquid innovetur.

1. Capituli nomine quia hic intelligatur.
2. Sede vel Ecclesia vacante nihil innovandum.
3. Capitulum sede vacante beneficia conferre nequit.
4. Potest tamen conferre beneficia devoluta.
5. Potest & dare ei commendam ad tempus.
6. Sede vacante administrat & jurisdictione Episcopali jungitur.
7. Unde judicat & c. item confirmat vel infirmat electos.
8. Recipit resignationes beneficiorum & instituit presentatos.
9. Dispensat cum illegitimo quoad Ordines minores.
10. Vni beneficia.
11. Absolvit à casibus Episcopo reservatis.
12. Non tamen exercet ea, quæ sunt ordinis Episcopalis.
13. Ex decreto Concil. Trid. Capit. Sede vacante Oeconomum & Vicarium constituit.

Constat ex antedictis, collationem præbendarum & dignitatum de jure communi pertinere ad Episcopum. Unde dubitari poterat, an Sede vacante, id est mortuo Episcopo vel etiam excommunicato, aut suspensio ab officio, Capitulum succedat Episcopo in eorundem collatione.

1. Vbi pro clariori intelligentia præmittendum est, nomine Capituli hic intelligi ipsum Canonicorum Collegium, seu Canonicos congregatos: nam soli Canonici (non etiam alii Clerici, quantumvis in eadem Ecclesia beneficiati) unà cum eo, qui illis præest, sive

N

Decano

Decano, sive Præposito, pro diversa Ecclesiarum consuetudine, Capitulum constituunt, Iō. And. & alii passim in *c. Ex eo de elect. in 6.* Et hinc quoque qui eis præest, sive Decanus, sive Præpositus nomine Capituli venit, *c. Novit inf. De his qua fiunt à Prælato sine consensu Capituli.*

2. Hoc præmissis, dicendum, regulariter, vacante Ecclesia, nihil esse innovandum, id est faciendum, quod præiudicat Ecclesie vel Prælati defuncti successori, *c. 1. §. attendentes hoc t. ad eod. ut iudicium contra Ecclesiam, Sede vacante, eaque de causis legitimo defensore carentem, habitum, sit nullum, d. c. 1. hoc tit. Sicut & iure civili sententia est nulla contra minores, tutorem vel curatorem non habentes atque in defensos (quibus Ecclesia carens Prælato comparatur in *d. c. ult. lata, l. Acta 43. D. De re iudicata.**

3. Similiter dicendum, Capitulum non posse beneficia vacantia, quæ de iure communi vel consuetudine ad solius Episcopi collationem spectant, conferre *c. 2. hoc tit.* tum quia id iusquam in venit cautum in iure *c. 2. hoc tit.* tum quia collatio illorum beneficiorum inter fructus Episcopi connumeratur, *c. fin. De officio Vicarii in 6.* quos Capitulum dilapidare non potest, sed futuro Episcopo reservare tenetur, *c. Cum vos 4. sup. De officio Ordinarii, c. Quia sapè 40. De elect. in 6.* Idque obtinet, etiam si alias Episcopus non consuevisset talia beneficia conferre sine consilio & assensu Capituli. Et nec Archiepiscopo quidem, Sede vacante vel suspensio Episcopo, in beneficiis huiusmodi conferendis sese ingerere licet, nisi in certis causis devolutionis, *Piasecius p. 2. c. 5. art. 2. num. 28. §. seqq.*

4. Potest tamen Capitulum conferre beneficia, quæ vel ad Episcopi collationem, per negligentiam inferioris collatoris, devoluta sunt Abbas in *d. c. 2. hoc tit.* quia cum talium collatio non proveniat ex ipsa dignitate Episcopali, sed ex accidente, scilicet negligentia inferiorum, non potest dici fructus aut inter fructus dignitatis censeri, *Zypæus De iure Pontif. novo hoc tit. n. 7.* vel quæ simul ad collationem Episcopi & Capituli spectant; nam tunc totum jus Capitulo accrescit, *c. unico eod. in 6.* Videatur Garz. *5. p. cap. 4. n. 49. §. 50. & 51.*

5. Potest etiam Sede vacante, beneficium, spectans ad collationem solius Episcopi, com-

mendare ad tempus, donec alius succedat, *Piasec. d. loco num. 43.*

6. Præterea quia, Episcopo mortuo, non statim illi alius sufficitur, ideo, ne mora hæc vacanti Ecclesie damnosa sit, prudenter à sacris Canonibus statutum fuit, ut interea ejusdem Ecclesie Capitulum in jurisdictionem & administrationem tam spiritualium quam temporalium rerum, exceptis casibus à Jure denegatis, succedat, *c. 3. De supplenda neglig. Prælat. in 6. c. Cum olim sup. De majorit. & obed. & similibus.* Idemque obtinet, Episcopo à paganis & schismaticis capto, & nondum Ecclesie suæ restituito, nisi aliter ea de re consultus Pontifex statuerit, *d. c. 3.* Similiter propter absentiam vel etiam subinde propter delictum Episcopi, *Gloj. in d. Abolendam inf. De hæres.*

7. Hinc Capitulum iudicat, condemnat, absolvit, excommunicat, Sede vacante, vice Episcopi, perinde ac si Episcopus viveret, *c. Huic qui sup. De majorit. & obed.* Similiter electos Prælatos Ecclesiarum, quæ sunt in diocesi Episcopali, confirmat vel infirmat, *c. Cum olim, junctâ Gloj. in v. capitulo sup. d. tit. Piasec. d. loco num. 44.* Adeoque si electio spectet ad Capitulum; & confirmatio ad Episcopum; Capitulum, iure capitulari eligit, & confirmabit iure Episcopali, *arg. l. Si consul. D. De adeptionibus.*

8. Pari modo permutationes seu resignationes beneficiorum ex causa permutationis recipere potest, Abbas in *d. c. Cum olim, ibi; Sexto dubitatur, Piasec. d. loco num. 45.* sicut & instituire præsentatos à patronis, *c. 1. de Instit. in 6.* quia hoc, sicut & prius, est quid necessarium & debitum, nec sic ullum futuro Episcopo vel Ecclesie creatur præiudicium; imò levatur illo onere.

9. Potest & dispensare cum eo, qui defectum patitur natalium, ad minores Ordines & ut simplex beneficium obtineat.

10. Unire beneficia, vel unioni auctoritatem præstare, dummodo juri Episcopali nihil detrahatur, *c. unico hoc tit. in 6. Piasec. d. c. 5. art. 3. n. 61. ubi alios citat.*

11. Potest insuper absolvere, à casibus, Episcopo reservatis, & dispensare in censuris & irregularitatibus, in quibus dispensandi facultas comperit Episcopo, cui Capitulum succedit in his, quæ sunt necessariae & contentiosæ jurisdictionis, *Panormitanus in 6. 2. circa fin. hoc tit.*

hinc. Cum olim sup. De majorit. & obed. Sunt autem casus reservati Episcopis alii de iure, alii de consuetudine, alii denique, quos ipsi sibi reservant. Videtur Pialec. p. 2. cap. 1. art. 3.

12. Dixi autem. Exceptis casibus à Jure denegatis, quia quædam excipiuntur à Jure: nam, præter enumerata jam antè, non potest exercere ea, quæ sunt ordinis Episcopalis, puta ordinare Clericos, consecrare Ecclesias, & eiusmodi alia; licet possit efficere, ut ea expediantur per Episcopos vicinos, sine præiudicio futuri successoris, e. *Ueni 24. De elect. in 6.*

13. Observandum postremò hinc est, quòd Conc. Trid. Sess. 24. cap. 16. *De reformat. mander, ut capitulum, Sede vacante, ubi fructuum percipiendorum ei munus incumbit, Oeconomum unum vel plures fideles ac diligentes delectat, qui rerum Ecclesiasticarum & proventuum curam gerant; eorum rationes ei, ad quem pertinebit, reddidit. Item ut Officialem seu Vicarium infra octo dies post mortem Episcopi constituat, vel existentem confirmet: de cuius officio lib. 1. egimus satis. Currit autem octiduum illud à die notæ vacationis, etiam per translationem, nondum adeptâ quoque possessione, ex congregat. Concilii, Quaranta P. Capitulum q. 12.*

Cæterùm de administratione Capituli. Sede vacante, plenius videre licet Panormit. & alios ad d. c. *Cum olim. sup. De majorit. & obed. Patavin. Tract. de hære, & Conc. Trident. d. Sess. 24. cap. 1. & 16.*

TITULUS X.

De his, quæ fiunt à Prælato sine consensu Capituli.

1. Prælati in arduis pleraque expedire nequit sine consensu Capituli.
2. In levibus negotiis solo consilio est opus.
3. Vt & in statutis condendis.
4. Nisi in casibus à Jure expressis.
5. Decretum Conc. Trid. de judicanda persona Capitulari.

6. 7. 8. *Quanam in condendis statutis servan. & sint.*

9. *Qualiter Episcopus Capitulo quid proponat ad deliberandum.*

Quemadmodum, Sede vacante, nihil est innovandum per Capitulum: ita è diverso Sede non vacante, Episcopus vel alius Prælati de rebus Ecclesiæ pro arbitrio disponere, sine consensu aut consilio Capituli * 1. multa que alia expedire nequit. Veluti ardua inprimis: qualia sunt, Abbates & Abbatissas, aliasque personas Ecclesiasticas in beneficiis instituere vel destituere, e. *Novit 4. h. t. collationes beneficiorum & electiones confirmate, e. Quanto 5. h. tit. Ecclesias, sibi aut suæ Ecclesiæ subiectas, aliis Ecclesiis, etiam Monasteriis attribuire, e. Tua nuper 8. & c. Pastoralis 9. eod. veteres dignitates suppressas in sua Ecclesia suscitare: Ecclesiæ statum mutare. Sic irrita est Episcopi donatio, venditio commutatio rei Ecclesiasticæ absque tractatu, consensu & subscriptione totius Cleri vel Capituli, e. 1. & d. c. *Tua nuper. Modice tamen res quasdam Ecclesiæ donare potest, etiam absque consensu vel consilio Capituli veluti quinquagesimam partem proventuum Ecclesiæ in alios pios usus, puta ad alendos pauperes, e. penult. in fine h. tit. Item si Prælati ad tempus tantùm res quasdam Ecclesiæ alicui conferat, non est opus consensu Capituli, modò non contradicatur, & postea ratum habeat, e. 2. & 3. h. tit. Ita etiam tenet donatio, quam facit laicus, decimas Ecclesiæ alicuius in feudum obtinens, iam ante Concilium Lateranense, cum solius Dioccesani seu Episcopi consensu, e. *Cum Apostolica 7. h. t.***

2. In levibus etiam negotiis non requiritur consensus capituli, sed satis est consilium adhibere, quod tamen sequi non tenetur, Innoc. in c. *fin. sup. De majorit. & obedien*

3. Similiter in statutis condendis opus quidem consilio est Capituli, d. c. *Quanto h. t. & ibi Abbas n. 4. nec valeret consuetudo in contrarium, secundum Hostiens. in Summa h. t. n. 2. verùm id quoque non tenetur sequi, nisi in casibus à Jure expressis, prout sacra Congregatio respondit apud Piaf. 2. p. cap. 2. art. 2. n. 7.*

Casus autem à Jure expressi sunt hi. Inprimis de iure requiritur non tantùm consilium, sed

sed & consensus Capituli, quotiescunque illius vertitur in interesse particulare, *cap. ult. h. t.* Ideoque si collatio beneficiorum spectet junctim ad Episcopum & Capitulum, non potest Episcopus sine consensu Capituli quicquam de illis disponere, *e. Ea no scitur 6. h. t.* Secundò, nihil potest sine consensu Capituli in casu, quo diminueretur Ecclesiæ auctoritas, seu ei præjudicium fieret, *cap. Dilecti sup. De majorit. & obedient.* nec enim Episcopus potest facere Ecclesiæ suæ conditionem deteriore[m] Tertio, in casu, quo agitur de alienatione bonorum, Ecclesiæ damnosa, *d. e. 1. h. t.* vel de obligatione Ecclesiæ, *e. Quod quibusdam inf. de fidejussoribus.* Quattò, ubi ageretur de præjudicio, quoad subjectionem vel exemptionem Capituli, *e. ult. sup. De majorit. & obed.* Denique in casuum seu causarum criminalium agitationes, *caussa xvii. q. 7. per tot.*

5. Et in judicanda persona aliqua capitulari non nisi de consilio & assensu duorum, à capitulo in principio ejus libet anni ad hoc deputandorum, Episcopus vel ejus Vicarius procedere potest, ex nova ordinatione Conc. Trid. Sess. 25. c. 6. *De reformat.* Quod si capitulum eam deputationem neglexerit, tum, post monitionem præviam de electione in principio anni faciendam, potest Episcopus procedere & judicare solus, *Pialec. d. loco n. 9. ex declarat. Cardd. Interpp.* Et procedit dictum decretum sine distinctione in delictis tam gravibus, quam levibus, etiam ubi absque forma judicii proceditur. Latè Riccius in *Praxi Decis.* 566. ubi subjungit Decreto illi locum esse quoad capitula exempta dumtaxat. Deputatio tamen Procuratoris fiscalis etiam hoc casu ad solum spectat Episcopum, absque consilio Capituli, *Zerola in V. Fiscus §. 3. ex sacra Congreg.* Sed & quando totum capitulum deliquit, non est locus Decreto, potestque Episcopus solus procedere contra capitulares, absque adjunctis: modò delictum non sit in personam vel contemptum Episcopi, vel Episcopus non habeat interesse, nam tum ea facultas procedendi devolvitur ad proximum superiorem.

6. Illud quoque specialiter advertendum esse tradit *Pialec. d. loco*, ut quam rarissime in condendis statutis Episcopus pœnas apponat excommunicationis, ne ex frequentia abeant in contemptu: sed ut potius pœnas utatur tem-

poralibus; rariùs pecuniariis, ad evitandam avaritiæ suspicionem, quæ ab Episcopo ab esse debet longius, *e. Cum ab omni 10. sup. De vita & honest. Clericorum.*

7. Et quia statuta Episcopi ligant tantum quoad pœnam, non etiam quoad culpam, idèò necessum est, ut virtutem sui statuti declararet apertius.

8. Denique abstinere debet à multitudine statutorum & præceptorum, quia quemadmodum, ubi plures sunt Medici, plures existere morbi solent, ita etiam, ubi plurimæ leges, plurimum est vitiorum. Et interdum toleranda sunt potius mala aliqua, ne eveniant graviora, quia, ut *Prov. 30. ait Sapiens: Qui multum emungit, eluit sanguinem, can. Denique distinct. 4. & qui multum corrigit, offendit.* Leviter castigatus reverentiam exhibet castiganti, asperitatis autem nimie increpatio nec increpationem recipit, nec salutem, *e. Cum beatus 8. dist. 45.* Ideoque meminerit semper Prælatus illius B. Chrysostomi, apud *Pialec. d. loco n. 10. Circa vitam tuam esto asperus circa aliorum benignus. Audiant te homines parva mandantem & grandia facientem.*

9. Quod si Episcopus aliquid Canonice ad deliberandum velit proponere de re nec ad suum, nec suorum commodum spectante, poterit ipse capitulum convocare, vota exquirere, & juxta ea concludere. Absente verò Episcopo, omnino hoc ab iis, qui sunt de capitulo, ad quos illud de jure vel consuetudine spectat, perficiatur, nec ad id Vicarius Episcopi admitatur, *secundum Conc. Trid. Sess. 25. c. 6. de Reformat.* nisi fortè Præses capituli fuerit Vicarius: quia tum eà qualitate id facere posset, *Zyp. h. t. in fine.*

TITULUS XI.

De his, quæ fiunt à majore parte Capituli.

1. *Requiri ad hoc consensum majoris & sanioris partis.*
2. *Majorem dici respectu totius Capituli.*
3. *Non sufficere majorem partem, nisi & sanior sit.*
4. *Ad*

4. Admittitur tamen contradictio minoris partis.

Occasione eorum, quæ superiori Tit. dicta sunt de his, quæ sunt à Prælato & Capitulo, vel de consensu aut consilio Capituli, quæ sunt hic, quid juris sit circa consensum vel dissentium eorum, qui sunt de Capitulo, si plures sint.

Et dicendum ad hoc, ut Universitas aliqua, collegium & capitulum, aliquid censetur facere, vel consensum suum præbere, ubi is requiritur, non semper exigi totius Universitatis, collegii vel capituli consensum, sed sæpè sufficere, si maior & sanior pars consentiat: *c. 1. hoc tit. l. Quod major D. Ad municipalem, & similibus.*

2. Major verò pars & sanior quæ dicitur, repetere ex *lib. 1. Tit. 6. §. 4. De forma & modo electionis.* Quibus illud adde, maiorem partem capituli dici respectu totius capituli, non autem respectu partium, Zerola 1. p. *V. Capitulum §. 13.* Ideoque si duodecim sint Canonici, & tres eligant Titium, tres Sempronium, sex verò Mævium, nulla istarum partium potest dici maior pars capituli; sed necesse est, ut saltem sint septem ad maiorem partem constituendam. Quamquam obtineat aliud in maiori parte patronorum, sive laicorum sive clericorum, quando præsentant, ut singuli: nam tunc sufficit habere maiorem partem, respectu minorum partium; veluti si ex sex patronis duo præsentent Titium, unus Sempronium, & tres Mævium, hi tres prævalent.

3. Deinde notandum, quòd, ubi ad actum aliquem consensus requiritur maioris & sanioris partis, non sufficiat Consensus majoris, nisi ea simul fuerit & sanior; *c. 1. & ult. hoc tit.* quia ubi duo requiruntur coniunctim, alterum eorum non sufficit, *§. Si illud & illud Instit. de hered. instituta l. Si heredi plures D. de condit. instit.*

4. Quod verò à majori & saniori parte Universitatis, collegii vel capituli fit, regulariter prævalet, nisi minor pars vel etiam unus aliquis de capitulo iusta de causa ab eo appellaverit, aut expressum contradixerit, *c. 1. & c. Ex ore hoc tit.* quo casu si coram superiore iustam causam appellandi vel contradicendi probaverit, rescindetur id, quòd à maiore & saniori parte secus, quam oportebat, factum fuerit,

d. c. 1. hoc tit. vel si negotium tangat omnes, ut singulos; iuxta regulam iuris. Quod omnes tangit, ab omnibus approbati debet.

In Collegiis tamen passim obtinuisse, ut, quòd maior numerus non respectu totius sed minoris partis decreverit, ratum sit, & plenum habeat vigorem, testatur Zypæus *hoc tit. num. 1.* quamvis inquit, in electione Monialium aliam opinionem secuta sit congregatio.

TITULUS XII.

Ut Ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur.

1. Beneficia sine diminutione aut reservatione fructuum conferenda.
2. Nisi ex causa necessitatis vel alia iusta.
3. Potest & ex causa imponi pensio beneficii.
4. In collatione faciendâ servari debet forma eidem præscripta.
5. De concursu & examine quoad curata beneficia juris patronatus.
6. Debent beneficia conferri gratis, sine modo & conditione.
7. Non ad tempus; & limitatio huius.
8. Quatenus sub conditione fiat collatio & presentatio.
9. 10. Debet & conferri liberè, non subreptitiè aut obreptitiè.

PRæcedentibus Titulis abunde actum fuit de collationibus beneficiorum, quinam conferre beneficia Ecclesiastica possint, sive Episcopus conferat, vel solus, vel cum Capitulo aut consensu capituli, sive ipsum capitulum solum vel quilibet alius collator: nunc videndum est, quo pacto conferri debeant.

1. Et in primis tenetur quilibet collator conferre beneficium Ecclesiasticum sine diminutione, *c. unico hoc tit. cum similibus.* quia Conc. Turonensi vetitum est, ne beneficium dividatur in duos, *c. Majoribus, c. Vacante 26. c. Cum causam 36. sup. de præbendis.* Aded ut ex eo neque sibi

aut nepoti, neque alteri cui libet reservare possit partem aliquam proventuum ex beneficio, cum illud confert, quia hoc vetuit Concil. Lateranense d. c. unico, & c. Prohibemus 7 inf. De censibus exact. & c. aut collationem differre, ut ipse interim percipiat fructus c. Extirpanda 30. in fine sup. De prabendis, d. c. Prohibemus in fine inf. De censibus

2. Attamen si iusta subit causa & necessaria, veluti si Ecclesia ære alieno supra modum gravetur, vel alia urgeat necessitas, potest ad tempus, priusquam beneficium conferatur, pars fructuum in usus Ecclesiæ servari, c. pen. inf. De verborum signif. d. c. unico, & c. ibi Innocent. & Abbas. Imò potest Prælatum, de consensu sui capituli, iusta & necessaria causa id postulante, beneficium aliquod extinguere in perpetuum c. Cum accessisset 8 sup. De consue. vel ad sustentandam suam dignitatem Episcopalem, antequam beneficium conferat, partem aliquam fructuum sibi retinere ad tempus, Gloss. in fin. d. c. unico. Quamvis in talibus foret tutius, petere concessionem à Sede Apostolica, Pia sec. p. 2. c. 5. arg. textus c. Tua nobis de verb. significat. Verùm hæc retentio fructuum non debet fieri à Prælato, paciscendo cum eo, cui beneficium confert, quia hoc saperet simoniacam pravitatem, d. c. unico circa finem.

3. Potest etiam Episcopus, iusta subsistente causa, beneficio conferendo imponere pensionem, puta ob bonam pacis & utilitatis, vel ad sopiendam litem, quando beneficium est litigiosum, idque ad redimendam vexam, ut loquuntur, c. Nisi essent 21. sup. De prabendis; c. Audivimus inf. De collus. deteg. Pia sec. d. loc. n. 64. vel ut subveniatur & alimenta præstentur parochio seni, qui amplius deservire nequit, Gigas De pensionibus qu. 6. n. 3. post Ancharan. Consil. 279. vel in permutatione beneficiorum, ratione inæqualitatis, si beneficium alteri præponderet in fructibus, c. Ad quæst. 6. inf. de rerum permut. Alias pensio, per Episcopum sine iusta causa beneficio imposta est nulla, Garzias 1 p. c. 5. nu. 296. Gonzal. ad Reg. v. 111. Cancell. Glos. 5. cap. 5. ubi plenius de impositione pensionis videre licet.

4. Insuper in collatione seu provisione beneficiorum servanda est forma, à iure, statuto, consuetudine, aut fundatione præscripta; nam alias provisio esset nulla, Garz. 9. p. cap. 1. Et in

provisione Ecclesiarum parochialium servanda est forma, à Concil. Trident. tradita, Sess. 24. c. 18. De reformat. alias quoque provisio præter contrariam formam, præsertim quoad concursum & examen instituendum, facta, erit nulla, ex constitutione Pii V. quam refert Pia sec. d. loc. num. 4. ubi etiam tradit num. 5. ex dilatione Cardinalium, ne quidem Doctorem vel Licentiatum, in aliqua Juris vel Theologiae professione, excusari ab hoc examine, petentes sibi providendi de Ecclesia Parochiali: & in beneficiis curatis, Sedi Apostolicæ, vel cuicumque alteri reservatis vacantibus, similem concursum sive examen posse institui ab Episcopo & eligi digniore, institueodum à Sede Apostolica, seu alio, cui fuerit reservatum beneficium, De curatis tamen inquit, vacantibus in curia, si ve per resignationem in manibus Papæ, solet Dataria providere sine concursu, præmissis solo examine.

5. Quantum ad curata beneficia attinet, quæ juris sunt patronatus; ea vel sunt juris patronatus Ecclesiastici quæ si vacent in mensibus Apostolicis, illis quoque per concursum & examen providendi debet: si vero vacaverint in mensibus non reservatis, patronus dominabit plures examinandos, & tunc demum, quem patronus digniorem inter probatos ab examinatore judicaverit, eligit & præsentabit Episcopo, instituendum in beneficio vacante Pia sec. d. loc. num. 7. vel sunt juris patronatus laicorum; & tunc non requiritur hujusmodi concursus, sed tantum examinari debet præsentatus, & admitti, si idoneus expertus fuerit, Concil. Trident. d. Sess. 24. c. 1. §. Quod si jus patronatus. Nisi plures sint præsentati, quia tunc institui potest concursus inter præsentatos tantum, ex declarat. Card. Ubi subjungit, in parochialibus Ecclesiis quæ Regularibus conferri consueverunt, non requiritur concursus, sed solum examen sufficere: ut & quando cura animarum spectat ad Collegium, vel est annexa alicui præbendæ seu beneficio ex natura simplicis.

6. Præterea beneficia oportet conferri gratis id est non interveniente pretio, vel aliquo, quod pretio sit æstimabile; taliterque beneficium obtinens, tamquam simoniacus, ipso jure est excommunicatus, & collatio ipso iure nul-

nulla, *Zuivrag. Cum detestabile De simonia.*
Item pure, id est sine conditione, sine pacto,
non alternatiue, *can. Quam pio 1. q. 2. c. fin. sup. De
pactis c. 2. De elect. in 6.* quia talia quoque re-
soluunt simoniam. Item sine modo, quia hic
accedit prohibita conditioni, *c. Verum 4. inf. de
condit. appositis.*

7. Item in perpetuum seu ad vitam collata-
rii, non verò ad tempus, *c. unico juncta Glos. in V.
parpetuis de capellis Monach. in 6. Rebuff. de re-
quisitis ad collationem num. 13.* Vicarius tamen
vel Oeconomus ad tempus dari solet, *c. Cum
cor. 4. sup. De officio Ordinarii.* Beneficium etiam
curatum dare potest Episcopus in commendam
ad sex menses, *c. Nemo 15. de elect. in 6.* & talis
Commendatarius non dicitur verus Prælatus
vel curatus, sed Depositarium & Procurator;
nec fructus facit suos, sed eos colligere, & in
necessitates Ecclesiæ, dispensare potest, *Glos.
in d. c. Nemo in V. Commendare.* At verò bene-
ficia simplicia etiam ad vitam commendare
potest Episcopus, *c. Si consisteris 13. inf. de ac-
curat. quod & Pont. in maioribus beneficiis sæ-
pè facit.* Et talis Commendatarius dicitur verus
Prælatus; habet eandem auctoritatem &
potestatem iurisdictionis & administrationis,
quam habet obtinens beneficium in titulum; &
facit fructus suos, potestque uti baculo & mi-
tra, si hoc competat beneficio commendato ex
vili loci vel alla ratione, *Piasec. d. loco num. 40.
& 41.* Datur etiam beneficium ad tempus,
quando datur coadiutor ægroti, seni, illiterato,
c. penult. & sup. De Clerico ægrotante; ubi vide,
& quæ lib. 1. ad Tit. de officio & potest. Vicarii §. 7.
de Coadiutore diximus

8. Potest etiam fieri collatio sub conditione
quæ ipso iure vel statuto, vel fundatione, in-
stitutione, aut consuetudine legitima inest,
sive modo exprimat, quo inest, cum condi-
tio, quæ sui natura inest, non efficiat contra-
ctum conditionalem: veluti si parochiale be-
neficium conferatur alicui sub conditione, ut
aliud simile deponatur residat: vel sub con-
ditione, si vacet, sit dignus, *Glos. in cap. 2. De e-
lect. in 6. in V. incursa Rebuffus de requisitis ad col-
lationem num. 2. Piasec. d. loco n. 37. in fine.* Si-
militer valet presentatio, non modò alterna-
tiva, sed etiam conditionalis, incerta, dubia

& obscura, dummodò intra tempus, quod da-
tur ad præsentandum, conditio purificetur: in-
certitudo, dubietas & obscuritas tollatur.

9. Ad hæc conferri debet beneficium libere,
id est, non per metum, non per vim, *cap. 2. Ad
aures sup. De his que vi metusque causa sunt:* quia
collatio est quædam donatio, quæ liberaliter
fit.

10. Denique non subreptiè aut obreptiè, si
fiat à Papa, vel ejus Legato, sub pœna nullita-
tis, *c. Cum adeo sup. De re judicata.* Nam collatio
Ordinarii, qui motu proprio & Ecclesiis, non
personis, uti Pontifex & Legatus ejus, provi-
det, non potest impugnari subreptionis, *c. Cle-
ment. 2. de officio Ordinarii.*

TITULUS XIII.

De rebus Ecclesiæ alienandis vel non.

§. I.

De non alienandis rebus Ecclesiæ.

1. Clericis omnibus prohibita alienatio rerum Ec-
clesiasticarum.
2. Episcopus tenetur facere inventarium bonorum
sua Ecclesiæ.
3. Et jurare de non alienando.
4. Nomine alienationis quid hic intelligatur.
5. Etiam jura alienari nequeunt.
6. Pœna alienantium res Ecclesiæ.

DE collatione præbendarum ac beneficio-
rum, & modis, quibus ea fieri debet, sa-
tis superque dictum est. Deinceps videam-
us, quid juris Clerici in beneficiis suis, &
maximè in rebus Ecclesiæ & bonis benefi-
ciorum suorum habeant, potissimum circa
alienationem talium bonorum. Inscriptio
vero Tit. hujus duplex membrum habet,
De alienandis rebus Ecclesiæ, vel non alienan-
dis.

1. Quod ad secundum hoc attinet, aliena-

rio ista à sacris Canonibus vetita est Clericis, *solo hoc tit. in 6. Clement. & Extravag.* Non tantum simplicibus, sed etiam Prælaris, Episcopis & Archiepiscopis, *e. Si quis presbyterorum 6. e. Ad audientiam 9. hoc t.* & multo magis laicis, id est, Regibus & Principibus, in quorum territorio res tales sitæ sunt, *e. 2. h. t.* non tantum in extraneum vel laicum, verum etiam in aliam Ecclesiam, vel personam Ecclesiasticam, *e. 1. h. t.* Ea ratione, quod bona Ecclesiæ sint in dominio ipsius Ecclesiæ, non Clericorum, qui ante distributionem & applicationem, sibi legitimè factam, sunt tantum administratores & procuratores, *can. Si privatum ult. xii. q. 1. qui nequeunt, donare seu remittere, e. 2. inf. De donat. l. Filius fam. D. eod. tit. l. contra iuris 28. §. 2. l. Imperatores 37. D. De pactu. l. Pactum curatoris 22. Cod. De pactis l. Praes 12. Cod. de transact. Gaz. de benef. p. 3. e. 3. n. 46.* Unde neque Episcopus, vel alius Clericus, sibi ea bona usurpare potest, *d. can. Si privatum, can. Monemus xii. q. 2.* sed custodire tenetur, & vel cum vitæ periculo defendere, *can. Conventor 12. junctâ Glo. in V. pro altaribus xxii. qu. 8.*

2. Tenetur item Episcopus curare fieri repertorium seu inventarium omnium donorum & jurium suæ Ecclesiæ & aliorum beneficiorum Ecclesiasticorum suæ diocesis, & construi archivum, in quo hujusmodi jura deponantur & adservantur. *Piafec. 2. p. 6. 5. art. 2. n. 2.* ubi refert de archivo in Ecclesia Cathedrali construendo emanasse Constit. à Sixto V. incip. *Provida*, publicatam Romæ anno 1587. die 8. Junii.

3. Soletque Episcopus in promotione sua jurare in hæc verba: *Possessiones vero, ad mensam meam pertinentes non vendam, neque donabo, neque impignorabo, neque de novo infeudabo, vel aliquo modo alienabo etiam cum consensu Capituli Ecclesiæ mee, inconsulto Romano Pontifice. Et si ad aliquam alienationem de venero, pœnas in quadam super hoc edita Constitutione contentas, eo ipso incurere volo &c.* *Piafec. d. loco num. 5.*

4. Nomine autem alienationis licet propriè veniat omnia actus, per quem transfertur rei dominium, hic tamen id latius sumitur, ut contineat donationem, venditionem, permutationem, emphyteusim, infeudationem, usumfructum, hypothecam, locationem ad longum tempus, *Nulli 5. §. alienationis h. tit. l. ult.*

C. De reb. alienis non alienan. Hæredis item institutionem, legatum, fideicommissum, *e. 1. 6. Cum in officio cum duobus segg. sup. De transact.* etiam transactionem, quando per eam res traditur: secus, quando per eam res tenetur, *Rebuff. in compendio alienationis rerum Ecclesiæ 2. Imo & juxta Extravagantem Ambrosiana h. t. in communibus*, locationem ultra triennium quando scilicet res quotannis dat fructum. Alioquin si res alternis annis dumtaxat fructum ferat, potest locari ad sexennium: sicut &, quando quis est conditionis, ut non nisi quolibet triennio ea fructus percipiatur, ad novennium, *Covarr. Variar. resol. cap. 16. n. 6.*

5. Sed nec jura, actiones vel nomina debitorum alienari permittuntur, *Abbas in d. e. Nulli n. 9. h. t.* Neque etiam servitus aliqua de novo Ecclesiæ imponi potest. *Piafec. d. loco n. 2.*

6. Quòd si Clericus, vel etiam Prælati, non obstante hac prohibitione, alienaverit res Ecclesiæ suæ, ea alienatio ipso jure est nulla, & tam alienans, quam qui accepit, nisi mox restituat res una cum fructibus, excommunicatur, *Si quis hoc tit.* Et quilibet Clericus Ecclesiæ illius, cujus res est alienata, imò etiam ipse Prælati, qui alienavit rem, potest eam à quolibet possessore repetere, unà cum fructibus, perceptis à tempore alienationis, *d. e. Si quis.* Quia etiam emptor, licet fortè bona fide emperit, ignorans rem esse Ecclesiæ, cogitur eam restituere, non recepto ab Ecclesia, cujus ea res est, pretio, sicut & jure civili emptor rei alienæ, *l. Si mancipium Cod. De rei vindict.* Quia alienans rem meam, sine meo consensu, non potest mihi nocere & damno esse, *l. Non debet 74. D. De regulis juris.* Poterit tamen emptor bonæ fidei pretium repetere ab auctore suo, id est ab eo, à quo emit, *e. Ad audientiam 9. hoc tit.* At malæ fidei emptor, id est qui rem sibi venditam non ignoraverit esse Ecclesiæ, cogitur & rem restituere, & pretium, quod solvit, amittit; quod cedit non lucro venditoris, sed Ecclesiæ, cujus res alienata est, *l. Invenimus 14. §. 1. Cod. De sacrosanct. Ecclesiis.* Neque contraria consuetudo alienandi juvat alienationem, quia censetur irrationabilis, *Glo. in e. Cum causa in V. prejudicati sup. de seni. & re judicata Piafec. d. loco num. 13.*

¶ II. De alienandis rebus Ecclesie quibus scilicet casibus permitta sit alienatio.

1. Res qua servari non possunt, licite alienantur.
2. Res item in feudum dari solita de novo infeudari.
3. Item res exigui valoris.
4. Vt res nondum quæsitæ Ecclesie.
5. Vel relictæ incapacibus, veluti mendicantibus.
6. Ususfructus bonorum, durante vita Prælati.
7. Aliis non possunt, nisi ex justa causa & solemniter.

Sequitur alterum membrum de alienandis rebus Ecclesie, quia regula de non alienandis patitur certis casibus exceptionem. * 1. in primis licite alienantur res mobiles, quæ servando servari non possunt, id est quæ sine notabili deterioratione non durarent, quæque utendo adsumuntur, ut sunt arborum fructus, vinum, oleum, frumentum, iumenta & pecora singularia, Piafec. d. loco n. 19. Pecunia etiam regulariter numeratur inter res, quæ servando servari nequeunt, cum retenta nihil operetur, Panormis in c. Nullis, n. 11. hoc sit. nisi rei immobili comparanda, voto, juramento, aut præcepto superioris destinata sit, quia tum inter res immobiles numeranda est, Piafec. d. loco ubi refert ita decisum fuisse in Rota. Similiter arbores grandes, quæ non consueverunt cædi annumerantur immobilibus, Choppin. De sapientia lib. 8. tit. 3. n. 12. nec possunt etiam silvæ cædunt taliter excindi, quod bona Ecclesie deteriorentur Panormis in d. cap. Nulli, Navar. Consil. 6. num. 2. eod. tit.

2. Præterea res ante infeudari vel in emphyteusim dari solita, feudo hujusmodi vel emphyteusim expirante, iterum in feudum seu emphyteusim dari potest, absque solemnitate iuris ad alienationem præscripta, modo id fiat in Ecclesie evidentem utilitatem, & antequam illius rei fructus Ecclesie incorporentur, quia tum non censetur nova alienatio, quæ à jure prohibetur, sed continuatio quædam alienationis antea factæ. Ut autem res dicatur in feudum vel in emphyteusim dari solita, sufficiunt duo rei confessionis factæ, vel unus solemniter

cum xi. annorum decursu, Piafecius d. loco n. 10. Vbi subjungit, quod, cessante causa primæ concessionis, non possit de novo concedi: quæque, si major offeratur census vel canon, non debeat concedi pro antiquo canone, neque cum tali conditione, quæ gravior sit Ecclesie, quam antè fuit; neque pro feminis, si masculis tantum concedi consuevit.

3. Terrula quoque, vineola, & alia res, sive immobiles, sive mobiles, modici & exigui valoris, si id postulet Ecclesie utilitas & necessitas, alienari possunt, can. Terrulas xii. qu. 2. Cui neque per Extravag. Ambitiosa in Communi. hoc sit neque per Concil. Trident. derogatum esse, idque declarasse sacram congregat. Cardd. testatur Quaranta V. Alienationis 14. & ex eo Piafecius d. loco n. 24. Quæ autem dicatur res, modici & exigui valoris, arbitrio relinquatur Judicis seu boni viri, qui consideratis Ecclesie alienantis facultatibus, valore rei alienandæ, & loci consuetudine, æstimet & judicabit, an res sit modica seu modici valoris, arg. sicut in c. Caterum inf. De donat. Piafec. ibid. n. 5.

Pari modo potest terra Ecclesie non fertilis dari in emphyteusim hæredibus eius, cujus studio primum ad culturam est redacta, cap. Ad aures 7. hoc sit.

4. Potest etiam licite alienari res, nondum quæsitæ Ecclesie, id est, nondum cepta possideri ab Ecclesia: sic enim remitti potest legatum, vel hæreditas relicta testamento Ecclesie, maxime si timeantur odia, vel scandala. Etenim in acquirendis potest Prælati præiudicare Ecclesie suæ: nisi legatum communiter serviret Episcopo & Capitulo, quo casu illi Episcopus renuntiare non posset in præjudicium Capituli.

5. Similiter relicta Ecclesie incapaci, v. g. Mendicantibus, licite alienantur, Piafec. d. loco num. 32. Ubi subjicit, posse etiam Regulares bona sua vigore privilegiorum sibi indultorum alienare; ac specialiter Gregorium XIII. indulsisse Partibus Societatis Jesu, ut possint bona sua alienare arbitrio sui Præpositi Generalis, nulla alia petita licentia à Sede Apostolica vel loci Ordinatio.

6. Denique usum fructum bonorum mensæ suæ Prælati ad beneplacitum suum, vel vita sua durante licite alteri concedit, Piafec. d. loco n. 35. Cetera.

Cæterarum verd rerum, cum immobilium, cum etiam mobilium, si pretiosæ sint, & servando servari possint, ut sunt vasa aurea, argentea, casule, tapetes, & quæcumque triennio non corrumpuntur, vel notabiliter non deteriorantur, alienatio non aliter permittitur, quam ex justa causa, & servata forma à jure præscripta, *c. unic. 17. Extravag. hoc tit. can. Sine exceptione 11. qu. 2.* Quæ duo ad validitatem alienationis conjunctim requiruntur, ut unum sine altero non sufficiat, & altero deficiente alienatio sit ipso jure nulla, *c. ult. hoc tit.* De utroque proinde inde specialiter nuac videamus.

§. III.

Quæ sit justa causa & solemnitas requisita ad ejusmodi alienationem.

1. *Iusta causa alienandæ res Ecclesiæ.*
2. *Solemnitates quæ servandæ in ea alienatione.*
3. *An in consilio Pontif. alienatio sit licita, & quatenus.*
4. *In dubio præsumuntur servatæ solemnitates.*
5. *Enormiter lasa Ecclesiæ restitui potest.*

1. **I**usta igitur causa alienandæ res Ecclesiæ est quadruplex, Prima est Necessitas, cui aliter succurri nequeat, *Clement. 1. hoc tit. c. 1. in f. de pignoriibus*: ut si Ecclesiæ ære alieno gravata sit, nec habeat res mobiles ullas, unde solvat. Secunda, Utilitas manifestatur si res aliqua Ecclesiæ alienatur ad aliam meliorem emendam, *d. Clement. 1. c. d. can. Sine Exceptione, c. Vi super s. in fine h. t.* Tertia, Pietas, veluti ad redimendos captivos, pauperes tempore famis alendos, *can. Aurum, can. Gloria 71. xii. q. 2.* Quarta est Incommoditas, ut sitis Ecclesiæ ut sumptuosa, & parum utilis; sed hæc revocatur ad secundam.

2. Solemnitas seu forma consistit in his quatuor; Primò, ut à Prælato cum Capitulo vel Clero super re alienanda fiat tractatus, an expediat eam alienari, *d. can. Sine Exceptione*: & sufficit unus tractatus. Secundò, ut Capitulum consentiat expressè in alienationem; saltem pro majori & saniori parte, *d. c. 8. in fine hoc tit. c. Quædam sup. De his quæ sunt à Prælato sine cons. Capit.* Tertio, ut Capitulum subleget: hoc

tamen non requiritur, nisi in donatione, venditione, & permutatione. Imò jam consuetudine receptum est, ut sufficiat subscriptio Notarii. Quod si alienetur res Ecclesiæ, habentis Rectorem unum, eo quoque in consilio vel invito, alienari res nequit, *c. Placuit 51. xii. qu. 2.* ne quidem vacante Ecclesiâ, *can. ult. x. qu. 2.* Quartò, ut Superioris accedat auctoritas; quin non exemptis est Episcopus, à quo saltem in his ditionibus concedi facultatem alienandi res ad Ecclesiâ sibi subjectas spectantes, testatur Zypæus *hoc tit. num. 2.* In exemptis est Prælati, cui Ecclesiâ vel Monasterium immediatè subest. In alienatione tamen rerum Monasterii non tantum opus est consensu Capituli & Abbatis, sed & Episcopi, qui cognoscat, an expediat Ecclesiæ fieri alienationem, *can. Abbatibus x. 1. qu. 1. can. In venditionibus xvi. qu. 7.* In patronatus tamen Ecclesiæ consensum Patroni non necessariò requiri, tenet Abbas *in c. unico sup. Vi Zel. benef. ne dimissus, cons. Pias. d. loco num. 16.* nisi quoad bona, quæ ab ipso patrono proveniunt: quo pacto intelligi potest Chop. *De sacra polit. lib. 43. a. 2. num. 28.* ubi confessum requiritur patroni.

3. Præter hanc formam Paulus II. in *d. Extravag. Ambitiosa* statuit, sub gravibus pœnis, ne ulla fiat alienatio concessioque bonorum Ecclesiasticorum aut pii loci, in consilio Romano Pontifice: & ut facta aliter nullas sit roboris & momenti. Hæc tamen Extravagans non videtur passim usu recepta, præsertim quoad locationem & quoad pœnas, Sylvester in *Summa V. Alienatio §. 15.* Navar. in *Manuali c. 27. n. 149.* Covar. l. 2. *Var. resot. c. 16. num. 6.* Neque opus est hac consultatione in rebus momentis nec quando de facili adiri & consili Pontifici non potest, vel ubi constat alienationem esse necessariam & in mora periculum esset, veluti pro alimonia pauperum, urgente fame vel alia necessitate, pro redemptione captivorum, *can. Gloria Episcopi xii. qu. 2. Pias. d. loco num. 28.* Necitem in alienatione summa pecuniaræ ad pium usum, quantumvis ea magna sit, si ad mensam pertineat Prælati, Lessius *De iustit. & iure lib. 2. c. 24. Dubit. 11.*

4. In dubio autem præsumuntur servatæ solemnitates, ex diuturnitate temporis. Nec id mirum, cum temporis etiam diuturnitate nempe XL. annorum præscribi res Ecclesiæ

possint, Piasec. *ibid.* num. 17, ubi alios citat.

Nec obstat Constitutio Pauli IV. quam refert Petr. Mathæus in suo VII. *Decretal. lib. 1. Tit. 1. c. 2.* qua omnes alienationes bonorum quominus Ecclesiasticorum, sine requisitis solemnitatibus, & in damnum Ecclesiarum factas, revocavit, nullaque temporis præscriptione validari posse decrevit: quia illam Constitutionem Pius IV. revocavit & reduxit ad terminos Juris communis, Piasec. *ibid.*

Multo magis præscripta censetur res Ecclesiæ, si à tempore alienationis intercesserit tempus immemorabile, vel centum annorum, etiam contra Ecclesiam Romanam, c. *Ad audientiam sup. De præscript.* etiam in casu, quo lex prohiberet præscriptionem, quia talis prohibitio non excludit immemorabilem, nisi & hæc expresse nominetur, Piasec. d. loco n. 18. Si tamen ex instrumento alienationis appareret injustus titulus, qui causaret malam fidem, tum non induceretur præscriptio, c. *fin. sup. De præscript. Navar. Conc. 3. c. 5. de censibus.*

5. Observandum postremò hic est, si quid in ritu & solemnitate, requisita ad alienationem rerum Ecclesiasticarum sit omisissum, alienationem esse ipso jure nullam, etiam si ex justa causa fuerit facta c. *ult. hoc tit.* Quemadmodum enim quod sit contra leges, jure civili habetur infecto, l. *Non dubium Cod. De legib. ita & quod sit contra Canones est ipso jure nullum. Ac proinde alienatio ipso quoque jure nulla est, facta quidem secundum solemnitates, à jure requisitas, sed non ex justa causa alienandi, puta necessitate vel utilitate Ecclesiæ postulare, quia Canones conjunctim, ut dixi, requirunt hæc duo, ut & solemniter & ex justa causa fiat alienatio, c. *Vi super in fine hoc tit. & can. sine exceptione XII. qu. 2.* Quòd si verò subsistat quidem alienatio, quia facta sit & ex justa causa, & solemniter, id est servatâ formâ à jure præscripta si tamen per eam Ecclesia inveniat enormiter læsa, poterit restitui in integrum, & rescindi alienatio, c. *Ad nostram 11 hoc tit. exemplo minorum,* quibus Ecclesia comparatur,*

TITULUS XIV.

De Precariis.

1. Nomen contractus aliquando propriè, quandoque latius sumi,
2. Contractuum alii Nominati, alii Innominati,
3. Item alii bonæ fidei, alii stricti jura.
4. Alii Re, alii Scriptura, alii Verbis, alii consensu perficiuntur.
5. Precarium quid sit.
6. In quo à commodato differat.
7. Sumi pro contractu, & pro re, qua precariis datur.
8. In quo à Precaria seu Precariis differat.
9. Precaria quinto quoque anno renovanda.
10. Et ex causa revocari potest.

Quoniam superiori Tit. dictum est, alienatione rerum Ecclesiæ regulariter esse prohibitam: ideo nunc sequitur de quibusdam alienationis speciebus seu contractibus quibus fit alienatio: & quidem primò de Precariis, quia cum per eas non transferatur dominium, sed solum utilitas, dubitari potest, an sint licitæ, an non.

1. Pro pleniori autem intellectu eorum, quæ hoc Tit. & aliquot sequentibus dicuntur, præmittendum est, Contractum aliquando sumi propriè pro obligatione ultero citroque, quæ Græcè *ἡ ἀλλοτρίωσις* vocant, l. *Labeo 19. D. De verb. significat.* id est pro conventionione, quæ utrimque obligationem parit: nam obligatio non est propriè contractus, sed ejus effectus: aliàs verò latius sumi nec distingui à Pacto, nihilque aliud esse, quam duorum plurimumve in idem placitum consensum, seu conventionem, sive pariat utrimque obligationem, ut Emptio- venditio, Locatio- conductio: sive ex altera parte tantum, ut Donatio, Promissioque accepta, Depositum, Precarium. Et in hac acceptatione Contractus imprimis dividitur in Nominatum & Innominatum.

2. Nominatus contractus dicitur, qui certum & distinctum ab aliis contractibus nomen

haber. Cujusmodi sunt Emptio-venditio. Locatio-conductio. Commodatum, Depositum, Mutuum, Pignus, Fidejussio, & nonnulli alii, l. 1 § *fin* & l. 7. *circaprin D. De pactis*. Quibus ad-jicitur Precarium, Precaria seu Precaria, Feudum & Donatio, licet Feudum quidam numerent inter innominatos.

Innominatus contractus dicitur, qui quantumvis nomen generale habeat, vel circumscriptioe aut circumlocutione aliqua designetur, tamen in certum aliquod & proprium nomen contractus non abiit, quamvis subsit causa, cur nascatur obligatio, puta quia alter alteri quippiam fecit aut dedit. Hujus quatuor genera recensentur, Do ut des, Facio ut facias, Do ut facias, & facio ut des, d. l. 7. de quibus in hoc jure Pontificio nihil peculiariter traditur. Huc referri potest Permutatio, de qua hic quoque agit.

3. Secundò dividitur in contractum bonæ fidei & stricti juris. Nam licet ad omnem contractum bona fides requiratur, l. *Bonam* 4. C. *De oblig. & action.* tamen bonæ fidei contractus specialiter dicitur, in quo exuberat bona fides, & in quo potest multa Judex ex æquo & bono arbitrari, nempe illa, quæ ex bona fide, ex æquo & bono alterum alteri præstare oportet, quamvis de iis nihil sit conventum, ut in Emptio Locatio, Societas, Commodatum, Depositum & alii, qui in §. *actionem* *instituit. De Actionibus* numerantur.

Stricti juris sunt, in quibus Judex ad verba contractus adstringitur, nec alter alteri in plus obligatur, quam inter contrahentes actum est. Tales sunt omnes stipulationes, contractus emphyteuticus, feudalis &c.

Tertiò, alius perficitur re, alius scriptura seu literis, alius verbis, alius consensu. Re perfici dicitur, in quo obligatio non oritur ex sola conventionione seu consensu, sed ex ipsa rei traditione. Hujusmodi sunt Commodatum, Depositum, Mutuum, Permutatio: nam hi contractus ante traditionem rei dicuntur nuda pacta, nec pariunt obligationem; nec in plus potest quis per hos contractus obligari, quam acceperit. De Mutuo non agit Pontifex.

Scriptura perficitur, qui ante scripturam ratas non habetur, ut Emphyteusis, & omnis a-

lius contractus, quem contrahentes nolunt concludere, nisi coram Notario, qui de eo instrumentum conficiat.

Verbis dicitur perfici, qui præter consensum requirit certam verborum formulam, ut omnes stipulationes, quæ constant præviâ unius interrogacione & alterius subsecuta responsione, ut, *Promissu dare centum? promitto, Facies? faciam; Fide jubes? fido jubeo*; Et sic de cæteris, Et de his duobus generibus contractuum, nihil quoque specialiter tradit Pontifex, legibus contentus civilibus.

Consensu perficitur, ad cujus substantiam non requiritur interventus certæ formulæ verborum, nec scripturæ, nec rei traditio, sed sufficit consensus, l. *Consensu D. De oblig. & action.* ut Emptio-venditio; Locatio conductio, Mandatum, Societas. Ideoque licet ad omnem contractum requiratur res aliqua qua in contractum deducatur non tamen contractus omnis dicitur re perfici, quia scilicet non est necesse, ut ejus traditio ad substantiam contractus interveniat, prout intervenire debet ad substantiam contractuum, qui re inveniunt, seu perficiuntur.

Potriò tripliciter quæri de contractibus potest & solet: primò de ipsis inveniendis & inter se distinguendis; secundò de eorundem accessionibus; & denique de iisdem dissolvendis atque finiendis.

5. His præmissis, accedamus jam ad ipsum Tit. in quo Pontifex agit de Precariis, qui regulariter fructus rerum Ecclesiasticarum dari possunt precario. Estque contractus, quo alicujus rei usus petenti gratis conceditur, ad arbitrium ipsius concedentis revocandus, l. 1. § 2. *D. De precario, c. fin hoc tit.* Nam de natura precarii est, ut danti restitatur, quando cumque ei libuerit, pactumque in contrarium repugnat naturæ precarii, nec concedentem obligat, quò minus pro arbitrio suo precarium revocare possit, d. c. *fin. l. Cum precario D. eod.*

6. Atque ita in hac parte distinguitur Precarium à Commodato, quod non nisi expleto usu, ad quem datum est, repeti potest: sicut & in eo, quod Precarium concedatur sine præfinitione temporis aut certi usus: & ideo duras, donec revocetur à concedente, vel dum moriatur, qui precarium accepit, c. *nit.*

In prim. hoc tit. l. Cum precario 12. D. De precario.
Commodatum vero datur ad certum & determinatum usum, *Glof. in c. 1. in V. commodato.* Quod si vero is, qui precarium dedit, moriatur, tunc non finitur precarium, sed transit ad heredem concedentis, *d. c. ult. in verbis, non tamen commodatio; l. Quasi sum §. quod Titio D. eod.*

7. Sumitur autem precarium non solum pro contractu, prout illud jam definivimus, sed etiam pro re ipsa, quæ precario datur & accipitur. Ita sumitur à *Glof. in c. fin. in V. precarium hoc tit.* dum dicit precarium esse, quod precibus ad utendum datur, quamdiu pariter is, qui concessit. Ita etiam sumitur, quando dicimus precarium danti esse restituendum, quando cumque ei liberetur.

8. Cum precario affinitatem habet Precaria, quæ tamen ab eo inter cetera distinguitur, quod non possit revocari pro arbitrio concedentis, sitque contractus, quo veluti precarius usus fructus prædii Ecclesiastici alicui conceditur, quinto quoque anno renovandus, *c. 1. hoc tit.* Idque vel ad remunerandam donationem ab eo Ecclesiæ factam, vel in gratiam ministrorum, quæ Ecclesiæ præstiterit, vel spectetur præstiturus.

Et quamvis Hostien. distinguat Precarias in plurali numero à Precaria in singulari, quasi Precariæ sint contractus, quo veluti precarius usus fructus prædii Ecclesiastici conceditur alicui, etiam ultra vitam, quinto quoque anno renovandus, *d. c. 1. can. Precaria x. qu. 1. & can. Longinquitate xii. qu. 2.* Precaria vero sit contractus, quo conceditur alicui usus fructus prædii alicuius Ecclesiastici in tempus vitæ dumtaxat, ad triplum vel duplum fructuum ipsius rei, quam Ecclesiæ dedit, *d. can. Precaria & Glof. ibid.* qui de quinquennio in quinquennium non renovetur. Venus tamen est, non differre, Abbas *in d. c. 1. nu. 3. secundum communem DD. opinionem:* prout hæc duo, Precarias, inquam, & Precariam confundit etiam Cuiacius *lib. 1. De feudis Tit. 5.* Quamquam variis modis, & potissimum tribus, quos recenset Abbas *d. loco.* precaria fieri possit.

9. Dixi autem precariam seu precarias renovandas de quinquennio in quinquennium: quod sit non tam de juris dispositione, quam secundum consuetudinem, ut patet ex *d. 1. Idque ad perpetuam rei memoriam, ne scilicet.*

cum ad hæredes & de persona ad personam precaria transeat (nisi ad vitam alicujus concessa fuerit, quod non constituit diversam speciem ab ea, quæ ultra vitam conceditur, sed modum dumtaxat diversum) facile ejus inducatur oblivio, *arg. d. can. Linguitate xii. qu. 2.* dicatque tandem rem accipiens, vel ejus hæres, eam esse propriam, & non Ecclesiæ. Ideoque sicut non petens investituram à novo domino, cadit jure suo: ita non petens renovationem precariæ, elapso quinquennio; etiam si in diuturnius tempus concessa fuerit, Abbas *in d. c. 1. nu. 5.*

10. Potest verò precaria, revocari, irrationaliter facta fuerit, & quidem ab ipso concedente. Est enim singulare in alienatione rei Ecclesiasticæ in Ecclesiæ præjudicium, ut possit alienans rem alienatam reperere, & contra factum proprium venire, *cap. Si quis sup. De rebus Ecclesiæ non alienandis.*

Denique licet precaria jure civili videatur incognita, tamen vestigium ejus extare videtur apud Justinianum in *Novella 120. §. si vero aliquis.*

TITULUS. I.

De Commodato.

1. Commodati accoptiones.
2. Definitio ejusdem explicata.
3. Commodatarius tenetur de dolo, de culpa, lata, levi, & levissima.
4. Actio commodati directa & contraria.

1. **Q**uemadmodum jus percipiendorum fructuum ex prædio Ecclesiastico concedi alicui precario potest, ita & Clericis singulis concessum est de fructibus beneficiorum suorum quosvis inire contractus, tam nominatos, quam innominatos. Vbi primo loco occurrit commodatum, quod cum Precariis multum convenit; cum & Commodatum ad preces alterius & recipientis gratiâ regulariter fiat, *§. Item si cui Insistit. Quibus modis re contrahitur obligatio. 1.* Et sicut Precarium dicitur sumi quandoque pro ipsa re precario data, ita

ta, interdum verò pro contractu, quo aliquid precario datur: ita etiam ista vocabula Commodatum, Depositum, Mutuum, Pignus subinde accipiuntur pro ipsa re commodata (quasi ad commodum utentis data, *Glos. in e. unico in Vi commodatum hoc tit.*, vel quasi cum modo & præscripto sine data) deposita, mutua, pignori data; interdum verò pro ipso contractu commodati, depositi, mutui, pignoris.

2. Et in hac posteriori acceptione Commodatum est contractus nominatus, quo res aliqua gratuito alicui utenda conceditur ad tempus, hanc, ac modum certum, ea lege, ut eadem res specie reddatur, *d. §. si cui, l. 1. §. item si cui, D. de obligat. & action.* Atque is quidem, qui sic rem suam alteri ad utendum concedit, dicitur Commodator seu Commodans; qui verò accipit, Commodatarius.

Per particulam *gratuito*, excluditur locatio, qua quidem res utenda datur, sed mercede constituta. Per particulam *utenda*, excluditur Pignus & Depositum; & similiter contractus innominati, quia in his contractibus non datur res ad utendum. Per particulam, *ad tempus sine ac modum certum*. Excluditur Precarium, ut constat ex ante dictis. Et quia commodatum datur ad certum usum, ideo res commodata, antequam usus expletus sit, repeti non potest, quia commodatarius jure beneficii, non decipi oportet, *e. unico in fine hoc tit.*, *ex l. in commodato §. si cui in fine D. eod.* ubi Paulus l. c. ait, commodatum quidem ab initio, id est antequam contractum sit, esse voluntatis, id est pendere ex libero arbitrio commodatoris, sed contractum esse necessitatis, quia scilicet repeti res commodata, nisi expleto usu, non possit. Præterea quia res commodatur ad certum usum, ideo si quis re altere utatur, quam commodata sit, tenetur non tantum commodati, sed etiam furti, *l. si us certo §. quinimo D. Commodati.*

Postremis verbis, *ea lege &c.* excluditur Mutuum, in quo non eadem res, sed alia ejusdem generis & qualitatis redditur. A quo distinguitur in super commodatum, quod in mutuo transferatur rei dominium; in commodato vero nec rei dominium seu proprietas, nec etiam possessio, *l. Res commodata §. D. eod.* sed tantum usus conceditur. Ideoque si res commodata casu fortuito, sine culpa commodatarii perierit, non commodatario, sed commodanti perit, quia res

perit suo domino, *l. Pignus Cod. De pignorat. act.* & debitor speciei interitu ejusdem liberatur.

3. Cum autem commodatum commodatarii tantum gratia contrahi solent, ideo etiam regulariter commodatarius tenetur de dolo, de lata, levi, & levissima culpa, *d. l. Si us certo §. nunc videndum*. In qua hæc regula traditur, ut si contractus in eatur solius dantis gratia & commodo, ut sit in deposito, tum præstetur dolus & lata culpa tantum; exceptis quibusdam contrahibus, nempe mandati, tutelæ, negotiorum gestorum, ob specialem in his rationem si verò solum gratia accipientis, prout regulariter fit in commodato, tum præstetur & dolus & culpa omnis læta, levis & levissima; exceptio precario, in quo, quia ad libitum concedentis, vocari potest, non nisi dolus & lata culpa præstatur, ut sic rem precario accipiens, gravatus in uno, releveretur in alio: si denique gratia utriusque, uti in pignore, præstetur dolus, item culpa læta & levis, non etiam levissima. Hinc etiam in commodato præstabitur dolus & lata culpa tantum, si detur gratia solius commodantis, *l. g. ad excipiendos ejus amicos*. Casus vero fortuitus ex natura contractus regulariter non præstatur nisi æstimatio rei in contractum venerit, vel conventio aut culpa vel mora aliqua præcesserit, *d. l. Si us certo §. nunc videndum, l. Contractus 2. §. D. De R. l. c. unico h. t.*

4. Ex commodato dux oriuntur actiones civiles, una directa, altera contraria, quasi ex opposito respiciens directam. Directa datur commodatori, vel ejus hæredi, ad versus commodatarium, & ejus hæredem, *l. in commodato §. si ex hoc facto D. hoc tit.* ad rem commodatam, finito usu, integram salvam, & cum accessoriis, omni que utilitate, si quæ contigerit, repetendam, Contraria datur commodatario, & ejus hæredi, contra commodatorem, vel ejus hæredem, ad id, quod sua interest si res commodata ante usum expletum auferatur, aut non permittatur commodatarius ea uti ad eum usum, ad quem commodata fuit: item ad consequendum damnum, si quod vitio rei commodatæ, celato à commodatore, illatum fuerit, & simul ad repetendos sumptus, in rem commodatam factos: exceptis tamen cibariis, & modicis impendiis, quæ naturali ratione ad eum, qui re vitur, pertinet, *Vid. Welfenb. D. eod. tit.*

TITULUS XVI.

De Deposito.

1. Depositi unde dicatur, & quid significet.
2. Definitio.
3. Depositarius teneri de dolo regulariter.
4. Actiones depositi directa & contraria.

Precarium & Commodatum diximus esse contractus, qui sunt gratia recipientis sequitur Depositi, quod sit gratia concedentis.

Depositi, inquit Juriscons. in lib. 1. D. hoc in est, quod custodiendum alicui datum est. Dicitur ex eo, quod ponitur; prepositio enim arguit Depositi, ut ostendat totum fidei ejus esse commissum, quod ad custodiam rei pertinet. Sed ibi sumit Junse. Depositi pro ipsa re deposita, hic autem illud sumitur pro contractu.

2. Depositi igitur est contractus, reinitus, quo aliquid alicui custodiendum datur. Traditur, nulla mercede data aut promissa. Ideoque cum in deposito res alicui tantum ad custodiam datur, si depositarius ea utatur, actione & depositi & furti tenebitur; nisi pactus sit cum deponente, ut uti possit, l. Si factum 33. D. Depositi: & deponens rem poterit eam repetere a depositario, quancumque habuerit: adeo ut exceptioni compensationis adversus deponentem aut deductioni locus non sit, l. ult. C. De compensat. c. 2. hoc est, ne contractus, qui ex bona fide nititur, ad perfidiam referatur, d. c. 2. §. sane. Et propterea non obstat, quod regulariter secus obrineat in aliis contractibus, l. 2. §. 3. D. de compensat.

3. Cum autem depositum regulariter contrahatur gratia solius deponentis, ideo depositarius tenetur prestare dolum, l. Contractus 23. D. de regulis Juris: etiam si pactus esset, de dolo teneatur, quia eiusmodi pactum contractum est & bonae fidei, in omnibus contractibus requiritur, d. l. Contractus, & bonis moribus, l. 1. §. si convenit D. hoc est. Absente vero bona fides tunc praesumitur, si v. g. rebus tuis salvis depositas res amiseris, d. cap. 2. Potest tamen dolo praetentus, etiam admissus, pacto remitti ab eo,

cujus interest, quia hic periculum non est, ne depositarius invitetur ad peccandum in rem depositam, ut in priori casu.

Tenetur etiam de lata culpa, quae est, non intelligere, quod omnes intelligunt, l. Lata culpa 223. D. de verborum signif. Ut si aperto ostio, ubi res est deposita, domum deserat, quia, ut Paulus J. C. ait in l. Magna negligentia 26. D. de verb. signif. magna negligentia culpa est, magna culpa dolo est. Non quod lata culpa sit verus dolo, sed quia in Jure comparatur dolo, l. 1. versic. sed et si D. Si mensur. & c.

4. De culpa levi ac levissima depositarius non tenetur, quia depositum regulariter gratia deponentis, non depositarii, contrahitur, d. l. Contractus D. De R. I. Dico, regulariter, quia certis casibus etiam de levissima vel levi culpa tenetur, contra depositi naturam. Nam primum si aliquid mercedis sibi dari pro custodia pactus sit, aut receperit quid, tenetur de levi culpa, d. c. 2. h. s. l. Si sit certo §. 2. unde videndum D. Commodati, quia tam non deponentis tantum, sed & depositarii gratia contrahitur, de levissima tamen culpa non tenetur. Secundum, si se ultrò deposito obtulerit, d. c. 2. l. 1. §. si sit D. eod. Tertio, si convenerit inter deponentem & depositarium, ut hic de levi ac levissima culpa teneatur, quia pacta dant legem contractibus. Quarto, si sit in mora restituendi depositum, licet fortuito casu res perierit, d. c. 2. Alias casum fortuitum nunquam praestat depositarius, nisi id convenerit, d. c. 2. §. d. l. 1. §. si convenerit, D. eod.

De deposito apud Clericum, si forte dolo aut culpa ejus perierit res, vel deterior reddita fuerit, non tenetur Ecclesia cui Clericus depositarius servit, sed ipse Clericus: sicut nec de mutuo, quod Clerico datum fuerit, nisi quatenus probatur in Ecclesiae utilitatem versum, c. 1. hoc est parvulus, in f. De fidejussorib. ne hoc casu Ecclesia locupletior fiat cum alterius injuria, l. Nam hoc natura D. De condit. indeb. Alias delictum personae non debet redundare in damnum Ecclesiae, c. C. venerabilis §. licet autem sup. De except. arg. c. 1. & ibi Glos. in v. facturam de prescrip. c. Si Episcopum xvi. qu. 6.

5. Ex deposito duae similiter oriuntur actiones, directa & contraria. Directa est, quae datur depositori, vel ejus haeredi, adversus depositarium, vel ejus haeredem, ad repetendam rem de-

positam, vel ejus æstimationem, vel damnum, vel quid simile. Et hæc rursus est vel civilis, bonæ fidei, rei persecutoria & perpetua; vel Prætoria, Welenb. *ad D. hoc tit.* Contraria datur depositario, adversus depositorem, ad repetenda impendia in rei depositæ, custodiam facta Welenb. *d. loco.*

TITULUS XVII.

De Emptione & Venditione.

§. I. Quid sit Emptio - Venditio, & requisita ad eam.

1. *Frequentia & utilitas hujus contractus.*
2. *Definitio & requisita ad hunc contractum.*
3. *Cur solo consensu contrahi dicatur.*
4. *De emptione-venditione scripto contracta.*
5. *In quibus à permutatione differat.*

Visum est de contractibus nonnullis, quæ incutuntur, & alterius partis tantum gratiâ: deinceps videndum est de contractibus, qui consensu & utriusque partis causâ contrahuntur. * I. Et in primis de emptione-venditione: quia is præ cæteris contractibus & frequentior est & utilior: nam lex XII. Tab. emptionis nomine omnem alienationem complexa fuit, *l. Statu liberi D. De statu liberi*; & veteres emptionis ac venditionis nomine promiscuè utebantur, *l. Veteres 19. D. De actionibus empti*; & ibi Gothof. omnisque hodie mercatus præcipuè emptione & venditione sustinetur.

Licet autem hic contractus sit unicus, tamen diversâ consideratione duplex nomen sortitus est: nam respectu euentis dicitur Emptio respectu vendentis Venditio nuncupatur.

2. Emptio-venditio igitur est contractus Juris gentium, nominatus, bonæ fidei, de re pro certo pretio habenda. Ad cuius substantiam tria hæc requiruntur. Primum, Res, quæ veneat sive illa nunc existat, sive futura sit, ut fructus nascituri; sive etiam solum sit spes futuram

esse: nam sine re, quæ veneat, nec emptio, nec venditio intelligi potest, inquit Pomponius *l. Nec emptio D. h. r.* Secundò Pretium: nam & sine pretio nulla est emptio-venditio, *l. Intra partem 1. D. eod.* Et hoc consistere in pecunia debet numerata, §. *retinere Inst. eod.* Tertio, Ut in rem & pretium venditor & emptor confectiant, verè non simulatè, *c. Ad nostram 5. h. r.* quia plus valet, quod agitur, quam quòd simulatè concipitur, *toto tit. Cod. Plus valore quid agitur*, &c. Interdum & acta interuenit in hoc tractu, daturque vel in signum celebrari contractus, *l. Quod sapè 35. D. De contrah. empti.* aut inchoari, postmodum perficendi: qua de re vide Welenb. *D. ad h. r.*

Cæterum licet ad emptionis-venditionis substantiam requiratur res, ut diximus, rectè nihilominus solo consensu contrahi dicitur, quia non est necesse, ut ad ejus substantiam & perfectionem interveniat rei traditio, aut verba, aut litteræ, sed mox atque de re ac pretio coarcescit, etiamsi non tradatur res, contractus hic accipit perfectionem suam, quoad vim scilicet obliganti & actionem producendi, quia tunc efficax nascitur obligatio & actio, nec potest alter, altero inuito, ab emptione discedere, *l. De contractu Cod. De resind. vendit.* omnique periculum ac commodum, quod rei venditæ accidit, ad emptorem pertinet, cum re non tradita.

4. Aliud dicendum, si placuerit emptionem fieri in scriptis, ut plerumque fieri solet in emptionibus rerum immobilium: tunc enim non antè perfecta censetur, quam instrumentum emptionis fuerit omnibus numeris suis absolutum, §. *1. Inst. eod.*

5. Ex prædictis facile fuerit distinguere emptionem & venditionem à permutatione: nam in emptione res pro pecunia, in permutatione res pro re datur: in illa ex sola conventionione seu consensu nascitur obligatio, in hac non nisi re tradita: in illa venditor tantum tenetur ad possessionem tradendam, in hac permutator ad dominium transferendum: illa potest consistere in traditione rei alienæ, non item hæc, prout ista pateat *ex l. 1. D. De verum germinis.*

§. II.

Quæ res vendi possint, & ad quid
teneatur uterque contra-
hentium.

1. *Vendi possunt res etiam alienæ.*

2. *Quæ in conditionem usucapiendi transfertur venditor.*

3. *Teneatur quo de evictione regulariter.*

Quarumlibet autem rerum, quas habere, possidere, quasi possidere, aut persequi possunt, recte sive venditio, modò eas vel natura, vel jus gentium, vel mores civitatis commercio hominum non excludunt, *l. Si in emptione 24. §. omnium D. eod.* vel nisi aliunde, sive jure, sive statuto, vendi prohibeantur. Idcirco nihil interest, an res sit mobilis, an immobilis, an corporalis, an verò incorporalis, veluti hereditas, servitus, obligatio, actio, & similes, *l. 3. Et ibi Glos. in V. corporalia D. De acquir. rerum dominio*, an item sit propria, vel aliena. Neque enim qui vendidit necesse habet rem facere emptoris propriam, seu transfere in eum rei dominium: sed satis est, quod faciat emptor rem licere habere, *l. Si ita distrabatur 25. D. de contrahend. empt.* Emptor vero solvendo rei pretium, dominium illius transfert in accipientem. Nec agere perfecta emptione potest exempto ad versus venditorem, ut rem tradat, nisi pretium conventum integrum offerat, *l. Iulianus 13 §. Offerre D. de act. empti.*

2. Si tamen venditor sit rei dominus, tradendo rem, transfert in emptorem ejusdem dominium, quia traditionibus ex justa causa factis rerum dominia transferuntur, *§. per traditionem 40. instit. de rerum divis.* Si autem rem vendiderit alienam, tradendo non nisi usucapiendi conditionem transfert, id est solum facit, ut emptor eam rem legitimo tempore possit præscribere.

3. Teneaturque hoc casu venditor emptori de evictione *d. I. Iulianus*, id est si contingat currente tempore præscriptionis rem à domino evinci & avocari ab emptore, teneatur ei venditor quanti interest, ipsius rem evictam non fuisse. Idque sive sciverit venditor esse alienam, sive ignoraverit: ignorantia enim hic non excusat venditorem, quia in culpa est, quod alienam rem vendiderit, cum scire unusquisque

teneatur conditionem rei, quam vendit *l. Quisquis Cod. de rescind. vendit.* alioquin si uterque sciverit esse alienam, ex neutra parte contrahitur obligatio, *d. l. Si in emptione §. Item si emptor.* Si vero emptor solus sciverit, non teneatur ei venditor, nisi de evictione convenerit, *l. Si fundum 27. C. de evictionibus.* Imputate enim sibi debet, quod sciens rem emerit alienam. Alios casus, quibus venditor non teneatur de evictione, enumerat Pontifex in *c. ult. hoc tit.*

Primus est, si emptor in jus vocatus non denuntiaverit venditori, sibi litem motam esse: potuisset enim venditor, facta sibi denuntiatione, emptori in judicio adfuisse, & defendere rem cum emptore, ne vinceretur. Secundus, si denuntiaverit quidem, sed emptor: ex propria contumacia condemnatur. Tertius si per injuriam Judicis condemnatur emptor, quibus casibus nulla intervenit culpa venditoris, quam præstare teneatur.

§. III.

De rescindenda venditione.

1. *Lesus ultra dimidium justæ pretii quæ dicitur.*
2. *Venditor vel emptor lesus ultra dimidium ad quid teneatur.*
3. *Quatenus contrahentibus alteri aliorum circumvenire liceat.*

Aliquando vero recedi potest ab emptione-venditione perfecta, rescisso contractu propter læsionem ultra dimidium justæ pretii. Nam licet emptio-venditio taliter contracta valeat ipso jure, tamen potest deceptus petere eam rescindi, sive is venditor, sive emptor fuerit, ut habet verior sententia. Verius quoque est, cum emptorem tum venditorem dici deceptum ultra dimidium justæ pretii, quando non accepit dimidium ejus, quod dedit: v. g. emptor dicatur deceptus ultra dimidium, si rem, valentem decem, emerit viginti uno; venditor vero, si rem, valentem decem, vendiderit tantum quatuor: si quidem neuter his casibus accepit dimidium ejus, quod dedit. Unde facile refellitur opinio volentium emptorem dici ultra dimidium deceptum, si rem, valentem decem, emerit sedecim: nec enim potest dici tum deceptus ultra dimidium ejus, quod dedit, cum plus quam

P p

dimi

dimidium illius acceperit. Igitur in aestimatione laesione ultra dimidium spectari debet non solum pretium, ut voluit, sed & res ipsa, eaque conferenda cum pretio dato: nam hac consideratione patet emptorem, qui pro re, valente decem, dedit viginti unum, esse deceptum ultra dimidium, quia non accepit dimidium eius, quod dedit; quamvis tum etiam dici possit deceptus ultra duplum, si solum pretium spectetur.

2. Attamen praecise agi non potest ad rescindendam venditionem ex capite laesionis ultra dimidium, sed emptor deceptus potest vel rescissa venditione rem restituere, repetito pretio, vel, manente venditione, repetere partem pretii, quam ultra dimidium solvit. Similiter si venditor deceptus sit, in electione & arbitrio est emptoris, vel supplere, quod iusto pretio deest, vel rem restituere, *cap. Cum dilecti versio quia vero h. s.*

3. Porro tamen si ob laesionem infra dimidium iusti pretii lex, ut dixi, non rescindat venditionem, sed talem laesionem toleret: tamen non ideo licet alterum contrahentium usque ad dimidium iusti pretii circumvenire, sed iusto pretio res vendi & emi debet. Nec obstat *l. In causa 16. D. De minor.* quia quod ibi dicitur, licere contrahentibus naturaliter se circumvenire, intelligi debet infra latitudinem iusti pretii, quod est vel summum, vel medium, vel infimum. Neque enim licet vel plus vendere, vel minoris emere, quam valeat, ne quidem infra dimidium iusti pretii. Ideoque qui vel plus vendit, quam res summo pretio valeat, vel minoris emerit, quam valeat infra infimum pretium, peccat procul dubio, & tenetur ad restitutionem. *D. Th. 2. 2. qu. 77. art. 1.* Unde & *Pont. inc. 1. hoc tit.* vetat, ne quis carius vendat transeuntibus, quam aliis. Verum neque lex, neque etiam Canon, rescindit emptionem, licet supra summum pretium, res vendita sit, dummodo non ultra dimidium iusti pretii.

§. IV.

Quae res vendi non possint.

1. *Vendi non possint res spirituales, sacra, publicae, &c.*
2. *Res item dotales regulariter,*

3. *Duplex ex hoc contractu actio nascitur, empti, & venditi.*

1. **P**orro cum ante dixerim, quamlibet rem vendi posse, nisi vel natura, vel ius gentium, vel mores civitatis eas commercio hominum exemerint, paucis hic quoque proponendum, quoniam sint eiusmodi res. In primis itaque res, quae non est, nec futura spectatur, servus, vel equus mortuus, vendi non potest. Secundò, Res spirituales, ut iurisdictionis Episcopalis, beneficia, ordines Ecclesiastici. Tertiò, Res sacrae, religiose, sanctae, ut vasa sacra, vestes, alaria, reliquiae Sanctorum. IV. Homo liber V. Publicis usibus destinata, seu res universitatis, ut forum publicum, via publica, basilica: a privatis scilicet hominibus; alioquin talia vendi ab universitate ipsa possunt. VI. Res dotales, vel donatae propter nuptias licet uxor consentiat. Exceptis certis casibus: uti in *e. Pervenit hoc tit.* veluti si pretio aestimata sit dos, & maritus, alia bona habeat, si vendat dotem ex causa necessaria, non voluntaria; si convectat in utilitatem uxoris, vel si uxor consentiat, iurjurando adhibito, si per se, si per procuratorem, cui ad hoc dederit speciale mandatum, *c. ult. de procurat. in 6.* aut maritus ad divisionem fundi dotalis provocetur à socio, qui habeat sibi fundum communem. VII. Litigiosa res, vel restitutioni obnoxia. VIII. Venena, nisi alterius materiae adjectione possint fieri salubria, *l. Quod saepe 35. §. veneni D. hoc tit. IX.* Non licet iudici iudicium justum vendere, vel testi testimonium. Advocato tamen permittitur est vendere patrocinium justum, & iuriconsulto consilium justum. *can. Non licet xi. qu. 3.* & sic de similibus, quae brevitate causa omitto.

3. Denique ex hoc contractu duae oriuntur actiones: una dicta ex empto, quae datur emptori contra venditorem, ad petendam rem venditam: altera dicta ex vendito, quae datur venditori contra emptorem, ad petendum pretium; de quibus in *Tit.*

D. De actionib. empti & venditi.

TITULUS XVI.

De Locatione & Conductione.

§. I.

Locatio-Conductio quid sit;

1. Locatio-conductio quid sit; quia Locator & quia Conductor.
2. In quibus distinguatur ab emptione - venditione.
3. Locator perfectio contractus ad quid teneatur.
4. Ad quid conductor.
5. Locationes, anticipatis solutionibus facta sunt nulla ex Cone Trid.
6. Successor quando stare teneatur locatiani sui praedecessoris.

Emptioni - venditioni proxima est Locatio-conductio, iisdemque fere juris regulis consistit: aded, ut in quibusdam quæri soleat, an sit emptio-venditio, an vero locatio - conductio, *l. 2. D. locat.*

1. Est autem Locatio - conductio contractus solo consensu initus, quo aliquid utendum - fruendum vel faciendum datur, certâ mercede constituta.

Dico, solo consensu initus, quia simul atque inter contrahentes convenit de mercede seu pensione solvenda pro usu alicujus rei vel opera hominis, jam perfecta est locatio-conductio, etiam si nec res, nec verba, nec literæ intervenerant; ita ut à contractu alter, altero invito, non possit rescindi. Locatorem existimant quidam esse illum, qui mercedem accipit; Conductorem eum, qui dat: sed verius est eum dici Locatorem, qui aliquid utendum - fruendum, vel faciendum datur, uterumque det vel accipiat pecunias. Sic enim qui fulloni dat vestimenta polienda, locator dicitur, & tamen pecuniam dat. Similiter dominus locat domum ædificandam, & pecuniam dat. E diverso qui vestimenta polienda vel domum ædificandam suscipit, conductor dicitur, & tamen pecuniam accipit.

2. Distinguitur Locatio-conductio ab emptione - venditione, quod in emptione - venditione transferatur dominium, secuta traditione, si venditor sit dominus rei venditæ: non item in locatione, saltem ad modicum tempus: quodque in hoc solum datur aliquid utendum - fruendum, faciendum. Et ideo licet Clerico non sit permillum vendere bona Ecclesiæ, et tamen locare potest ad modicum tempus, *c. de vestra hoc tit.* Præterea in emptione - venditione pretium consistere debet in pecunia numerata: in locatione merces potest consistere etiam in rebus fungibilibus, *l. Si olei 22. Cod. eod.* id est quæ pondere, numero aut mensurâ constant, vel etiam in quota parte fructuum; ut si colonus pro prædio conducto solvat annuæ certam partem fructuum, ut secundam, tertiam, aut quartam.

Non obstat *l. 1. §. si quis servum D. Depositi*, ubi dicitur, mercedem locationis consistere in pecunia: quia ibi nomen pecuniæ sumitur generaliter, ut etiam comprehendat res fungibiles: ut & *l. fin. Cod. De constituta pecunia, l. 1. §. creditum D. de reb. creditis.*

3. Perfectâ itaque locatione tenetur & cogi potest locator rem locatam præstare conductori, ut ea utatur - fruatur ad tempus conventum: nec ante tempus conductionis finitum regulariter expellere conductorem licet, *c. l. h. tit. Dico, regulariter*: quia tres casus enumerat Pontifex in *c. Propter §. verum h. tit.* quibus permillum est locatori cogere conductorem, ut ante tempus conventum emigret ex prædio conducto. Primus, si superveniat locatori necessitas aliqua, v. g. domum reficiendâ, quæ tempore locationis non imminet, vel si ipse habitare in prædio locato velit. Secundus, si conductor in re conductâ male versetur. Tertius, si ab illo locatio plurimum est annorum, conductor toto biennio mercedem non solvat, *l. Ade 3. Cod. eod.* etiam si convenit ab initio, ne intra tempora conductionis in vitæ pellexeretur, *l. Quarto 54. §. inter D. eod.* quia hoc pactum ita intelligitur, modo pensionem debito tempore solvat. Si verò locatio sit ad minus tempus, statim quoque decurso tempore, ob defectum solutionis, expelli conductor potest.

Aliàs si locator vel non præstet rem locatam, vel cogat migrare conductorem ante tempus locationis finitum, tenetur conductori præ-

P p 2

stare

stare, quanti ipsius interest, non posse uti-frui re conducta, quodque migrare ante tempus conventum fuerit coactus, *l. Si tibi alienam 7. D. eod.* nisi conductori aliam habitationem non minus commodam præferat, *l. Si quis domum 9. D. eod.* Et ideo locator, volens prædium locatum vendere, potest illud vendere ea lege, ut emptor sinat conductorem explere tempus suæ conductionis, *l. Si merces 25. §. qui fundum D. eod.*

4. Contra, conductor prædii tenetur statis temporibus pensionem seu mercedem solvere. Cujus tamen subinde facienda est remissio: veluti si sine culpa conductoris seu casu fortuito, vel vitio rei contingat sterilitas, quæ cum ubertate præcedentis vel sequentis anni, ubi plurimum annorum est locatio, compensari non possit, *c. Propter sterilitatem hoc tit.* veluti si vel tempestate, vel luc aliqua, vel hostium incursu segetes vehementer corruptæ fuerint. Modicum tamen sterilitatem ac modicum damnum æquo animo ferre debet colonus, cui immodicum lucrum non auferitur, *d. l. Si merces 25. §. vis major D. eod.* Neque enim ob magnam anni sequentis ubertatem, augeri pensionem oportet, *Cast. ad d. §. vis major.* Ratio autem, cur locator pensionem remittere pro rata damni debeat, casu fortuito dari, cum casus fortuitus à neutro contrahente sit præstandus, est, quia casus iste seu sterilitas contingit in ipsa re locatoris, nempe in fructibus adhuc pendentibus; quorum est dominus, eum sint pars fundi: ideoque casum illum ferre ipse debet, *juxta l. Pignus Cod. de Pignoribus.* Aliud proinde esset, si fructus à colono percepti, & in horreum coniecti pereant aut perierint, *l. Damnum 12. Cod. hoc tit.*

5. Observandum autem hic, Concil. Trident. *Sess. 25. cap. 12.* omnes locationes, antequam solutionibus in præjudicium successorum, & quascumque locationes rerum Ecclesiasticarum in damnum Ecclesiæ, contra Canonicas sanctiones factas, etiamsi confirmatæ sint à Sede Apostolica, decernere nullas & irritas.

6. Insuper notandum, successorem stare locationi prædecessoris sui non teneri, quando is nomine proprio & in suam utilitatem locavit fructus & redditus suæ dignitatis, beneficii, vel officii, nisi in casu, quo res non esset inte-

gra: ut si consiti sint agri, si pendant fructus vel inchoatus sit annus. Latè Riccius in *Praxi Decis. 112.* Vide varios citatos à Gallemæst ad *d. ca. 11. Conc. Trid.*

Denique ex hoc quoque contractu ducuntur actiones: una, quæ dicitur ex locato vel locati, & datur locatori adversus conductorem: altera ex conducto vel conducti, quæ datur conductori adversus locatorem de quibus vide Welenb, *D. h. r.*

§. II.

De Emphyteusi.

1. Emphyteusis unde dicitur, & quid sit.
2. In quo distinguatur ab emptione-venditione, & locatione-conductione.
3. Emphyteuta amittit jus emphyteusis, si non solvat canonem.
4. Si item vendat rem non facta denuntiatione domino directo.
5. Cui propter alienationem solvitur 50. pars pretii seu laudemium.

AD Tit. de locato retulit Pont. Emphyteusis, ob maximam eius cum locatione-conductione affinitatem.

Emphyteusis Græcè idem valet, quod Implantatio seu Institutio: diciturque ager dari in emphyteusim, quando datur, ut conseruetur arboribus, vel segetibus. Inde verò accommodatum est hoc nomen ad significandum contractum, quo res in emphyteusim datur.

1. Definiri itaque Emphyteusis potest, ut sit contractus juris civilis, bonæ fidei, quo scriptura interveniente, fundus aliquis alteri fruendus in plures annos, quam decem, aut in perpetuum traditur, ea lege, ut cum meliorem, seu ceteroquinoremque reddat, sub onere annuæ pensionis, tradenti seu domino directo solvendæ.

Est autem contractus, hic veluti medius inter emptionem-venditionem & locationem-conductionem: aded, ut cum olim dubitaretur, essetne emptio-venditio, an verò locatio-conductio, ob similitudinem, quam cum illis habet, tandem Zeno Imperator distinctum & specialem contractum fecerit.

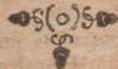
2. Differt ab emptione-venditione, quòd in emphyteusi non transferatur dominium directum, ut in venditione: à locatione vero,

quod non tantum usus, sed etiam utile dominium transferatur; directo manente apud dominum. In cuius directi dominii recognitionem cum emphyteuta solvat canonem seu pensionem annuam, non autem in compensationem fructuum, quos ex fundo percipit, uti conductus mercedem solvit; ideo propter sterilitatem non fit emmissio, sicut fit conductori. nec potest imponemata sive meliorationes, quas fecit in fundum emphyteucium, alteri vendere, nisi cum consensu domini, à quo cum in emphyteusum accepit. Cum enim sit directus dominus, nec interit emphyteutæ à quo pretium meliorationum accipiat, an à domino directo, an verò ab alio; merito præfertur cuilibet alteri. Et ad hoc, ut secum deliberet an eas velit emere, an non, habet spatium duorum mensium, *l. Potuit h. d. l. 3. Cod. De iure emphyteus.*

1. Id quoque receptum est in emphyteusi, ut emphyteuta, solationem canonis ultra biennium protrahens, emphyteusum Ecclesiasticam amittat, nisi celeris satisfactione moram solvendæ canonis purgaverit, *d. c. Potuit §. fin.* Idque etiam, tamen si ei, ut canonem solveret, non fuerit nuntiatum, quia hoc casu dies pro homine interpellat. Civilem verò amittit, si per triennium cessaverit: nec in hac videtur posse mora postmodum oblatione purgari, quia longius tempus hic præstitutum merito loco purgationis censetur.

4. Similiter excidit emphyteuta iure suo, si emphyteusum vendiderit nulla denuntiatione facta domino directo, aut facta quidem, sed non expectato termino duorum mensium, qui domino conceduntur ad deliberandum, num velit oblato pretio emphyteusum recipere ad se, *d. c. Potuit §. d. l. 3. C. De iure emphyt.*

5. Cæterum quando emphyteusis ex consensu domini alienatur, solvitur ei quinquagesima pars pretii, *d. l. 3.* quæ pars vocari solet Laudemium. Videatur Julius Clarus *§. emphyteusis qu. 23. §. 25.* & Georgius Frantckius *Tract. singulari de Laudemio.*

TITULUS XIX.

De rerum permutatione.

1. *Definitio permutationis.*
2. *Quæ res permutari possint.*
3. 4. *Permutari possunt beneficia cum beneficio auctoritate superioris.*
5. *Dummodo alia etiam concurrant.*
6. *Et nihil admisceatur temporale.*

Posteaquam Pont. egit de nonnullis contractibus nominatis, aliquid etiam subjicit de innominatis, & nominatim de permutatione. Quod nomen licet videatur proprium, tamen generale est, nec significat aliquam certam speciem contractus, quandoquidem quilibet contractus, in quo aliquid utroque præstatur, permutatio quædam fit: nam in emptione res vendita verè permutatur cum pretio; in locatione merces cum opera; & sic de cæteris. Hic autem sumitur specialiter, prout distinguitur ab aliis contractibus.

1. Quo pacto definiti potest contractus Juris gentium, innominatus, bonæ fidei, re & consensu constans, in quo certa species cum alia certa specie commutatur. Nam si genus cum genere vel specie commutetur, existimant quidam esse contractum Do ut des, ex quo oritur actio stricti juris, cum ex permutatione oriatur actio bonæ fidei.

2. Possunt autem permutari omnes certæ species, quæ sunt in commercio humanum, modò permutantium sint, nec permutari prohibeantur: non tantum res corporales cum corporalibus, sed etiam corporales cum incorporalibus; dummodo merè temporales sint, ut v. g. fundus cum annua pensione permutari possunt.

3. Dico, dummodo merè temporales sint: nam temporalia cum spiritualibus absque simulatione labe permutari non possunt, sed bene spiritualia cum spiritualibus, ut beneficia cum beneficiis inter personas idoneas, auctoritate tamen Superioris, *c. Quæstum §. c. de questionibus hoc tit.*

Sic quoque alia res Ecclesiastica cum aliis item Ecclesiasticis permutari possunt, etiam addito pretio, ad æqualitatem fructuum & reddituum compensandam, *d. c. Ad quasiones in fine*

Quia verò permutatio species est alienationis, ideo in permutatione rerum Ecclesiæ eadem solemnitates requiruntur, quæ in earumdem alienatione: & ubi alienatio permittitur, à fortiori permitti debet permutatio, modò ratio, cur alienatio permittitur, ad permutationem adaptari possit, *c. 1. 2. 3. & 4. h. t.*

4. Dixi autè, spiritualium cum spiritualibus & beneficiorum cum beneficiis permutationem fieri posse auctoritate Superioris; quia licet beneficiari de suorum beneficiorum permutatione faciendâ agere & tractare valeant, tamen permutationem ipsam privata auctoritate facere aut concludere nequeunt, quia talis permutatio semper labem continet simoniæ; & proinde uterque suo beneficio permutato privari potest, *d. c. Quasium, & c. Cum olim hoc tit.*

Neque obstat, quòd, Cum beneficium datur pro beneficio, detur aliquid spirituale pro spirituali, quòd dictum est esse licitum, *d. c. Ad quasiones*; tunc verò simoniâ contrahi, cum spirituale datur pro aliquo temporali, *c. ult. hoc tit.* Nam is, qui ex pacto beneficium suum permutat cum alio beneficio, ideo incurrit simoniâ, quia pro re spirituali, ut pro beneficio, dat aliud beneficium, spirituale quidem, sed habens aliquod admixtum temporale, scilicet fructus: quo casu etiam contrahi simoniâ constat, *c. Prætoria sup. De transact.* Neque in permutatione beneficiorum inter se dici potest, quòd in *d. c. Ad quasiones* rescriptit Pont. de permutatione duarum Parochialium Ecclesiarum inter se, attributis utrimque possessionibus, suppleto pretio pro minus valentibus, quia ibi duo incuntur contractus permutationis, qui inter se nullo modo miscentur. Verùm cum beneficium datur pro beneficio, unica inquit permutatio, scilicet beneficii ad beneficium, non duæ permutationes, nempe una officii & ministerii Ecclesiastici, eum alio officio ac ministerio, & altera Fructuum unius beneficii ad fructus alterius Fructus enim beneficii Ecclesiastici se habent ad beneficium, ut accessorium ad principale, adeò ut à beneficio separari non possit,

5. Ad beneficiorum verò permutationem plura requiruntur. Primum, ut uterque permutantium jus habeat in beneficio, quòd permutat, *c. Cum univrsorum 8. in verbis, præbendarum suarum hoc tit. l. 1. D. eod.* Adeò ut alter, qui beneficium suum resignavit, ex causâ permutationis, possit sine nova collatione ad illud redire, *d. c. Cum univrsorum, c. Si beneficia De præbend. in 6.* Secundò requiritur, ut beneficia utrimque resignentur in manibus Superioris; & ut is utrimque ex causâ permutationis resignatum & vacans alteri alterius beneficii conferat: alioquin si conferat alicui tercio, collatio est nulla, *c. unico hoc tit. in 6.* etiam si is tercius habet expectativam ad primum beneficium vacans, quia beneficia ex causâ permutationis resignata, non simpliciter resignata sunt, nec vacant, sed sub ea conditione dumtaxat, ut alter alterius beneficium consequatur, *d. c. unico.*

6. Nec obstat, quòd resignatio beneficii debeat esse pura, absque ulla conditione vel pacto, *d. c. Quasium*; quia hoc verum est, quando admitteretur conditio, modus vel pactum ab ipsis resignantibus, citra auctoritatem Superioris: & ubi conditio non admittitur à Jure, ut fit in permutatione, *Clemenz. unica eod. tit.* Quòd si resignatione ab una parte facta, alter nolit ex sua parte eam adimplere, prior ad beneficium suum redidit, *d. c. Univrsorum.* Utrimque factâ resignatione, si unus nolit alterius beneficium habere, alter utrumque obrinebit.

TITULUS XX.

De Feudis,

§. I.

Quid sit Feudum.

1. Contractum feudalem esse nominatum.
2. Definitio Feudi.
3. In quo contractus feudalis ab emphyteusi differat.

Sunt qui ad contractus innominatos referant contractum feudalem, quia à jure scripto proprium nomen non habet: imò si proflu-

proffus incognitus. * 1. Verius tamen & communius obtinuit, esse nominatum: quia tamen si à jure seripio non habeat nomen, habet tamen à consuetudine, nempe hoc, Feudum. Quod licet sequentius ita sumatur, pro ut significat rem ipsam, quæ in feudum conceditur: tamen quandoque etiam sumitur, ut ipsam contractum designet feudalem, seu pro ipso contractu feudali.

2. Atque hoc pacto sumptum nomen Feudi definiti potest, quod sit benevola & libera rei immobilis vel æquivalentis concessio, cum translatione utilis domini, retenta proprietate seu directo dominio, sub onere fidelitatis, & obsequii personalis exhibendi.

Dicitur, benevola & libera concessio: ut distingatur à Locatione & Emphyteusi, in quibus utriusque rei conceditur, sed propter pensionem & annuum canonem. In puro autem Feudo non solvitur pensio vel canon, sed obsequium tantum personale exhibetur. Quod si aliquando in Feudo aliquid solvatur in recognitionem directi domini, ex ea parte declinat ad naturam emphyteusis, & deficit à natura Feudi.

Dicitur, rei immobilis; quia res mobilis in feudum dari nequit, *Tit. 1. lib. 2. De usibus Feudorum*. Nomine autem Rei continetur non solum res soli seu fundi, sed quicquid solo seu fundo coheret, ut ædificia, vineæ, arbores in superficie soli constitutæ, item ea, quæ immobilibus comparantur, ut servitutes: nam & in his quasi possessionem & quasi dominium esse dicimus, *l. Servitutes D. De servit. urban. prædiorum. l. Possessores 12. Cod. De fundis patrimon. lib. 1.* Item annui redditus, qui ex aliqua re immobili debentur, vel saltem ex perpetua aliqua negotiatione, ut cum de cella vinaria feudum conceditur, *cap. 1. §. sciendum de feudi cognit.* Si quis autem ignorans rem alienam, aut alteri obligatam, in feudum acceperit, potest agere, ut alia res ejusdem bonitatis & æstimationis sibi detur in feudum, cum prima evicta: secus, si sciens: nisi speciali pacto sibi prospexerit, *c. 1. Tit. de investitura dare aliena lib. 2.*

Dixi, sic ut in eum transferatur utile dominium: ut distingatur ab usufructu simplici, qui jure servitutis debetur, & quo non transfertur utile dominium; estque servitus personalis, quæ morte usufructuarii extinguitur

cum interim Feudum transeat ad hæredes masculos, imo etiam ad fœminas, si de his nominatim sit dictum. Quia vero in Feudo transfertur dominium utile, ideo res alienari prohibita in feudum novum dari nequit, *c. 1. Tit. Per quos fiat investitura lib. 2.*

Additum est, sub onere fidelitatis, &c. quia si res aliqua in feudum detur, ea lege, ut nihil servitii præstetur domino, erit improprie Feudum, quod Francum; id est: liberum appellant. Teneatur autem Vasallus domino directo non solum fidelitatem promittere, sed & jurare: de quo juramento vide *Tit. De nova forma fidelitatis lib. 2.* Illud tamen de substantia feudi non est quia remitti potest, *Tit. 3. Per quos fiat investitura §. nulla lib. 2.*

3. Differt insuper contractus feudalis ab emphyteusi in eo, quod, orta inter aliquos controversia de feudo, de ea dominus cognoscat: non autem in emphyteusi. Præterea Vasallus seu feudatarius non potest sine consensu domini feudum oppignorare; emphyteuta vero potest fundum emphyteuticum. Similiter feudatarius non potest alteri feudum absque consensu domini dare, quia manet domino obligatus, nec potest alium in suum locum subrogare, emphyteuta potest jus suum alteri cedere, quia non ipse, sed res emphyteutica est domino obligata. In Feudo fœmina non succedit, nisi sit fœmineum, aut nisi id expresse actum sit, quia nequit personale obsequium æquæ ac vir præstare: at vero tem in emphyteusi accipere potest, quia æquæ ac vir rem meliorare potest, quæ est finis emphyteusis. Feudatarius non cogitur domino obsequium præstare, nisi illo petente: emphyteuta vero tenetur constituto tempore pensionem solvere. Feudatarius denique potest se abdicare feudo, sine voluntate domini: non item emphyteuta emphyteusi.

§. II.

Quis in feudum dare; & quatenus alienari possit,

1. Dare potest quilibet laicum, verum suorum liber dominus.
2. Clericus quousque bona Ecclesiastica non item.
3. Excep-

3. Exceptio triplex.
4. Vasallus sine consensu domini feudum alienare nequit.
5. Quid juris de eo sit in Brabantia ac Flandria.

1. **C**oncessio feudi unicuique laico, qui liberam rerum suarum administratiōem habet, permittitur etiam feminæ, c. 1. *Per quos fiat investitura*, & arg. l. *In re mandata* Cod. *Mandati*. Quamquam non desint, qui rusticis & plebeis eam negent, Fachin. 7. *Contravers. cap.* 84. aliis tamen id affirmantibus.

2. Ecclesiastico verò infra summum Pontificem, sine ejus auctoritate, quoad bona Ecclesiastica, non ita permittitur dare in feudum, c. *unico de rebus Ecclesie non alienari in Extravag. commun. c. Per tuas inf. De donationibus c. 2. sup. De locato*: licet Abbas, Abbatissa, & Præpositus id facere potuerint; ut patet ex *Tit. 6. l. 1. Feud.* Ratio est, quia in feudum datio est alienatio; imò datio quædam, quæ facta à Prælato, in præjudicium Ecclesiæ, est ipso jure nulla. Adeoque Pius IV. excommunicavit omnes persuasores & mediatores infeudationis honorum Ecclesiasticorum 4. Kal. Aprilis 1566. apud Petr. Matthæum 7. *Decretal. lib. 1. tit. 1. c. 6.* Et proinde non possit hodie Episcopus jus decimarum dare in feudum, ut colligitur ex *c. Prohibemus inf. de decimis*: ubi etiam prohibetur, ne laici decimas, quas ante Concilium Lateranense habuerunt, transferant in alios laicos.

3. Excipiuntur tamen certi casus. Nam Prælatus Ecclesiæ, res in feudum dari solitas, si morte Vasalli vel aliter ad Ecclesiam redierint, priusquam factæ sint de mensa Ecclesiæ, potest iterum alteri in feudum dare, si modò id ex Ecclesiæ utilitate esse arbitretur, c. 2. *h. t.* etiamsi jurasset, res Ecclesiæ de novo non daturum in feudum, in consilio Romano Pontificis: quia illud juramentum intelligi debet de iis rebus, quæ antea non sunt solitæ in feudum dari.

Secundò, si illicitè à Vasallo alienatum fuerit feudum, & sic ipso jure amissum, potest Prælatus idem alteri dare, etiam filio vel consanguineo ejusdem Vasalli.

Tertio, Feudum Ecclesiæ ita alienatum, ut facile recuperari non possit, potest alicui laico potentiori concedi, qui illud recuperet & ab Ecclesia recognoscat.

Quin autem Clericus in propriis bonis, id est quæ non intuitu Ecclesiæ acquisivit, possit feudum constituere, non est dubitandum, c. 1. *in princ. de Clerico qui investituram* &c. cum hæc bona nihil à laicorum bonis distent, c. *Quia nos, c. Relatum inf. de testamentis.*

4. Non potest autem Vasallus feudum sine consensu domini alienare vel oppignorare; & si id fecerit, feudum amittit: sicut & qui feudum domino negat. Cum consensu verò domini potest illud alienare, vel etiam pignori dare, tam directo domino, quam extraneo, c. 4. *hoc t.* Quòd si directo domino pignori det, dominus abstinendo à vasalli servitio, fructus ex feudo perceptos non tenetur computare in sortem, id est non deducit eos de principalitate debito, quia scilicet eos percipit pro fidelitate & servitio, ad quod obligatus est Vasallus, d. c. 1. Licet alias regulariter creditur fructus ex pignore perceptos computari in sortem.

5. In Brabantia potest quis ex indulto Principali feudum, cui liberis, testamento relinqueret, vel alias inter vivos alienare. In Flandria vero non nisi jurata coram feudilibus necessitate, quòd scilicet non possit juxta suam qualitatem se exhibere, nisi feudo vendito. Ut proinde allodialia, si quæ habeat, præcedere debeant: ad eò usque vere necessitas non fuisse probetur, alienatio debet declarari nulla, prout in Parlamento Mechliniensi anno 1617. factum fuisse testatur Zypæus *De iure Pontif. novo lib. 3. hoc tit.* ubi subiungit, existere quandam Ordinationem Comitris Flandriæ Ludovici, innovatam per Philippum Bonum 27. Augusti 1460. ne feuda alienentur sine indulto Principis, neve pro debitis subhæstentur, nec à proximo agnato haberi possint, etiam quæ sunt ex providentia majorum, nisi si hæres fuerit. Quòd si possideat feudum nobile, quod servitium personale debeat, monasterium ingrediatur, illud statim amittit, c. *unico de Vasallo milite qui bellica arma deposuit.* A hodie vero venerabile domum sequuntur, si ea bonorum sit capax, *Novella 76. c. 123. c. 38.* Si vero feudum fuerit nõ nobile, nec servitium personale debeat, retinet usufructum ad vitam naturalem,

& postea transmittit ad proximum agnatum, ita Zyp. d. loco ex Alvaroto & DD. *in d. c. unico de vasallo milite.*

TITU.

TITULUS XXI.

De Pignoribus & aliis Cautionibus.

S. I.

Quid sit Pignus, & quotuplex.

1. Cautio multiplex est.
2. 3. Pignus & Hypothecam sapius confundi, ac tripliciter usurpavi.
4. 5. Contrahi pignus vel expresse vel tacite.
6. Pignus aliud Prætorium, aliud iudiciale.
7. De hypotheca obligatione ex moribus hodiernis.

Sequitur nunc de his, quæ contractibus perfectis, tam nominatis quam inopinatis, ad eorum maiorem securitatem adhiberi solent, cuiusmodi sunt, simplex promissio, & Juramentum seu juratoria cautio de solvendo vel adimplendo debito: item Pignus & Fidejussio; & quidem nominatim de duobus posterioribus, ac primo loco de Pignoribus, quia plus cautionis est in re, cujus accessione contrahitur pignus, quàm in persona, cujus accessione contrahitur fidejussio, l. Plus cautionis 5. D. de regulis juris

1. Inscríbítur autem Tit. De pignoribus & aliis cautionibus; quia præter pignus multiplex est cautio. Nam cum cautio significet securitatem, qua quis redditur securus de eo, quod sibi promittitur vel debetur, & hoc multipliciter contingere solet, fit, ut multiplex quoque resultet cautio; alia simplex, quæ fit sola promissione: alia juratoria, qua quis promittit se daturum vel facturum aliquid præstato jurjurando, alia fidejussoria, quæ fit datis fidejussoribus: alia hypothecaria, quæ fit cum hypotheca: & sic de aliis. Pontifex tamen hic ferè agit de pignoribus tantùm, non etiam de aliis cautionibus in particulari.

2. Et si verò nomina hæc Pignus & Hypotheca sic distinguantur, ut Pignus proprie dicatur rei mobilis, inspecta etiam notione nominis, quia pugno id est de manu in manum traditur: Hypotheca verò rei immobilis, & non tra-

ditæ, quæque nuda conventionione contrahitur, §. Item Serziana Instit. de actionibus, l. Si rem §. proprie D. de pign. action. tamen sæpius confunduntur, * 1. Et utrumque tripliciter usurpatur: Primo, pro ipsa re, mobili vel immobili, creditori in securitatem debiti obligata: Secundo, pro ipso contractu seu conventionione, qua pignus vel hypotheca contrahitur. Tertio pro obligatione seu jure, quod ex contractu in re nascitur, quoque creditor nominæ ejus, quod sibi debetur, rem obligatam tenet.

Secundo modo sumptum definiti potest, quod sit contractus, juris gentium, nominatus, bonæ fidei, quo creditori in re alicujus constituitur, ut debitum ei sit tanto tutius.

4. Contrahitur autem pignus vel Expresse, vel Tacite, Expresse iterum dupliciter, vel mutua partium conventionione, quo casu non est opus præsentia vel traditione rei, l. D. De pign. act. Vel citra conventionem: idque vel jussu testatoris, volentis rem aliquam creditori suo esse pignori: vel decreto Iudicis aut Magistratus, per missionem in possessionem & detentionem rei. Et hoc vel est Prætorium, vel Iudiciale.

5. Prætorium dicitur, quando Judex ex primo decreto, nulla præcedente sententia, mittit creditorem in possessionem rei. Iudiciale, quando ex sententia præcedente vel rejudicata mittit agentem ex primo decreto. Ita distingui, convincunt diversi Tituli Codicis, De Prætorio pignore, & Si in causa iudicati pignus captum sit. Alioquin utrumque largo modo dici potest Iudiciale, eo quod à Judice detur: vel etiam Prætorium, ut colligitur ex l. 1. & 2. Cod. De Prætorio pignore, & l. Non mirum D. de pign. act.

6. Tacite contrahitur pignus, quando ex vi & dispositione legis vel statuti introducitur. Hoc pacto omnia bona debitoris: Fiscis vel Principis, ratione sive contractus sive tribuet sunt ipsi tacite oppignorata. Excepto minori, qui si aliquid emerit à fisco, sola res emptæ manet obligata pro pretio. Similiter bona tutoris, curatoris, administratoris Ecclesiæ, civitatis, sunt tacite obligata pupillo, minori, Ecclesiæ, civitati, pro administratione. Item bona mariti, uxori pro dote restituenda, c. Ex litteris, 5. h. t. bona item patris, filio pro administratione bonorum adventitiorum filii: bona defuncti, legatario pro legato: emptum pecunia pupilli,

ipſi pupillo, pro pretio: idque cum privilegio prælationis ante omnes creditores, in re empta hypothecam habentes. Similiter fructus rei conductæ, domino ſudi, pro penſione: in vecta & illata in prædium, pro penſione & dampnon rei locatæ: conductæ; in urbanum quidem indiſtinctæ: in ruſticum, ſi domino ſciente in vecta ſint: & ſic de ſimilibus, de quibus vide Negulant. *De pignoriſ p 2. memb. 4.*

Rurſus utrumque pignus ſeu hypotheca, id eſt tacita vel expreſſa, eſt duplex, nempe alia Univerſalis, alia Particularis. Univerſalis eſt, in qua omnia bona, non modò præſentia, ſed & futura, obligantur. Ex hæc non impedit rei alienationem; quia in locum ejus ſuccedit pretium. Particularis eſt, quando res aliqua particularis obligatur. Et hæc ſemper afficit ipſam rem, ad quemcumque poſſeſſorem deveniat donec debitum fuerit ſolutum, aut obligatio fuerit condonata vel præſcriptione extincta.

7. Notandum verò hic ex Zypæo *De Jure Pont. novo lib. 3. hoc tit.* hodie ex Edicto Caroli V. an. 1529, & multarum provinciarum moribus, non contrahi hypothecæ obligationem, niſi coram Magiſtrato loci, ubi res ſita eſt; ac proinde non eſſe ordinem prælationis inter generalem hypothecam habentes. Verum Edictum illud locum habet dumtaxat in hypotheca conventionali, non autem legali. Factaque obligatione coram Judice loci, non opus eſt alia rei apprehenſione: prout nec rerum dominium acquiritur ex dicto Caroli Edicto, repetito per Edictum Albertian. 1611. 12. Julii art. 14. & 15. & uſu hic inveterato, niſi coram Magiſtrato loci, adhibitis conſuetis ſolemnitatibus.

§ II.

Quæ res oppignorari poſſint.

1. Oppignorari poſſunt res omnes, alienari non prohibita.
2. Prohibentur res ſacra, ſancta religioſa.
3. Res Eccleſia.
4. Jus patronatus.
5. Res pupillares, minorum, litigioſa, &c.

1. Obligari vel dari pignori poſſunt res omnes, quæ ſunt in dominio vel quaſi dominio debitoris, vel in quibus jus aliquod ha-

bet, ſive eæ mobiles ſint, ſive immobiliæ, ſive corporales ſive incorporales, ut cenſus, decima ſeu nomina, tam futura quam præſentia, veſtigalia, & ſic de cæteris: niſi à natura, vel lege, vel ſtatuto, aut perſona, alienari prohibeantur. Nam rem dare pignori eſt alienare, & oppignoratio eſt quædam alienatio: licet enim debitor proprietatem rei oppignorata non transferat in creditores, transfert tamen & alienat jus pignoris, quod eſt jus reale, afficiens & ſequens ipſam rem, ad quemcumque demum poſſeſſorem pervenerit: manetque ſalvum creditori jus pignoris, ſi modò non conſenſerit in alienationem, l. Sicut 3. §. non videtur D. *Quib. modis pig. vel hypoth. ſol.* Quomò ipſum etiam pignus ſive jus, quod in pignore creditor habet, obligari alteri poteſt, quamvis res, in qua pignus conſtitutum eſt, ſit debitoris, l. 1. & 2. Cod. *Si pignus pignori datum ſit.* Verum ſimulatque ſolutionem acceperit, deſinit ſecunda obligatio ſeu oppignoratio, quippe deſinente prima, in qua fundabatur ſecunda. Quòd ſi ager pignori datus ſit, etiam fructus ipſi oppignorati cenſentur, licet de iſi nihil actum ſit.

2. Dixi, niſi à natura, vel lege &c. Hinc enim res ſacra, ſancta, religioſa, quia in commercio non ſunt, & alienari prohibentur, etiam oppignorari nequeunt, l. 3. Cod. *Qua res pignori dari non poſ. l. 3. Cod. De religioſ. & ſumptibus funerum.* Similiter liber homo, &c. hoc tit. licet ſit filiusfamilias, l. *Qui filius 6. Cod. Qua res pignori &c.* Poſteſt tamen captus & redemptus ab hoſtibus ſcipſum tradere in pignus, pro pretio, quod alimæ-jus nomine perſolvit, donec pretium vel obſequio vel pecunia reſtituerit. Poſteſt etiam dari obſes, poſſimū in cauſa belli, ut pactis ſtetit.

3. Secundò, dari pignori nequeunt bona mobilia pretioſa, cultui divino dicata, atque alia res Eccleſiæ immobiliæ, alienari prohibita: niſi juſta aliqua cauſa ſubſit, & adhibeantur ſolemnitates, ad alienationem rerum Eccleſiaſticarum requiſita, c. 1. h. s.

Alias ſi quid horum aut ſimilium fuerit à Rectore & per conſequentiore Eccleſiæ oppignoratum, poterit Eccleſia vel repetere & vindicare pignus à poſſeſſore, vel, ſi maluerit, cogere hæredem ejus, qui rem Eccleſiæ obligavit, ut eam redimat & reſtituat Eccleſiæ. 3. & iii

3. *Ibi Glos h. r.* Teneaturque hoc casu hæres in solidum, ob dolum aut culpam defuncti, qui oppignoraverit & alienaverit res quas scivisse Ecclesiam: quo modo & hæredes tutorum in solidum teneatur, l. 1. §. 2. *C. de hæredibus in solido vel curat.* Possunt tamen res Ecclesiam obligari titulo generalis hypothecæ, pro observatione alicujus contractus, Panor in d. c. 1. & colligitur ex c. Nulli sup. *De rebus Ecclesiam non alienandis.*

4. Jus quoque patronatus licet cum universitate bonorum vendi possit, dummodo ratione ejus non exigatur majus pretium, tamen oppignorari non potest; quia non est res, per quam debitum pecuniarium possit compensari. Ideoque si castrum, cui est annexum tale jus, oppignoretur, manet jus patronatus penes priorem patronum.

5. Tertio, oppignorari nequunt res pupillares, res minorum, licigiosæ, fundus dotalis, instrumenta rustica & ad cultum agri spectantia. Item, secundum aliquos, servitutes prædiorum tam urbanorum quam rusticorum, inter quas tamen alii discrimen constituunt. Insuper res fideicommissio subjectæ, præmium futuræ victoriæ, feudum sine voluntate directi domini: licet fructus feudi pignori esse posse receptum sit, *Speculat. De pignori §. 1.* Res item alienæ, nisi ex voluntate domini. Si tamen debitor, qui rem alienam oppignoraverit, postea fiat ejus dominus, pignus conualecet.

§. III.

De Pactis pignorum.

1. Pactum antichresos improbatum jure Pontificio.
2. Dominus directus ex feudo oppignorato vel fructus percipit.
3. Pactum item legis commissoria in pignore utrumque jus improbat.
4. Quod si tamen juratum fuerit, servandum est juramentum.

1. Recipit contractus hic pactioes, conditionem ac diem, l. Si convenis, D. De pignorat. ad. dummodo legibus vel Canonibus non advertentur. Quod addo, quia licet pactum de lucrandis per creditorem fructibus, ex

re pignorata perceptis (quos creditor, quando pignus datur in securitatem tantum debiti, imputare in sortem tenetur, id est deducere de principali debito: nisi forte ratione lucri cessantis vel damni emergentis vel ex alia causa eos retinere permittatur, c. 1. §. 2. inf. De usuris) quod antichresin vocant, legibus civilibus approbatur, id tamen improbant Canones: adeo ut, si fructus percepti adæquant sortem, teneatur creditor, nulla alia expectata solutione, pignus restituere, c. Cum contra 6. hoc tit. Imo & pactio de lucrandis fructibus ex pignore ultra sortem, sub specie ac pallio venditionis, tamquam usuraria improbatæ est, c. Illos 4. h. t.

Dixi, quando pignus datum est in securitatem tantum debiti, quia si datum sit, ut etiam creditor eo fruatur interim, loco rei debitor, non tenetur imputare fructus in sortem, c. Salubriter 16. inf. De usuris: ubi gener non tenetur fructus pignoris, à locero recepti, pro dote promissa perceptos, in sortem imputare, quia non fuit ea mens loceri, ut ratione horum fructuum minueretur dos, sed ut gener illis fruere ad sustinenda opera matrimonii, donec illi dos repræsentaretur. Alioqui si constaret dedisse pignus tantum in securitatem dotis, nulla subellet ratio fructus illos retinendi, nisi ratione lucri cessantis, Vide Covarruviam 3. Var resol. c. 3.

2. Sunt & alii casus quibus creditor fructus ex pignore perceptos in sortem imputare non tenetur, sed eos retinere potest, sorte manente integra, nempe quando feudum directo domino à Vassallo est oppignoratum, & quando emphyteuta oppignoraverit directo domino rem emphyteuticam; c. 1. sup. De feudis, c. Constitutum 8. inf. De usuris. Ratio est, quia contractus feudalis & emphyteuticus inter alias tacitas conditiones, cum quibus semper censentur celebrari, nisi contrarium exprimitur, habent & hæc, ut, si feudum vel fundus emphyteuticus oppignoretur directo domino, possit ipse percipere fructus, sorte non minuta, idque ne res apud directum dominium existens fructificet alteri, quod non videtur rationi consonum.

Non debet tamen hoc casu, quo, inquam, vult percipere fructus directus dominus, exigere obsequium vel pensionem solitam,

nec percipere fructus, quos res producit, quia parte ea melior est effecta per industriam emphyteutæ. Insuper non debent feudum vel emphyteus esse comparata magna pecunia summa, vel magnis obsequiis antecedentibus, sed bona ex parte concessa gratis. Videatur Navar. in *Manuali cap 17. n. 217.* Covar. d. *locorum 4.* post Innoc. in c. 1. de feudis, & Molin. ad consuet. Paris. Tit. 1. §. 1. *Glos 9. n. 11. q. 3.*

3. Præteraliquid in emptione-venditione pactum legis commissoriae, id est, ut, nisi intra certum diem pretium solvatur, res fiat inempta, approbetur, Tit. D. De lege commissoria: tamen in pignore tam a legibus, quam Canonibus, tanquam usurarium, improbat, l. ult. Cod. De pact. pignore. Significante 7 hoc tit. veluti si data mutuo pecunia, ejusque nomine pignore constituto, conveniatur, ut, nisi intra certum diem pecunia solvatur, pignus sit creditoris. Ratio est, quia cum pignus plerumque plaris sit, quam debitum, pro quo est obligatum, creditor per tale pactum verè pacificatur sibi aliquid ultra sortem dari: quod est usurarium.

4. Quod si tamen juraverit debitor, se, nisi intra certum diem pecunia debita solvatur, pignus non reperiturum, istud juramentum si in esse non obscure judicat Pont. in d. significante, in verbis, *juramenti debitum adimplevit.* Ratio est, quia Jure Pontificio omne juramentum servandum est, quod absque præjudicio tertii & dispendio salutis æternæ servari potest. Sic enim servandum est juramentum de solvendis usuris, c. *Debitores sup. de jurejur.* quia eas solvere non est peccatum, sed accipere.

5. Non obstat, quod pactum legis commissoriae in pignore sit nullum, utpote contra legem & Canonem: ac proinde & juramentum nullius roboris, tanquam illius accessorium, videatur, arg. l. *Cum principalis D. De reg. juris* quia præterquam quod illa lex non habeat locum, ubi diversa est ratio accessorii & principalis, uti hoc casu, ubi dictum pactum est prohibitum in odium creditoris, aliquid ultra sortem exigentis: juramentum vero spectat ad reverentiam divini numinis, ideoque servandum, cum non tendat in præjudicium tertii aut salutis æternæ: dicendum est, juramentum hic non tam esse accessorium, quam principale,

quia primaria obligatio per illud acquiritur Deo, secundaria parti, Covar. ad c. *Quamvis De pactis in 6. §. 3. n. 3.*

§. LV.

De Actionibus pignoratitiis, & quo modo pignus dissolvatur.

1. *Actio pignoratitia vel directa est, competens debitori.*
2. *Vel contraria, qua datur creditori adversus debitorem.*
3. *Hypothecaria actio qua fit.*
4. *In quo differat à pignoratitia.*
5. *Quando cumulari hæ actiones possint.*
6. *Quo modo dissolvatur pignus.*

Constituto pignore, duplex ex eo oritur actio: una, quæ propriè vocatur Pignoratitia: altera Hypothecaria. Pignoratitia vel est Directa vel Contraria.

1. Directa datur debitori, per soluto debito, adversus creditorem, ut rem sibi pignoratam restituat, una cum fructibus, & damnum dolo culpave datum resarciat. Cum enim pignus utriusque gratia contrahitur, & ut creditoribus magis in tuto sit debitum, & ut debitoribus magis pecunia credatur, idco dolus, lata, & levis culpa præstatut à creditore, non etiam levissima: sicut nec vis major aut casus fortuitus, arg. l. *Si carus D. De actionibus empti.* Nisi hoc casu culpa creditoris perisse rem debitor probet. *Glos. in l. Si creditor Cod. pignorat. act.* Et hæc non datur debitori, nisi prius pignus sit traditum creditori, quia oritur ex interventu rei, *Instit. Quib. modis re contrah. obligatio:* vel saltem fingatur traditum, ut in locatore, cui finguntur tradita bona conductoris, quæ habet sibi obligata pro pensione, etiam si verè tradita non sunt, Negulant. *De pignoris p. 7. membro 1. n. 2.* Quæ autem veniant in actionem pignoratitiam: tradit idem auctor *memb. 3. ejusdem partis.*

2. Contraria datur creditori, adversus debitorem, ad id, quod sibi pignoris nomine abest: ut si forte sumptus in rem pignoratam fecerit, aut res aliena sibi oppignorata fuerit. Et hæc datur, etiam si pignus ei traditum non fuerit, Negulantius d. *lego num. 3.* Varjos vero casus quibus

quibus pignoratitia contraria competit creditori adversus debitorem, vide apud eundem d. 7. membro 3. à n. 13 & præsertim à n. 22.
 3. Hypothecaria actio datur creditori, ad vindicandum pignus à quocumque possessore debito non soluto; ut ita rei pignoratæ incumbens, si non solvatur debitum, possit eam distrahere, & ex ejus pretio, quod sibi debetur, decerpere: sive de ea distrahenda nominatim conveniret, sive non; imo etiam si conveniret, ne distraheretur, facta denuntiatione à legibus statuta seu servato Juris ordine.

4. Differt insuper Pignoratitia ab Hypothecaria, (quæ & Serviana & quasi Serviana appellatur) quod pignoratitia sit personalis, l. fin. Cod. De distr. pign. quia oritur ex contractu: sit bonæ fidei ac civilis, & cum sit personalis, tollitur præscriptio 30. annorum, l. Sicut Cod. De præscript. p. annorum. Hypothecaria vero realis seu in re, l. pignoris 18. Cod. De pignor. Atque iuris, vel arbitrii, & Prætorii tolliturque interdum decem annis, interdum 20. interdum 30. & interdum 40. ut in l. 1. Cod. Si adversus creditorem. Latius Negulant. Dist. 6. in 2. membro 1. & 2.

5. Illud etiam observandum hic, quod quando agitur contra debitorem, possunt cumulari in eodem libello personalis & hypothecaria, ut in Novell. De fidejussorib. §. sed neque, latè Myñl. cens. 1. Observe. 58. non autem, si agatur simul contra debitorem & tertium possessorem, quia tunc prius agi debet contra debitorem & postea contra tertium possessorem, Auth. Sed hæc Cod. De actionibus & obligat. Auth. Hoc ita si debitor Cod. De pignoriis. Nec potest agi contra tertium possessorem hypothecaria, nisi prius actum fuerit personali contra principalem debitorem, vel ejus hæredes, vel hereditatem jacentem, vel fidejussores, si existant, & nisi obrenta prius adversus eos sententia. Negulant. De pignor. p. 8. membro 1. nu. 9. & 10. Facta autem excussione principalis potest creditor experiri in solidum adversus quemlibet possessorem, etiam divisim & pro parte possidentem, prout latè tradit Guido Papæ De off. 4. 32. Si tamen divisim semel petierit, amplius solidum à singulis non petet, arg. l. Liberum fuit 16. Cod. de fidejussor. Et si lite jam contestata debitor bona hypothecata alienaverit, possessor habens causam à debitore convenire poterit ante ipsum debitorem, Negulant. d. memb. 1. n. 10.

6. Denique dissolvitur pignus integra debiti solutione, remissione, oblatione, consignatione & depositione, l. 1. Cod. Qui potiores in pign. hab. Item res interitu, mutatione debitoris novatione voluntaria, domini impetratione, tempore, sententia vel jurejurando: ut si juratum vel judicatum sit, pignus obligatum non esse. Vide Wescub. in Paras. Tit. Quib. modis pign. vel hypoth. solvuntur.

Quod si queratur, an re avocata per remedium legis 2. Cod. De rescind. vendit. resolvatur hypotheca, medio tempore ab emptore constituta? Revolvi verius est.

TITULUS XXII. De Fidejussoribus.

§. I. Quis dicatur Fidejussor.

1. Fidejussor dicitur qui pro alio accessorie se obligat
2. In quo differat à Constitutore.
3. 4. A Mandatore & Expromissore.
5. A Correis debendi.

Fidejussor lata significatione is omnis dicitur, qui alterius obligationem in se suscipit, & sua fide esse jubet: indeque nomen existit, l. Quamvis §. si mulier D. Ad S. C. Vellejan. sive sit fidejussor proprie dictus, sive mandator, sive constitutus seu constitutor, sive expromissor.

1. Proprie verò dicitur fidejussor, qui per stipulationem pro alio accessorie se obligat.

2. Dico, pro alio: quia nemo pro se ipso, id est pro eo, quod ipsemet debet, fidei jubere potest. In quo differt in primis à Constitutore, quia potest quis constituere, quod ipsemet debet, §. In personam Insti. De actionibus, Sicut & in eo, quod possit quis constituere sive pro se sive pro alio: etiam nudo pacto, vel per epistolam; & constitutor principalem obligationem tantum sequatur.

3. Differt à Mandatore, quia mandator nudo consensu constituitur, etiam absens: fidejussor non nisi per stipulationem & præsens, l. 12. C. h. t. Rursus mandator suo nomine obligatur, &

obligationem principalem præcedit; nam mandator dicitur, qui mandat alicui credi, vel cum aliquo contrahi, & id sua fide esse iubet, id est promittit se soluturum, si is, pro quo mandat, non solvat, l. 1. §. si post creditam D. Mandati, Fideiussor autem solum alio nomine obligatur, & plerumque sequitur obligationem principalem, quam tamen etiam præcedere potest, §. Fideiussor Instit. h. s.

4. Ab Expromissore verò differt, quod expromissor, etiam si pro alio obligetur per stipulationem, ita tamen obligatus sit, ut rem principalem liberet. Unde per expromissionem fit novatio, non etiam per fideiussionem, cum principalis maneat obligatus.

5. Denique à correis debendi differt quod correi suo nomine, & quidem principaliter, promittant, fideiussor pro alio tantum; & quidem accessorie; unde & adpromissor vocatur.

§. II.

In quibus obligationibus adhiberi possit Fideiussor.

1. *Omni generi obligationum accedere fideiussor potest.*
2. *Etiā ex delicto descendentiū, si ad pœnam agatur pecuniariam.*
3. *Fideiussor dotis quando datur.*

Adhiberi fideiussor potest in omni genere obligationum, quomodocumque contractæ fuerint, §. 1. Instit. hoc tit. l. 1. 2. §. 1. l. 26. D. eod. Nec refert, an obligatio, cui accedit, sit civilis tantum, an naturalis tantum; an civilis & naturalis simul; an Prætoria, an principalis vel accessoria, cum & fideiussor fideiussoris dari possit: an item sit contracta, an contrahenda, l. Stipulatus 6. §. adhiberi D. eod. Num licet fideiussio hæc de facto præcedat obligationem principalem, tamen quoad vim suspenditur, donec principalis obligetur.

2. Non refert quoque, an ex contractu, vel quasi, ex delicto vel quasi, oriatur. Salvo, quod in criminalibus non aliter adhiberi possit, quam si agatur ad pœnam pecuniariam, quia pro criminis pœna corporali exsolvenda (cum nemo sit membrorum suorum dominus, l. Liber homo D. Ad L. Aquiliam) dari fideiussor non potest.
3. Similiter fideiussor dotis, vel pro consecra-

vatione dotis, aliter dari nequit, quam si maritus ad inopiam notorie vergat, c. Per vestra inf. De donat. inter virum & uxorem. vel, ut aliqui volunt nisi ultro à marito offeratur. Et ideo dicitur fideiussorem recte adhiberi in omni genere obligationum, quia non in singulis obligationibus adhiberi potest. Quando autem dicitur, posse adhiberi in omni obligatione, hoc ita intelligendum est, ut sit distributio pro generibus singulorum, non autem pro singulis generum, ut loquuntur Dialectici.

§. III.

Quinam fideiubere possint.

1. *Fideiubere omnes possunt, qui obligari.*
2. *Etiā Clericus pro laico.*
3. *Non tamen Religiosus.*

Fideiubere possunt omnes, qui obligari nisi specialiter prohibeantur, ut feminæ, milites, servi, & similes. Ut autem laicus pro laico vel Clerico fideiubere potest, c. Constitutus h. s. ita vicissim Clericus pro Clerico vel laico, si videat illum de fideiussore elaborare, c. 1. eod. quia mutua benevolentia est Clericos & laicos mutuas tradere operas.

2. Nec obstat cap. 1. h. s. ubi dicitur Clericus ab Ecclesia abijciendus, qui fideiussionibus inservit: quia id accipiendum est de Clerico, qui frequentibus fideiussionibus se immiscet, & consequenter se nimium involvit secularibus negotiis, can. Te quidem x. q. 1. c. Tu. Decretal. No Clerici vel Monachi sacul. neg. se immiscant.

3. Religiosus tamen fideiubere nequit; nisi impetratâ facultate à suo Prælato, c. peccati. h. s. quia velle aut nolle non habet, nisi auctoritate Superioris, cui voluntatem suam subiecit. Ad eod. ut ne quidem sibi donatum aliquid accipere valeat, nisi Prælatus annuat, can. Non dicitur xii. q. 1.

§. IV.

Effectus Fideiussionis.

1. *In plus obligari nō potest, quàm principalis debet.*
2. *In majorem summam ad sumptum teneri pro concurrente.*
3. *Etiā in partem debiti directè adsumitur.*
4. *Accepti simpliciter, si plures sint, singuli in solidum tenentur.*

5. *Hic tamen eis competit beneficium divisionis.*
 6. *Vi & beneficium ordinis, ne ante principalem conveniantur.*
 7. *Fidejussor solvens habet regressum adversus principalem.*
 8. *Etiā adversus Clericum.*

Debet verò fidejussor esse par, aut saltem non deterioris conditionis, cum principali. Et ideo licet in æqualem quantitatem vel minorem, atque etiam efficacius se obligare possit, quam principalis obligetur: veluti cum intervenit pro naturaliter tantum obligato quo casu non modo naturaliter, sed etiam civiliter & proinde arctius obligatur: non tamen in majorem quantitatem seu duriorē causam, vel in plus, quam debeat principalis, se obligare potest.

2. Quod si tamen ita fidejusserit aliquis, sicut, qui velint, fidejussionem in totum contrahere, arg. l. *Gracè* §. *illud*. D. *hoc tit.* ubi dicitur fidejussores in duriorē causam adhibitos omnino non obligari: nam *omnino non idem est ac nullo modo*. Sed verius est obligari, saltem ad concurrentem quantitatem: ut, si pro obligato in quinque fidejusserit pro decem, obligetur in quinque; quia minor quantitas inest majori, & qui interrogat decem, interrogat quinque, l. 1. §. *si stipulanti* D. *De verb. obligat.* l. *Regatus* 33. D. *Mandati*, & l. *Si a reo* 70. in *prin.* D. *h. t.*

Non obstat d. l. *Gracè*: quia verba citata ita sunt convertenda, & legenda, *non omnino obligari*: vel si retineatur vulgata lectio, ea intelligenda erit conformiter ad alias leges; ut dicitur, omnino non obligari, id est, nullo modo, in plus scilicet, quam debeat reus principalis.

Non obstat quoque, quod fidejubens pure, pro eo, quod principalis debet in diem vel sub conditione, nullo modo obligetur; quia non est par ratio. Neque enim in est dies aut conditio in obligatione pura, sicut minor quantitas inest majori.

3. In partem debiti rectè quoque fidejussor assumitur, si hoc ipsum exprimat, l. *Fidejussor* 2. D. *h. t.* sicut & in id, quod minus creditor à suo debitore consequitur: quo casu fide-

jussor, nisi excusso principali, conveniri non potest l. *fin* & *sibi* DD. *De Si certum peratur.*

4. Alioqui simpliciter acceptus, ad eum in solidum obligatur, ut licet plures pro eodem debitore accepti sint, singuli ipso jure in solidum teneantur, §. *Si plures insti.* h. t. l. *Reos* Cod. *ead.* Et ideo jure Pandect & Cod liberum erat creditori petere debitum à quo vellet.

5. Verum hodie ex epistola D. Hadriani habent beneficium, ut vocant, divisionis, quo cogitur creditor dividere actionem, & accipere à singulis viriles partes, dummodò litis contestata tempore solvendo sint, idque ope exceptionis. Nec enim ipso jure creditoris dividitur actio, l. *inter fidejussores* 26. D. *h. t.* Ideoque si omiſſa hac exceptione, unus solidum solverit, non repetet, l. *Si estamento* 49 §. 1. D. *ead.* neque à creditore, quia solvit ei, quod debebat; neque à confidejussoribus, quia sibi imputet necesse est, quod solverit solidum, nec exceptionem D. Hadriani objecerit.

Neque actione negotiorum gestorū repetere partem poterit, quia solvendo non tam gessit negotium confidejussorum, quam suum: solidum enim solvit, ut se liberaret ab obligatione.

Quod si tamen, priusquam solvat, petierit à creditore cedi sibi actionem, quam habet adversus confidejussores, poterit postea actione sibi cessā à confidejussoribus repetere partes, l. *Vi fidejussor* 39. D. *ead.* Sin autem creditor cedere actionem nolit, non nisi ad partem solvendam compelli potest, doli exceptione creditori agenti opposita, l. 2. Cod. *ead.*

6. Est & aliud beneficium, fidejussoribus competentis, quod vocant beneficium ordinis. Quia enim fidejussor æquè ac principalis obligatur, ad id scilicet, quod tempore fidejussionis erat in obligatione, l. 4. §. 10. C. *ead.* (quod addo, quia ne usurarum quidem nomine, vel ex culpa morave debitoris regulariter tenetur, nisi in omnem causam se obligant, l. *Qua* 54. D. *locati*) ideo jure veteri etiam ante principalem conveniri poterat l. 2. 35. Cod. *h. t.* Hodie vero ex novella Constitutione Justin. 4. cap. 1. & *Auth. Præsentis* Cod. *ead.* non nisi excusso principali, nisi is sit absens à provincia, ut conveniri non possit d. *Novel* 4. aut notoriè non sit solvendo: aut ordinis be-

neſcio renuntiaverit fidejuſſor; & poſſimum, ſi juratò, Gaill. 2. *Obſ.* 17. *Mynſ. Cenſ.* 2. *Obſ.* 15.

Juratur autem fidejuſſor hoc beneficio tantum ope exceptionis, hoc modo, Fidejuſſi quidem, ſed non teneor ſolvere, quia non excuſſiſti principalem debitorem. Eaque non oppoſita, valebit judicium, Gaill. *d. loco.*

7. Quòd ſi verò debitor principalis vel abſit, aut ſit excuſſus; vel aliàs conſtet eum non eſſe ſolvendo, cogitur fidejuſſor ſolvere: qui tamen ſolutione factâ habet reſreſſum adverſus debitorem, ut repetat, quod ſolvit, & præterea omne damnum, expenſas atque intereſſe conſequatur, Bald. *in l. Si pro ea C. Mandati.* Adque vel actione mandati, ſi ſolveat pro principali, eo vel expreſſè vel tacitè mandante, ut puta præſente & patiente, *l. Inter cauſſas 26. §. Si is qui D. Mandati;* vel negotiorum geſtorum, ſi pro abſente fidejuſſerit, *l. Ex mandato 20, §. 1. D. eod. tit.*

8. Et hæc etiam locum habent, ſi quis pro Clerico fidejuſſerit, qui fidejuſſorem ſuum tenetur facere indemnem, & refundere, quod fidejuſſorio nomine ſolverit: adeò ut, ſi nihil aliud habeat, quàm fructus ſui beneficii, illi per judicem aſſignari poſſint fidejuſſori, donec ipſi ſatis fiat, *c. 7. h. t.*

Mec obſtat, quòd jure civili non liceat pignori obligari ſpem præmiorum eorum, quæ Athletis pro coronis præſtitanda ſunt. *l. Spem eorum 5. C. Quæ res pignori oblig. poſſ.* quibus non abſimiles videntur fructus beneficiorum: quia licet dicta præmia obligari non poſſint, tamen capi ex judicato poſſunt, *l. Scipendia 4. Cod. De execut. rei judicata.* Adeoque & fructus beneficiorum ex cauſſa judicati, id eſt, jam judicato & condemnato Clerico, ut fidejuſſori ſolvat, rectè addicuntur fidejuſſori, *d. c. 2. in fine.*

§. V.

Quibus modis extinguitur fidejuſſio.

1. Extinguitur variis modis, ſicut obligatio principalis.
2. Fidejuſſor priuſquam ſolutum ſit, quando liberetur à fidejuſſione.

EXtinguitur porro iis modis fidejuſſio, quibus ſtipulatio vel contractus principalis

quod multifariam fieri poteſt, *de quib. Tit. 18. Quib. modis tollit oblig.* veluti integra ſolutione principalis debiti, novatione, actionis conſuſione, nempe ſi creditor ſuccedat principali debitori; ſi etiam fidejuſſor ſuccedat debitori, quia extincta accessoria obligatione ſit ipſe debitor principalis, vel contra, ſi debitor ſuccedat fidejuſſori; & ſimilibus alijs, de quibus videatur *Treutler. Selecti Diſp. vol. 2. Diſp. 28. theſi 7. Pet. Greg. Tholoſan. Paratit. jur. Can. lib. 3. tit. 11. c. 7.*

2. Sed quaeritur hic, an fidejuſſor, priuſquam ſolveat, poſſit convenire debitorem, ut ſe à fidejuſſione liberet, vel ſolvendo creditori, vel aliter ei ſatisfaciendo? Et dicendum, regulariter non poſſe, *l. Si pro ea 10. verſ. nulla juris ratione Cod. Mandati:* tum quia aliàs fidejuſſionem beneficium eſſet debitori inutile, ſi ſtatim poſt fidejuſſionem poſſit agere ad liberationem: tum quia qui fidejuber pro alio, non tantum ſe pro eo obligat, ſed etiam promittit ſe pro eodem ſoluturum, ac proinde quamdiu non ſolvit, nondum perfecit, quod promittit. Atamen quatuor modis, quos enumerat Pont. *in c. Conſtitutos Gre. ult. hoc ut* compellitur debitor abſolvere à fidejuſſione ſuum fidejuſſorem. Primus eſt, ſi debitor ſolutionem nimis diu protrahat, *l. Luc. Titius 38. verſ. ſi du D. Mandati,* quod arbitrio Judicis relinquatur. Secundus, ſi debitor principalis bona ſua dilipare incipiat, *d. l. Luc. Titius.* Tertius, ſi fidejuſſor ſit condemnatus ſolvere, *d. l. Si pro ea C. Mandati:* quia tunc perinde habetur, ac ſi ſolveat, cum ſententia pararam habeat executionem, poſſitque fidejuſſor quolibet tempore abſque alio judicio cogi ad ſolvendum id, in quod ſemel fuit condemnatus. Quartus, ſi ita convenit ab initio,

TITULUS. XXIII.

De Solutionibus.

1. Nomen Solutionis generaliter & ſpecialiter ſumitur.
2. Debitor etiam eſt hæres debitoris principalis.

3. 4. Quæ.

3. *Quatenus Prælati teneatur ad æs alienum sui prædecessoris.*
 4. *Quatenus cogi possit ad solvendum, qui solvendo non est.*
 5. *Et quid de Clerico.*
 6. *De eo, qui per errorem solvit indebitum.*

Idem est hætenus satis de contractibus, quo modo incantur, & quo pacto cautionibus, pignoribus scilicet & fidejussoribus firmantur. Sequitur nunc de eorum solutionibus.

1. Solutio namque generaliter hic sumitur pro omni liberatione, quoquo modo contingat, *l. Solutionis verbum 54. D. h. t.* sive ipso iure, veluti solutione proprie dicta, novatione, confusione, transactione, & similibus; sive ope exceptionis, veluti pacto de non petendo, sententia, tempore, contingat liberationi. Specialiter vero sumitur pro naturali præstatione ejus, quod debetur, *l. Solus am 49. C. l. penult. D. id.*

2. Debitor autem hic dicitur non tantum principalis, sed & fidejussor & hæres ille, quia sponte ad obligationem accedit; hic, quia succedit in locum & jus defuncti, quo debitum continetur, *l. fin. §. fin. verb. D. De jure liberandi, l. Hæredem 59. l. Hæreditas 62. D. De reg. juris.* Equum vero est, ut ad quem devenerint bona defuncti, idem & opera ferat, *l. Secundum naturam 10. D. eod. tit.*

3. Unde etiam successor in Ecclesia vel beneficio velut hæres Ecclesiæ aut beneficii, tenetur solvere æs alienum sui prædecessoris, pro necessitate vel utilitate Ecclesiæ suæ contractum *e. l. h. t.* Non quod in Ecclesia seu beneficio sit verus hæres sui prædecessoris, sed quia in administratione rerum Ecclesiæ seu beneficii, quod debito obnoxium est, succedat.

4. Dixi, pro necessitate vel utilitate Ecclesiæ; quia ipsa Ecclesia non tenetur pro alienis debitis. Imò Prælati, qui Ecclesiam suam obligavit pro debito alieno, cum sic abutatur officio boni administratoris, removendus est ab administratione rerum Ecclesiæ, *e. 2. h. t.* ut ne successor quidem eo nomine teneatur. Quamvis hæredem prædecessoris teneri supra dictum sit, *e. Ex præsentium sup. De pignorib.*

5. Sed quid si debitor non sit solvendo?

Olim qui non habebat in ære, luebat in corpore, & trahi in carcerem poterat; sed quia id satis durum erat, cum afflictio non sit addenda afflictio, ex benignitate quadam concessum fuit potestatem, ut bonis cedere posset, id est, permitteret bona omnia creditoribus suis distrahenda, ut inde consequantur, quod sibi debitum fuerit. Quo remedio duplex hoc beneficium consequitur creditor: prius ut non possit trahi in carcerem, *l. i. Cod. Qui bonis cedere possunt.* alterum, ut non possit plus conveniri & condemnari, quam facere potest, relicto debitori, qui cessit bonis, unde honestè pro conditione sua ali possit, *eod. tit. D. C. Cod. De cess. bonorum.*

6. Quid de Clerico, qui solvendo non est? Plerique veteres, cum *Glos. in e. Odoardus h. t.* putaverunt teneri etiam Clericum, ad evitandum carcerem, cedere bonis; quia scilicet Jure Civili ita constitutum sit, nec usquam Jure Pontificio id expressim correctum in Clerico repertur, ut proinde in hoc Canones debeant imitari leges, *cap. 1. inf. De novi operis nuntiat.* Attamen benignior est aliorum sententia, qui volunt Clericum non indigere hoc beneficio, quia comparatur militi, qui condemnatus eatenus tantum solvere cogitur, quatenus facere potest, nec trahi potest in carcerem ob debitum civile, *l. Miles 6. C. ibi Zafius, l. Item miles 18. D. De re judicata.* Franc. Vivius *Decis 29. n. 17.* ut proinde nec ob simile debitum Clericus sit incarcerationandus. Alioqui quin propter delicta incarcerationi queat, dubium non est.

7. Probatum hæc sententia ex *d. e. Odoardus*, ubi summus Pont. jubet Clericum, non habentem, unde solvat, relaxari ab excommunicatione, recepta prius ab eo cautione idonea (juratoria scilicet) desolvendo, cum ad pinguiorem fortunam pervenit, nullâ factâ mentione cessionis: quam tamen procul dubio expressisset, si ea fuisset opus.

Dixi, juratoria: tum quia qui solvendo non est, quo modo fidejussorem aut pignus inveniet; tum quia qui pignus & fidejussorem dare potest, aut dedit, non potest dici non esse solvendo: quia si ipse non solverit, fidejussor solvet, vel pignus distrahetur. Hinc Ulpianus *in l. Nemo 95. D. reg. juris*, nemo dubitat, inquit solvendo videri eum, qui defenditur, quia scilicet idoneus defensor nemo est, nisi qui la-

ri dederit, id est fidejusserit, §. Si vero in personam, *instit.* De satisfactionibus. Unde obiter notandum est, verba aliquando improprie sumi pro subiecta materia, ut in d. c. Odoar *ius verba adoneâ cautione.*

Sanè Philippus Palcher, Rex Gallia, referente Choppino *Politia sacra lib. 3. cap. 2. num. 2.* vetuit bona mobilia Clericorum pro debito apprehendi, & venire publice seu subhastari, quantumvis Pontificibus iniurius. Et Clemens VII. per *Bullam incip. Cum ex multorum,* decrevit causas cessionis vel discussionis bonorum, aut dilationis quinqueannalis, expediendas infra brevem terminum. Paulus verò III. per *Bullam incip. Nota,* vetuit litteras moratorias per quoscumque Judices concedi. Zypæus d. tit. ubi subjungit, Edicto anni 1540. presbyteros, si adsistant, quos vulgò Banca ruptos seu Fallitos vocant, eorumve occultent bona, puniri per apprehensionem temporalium; ac solutiones hodie non impediri per exceptionem non numeratâ pecuniâ: cui hodie locum non esse, censuit Concilium Brabantia: 4. *Sep. samb. 1545.*

8. Alioqui si quis per errorem indebitum solverit, qui repeti solutum possit, dubium non est, *toto Tit. D. De condict. indeb.* Sed quia hoc casu actor intendit se debitum solvisse, & reus negat, quaritur, uter probare debeat, quod fuerit indebitum. Distinguit Pontifex in *cap. ult. hoc tit.* hoc modo: Si reus idemque creditor, fateatur sibi solutum esse, sed neget fuisse indebitum, quod solutum est, tunc actori incumbet probatio, indebitum solutum fuisse quia ei incumbit probatio, qui agit; contraque actorem præsumptio est juris, cum nemo præsumatur jactare suum, nec verisimile sit, quemquam tam esse supinum in rebus suis, ut solvat aliquid, quod non debet. Sin reus neget, sibi solutum esse, & actor probet, tunc rei incumbit probare debitum fuisse, quod solutum est, quia jam præsumptio juris est contra reum, propter mendacium, *l. Cum de indebito 25. D. De probationib.*

TITULUS XXIV.

De Donationibus.

§. I.

Quid sit Donatio & quotuplex.

1. 2. Donatio unde dicta & d. finitio.
3. Duplex est, mortis causâ, & inter vivos.
4. Mortis causâ donatio in quo legatis aequiparatur.
5. Donatio inter vivos qua fit.
6. 7. Illam faciliè revocari, hanc non nisi ex certis causis.

Quamquam verius sit, donationem de jure novissimo esse contractum, & quidem stricti juris, *l. Eum 22. & l. Hereditatem 28. D. eod.* (quamvis an contractus sit nominatus, an verò innominatus, disputent Interpp. Bart. *ad l. Iurisgenium 7. D. De pactis, Jason. ad l. Cum mora 6. Cod. De transact.* tamen summum Pontificem imitari, rectè eam à contractibus separamus, & subijcimus Tit. *De solutionibus;* tum quia magis pertinet ad causam liberalitatis, quam obligationis seu contractus quandoquidem qui donat, non id agit, ut alterum sibi obliget, quod contractibus est proprium, sed ut donatarium, id est eum, cui donat, beneficio afficiat; nec aliam ob causam det, quam ut liberalitatem exerceat: tum ut paulatim à donationibus propriis de quibus hic agendum, ad ultimas voluntates, quæ etiam sunt quædam donationes, sed improprie, perveniamus.

1. Dicitur autem Donatio à Donando, quasi Dono datum vel Doni datio, *l. Senatus 35. §. 1. D. De mortis causâ donat.*

2. Definiri proinde potest liberalitas, quæ nullo jure cogente exercetur, *l. 1. in prin. l. Donari 29. D. hoc tit. l. Donari 28. D. De reg. juris.* Exercetur inquam, donando vel remittendo: nam remissio certi alicujus juris donatio est *l. Si quis 12. D. de novationib. & similibus.*

2. Donationum alia est mortis causâ, alia inter vivos. Mortis causâ donatio, est quæ fit propter mortis suspensionem; ita scilicet, ut donator exprimat se mortis causâ donare, vel aliunde

aliunde ita donare constat: alias enim præsumitur absolute & inter vivos donare, licet expressus & in extremis vitæ constitutus donec, *l. si in fine D. de mortis causa donat.* Ac propterea impropria hæc donatio est, quia non fit ex mera liberalitate, ut perpetuo res fiat donatarii, sed ut certis casibus ad donatorem redeat, *l. 1. D. d. t.*

4. Cum verò ob mortis fiat suspicionem, ad exemplum legatorum, modus acquirendi domini est civilis, quia dominium rei donatæ à morte donantis transfertur in donatarium extra traditionem, sicut legatum transit in legatarium, *l. 1. §. 2. D. de Publ. in rem act.* & ferè legatis exæquat. Nam & eodem modo revocatur, & morte donatoris demùm confirmatur, & Lex Falcidia, quæ legatis modum imponit, etiam ad donationis mortis causâ porrecta est.

5. Dico, ferè quia naturâ & substantia differt donatio causâ mortis à legato. Neque enim perficitur nisi consensu duorum, scilicet donatoris & donatarii, cum legatum solius testatoris consistat voluntate. Et qui donat mortis causâ, potest sibi hanc legem imponere, ne rem donatam revocare possit, *l. Si alienam 13. §. fin. D. de mortis causa donat.* quod non potest, qui legat, *l. Si quis 12. D. de legat. §. fideicom. l. 3.*

6. Inter vivos donatio est, quæ fit sine ulla mortis suspicionem, ex mera liberalitate, & ea merè ac proposito, ut res donata statim fiat accipientis, nec ullo casu ad donatorem revertatur. Et ideo semel perfecta hujusmodi donatio temerè revocari non potest: in quo distinguitur à donatione causâ mortis, quæ faciliè revocatur. Primum quidem, si facta tali donatione in infirmitate, & valuerit dein donator. Latè Costalius *ad l. Non omnia 19. D. Si certum petatur* Secundò, si donatarius ante donatorem decesserit, *l. Si filiofamilias 23. de mortis causa donat.* Tertiò, si donatorem ponituerit donationis, *l. Non omnis in princ. §. 1. Qui mortis 35. D. d. t.* si quidem donans causâ mortis, mavult quidem donatarium habere rem donatam, quam hætedem suam, magis tamen se, quam donatarium. In quo posteriori rursus distinguitur à donatione inter vivos. Datur autem ad hanc revocandam conditio ob causam danti, vel utilis in rem a Rio, *l. Qui mortis 30. §. d. l. Senatus §. 3. d. t.*

7. Dixi, non posse temerè revocari, quia ex

certis causis potest, veluti ob ingratitude[m] donatarii probatam; ut si probetur impius inanus, vel atrocis inurias, vel grave damnum donatori intulisse, vel vitæ ejus insidiatum, revocari quidem tunc potest à donatore, non tamen ab ejus hærede, *c. ult. h. t. l. fin. Cod. eod.* Idque obtinet, licet adjecta esset clausula in instrumento donationis, de re non revocanda ob ingratitudinem. Quod si tamen aliquid horum factum sit à donatario, & donator tacuerit, nec revocaverit donationem, non poterit postea donatoris hæres donationem eodem nomine revocare; cum revocatio illa fiat ad vindictam ingratitude[m], quæ vindicta cum persona donatoris extinguitur, *d. c. ult. in fin. h. t.*

Similiter probabile est, donationem omnium bonorum, vel maioris partis, (quam validam multi probabiliter existimant, per *l. 8. C. de revoc. can. 1. §. Cod. de inoffic. donat.*) revocari per subsequentiam liberorum, justorum scilicet, vel per subsequens matrimonium, non etiam naturalium aut beneficio Principis natalibus restitutorum, per text. in *l. Si unquam Cod. de revoc. don. ad quam latè Tiracq. etiam si facta esset Ecclesiæ, can. Licet §. ibi Glos. xvii. qu. 4.*

§. II.

Qualis in dubio fieri debeat interpretatio donationis inter vivos.

1. Donationes hujusmodi plenissimè interpretantur.
2. Ultimas voluntates plenius.
3. Contractus plenè.

1. **Q**uoniam verò donatio hæc inter vivos ex mera liberalitate proficitur donatoris, ideo in dubio, hoc est quando non constat satis ex verbis, quid donator senserit, latissima fit interpretatio pro donatario, *c. Cum dilecti 6. hoc tit.* ut accipiatur id, quod donatio est commodissimum, nempe donatorem non id, quod est minimum, sed quod est summum, donare voluisse. Et propterea si quis donaverit aliquem ex suis equis, nec appareat, de quo senserit aut quem donare voluerit, optimus præstare debet, quia præsumit lex & Canon hanc fuisse mentem & intentionem donatoris, ut optimum donaret, cum ex mera liberalitate donet, *d. c. Cum dilecti* Pari modo si Episcopus cum consensu patris utatur

R r a hæ

hac simplicitate verborum, *Concedimus vobis illam Ecclesiam*, censetur uterque concedere totum jus, quod quisque habet in ea Ecclesia: patronus quidem jus patronatus; Episcopus verò quod tēporaliter obtinet in eadem, *c. Pastoralis 7. h. 1.*

2. Secus in ultimis voluntatibus, in quibus non plenissima, sed plenior fit interpretatio, *l. In testamentis 12. D. de reg. juris.* Unde si quis equum aliquem legaverit alicui ex suis, equis, nec expellerit quem, datur quidem legatario electio, ut non cogatur pessimum accipere; non tamen potest eligere optimum, sed aliquem inter optimum & pessimum, *l. Legato generaliter 37. D. De legat. 1.* quia non intelligitur testator tam liberalis, quam qui donat inter vivos. Nam testator donatum, cum morietur, & cum amplius bonis suis frui non poterit, donator verò inter vivos etiam cum ipse uti possit.

3. In contractibus autem non plenissima, nec plenior, sed plena fit interpretatio, id est ut contractus potius valeat, quam pereat, *l. Quoties 12. D. De reb. dubiis.* Et ideo datur creditori electio: ut si, v. g. equum aliquem ex suis, quos domi habet, vendiderit, sine expressione ullius, possit tradere, quem velit etiam pessimum, quia id sufficit, ut contractus subsistat. Et hoc est, quod habet Regula Juris, semper in obscuris quod minimum est sequendum esse, *l. Semper 9. D. de R. I.*

§. III.

Quo pacto Donatio inter vivos perficiatur

1. Iure veteri non nisi traditione rei perficiebatur donatio.
2. Iure novo etiam solo consensu.
3. Donatio excedens 500. solidos insinuari debet.
4. Exceptio.

Ceterum cum donatio inter vivos, proprie accepta, sit potius species traditionis, quam obligationis, quæri hic quoque potest, an qui donavit aliquid, quod non tradidit, obligetur donatario, ut cogi possit dare, quod promisit. Jure quidem veteri *D. & Cod.* donatio hujusmodi non perficiebatur nudo pacto seu consensu, sed traditione rei & hac sola ratione dici poterat modus naturalis ac-

quirendi domini, juxta §. *Per traditionem 40. Instit. de rer. divis.* nec aliter oriebatur actio ante traditionem, quam si donatarius fuisset stipularus, rem donatam sibi tradi, *l. Si tibi pecunia 20. D. de reb. cred. l. 1. & l. Quisquis C. eod.*

2. At verò Justinianus Imp. hoc correxit, voluitque donationem solo consensu seu voluntate, quovis modo manifestata, perficere, & habere in se necessitatem traditionis, ad exemplum venditionis, etiam si forte donatarius non fuisset stipularus rem sibi tradi, §. *Alia autem Instit. hoc tit. l. Si quis argentum Cod. eod.* idque conditione ex lege, vel ex stipulatu actione, si adjecta stipulatio fuerit. Quod etiam sequitur Pontificio etiam ex nudo pacto datur actio, *ut dicitur sup. ad Tit. de pactis.* Unde patet, donationem inter vivos non esse modum acquirendi domini, sed causam, quia est causa traditionis, per quam dominium proxime acquiritur.

3. Quòd si donatio hæc excederet quingentos solidos seu aureos, insinuari actis intervenientibus apud Magistratum debet ex eiusdem Justiniani Constitutione, *in l. penult. Cod. eod.* Nam olim, si excederet donatio ducentos solidos, opus erat insinuatione, ad obviandum fraudibus non nullorum, ne possent subornare falsos testes, falsum producere instrumentum aut chitographum. Ideoque simpliciter & nudo ei renuntiare nequit, *arg. l. Nemo potest 55. D. De legat.* Et facta absque insinuatione donatio est invalida, non quidem in totum, ut verius est novitile per inutile vitietur, sed ex parte, quæ quingentos solidos excedit.

4. Ab hac tamen necessitate insinuationis excipiuntur quædam donationes: ut in primis eæ, quæ fiunt in redemptionem captivorum, in refectionem ædium, ruina aut incendio consumptarum, vel à magistris militum factæ ipsi militibus, *l. penult. Cod. eod.* Secundò, donationes factæ à Principe, superiore non recognoscente, alicui privato, vel contra, *Gloss. in l. Sancimus & Authenti. Item Cod. eod.* Sed & insinuationis defectum supplet juramentum, *Gaili.*

2. Obf. 39.

§. IV. De

§. IV.

De divisione Donationis in Propriam & Impropriam.

1. Donatio alia Propria est, eaque irrevocabilis regulariter.
2. Alia Impropria, qua ex causa fit: veluti propter nuptias.
3. Donatio causa dotis remuneratoria.
4. Et donatio, qua fit sub modo vel conditione.

Donatio, de qua dixi, proprie donatio est pura & simplex, quam scilicet donatur sine ulla causa, ex mera liberalitate ea mente pergit, ut nullo casu velit rem donatam ad se reverti.

1. Impropria donatio est, qua fit ob causam aliquam sub modo vel conditione. Ob causam, ut Donatio propter nuptias, Donatio causa dotis Donatio remuneratoria, Donatio causa mortis.

2. Donatio propter nuptias est, qua vir aliquid uxori dat, in vicem & securitatem dotis, ab ea, vel alio eius nomine, pro sustinendis oneribus matrimonii, acceptat. Et hoc olim vocabatur ante nuptias, neque post celebratas nuptias fieri poterat, cum prohibita esset donatio inter virum & uxorem. Hodie vero vocatur propter nuptias, quia Iustinianus Imp. permittit donationem huiusmodi non solum antequam constanter matrimonio, sed etiam initium sumere: exemplo dotium, quae constante matrimonio non solum augentur, sed etiam fiunt de novo, l. ult. Cod. de donat. ante vel propter nuptias, §. Et alius generis Instit. h. t.

3. Donatio causa dotis est, qua fit marito ab uxore, vel ab alio eius nomine, pro sustinendis oneribus matrimonii, l. Pro oneribus & passim Cod. De iure dotat. Unde & constante matrimonio revocari non potest, nisi maritus ad inopiam vergat, vel bona eius fisco inferantur, l. Si constante juncti, l. Si marito D. Solutio matrimonii.

4. Donatio remuneratoria est, qua fit in vicem praestiti officii; unde irrevocabilis est, l. A. quibus Cod. Si pater 34. D. h. t.

5. Donatio sub modo est, qua aliquid cum certo modo, certa lege donatur, tot. Tit. Cod. de donat. qua sub modo, §. Et haec privato fa-

cta, si adiecto modo satisfactum non fuerit, a donatore impunè revocatur, l. ult. Cod. eod. Ceteroquin facta Ecclesiae non revocatur, ob modum non impletum, sed agitur ad ejus impletionem: nisi ipsi modo adiecta sit clausula revocatoria, haec vel similis. Et si modo non fuerit patitum, res donata repetatur, c. Verum inf. de condition. appositis.

§. V.

Quoniam donari possint.

1. Donare possunt rerum suarum plene domini.
2. Clerici proinde res Ecclesiae donare non possunt.
3. Nisi forte Episcopus construat & dotet Ecclesiam.
4. Limitatio huius.

1. **P**ostremo generaliter de donationibus quaritur, qui donari possint; Omnes scilicet & soli domini, qui liberam bonorum suorum administrationem habent, cum potestate alienandi. Hinc furiosus, & prodigus, cui bonis est interdictum, propter furiosum exitum, quem talis in bonis suis facere dicitur, donare nequit. Similiter nec minor xxv. annis, licet sit rerum suarum dominus. Sed neque permittitur donatio coniugibus inter se, tot. Tit. Cod. de donat. inter vir. & uxorem; nec in vicem parentibus & liberis, in potestate constitutis, l. Cum de bonis 11. Et l. Si ve emancipatis 17. C. h. t. l. Donatores 25. Cod. de donat. inter vir. & uxorem. Licet his duobus casibus donatio morte donatoris convalescat, d. l. 17. Cod. h. t. l. 2. Cod. Si quis alicui vel sibi emerit. Sicut & juramento, c. Cum contingat sup. de iure iur. Gaill. 2. Observ. 38. Quin etiam donatio parentis in filium emancipatione confirmatur, d. h. 11. Et 17. C. h. t.

2. De Clericis vero hic specialiter quaesitum fuit: quibus quidem de bonis propriis seu patrimonialibus & quasi patrimonialibus donare licet, quantum velint, vel alio quocunque modo disponere, cum eorum sint plene domini: verum res Ecclesiae, etiam cui servantur, donare non possunt, cum donatio sit species alienationis, ut dixi supra ad Tit. de rebus Ecclesiae non alienand. Adeo, ut ne quidem Episcopus aut quilibet Praelatus eas donare possit, cum

non sit dominus, sed tantum procurator rerum Ecclesiasticarum, *c. Firmitatem 2. h. tit. de proinde meliorem quidem Ecclesie suae conditionem possit facere, deteriore non utique. Nisi et ei quantitas seu modicitas, vel loci consuetudo, à Canonibus non improbat, donationem permittat, cap. 3. hoc tit. § 3. vel nisi Episcopus in sua dioecesi Monasterium vel Ecclesiam aliquam construat quo casu, illud quidem ex rebus Ecclesie, cui præsidet, usque ad quinquagesimam partem reddituum illius Ecclesie: hanc vero ad centesimam, & non ultra, dotare permittitur, *can. Bona rei 74. xii. q. 2. c. Apostolica h. t.**

4. Quanquam si per huiusmodi subtractionem fructuum Ecclesia Cathedralis graviter lædatur, talis donatio foret revocanda, *d. cap. Apostolica. Et in his distinguitur Prælati Ecclesie à procuratore: cui licet à domino permilla sit libera rerum administratio nihil tamen earum, sive immobilium, sive mobilium, quæ servando seruari possunt, alienare potest sine consensu domini, l. Procurator totorum 63. D. de procurator. Res vero Ecclesie non exiguas nullus Prælatorum aliter donare potest, quam cum consensu Capituli, & ex iusta causa; adeo, ut ne quidem Episcopus Ecclesiam, in sua dioecesi sitam, pio alicui loco, veluti Monasterio, concedere possit sine consensu sui Capituli, *c. Pastoralis 7. hoc tit. Quo modo & Hospitalarii, id est Religiosi, qui hospitalibus præfunt, cum consensu Capituli domum aliquam suam alii loco religioso donare possunt, c. Inter dilectos 8. h. t.**

TITULUS XXV.

De peculio Clericorum.

1. Peculium quid sit.
2. Et ex quibus constet.
3. Constet vel ex bonis propriis Clericorum, quorum sunt domini.
4. 5. Vel ex bonis Ecclesie, aut intuitu Ecclesie acquisitis.
6. Clericos etiam illorum esse plene dominos probatur.

Non importune, ubi de donationibus egit Pont. & quia de testamentariis dispositionibus deinceps acturus est, interjicit hunc Titulum *De peculio Clericorum*, ut distinctius & melius intelligatur conditio bonorum, quæ Clerici sibi acquisiverint, & quatenus ex iis donare, testari, aliterve disponere valeant.

1. Dicitur autem Peculium, auctore Vlpiano in *l. Depositum §. 2. D. de peculio*, quasi pessilla pecunia. Illudque in primis Clericis competit, si veteres Canones spectemus, *can. Clerici can. Dno sunt xii. quæst. 1.* Verum cum hodie per recentiores Canones Clericis rerum possidentium amplior facta sit potestas, ideo peculium eorum triplex solet statui. Vel enim constat ex propriis Clericorum bonis, sive ea patrimonialia sunt, sive quasi patrimonialia, vel ex bonis Ecclesie; vel denique ex bonis intuitu Ecclesie acquisitis, *tit. hoc tit. can. §. 2. xii. qu. 3.*

2. Propria bona Clericorum sunt, quæ vel ex successione hæreditaria, legato, fideicommissio, donatione, aut alio quocumque titulo, dummodò non occasione Ecclesie vel beneficii, Clericis obvenierint. Ac proinde eorum nomine comprehenduntur quasi patrimonialia, quæ scilicet acquirunt ratione Clericalis ordinis vel officii, sed alia ratione quam beneficii, veluti celebrando, concionando, canendo, confessiones audiendo. Vicarie temporali deserviendo, aut alias similes actiones spirituales exercendo. Similiter ea, quæ proprio labore & personali industria lucriantur, ex aliis, quam suorum beneficiorum, bonis.

3. Cum vero Clerici bonorum patrimonialium plene sint domini, perinde ut laici suorum, *can. Episcopi & duobus seqq. xii. qu. 1. c. Quia nos inf. de testam.* de iis etiam liberrime, quantum volunt & cui volunt donare aut alio quovis modo, sive inter vivos sive ultima voluntate, disponere possunt, *d. can. Episcopi & alii, cap. 1. vers. Si autem cum seq. cap. Relatum 11. c. Requisisti. inf. de testam.* Idem dicitur de quasi patrimonialibus, *juxta Navar. de relictibus Ecclesie qu. 1. monito 29.* quia illa dantur Clericis in mercedem laboris ac servitii & operæ personalis præstitæ, vel liberaliter in satisfactionem, absque ullo onere, tacito vel expref-

expresso, dandi superflua pauperibus. Idem etiam dicendum de iis, quæ beneficiatus sibi subtrahit ex debita sustentatione, parcitus vivendo.

4. Bona Ecclesiæ dicuntur, quæ Ecclesiæ ejusdem Ministris consecrata vel destinata sunt, sive immobilia, sive mobilia, ut agri, domus, sive calices, & alia, quæ quocunque titulo, sive donationis, sive emptionis, sive legati &c. ad Ecclesiam pervenerint. Inter quæ censendi sunt fructus pendentes, cum sint pars fundorū. Et hæc sunt in dominio Ecclesiæ: nec in iis quicquam juris, præter administrationem, sibi vindicare Clericus potest, cap. 2. sup. De donat. can. Episcopi, cau. Manifesta, can. fin. xii. quest. 1.

5. Bona intuitu Ecclesiæ acquisita sunt fructus & proventus beneficiorum, collecti & percepti, aliaque generaliter, quæ quavis Ecclesiæ vel beneficii occasione Clericis acquiruntur.

Et de his, quid juris in iis habeant Clerici, variant admodum Interpretes. Duæ sunt celeberrime sententiæ. Prima asserit, Clericos fructuum ejusmodi tantum esse usufructuos, id est posse eos sumere inde, quantum necessarium est ad commodum sui sustentationem; reliquum vero ex lege, non solum charitatis, sed & Justitiæ, erogandum in pios usus, & usus pauperum; juxta illud D. Hieronymi, Tibi d. Sacerdos vivere de altari, non luxuriari permittitur, refectate Gratiano Dist. 44 in princ. Idemque apertius Dist. 22 in princ. Aliena capere con vincitur, qui ultra necessaria sibi retinere probatur. Ad hæc ut Clericus non plus suum ex fructibus beneficii sui facere possit, quam quod sufficiat ad victum vestitum, ceterosque usus vitæ necessarios, can. Episcopus 23 xii. quest. 1. Panormitanus ad c. Cui vsit inf. De testam. Altera & probabilior sententiæ est, Clericos fructuum, & proventuum omnium, quos ex beneficiis suis percipiunt, sive sint distributiones, sive fructus alii, esse absolute dominus; non solum quoad partem, congruæ sustentationi necessariam, verum etiam quoad redundantem: ita ut, si profane expenderint, non teneantur ad restitutionem, licet graviter peccent, sic expendendo, D. Thomas 2. 2. quest. 185. art. 7. Hanc sententiam tenet Sarmiento De rebus Ecclesiast. p. 2. cap. 1. & 2. & plures alii.

6. Quoad distributiones idem probatur ex f.

unico De Clericis non resident. in 6. Concil. Trident. Sessio. 22. cap. 3. De reformat. Similiter quoad alios fructus probatur ex eodem Concil. Sessio. 23. c. De reformat. & aliis tum ejusdem Concil. locis, tum Juris Pontificii textibus, in quibus indicatur, Clericos facere tales fructus suos, vel certis casibus non facere suos. Ideoque non rectè æquiparantur usufructui vel usufructuariis, aut non nisi certo respectu & secundum quid, ut loquuntur nam plus juris in iis habent, quam usufructui, quia Clerici fructus omnes perceptione suos faciunt, d. cap. unico De Cler. non resident. in 6. etiam ultra necessitatem suam, erogandos in usus pauperum & alios pios usus. Et licet sint domini fructuum, tamen minus juris habeant, quam usufructuarii, qui in vita & morte fructus suos cuicumque voluerint, relinquere possunt, absque ullo paupertatis aut pietatis intuitu: hæc enim potestatem non habent Clerici, ut constat ex Concil. Trident. Sess. 25. c. 1. De reform. Vide Sarmiento d. loco.

TITULUS XXVI.

De Testamentis & ultimis voluntatibus.

§. I.

Quid sit Testamentum, & quotuplex ejusque solemnitas.

1. Testamentum unde dictum, & definitio.
2. Testamentum aliud scriptum aliud Nuncupativum.
3. Virumque vel Paganicum vel militare.
4. Testamenta hodierna esse nuncupativa.
5. Forma testandi jure Pontificio præscripta.
6. Per hoc non videri derogatum jure civili.
7. Cur proprius Parochus requiratur.
8. Favor testamenti etiam non solemniter ad piam causam.
9. An testamentum ejusmodi sit validum in foro conscientia.
10. Favor testamenti inter liberos.

Absoluto tractatu de peculio Clericorum, id est de bonis, quæ Clericis ex propria industria

industria vel amicorum liberalitate aut successione obveniunt, de que modis, quibus inter vivos de iis bonis disponere licet, sequitur ut videamus, qua ratione de iisdem testamento vel alia ultima voluntate disponere valeant.

1. Testamentum (ex eo appellatum, quod sit testatio mentis, quia declarat, quæ sit mens & ultima voluntas hominis, *Instit. hoc tit. in princ.*) est voluntatis nostræ iusta sententia, de eo; quod quis post mortem suam fieri velit, l. 2. *D. Qui testam. fac. poss.* Iusta sententia, id est, sollemnis & legitima, vel secundum legem præscriptam de testamento ordinata. Atque per hanc partem excluduntur ceteræ ultimæ voluntates, ut legata, codicilli, fideicommissa, donatio causa mortis, (quæ & ipsa inter ultimæ voluntates refertur, quia morte confirmatur, l. *Non videtur D. De mortis causa donatione* ad instat legatis, *ult. in fine Cod. hoc tit.* licet aliàs sit contractus) quia non sunt sententiæ iustæ, id est sollemnes, nec regulis de testamentorum ordinatione conformes.

2. Rejctis autem testamentorum generibus quæ apud veteres in usu fuerant, ut quod calatis comitiis dicebatur, quod in prociatu, quod per æs & libram fiebat, tanquam antiquitatis, & quæ in desuetudinem abierunt, dividi solet testamentum in Scriptum, & Nuncupativum. Scripti testamenti solemnitas de jure Civili consistit in eo, quod fiat uno tempore & conplexu: ita ut nullus actus extraneus & alienus à testamento intermiscetur, l. *Heredes 11, in fine D. Qui testam. fac. poss. l. Antiquitas Cod. hoc tit.* quod item fiat coram septem testibus, ad hoc vocatis & rogatis, *d. l. Heredes §. in testamento*; qui nomina sua subscribant, & signent testamentum annulo, vel proprio vel alieno, aut alio signaculo, *§. Sed eum paulatim Instit. hoc tit.* Ac denique in hæredis institutione directa, hoc est ut nominetur aliquis, qui in universum Jus defuncti sit successurus, l. *Heredes 59. D. de R. l.*

3. Nuncupativum dicitur, quo testator, non interveniente scriptura; coram septem testibus, ad hoc conyocatis, nuncupat & exprimit palam nomen hæredis & legatorum dationem, l. *Hæc consultissima 21. §. per nuncupationem, & l. Iubemus 29. §. Quod si, & §. Oportet Cod. h. t. & l. Heredes §. paulatim, D. eod. tit.* Atque ita di-

stinguitur à testamento scripto, quod ad substantiam hujus non requiratur scriptura, nec testium subscriptio aut subsignatio, sitque ex merito jure Civili. Et propterea Prætor olim ex eo non decebat bonorum possessionem, l. *Sic ita scriptum D. De bonorum posses. secundum tabb.*

Utrumque testamentum, scriptum, inquam & nuncupativum vel Paganicum est, vel Militare. Paganicum est ejus, qui non est miles: & hoc regulariter requirit septem testes, eosque rogatos, *d. l. 2. Hæc consultissima & jubemus, ibidemque D. D.* Militare est militis: & hoc si a milite fiat in expeditione bellica nullam requirit sollemnitatem ordinationis, Jure Civili requisitam, sed ad ejus validitatem sufficit, quod constat quoque modo de militis voluntate, si ve scripta, si ve non scripta, l. *Ex testamento 5. l. Militis 15. Cod. De testam. milit. Instit. eod. tit. in princ.* quia arma magis, quam leges scire præsumuntur milites, nec sinunt occupationes bellicæ Jurisperitos adhibere, aut quid leges jubent inquirere, Quod quia facere possunt mulieres & rustici, etiam si imperiti sint Juris, non gaudet simili privilegio. Ut neque militi competat, si testetur post missionem, aut extra castra licet militet adhuc, verum tunc sollemni jure testari eum oportet, l. *penult. Cod. de testam. milit. §. 4. Instit. eod. tit.*

4. Hodie verò passim receptum est moribus, ut testamentum fiat coram Notario, & duobus pluribusve testibus. Quod testamenti genus esse nuncupativum vitiis est, quia testator voluntatem suam nuncupat & declarat coram testibus; Notarius verò voluntatem nuncupatam excipit scripto: non ad substantiam testamenti, sed ad rei gestæ probationem, nempe testamentum nuncupativum factum fuisse.

5. Similiter Jure Pontificio valet testamentum, factum coram Parocho & duobus tribusve testibus, potissimum si fiat ad piam causam, veluti si pauperes instituantur hæredes, vel Ecclesia aut Monasterium aliquod, *d. l. Relatum hoc tit.* Quo casu ad validitatem testamenti, etiam in foro externo, non requiritur ullas sollemnitates, Jure civili introductas, sed sufficere ea, quæ juris sunt gentium, ut scilicet duo ad sint testes, nec aliam qualiteram in testibus exigat, quam quæ ex ipso jure gentium insit, docet Co-

var. de testamentis c. 11. n. 9. Jul. Clarus §. Testamē-
tum qu. 6. n. 1. & facit text. in c. Relatum 1. h. 111.
Quinimodò ne quidem requiri duos testes, ad hoc
ut testamentum sit validum, dummodò sit po-
testas in disponente, capacitas in eo, in cu-
jus favorem disponitur, & libertas in dispo-
sitione, docet Lessius 2. De iust. & iure c. 19. dub.
2. n. 7. Ita ut testes ad probationem dumtaxat
sint necessarii; Idque obtinet etiam, ubi tes-
tamentum non sit principaliter ad piam caus-
sam, veluti ubi laicus instituit heres, ut in c.
Cum esses 10. h. t. quia, inquit, Pont. scriptum
est, quòd in ore duorum vel trium testium stet
omne verbum.

6. Quamquam hoc casu quo, inquam, non
sit ad piam causam testamentum, posita
contraria consuetudine & usu, verius videatur,
verumque jus in suo foro servandum esse: Ci-
vile quidem in foro civili, & terris Imperii;
Pontificium verò in foro Ecclesiastico, & diti-
onibus Rom. Ecclesie, etiam quoad tempo-
ralem jurisdictionem, subjectis, Jul. Clarus, d.
§. Testamentum qu. 57. Nam decisio & responsio
in d. c. Cum esses directa est ad Episcopum Ho-
stiensensem qui in temporalibus subjectus est Ro-
mano Pontifici.

Nec obstat illud Deuteronomio 17. & 19. Ieaz. 8.
& 1. ad Corinthios 13. quod in ore duorum vel
trium testium stet omne verbum, cuius memi-
nit Pontif. in d. c. Cum esses & d. c. Relatum: nam
hoc ita accipi debet, quòd non possit aliquis
condemnari, nisi testes ad minimum duo vel
tres contra eum testimonium dicant, non au-
tem, quasi nullus actus celebrari queat, adhibi-
tis pluribus, quam tribus vel duobus testibus, &
quasi hoc sit contra legem divinam. Etenim
Pontifex ipse, in d. c. Cum esses, præter duos tes-
tes vult adhiberi presbyterum parochialem,
Præterea non damnat consuetudinem Hostien-
sis Episcopatus, requirentem ad testamentum
septem testes, quasi divino juri contrariam, sed
quia ea contra generale Ecclesie jus receptum
non legitime inducta esset.

7. Loquitur verò Pont. in d. c. Cum esses de
proprio Parocho, quia non est tanta præsum-
ptio falsitatis in eo, atque in extraneo. Quod
si tamen loco presbyteri interveniant duo alii
testes, valebit testamentum, quia duo idonei
testes suppleant vicem Parochi, majorisque sunt

auctoritatis, quam solus Parochus, arg. c. Licet
ex quadam 47 sup. de testibus, Abbas, in d. c. Cum
esses n. 7. Attamen alterius Confessarii, etiam a
Parocho specialiter deputati, non sufficeret
præsentia, secundum Choppin De sacra Polit. lib.
2. tit. 1. n. 14. Et edictum Principum nostrorum
anno 1611. art. 12. requirit Notarium, Pastorem
aut ejus vicarium, certamque formam præscri-
bit testamentis ordinandis, de qua vide Zypæ-
um de jure Pont. novo hoc tit. num. 13. & 20.

8. Similiter licet ultima voluntas pendere
ex alieno arbitrio non debeat, improbetque jus
civile dispositionem testamentariam in alteri-
us arbitrium relatum, l. illa institutio D. de ha-
red. instituendis; de æquitate tamen Canonica,
favore piæ causæ, is; qui extremam suam vo-
luntatem in alterius dispositionem committit,
non videtur decedere intestatus, c. Cum tibi 13.
hoc tit. Bart. in l. 1. Cod. de sacrosanct. Eccl. Marc.
Ant. Genuen. in praxi cap. 2. n. 13. per l. Theopom-
pus D. de dote prælegata, l. Quem heredi D. de
rebus dubiis. Quamquam alii malint, d. c. Cum
tibi intelligi de ipsa executione ultimæ vo-
luntatis, non de dispositione. An autem tes-
tamentum ad interrogationem alterius fa-
ctum, etiam ab infirmo, in extremis constituto,
valeat, disputat Alexand. Consil. 33. incip. Pom-
deratis.

9. Illud quoque hic controversitur, an tes-
tamentum factum ad causam non piam sit
validum in foro conscientie, si defint solemnita-
tes, Jure positivo requisita? Negat Covar-
ruvias c. 10. n. 12. affirmat Lessius 2. De iure &
iustis. c. 19. per l. Et si inutiliter Cod. de fideicom. &
§. ult. Instit. de fideicom. heredit. Ea ratione, quod
ex tali testamento, juxta communem senten-
tiam, oriatur obligatio naturalis, & solemnitas
Juris tantum requiratur in testamentis, ut
fidem faciat in foro externo, & falsitas omnis
deceptioque evitetur: l. Questionem 32. Cod. de
fideicommissis.

Nec obstat, inquit, l. Hæc consultißima Cod.
de testam. nec §. Ex eo Instit. Quib. modis testam.
infrumentur. ubi tale testamentum dicitur esse
nullum: quia illi textus loquuntur de nullitate
in foro externo, in quo iustis de causis ex
tali testamento, perinde ac si nullum esset
non datur actio. Et si autem lex civilis tali tes-
tamento non adsistat, non tamen ei resistit;
§ 8 ideoque

ideoque oritur saltem obligatio naturalis, sicut ex nudo pacto. Sic fideicommissum, si ex testamento nullo agnoscat, solvi debere, non ut ex testamento, sed quasi alia relinquente voluntate, e, iudicatum refert Charondas lib. 3. Respons. 47.

10. Denique ut in testamento ad pias causas non requiruntur solemnitates Juris civilis, ita nec in testamento inter liberos utriusque sexus, d. l. Hac consultiissima §. ex imperfecto: sed tantum attenditur dispositio Juris gentium. Ideoque sicut in testamento ad pias causas duo sufficiunt testes, etiam non rogati, ita & in testamento inter liberos.

§. II.

De Institutione hæredis.

1. *Institutio hæredis est caput testamenti.*
2. *Codicillis institui hæres directè non potest.*
3. *Liberi, in potestate existentes, necessario instituendi vel exhæredandi.*
4. *Instituendi liberi in legitima portione, absque onere.*

Testamenti basis & fundamentum est hæredis institutio, sine qua inutile est testamentum, *Institut. De fideicom. hæredit. §. 2* Quod & in hac causa, sicut & in numero testium, distinguitur à Codicillis, in quibus sufficiunt quinque testes, nec continent hæredis institutionem, saltem directam. Quod addo, quia per fideicommissum hæreditas codicillis jure relinquatur, *Instit. de codicillis in fine, l. 2.* & l. Si diem C. eod. §. sicut & legata, fideicommissa, & alia similia, *Instit. de sing. rebus per fideicom. relicta* Unde si quis hæredem in codicillis instituat ea institutio flectitur in fideicommissum ceterum hæres successurus ab intestato, rogatus restituere hæreditatem instituto in codicillis.

3. Tamen si verò quis, quem velit, hæredem instituere possit, cum nihil sit, quod magis hominibus debeat, quam ut supremæ voluntatis liber sit stylus, l. 1. *Cod. de sacros. Eccles.* si tamen testator liberos habeat in potestate, qui etiam vivo patre rerum paternarum quodammodo dominj existimantur, §. Sui 2. *Instit. de hæred. qualis* eos aut nominatim instituat necesse est, aut exhæredet nominatim & ex certa causa exhæredationis, per scriptum

hæredem probanda, *Novel. 115. cap. 3.* Alioquin ex causa præteritionis testamentum est ipso jure nullum; quoad institutionem scilicet, nam legata & fideicommissa firma manent, d. *Novel. 115. e. 3. in fine, & Auth. Ex causa Cod. de liberis præteritis* nimirum ut in eo puniatur testator, in quo peccavit. Si verò liberos præterierit emancipatos, testamentum quidem subsistet ipso jure, sed Prætor vel Juxta dabit præteritis honorum possessionem contra tabulas testamenti, §. *Emancipatos. 3. Instit. de exhæredat. liberorum.*

Non ignoro, existimasse quosdam, jure Pontificio non requiri necessariò, ut parens filium, quem in potestate habet, hæredem instituat vel nominatim exhæredet, sed valere eò jure testamentum, in quo filius suppositus potestati patris, fuerit præteritus, dummodo legitimam suam habeat portionem, relictam titulo vel legati, vel donationis, vel alio quolibet; eò quòd in *cap. Raynutius hoc tit.* non dicatur, filias fuisse institutas, sed tantum illis relictas legitimas suas portiones. Sed verius est etiam jure Pontificio filios esse hæredes instituendos, & legitimam titulo institutionis relinquendam, cum id nusquam illo jure decisum reperitur, & propterea dispositioni juris civilis fieri debeat, *art. cap. 1. inf. De novis op. nuntiat.*

4. Institui proinde debent liberi etiam hoc jure, ut minimum in legitima sua portione: quæ olim fuit quarta pars *Instit. De inoffic. testament. §. sed hæc ita*: hodie verò, si liberi sint quatuor aut pauciores, est triens, id est tertia pars, sint plures, quàm quatuor, est semis, id est dimidia pars ejus, quod habitari esset ab intestato. *Novel. 1.* Quod si minus quam legitima vel quantacumque pars eis fuerit relicta, tunc agere poterunt, non quidem querela inofficij testamenti, ut olim, l. *Papinianus 8 §. quoniam D. de inoffic. testament.* sed ex Constitutione Justiniani conditione ex lege, ad supplementum, l. *Omnimodo 30. l. Scimus 30. Cod. d. t. quæ non finitur quinquennio, ut querela inofficij, sed durat triginta annis, uti omnes actiones personales, d. l. Scimus.*

Hæc verò legitima portio nullo onere, veluti usufructu, fideicommissu, conditione, modo, aliave re gravari potest. Quod si secus fiat, onus pro non adjecto habetur, l. *Quoniam*

in prioribus 32. Cod. eod. cap. Raynaldus 17. in vct-
bis ipsam in legitima non potuit aggravare hoc tit.
Diciturque ibidem legitima jure natura debita:
& natura debitum in c. Raynaldus 18. h. r.

§. III.

De duplici detractioe legitimæ &
Trebellianicæ.

1. Detractio hac Jure Canonico fieri potest.
2. Probatur etiam Jure Civili illi locum esse.
4. Gravatus legatis detrahit quartam ex Legge Falcidia.
5. Episcopus ex legatis Ecclesia detrahit portionem Canonice.

1. Quæ ratione si filius, à patre institutus hæres justus sit hæreditatem alteri restituere, non solum legitimam suam portionem ab hoc onere fideicommissi servabit liberam, sed præterea Jure Pontificio quartam detrahet Trebellianicam, id est quartam partem totius hæreditatis, quam justus fuerit restituere; & utramque portionem, cui voluerit, relinquere poterit, vel ab intestato ad legitimos suos hæredes transmittere, quia reliquum dumtaxat fideicommissi continetur, c. Raynaldus, c. Raynaldus h. r. Habetque locum duplex hæc detractio etiam in testamentis liberorum, respectu parentum, ut scilicet casibus, quibus permissum est liberis condere testamentum, arg. d. c. Raynaldus c. Raynaldus, junctâ l. Nam et si parentibus 15. in princ. D. De inoff. testamento.

2. Verum, an utraq; hæc deductio seu detractio etiam Jure Civili obtineat, admodum controvertitur. Non obtinere, probari videtur ex l. Inratione 11 §. quod vulgo D. Ad L. Falcidiam, ubi unica quarta detrahitur, & l. Iubemus Cod. Ad S. C. Trebell., ubi jubentur liberi, qui rogati sunt restituere hæreditatem, doctantem, id est novem uncias totius hæreditatis restituere. Igitur servare sibi poterunt dumtaxat unicam quartam, id est tres uncias reliquas.

3. Attamen verius videtur, filium fideicommissi gravatum etiam Jure Civili posse detrahere utramque quartam, sive sub conditione vel in diem rogatus sit restituere, ut vult communis Interpp. sententia, sive purè, id

est, sive diversis temporibus quarta legitima & Trebellianica deducatur: legitima quidem, simul atque si filius paternæ hæreditati immiscuerit: Trebellianica verò tunc demum, cum existerit conditio restituendæ hæreditatis: sive uno & eodem tempore deducenda sit utraq; quarta, ut si filius purè rogatus sit restituere alteri hæreditatem paternam. Etenim tamquam regulare traditur à DD. ad l. Qui non militabat 78. D. De hered. instituend. quòd, quando auxilia plura per leges promittuntur ex diversis causis, competant singula, nec unum per aliud excludatur, nisi per alias leges statuatur aliud. Ideoque, cum filios habeat legitimam ex una causa, nempe pro debito naturæ, ad excludendam querelam inofficiosi testamenti, & in super Trebellianicam ex alia causa, scilicet pro præmio aditionis, ad hæreditatem restituendam, poterit utramque deducere: sicut filius, cui aliquid prælegatum est, si ita gravetur legatis, ut legi Falcidie locus sit, prælegatum suum retinet, & nihilominus de ceteris legatis quartam Falcidie detrahet, prælegato in Falcidiam non computato, d. l. Qui non militabat, junctâ l. Ex facto proponebatur 35. D. De hered. instit. l. In quartam 91. D. Ad L. Falcid., quia hæc duo ex diversis causis competunt: prælegatum ex voluntate testatoris: Falcidia beneficium legis.

Et hoc quoque videtur indicare Justinianus Imp. qui cum in l. Si pater & in l. Quoniam in prioribus Cod. De inoff. testam. voluisset onere fideicommissi universalis gravatum, liberari ab eo onere, quoad legitimam, si tamen, ut legitima querelam inofficiosi excludat: nihilominus postea in l. Iubemus Cod. Ad S. C. Trebell. eidem filio concedit quartam Trebellianicam, pro præmio aditionis. Ideoque sicut rogatus hæres, idemque creditor, alicui alteri hæreditatem restituere, non alia bona censetur rogatus restituere, quam quæ, deducto per hæredem debito proprio, supersunt (juris siquidem est notissimi, cujusque ea demum censeri bona, quæ deducto ære alieno supersunt) ita filius justus restituere hæreditatem, non alia restituet bona, quam quæ, deductâ legitimâ, tanquam sibi naturaliter debita, supersunt: cum ea fideicommissi gravati non possit: & deducet

Trebellianicam ex iis, quæ iustus fuerit restituere. Plura de hac quaestione vide apud Fachin. 5. *Controvers.* cap. 2.

4. Quemadmodum autem gravatus fideicommissio detrahit quartam Trebellianicam, ita gravatus legatis ultra dodrantem, id est novem uncias (omnis enim hæreditatis cuiuscumque quantitatis in duodecim uncias à Jure distribuitur, totaque hæreditas venit Assis nomine,) detrahit quartam Falcidiam, beneficio Legis Falcidiam. *1. tot. Tit. D. & Cod. & Institut. Ad Leg. Falcidiam.* Exceptis legatis piis, & nonnullis aliis, quæ deductionem illam non admittunt: de quibus latè DD. *ad l. In testamento cum Auth. seq. Cod. Ad L. Falcid.*

5. Denique observandum hic est, Episcopum de legatis Ecclesiæ, in sua diocesi sitæ detrahere portionem Canoniceam (quæ respectu consuetudinis cuiusque loci varia est, *Glof. in c. Requisisti 15. in V. quartam hoc tit.*) prout præscribitur in *c. Officii 14. hoc tit. d. c. Requisisti*: nisi citra faudem legata fuerint Ecclesiæ pro ornamentis, fabrica, cereis, luminaribus, vel aliis similibus piis causis, ut pro alendis pauperibus, maritandis, aut in monasterio collocandis puellis pauperibus, *c. ubi. hoc tit. ubi fusiis DD. sicut & in d. c. Officii* Vide & *Piassec. 2. p. Praxis Episcopalis cap. 5. art. 4. num. 40. & segg. &* quæ infra dicentur *ad Tit. De sepulchris. §. 6.*

§. IV.

De Substitutionibus.

1. Substitutio alia Directa, alia Indirecta, seu Obligua.
2. 3. Directa alia est Vulgaris, alia Pupillaris, eaque Tacita vel Expressa
4. 5. 6. Alia item Exemplaris, Reciproca, Compendiosa.

Potest verò testator plures gradus hæredum & institutionum facere, sed quælibet post primam vocatur Substitutio; quæ nihil aliud est, quam hæredis secundo gradu vel deinceps, in locum prioris, institutio.

1. Estque Directa vel Indirecta seu Obligua. Directa est quæ sit verbis directis seu quæ hæreditas substituto deferretur directè & immediate à testatore, absque alicujus ministerio

qui illam alteri restituat, ut si testator dicat *Titius hæres esto, si Titius hæres non erit, Cæsus hæres esto.*

1. Indirecta est, quæ, verbis sit indirectis, obliquis vel precariis, seu quæ hæreditas substituto deferretur, per alterum, qui illi eam restituat, unde & Obligua & Fideicommissaria appellatur, ut si testator institutum a se hæredem roget, vel fidei ejus committat, ut hæreditatem alteri restituat.

2. Directa vulgo dividitur in Vulgarem, Pupillarem, Exemplarem, Reciprocam & Compendiosam. Quibus addi potest Militaris. Vulgaris est, quæ concipitur in casum, quo institutus hæres non erit, sive quia noluerit, sive quia non potuerit: atque in unum casum concepta etiam alium comprehendit. Dicitur Vulgaris, quia à quolibet testatore fieri potest cuilibet; & per eam substitutus sit testator hæres.

3. Pupillaris est, quæ sit impuberi, in potestate testatoris existenti, nec per mortem ipsius in potestatem alterius recasuro, instituto in casum, quo hæres erit, & ante pubertatem decesserit: & per hanc substitutus non testatori, sed impuberi sit hæres. Utraque hæc substitutio est vel Expressa vel Tacita. Expressa est, quando testator exprimit conditionem, quæ omni substitutioni vulgari vel pupillari inest: videlicet, *Si institutus hæres non erit, aut Si filius meus infra pubertatem moriatur.* Tacita est, quando conditionem illam non exprimit, sed subintelligitur ex præsumptione legis, præsumenris aliam esse voluntatem testatoris. Vulgaris utraque exprimit adita hæreditate; pupillaris verò non per additionem hæreditatis, sed demùm cum pubes sit, cui pupillariter facta est substitutio. Continent autem se mutuò vulgaris & pupillaris, quando casus utriusque in eandem personam concurrere potest: ut in impubere, si ei vulgariter substituat, continetur tacita pupillaris.

4. Exemplaris est, quæ sit liberis furiosis aut mente captis; in casum, quo adhuc furiosi aut mente capti decesserint. Dicitur exemplaris, quia ad exemplum pupillaris, intuitu humanitatis, introducta est, *l. Humanitatis Cod. De impub. & aliu. substi.* Vnde quasi pupillarem quidem vocant. Et hoc modo etiam mater & avus maternus substituere potest. licet

licet non pupillariter, quia exemplaris substitutio non dependet à patria potestate, ut pupillariter.

5. Reciproca, quæ & Breuiloqua dicitur, est, quando plures hæredes instituti sibi invicem substituantur, ut si testator dicat: *Cajum & Sempronium hæredes meos instituo, & eosdem invicem substituo*. Dicta proinde Reciproca, quasi reflexa in se, & Breuiloqua quod brevibus verbis fiat.

6. Compendiosa est quæ plures quoad diversa tempora continet substitutiones, ut si dicat testator: *Instituo filium meum heredem, & quando cumque deceaserit, substituo ei Cajum*. Unde distinguitur à Reciproca, quod illa contineat plures substitutiones quoad personas, pluresque similes substitutionum species continere possit; Compendiosa verò plures quoad tempora, respectu unius personæ & necessariò dissimiles, prout latius de his, & aliis discriminiibus, videre licet *Clof. & DD. add. cap. Raynuius hoc tit.*

§. V.

Qui testamentum facere possint.

1. Prohibentur subjecti potestati alterius, filisfam, seruis, Religiosis.
2. Quidam ob defectum animi vel corporis.
3. Quidam ob crimen.
4. Clericus de bonis patrimonialibus testari potest.
5. Item de iis bonis, quæ industria sua acquisiverit.
6. Quæque vivendo parcius congrua sustentationi subtraxit.
7. De bonis intuitu Ecclesiæ quasi testari nequit.
8. Quatenus & quibus donare ex iis bonis possit.
9. Modis de consuetudine Clericis passim permessa facultas testandi.

Videamus nunc, qui testamentum facere, & testes in testamento esse possint. Testari possunt omnes, qui non prohibentur, l. 4. *Qui testam. fac. possunt*. Prohibentur autem quidam, vel quia potestati alterius subjecti sunt ut filiusfamilias, extra castrensè & quasi castrensè peculium, etiam consentiente patre,

D. eod. quia vult Lex xli. Tab. ut qui testatur sit paterfamilias, & de re sua testetur. Et testamentorum iura per se firma esse oportet, non ex alieno pendere arbitrio, l. *illa instit.* 32. *D. De hered. instituen.* Ideoque non obstat, quod filiusfam. consentiente patre donare possit causâ mortis, quia, cum donatio talis magis sapiat naturam cuiusdam contractus, ac alterius pendere arbitrio potest.

Similiter Religiosi professi, *Auth. Ingressi Cod. De sacros. Eccles. can. Quia ingredientibus, c. seqq. xix. qu. 3.* nisi ex concessione summi Pont. Unde Covar. *de testam. ad c. 2. h. t. n. 17. & 18. & ibid.* Boet. Eponem. n. 22. Navar. in *Commentario 2o de Regularibus n. 58.*

2. Servi item, l. 16. 19. & 20. § 7. *D. Qui testamentum fac. poss.* Quin etiam de statu suo dubitantes vel errantes, l. 14. 15. *D. eod.* Capti ab hostibus, §. *ult. Quib. non est permittum fac. testam.*

Vel prohibentur propter defectum aliquem, eumque vel animi, ut impuberes, mente capti, furiosi, prodigi, quibus est interdicta bonorum administratio; vel corporis, ut surdi & muti à nativitate; item cæci, nisi certa aliqua observatione, quam præscripsit Justin. Imp. in l. *Hæc consultiissima Cod. hoc tit.*

3. Vel denique prohibentur propter crimen, ut si quis commiserit crimen aliquod, cui à Jure annexa sit poena, qua ipso facto, sit intertabilis, l. *Is cui 18. & l. Cum lege 26. D. eod.*

4. Præcipua hic difficultas est de Clericis beneficiatis. Et dubium non est, quin de bonis patrimonialibus & quasi patrimonialibus testamentum facere possint, c. 1. c. 4. c. *Quia nos 9. c. Relatum 12. hoc tit.* quemadmodum & donare ea possunt inter vivos pro arbitratu suo, vel reservare con sanguineis, & vivere ex bonis Ecclesiæ, quantum vis divites sint, cum nemo teneatur propriis militare stipendiis, c. *Cum secundum 14. sup. de prabendis, Præcius 2 p. c. 5. art. 4 n. 45.* ne quidem Episcopus; qui tamen mensa victuque frugali, & suppellectili modesta uti debet. Concil. Trident. Sess. 25. c. 1. *de reformat.* servata ratione qualitaris, personæ, nobilitatis, gradus, & consuetudine loci: quandoque enim quod uni sufficere honestè potest, non sufficeret alteri, *can. Clericum, junctâ Glof. in V. necessitatem xx. qu. 1. Navar. de re dit. Eccles. qu. 1 n. 92.*

5. Pari modo testari Clericus potest de iis bonis

nis, quæ proprio labore personalique opera sibi comparaverit, etiam per eos actus, ad quos ipsum beneficium obligabat: ut si Curatus extra proventus sui beneficii aliquid lucretur, celebrando Missas, concionando, audiendo Confessiones, interserviendo Capellaniam, Vicariatus officio fungendo, administrando Sacramenta, quia taliter quæ sita æquiparantur patrimonialibus, de quibus liberè disponere Clericum posse, peiinde ac laicum de suis, dictum est antè ad d. Tit. De peculio Cleric. per can. Episcopi xii q. 1. can. Fixum ibid. q. 5, c. Quia nos q. hoc tit.

6. Idem dicendum de iis, quæ parcius vivendo ex proventibus sui beneficii congruè sustentationi subtraherit. Navar. d. q. 1. n. 59. Et dixi supra ad d. Tit. De peculio Cleric. Quorum autem requiratur ad honestam sustentationem cujusque, cum non possit illud certâ regulâ determinari, relinquatur arbitrio conscientiam timorata, Pialec. d. loco n. 52. post Navar. d. loco q. 2. n. 20. Regulariter in beneficio modici valoris, ut ducatorum xxx. ultra victum nihil præsumitur superesse, & idè bona, quæ superiunt, censentur acquisita proprio labore, ut proinde de illis testari liceat.

7. Sed quæritur de bonis, quæ Clerici in iutu Ecclesiæ, cui serviunt, acquirunt, veluti de fructibus beneficiorum suorum, qui congruè sustentationi superfluent. Et dicendum, quod licet eorum sint domini, e. unico De Clericis non resident. in 6. Conc. Trid. Sess. 22. cap. 3. Et Sess. 24. cap. 12. De reformat. tamen Jure Pontificio ne quidem ad piam causam testari possint, c. 1. Et 2. Cum in officiis 7. & Quia nos q. c. Relatum 12. h. t. can. Episcopi xii q. 1. Adèd ut ne Pontifex quidem de redditibus sui Pontificatus testari consueverit, Pialec. d. loco n. 40. post Navar. d. q. 1. n. 27. Et 73. Ratio est, quia Jus Pontificium voluit bona ejusmodi non alia lege cedere Clericis, quam ut inde sibi necessaria perciperent, & post mortem beneficiati redirent ad Ecclesiam, d. c. 1. in fine, Et d. c. Cum in officiis in fine. Idq; ut averteret Ecclesiasticos ab accumulandis opibus, incitaretq; ad eas res invita liberaliter in pios usus expendendas. Et idèd Clericis donationem talium bonorum inter vivos ad pios usus permittit, can. Quod autem xx. q. 7. non autem testamenti factionem vel quasi, ad est, donationem causâ mortis. Nisi facultate

tem de iis testandi à Summo Pont. obtinerent, qui eam concedere potest, & de facto sæpe concedit, Pialec. d. loco in fine, ex Navar. & Staphilto, quos citat. Neq; locum habet hic regula: Quod licitum est inter vivos, licere etiam in ultima voluntate, arg. texti Insti. De lege Can. testanda: quia dominium fructuum beneficii post Clerici mortem ipso jure redit ad Ecclesiam, cui servivit, d. c. Cum in officiis in fine.

8. Possunt tamen Clerici, in ægritudine constituti, ex fructibus beneficiorum suorum non testamentaria dispositione, sed per modum elemosinæ donare & erogare aliquid etiam amicis vel familiaribus suis, ratione obsequii aut beneficii, sibi vel Ecclesiæ præstiti; moderate tamen, c. Ad hæc 8. d. c. Relatum 12. h. t. & Gregorius Boet. Ep. imò & intuitu sanguinis consanguineis, si egeant, ad decentem eorum sustentationem, can. Non satis. can. Est probanda Distinctio. 86. consideratâ qualitate, quam tales acquirunt per promotionem ejus, qui donat, ad aliud beneficium vel dignitatem. Crescit enim Clerici promotione etiam consanguineorum dignitas; & in tali gradu non sufficeret eis ad decentem sustentationem, quod antea sufficere poterat, Pialec. d. loco n. 47. Attamen dari tantum non debet, quo augeantur & distendant, Conc. Trid. Sess. 25. c. 1. De reformat. Unde D. Ambrosius Officior. can. 3. Melius est, inquit, ut ipse tua subvenias, quibus pudor est ab alio sumptum deposcere, non tamen ut illi ditiores fieri velint ex eo, quod tu conferre potes in opibus.

9. At utrò hodie generali ferè consuetudine receptum videmus, ut Clerici de fructibus beneficiorum suorum validè testentur, etiam ad profanos usus, ubicumque talis consuetudo legitime præscripta est, dummodò fines illius non transgrediantur, & congruentem portionem erogent in pauperes & pios usus. Ratio hujus, quia prohibitio, ne Clerici de talibus bonis testentur, non est juris divini, naturalis, aut gentis, sed tantum merè positivi, ut proinde contrariò jure positivo, nempe contraria consuetudine, tolli possit.

Nec potest dici, talem consuetudinem testandi, in profanos utique usus, tacitè improbari in d. c. Relatum: qui eadem alibi factam ex parte videtur probari in c. Suscepti De elect. in 6. Vide Covarr. ad d. c. Cum in officiis. Boët. Eponè De jure provent. Ecclesiast. ad c. 1. n. 84. Et seq. Et ad 6. Re-

Relatum num 42. Lessius 2. De iure & iust. c. 19. iudicat. 4. à n. 42.

Plane licet in *c. 1. h. t.* prohibeatur Episcopo testari de rebus intuitu Ecclesie quaesitis; & Paulus III. Prælatos adeo fecerit inhabiles, ut e locis quidem piis ultra decimam partem velin qui quocumque titulo velit, omnesque testandi contrarias concessionibus eo reducat, ut refert Pet. Mach in VII. *Decretal. lib. 2. tit. 14. c. 1.* tamen & S. Willbrordum, à quo initia nostræ fidei hæc ergo suscepit, testamentum sine ullius Pontificiæ facultatis mentione condidisse, & se nullius Episc. testamentum eo nomine, quod non habuerit facultatem testandi à summo Pont. in Belgio irritatum scire testatur Zypruz de iura Pont. no. vo h. 2. n. 2. Vide Boet. Epocem ad d. c. 1. n. 104. & seqq.

§. VI.

Qui testes in testamento adhiberi possint.

1. Prohibetur mulier testis esse in testamento.
2. Non in codicillis, remissivè.
3. In testamento patris inter Liberos.
4. In testamento tamen ad piam causam rectè adhibetur.
5. Prohibetur & impubes, & servus, & c. item ipse hæres.
6. Non verò legatarii & fideicommissarii singula.
7. Denique prohibentur, quos leges intestabiles esse jubent.

Testes similiter in testamento adhiberi possunt, qui non prohibentur. Prohibetur autem in primis mulier: quæ quidem in iudicio dicere testimonium potest, non vero in testamento. *l. Qui in testamento 20. §. 6. D. Qui testam. fac. poss. & dixi sup. ad Tit. de testib. §. 2. n. 23.* non solum ob iudicii infirmitatem; sic enim à iudicio repellenda esset: sed quia iuris publici, à quo testamenti factio est, commotionem non habet. Præterea testamenta olim calæris comitiis fieri solebant, in quibus mulieres jus suffragii non habebant. Tum etiam propter fraudes, quæ facilius in testamentis, quam in iudiciis, etiam criminalibus, committi possunt. Unde verius viderit, Jure Canonico mulierem ne quidem in testamento, ad causas profanas condito, rectè adhiberi testem.

Jul. Clarus §. Testamentum qu. 55. n. 3.

2. An autem in codicillis testis esse possit dubitatum quoque fuit. verum supra ad *d. Tit. de testibus d. §. 2. num. 22.* respondi, id verius videri, ex quo non reperitur prohibitum, secundum *Gloss in l. fin. in V. cuique Cod. de codicillis.*

3. Docui ibidem, etiam in testamento patris inter liberos admitti testimonium mulieris, *Gloss. in l. Hac consultiissima §. ex imperfecto Cod. De testam. tit. 1.* ut & in testamento militis in acie testantis; quia in his remissa est solemnitas juris civilis, spectaturque solum jus gentium.

4. Sed quid de testamento ad pias causas? Communis opinio mulierem hic quoque admittere videtur, quia & in eo jus gentium spectetur, *c. Cum esses & c. Relatum 11. hoc tit.* Contra tamen urget, quod in *d. c. Relatum* exigantur duo legitimi testes, qualis non est mulier in testamento. Secundò, quod licet in *d. c. Relatum* derogetur solemnitati juris, quoad numerum testium, non tamen reperitur jus civile correctum, quoad habilitatem, ac proinde servandum sit, *l. Sansimus Cod. de appellat.* Tertio, quod mulier non possit esse testis in testamento, ob sexus fragilitatem; quæ ratio hic æque militat, atque in quo vis alio testamento. Quarto, quod si in testamento, in quo septem requiruntur testes, non possit cum aliis adhiberi (quo tamen casu numerus aliorum facile suppleverit ejus fragilitatem, *l. Si quis ex argentarius §. 1. D. de edendo*) multò minus in hoc testamento, in quo minor numerus requiritur.

Nec est par ratio testamenti patris inter liberos: quia ibi causa intestati fovet causam testati, *DD. in d. §. ex imperfecto*, Facit *textus in l. 1. Cod. de his qui sibi abscribunt in testam. in verbis*, Si cum testam. nunt scriptum non esset justus successor futurus esset.

6. Nec verum videtur in testamento ad piam causam solum attendi jus gentium, cum ultra numerum duorum testium requiratur etiam præsentia Parochi, quam non exigit jus gentium.

7. Secundo, prohibentur, impubes, servus furiosus, mutus, surdus, prodigus, cui bonis interdictum est; item hæres scriptus, & qui eadem vel testatori ratione patriæ potestatis conjunctus est, *§. in testibus 9. & §. seq. in fin.*

fir. De testam. ord.

6. Jure tamen speciali non denegatur testimonium legatario & fideicommissario singulari, eorumque filiis puberibus, & aliis, in potestate existentibus, §. *Legatariis autem Instr. eod.* quia cum plerumque testibus aliquid relinquatur, ut fideiiores existant & remunerandi causa, non debet destrui testamentum eo, quod ad confirmationem illius factum est. Neque hinc sequitur, eos esse testes in propria causa, saltem principaliter, & non nisi ex consequenti & secundario: *de quo sup. Tit. de testib. §. 2. n. 6.*

7. Terriò, prohibentur esse testes, quos improbos inestabilesque vocant, id est quibus leges denegant testamenti factionem, aut testimonii dictionem, *l. Is cui §. ult. D. Qui test. fac. poss.* Cujusmodi sunt damnati ob crimen famosum.

Denique notandum hic est, Edicto Principum nostrorum *anno 1611. art. 19.* cautum esse, ne probationes per testes fiant, tantum in contrahentibus, excedentibus summam trecentorum florenorum, sed & in testamentis, quasi plus dictum quam scriptum appareat. Insuper *art. 12.* requiri, ut non solum scribantur testamenta, sed & subscribantur à testatore & duobus testibus, ad hoc vocatis, si scribere noverint: cujus etiam mentio instrumento inserenda sit à tabelionibus & pastoribus.

§. VII.

De executoribus ultimarum voluntatum.

1. *Executores alii legitimi, alii testamentarii, alii dativi.*
2. *Intra quod tempus executio fieri debeat.*
3. *Nullo existente executoro cogi potest haeres solvere legata.*
4. *Episcopi omnium piarum dispositionum sunt executores.*

Explicatio jure testandi, sive disponendi in ultima voluntate superest jus testamenti exequendi sive mandandi executioni supremæ voluntatis elegia judiciaque defunctorum. Igitur executores testamentorum, sive sint haeres ipsi & *Si haeres 7. hoc tit.* sive alii, *c. Tua nobis 17. eod.* sive per testatorem dati (quos testamentarios non malè appellaveris,) sive

à Jure constituti, *l. Nulli C. de Episcopis & Clericis* (quos legitimos appellare licet) sive per judicem aut magistratum, quos dativos DD. vocant, *l. Solent iudices §. 1. D. de aliment. & cib. leg.* licet ab initio & re adhuc integra liberum eis sit suscipere officium, tamen eo semel suscepto cogi possunt, vel ab Episcopo suæ diocesis, ejusve Vicario, vel etiam à Principe seculari, ex eo qui ultimam voluntatem defuncti, *c. pen. h. t. junctâ Novel. 131. de Ecclesiast. cum cap. 10. & l. Haeres 50. D. de hered. petis.*

2. Idq; intra tēpus à testatore definitum: quod currit non à die facti testamenti vel mortis testatoris, sed à die aditæ hereditatis, *l. Statu liberos 3. §. si quis 11. D. de statu liberis.*

Alioqui nullo tempore à testatore ad exequendum testamentum definito, datur Jure Pontificio anni spatium, eoque elapso, si executores vota defuncti non adimpleverint, sed executionem protaxerint, jus exequendi devolvitur ad Episcopum, *c. Nos quidem 3. d. t.* nisi quòd ad pia legata dentur sex menses, secundum Panormit *ad d. c. Nos quidem.*

3. Quòd si nullus etiam testamento executor nominatus sit, potest ipse haeres cogi ab Episcopo censuram Ecclesiasticam, ut explet defuncti voluntatem, & legata solvat: & nisi exequatur, potest ei interdici administratio bonorum defuncti; imò & privari omni commercio, quod ex testamento fuerit consecutus, *d. t. Si haeres 6 h. t. Auth. Hoc amplius Cod. de fidei. commissis, desumpta ex Novel. 1. c. 1.*

4. Dixi cogendos executores, vel haeres defuncti, si executor nominatus non sit, ab Episcopo, ejusve Vicario, vel Principe; nam Episcopi esse executores ultimarum voluntatum, patet ex *d. t. Nos quidem c. Si haeres c. Tua nobis h. t.* ac statuit novissimè Conc. Trid. *Sess. 22. cap. 8. de reformat.* ut Episcopi, etiam tamquam Sedis Apostolicæ delegati, in casibus à Jure concessis, omnium piarum dispositionum, tam in ultima voluntate, quam inter vivos, sint executores. De principe verò seculari, etiam in piis causis, constat ex *d. Novel. 131. de Eccl. titulu c. 10 & 11. & d. l. Haeres 50. D. de hered. petis.* Ita ut hanc rem appareat esse mixti fori; sitque præventioni locus, Sanchez *de matr. lib. 2. Dist. 250. n. 1.* nihilque novi quoad hujusmodi pias dispositiones Conc. Trid. statuisse videatur.

TITULUS XXVII.

De Successione ab intestato.

1. Intestatus decedere quis dicatur.
2. Ab intestato vocantur primò descendentes, id est liberi.
3. Secundo ascendentes.
4. Tertiò laterales.
5. Quarto vir uxori, & contrà succedit; ac postremò fiscus.
6. Clericis ab intestato quo modo succedatur.
7. Et quid de hac successione mores dicent hodierni.
8. Bastardis intestatis succedit hodie Princeps.

Successio omnis jure civili vel ex testamento deferitur, quæ idè dicitur testamentaria, vel ab intestato & à lege, unde & legitima nuncupatur: cui tunc demum locus est, quando certum est, ex testamento succedi non posse, *l. Quamvis 39. D. De acquir. vel omis. hered.* Idèoque postquam dictum est de successione testamentaria, rectè sequitur de successione, quam ab intestato defert Lex vel Canon.

1. Intestatus dicitur decedere, qui vel omnino testamentum non fecit: vel fecit quidem, sed non jure, id est, non adhibitis solemnitatibus à jure requisitis: vel cujus testamentum ex post facto ruptum irritum ve factum est: vel denique ex cujus testamento nemo hæres exstiterit, *sex. in prin. Instit. De hered. qua ab intest. deser.*

2. Quod igitur ad hanc successione attinet in bonis sæcularium, deferuntur in primis bona defuncti intestati justis liberis, id est descendentes ejus, ex legitimo matrimonio procreatis, aut per subsequens matrimonium, etiam in articulo mortis, legitimatis: & quidem in capita, si primi gradus sint; sin ulterio- ris, in stirpes, omni agnationis emancipationisve discrimine hodie sublato, *Novel. 118. c. 1.*

3. Justis verò liberis non exstantibus, deferuntur ascendentes, salvà gradus prærogati-

vâ, ita scilicet, ut proximiores excludant remotiores, v. g. pater avum paternum & matrem, & similiter mater avum maternum & matrem, *Covat. De success. ab intest. conclus. 3. & 4.* Et si plures parentes concurrant in eodem gradu, v. g. avus & avia materni generis, & avus paternus, distributio fiet in stirpes, non in capita.

An autem pater & mater ad filii intestati successione aequaliter admittantur, variant Interpretes. Bartolus quidem partem ad bona paterna, vel patris intuitu acquisita, matrem ad bona materna, vel matris intuitu quæ sita, admittit: Baldus verò, Cynus, Salicet. eos aequaliter admittunt, nullâ factâ bonorum distinctione; & hoc æquius est. Ut & in bonis per defunctum quæ sitis omnes admittuntur aequaliter. Vido *Mynf. Cent. 6. Obs. 55.*

Quod si defuncto sint fratres aut sorores, ex utroque parente sibi juncti, ii, exclusis aliis collateralibus ulterioribus, cum proximis gradu ascendentibus concurrent in capita, *d. Novel. 118. cap. 2.*

4. Deficientibus ascendentes, primo loco fratres sororesve ex utroque latere juncti, si soli exstant, in capita; si verò cum fratrum filiis, concurrant, in stirpes, ad defuncti hereditatem vocantur. Quod si soli extent fratrum filii, eos ad patris intestati successione vocari in capita potius, quam in stirpes, verius est, *Covat. d. loco & Fachin. 6. Controv. c. 3.* Non exstantibus verò fratribus utrimque junctis, vocantur uno tantum latere juncti; ita tamen, ut uterinis materne, consanguineis paterna bona deferantur.

Quod si neque fratres neque fratrum liberos defunctus reliquerit, tum proximior quisque consanguineus succeder usque ad decimum gradum, ex communi DD. sententia. *arg. §. fin. Instit. De success. cognat.* quamvis alii etiam remotioris gradus à latere junctos admittant, ad exclusionem Fisci, sublato sexus, item cognationis atque agnationis discrimine, *d. Novel. 118. c. 3. in fine C. 2.*

5. Omnibus verò his deficientibus, succedit vir uxori & contrà, *l. unica Cod. Unde vir & uxor;* & postremò Fiscus, *l. 1. & 4. Cod. De bonis vacantibus:* nisi consortes eum excludant, veluti Decurioni intestato succedit Curia; naviculario corpus naviculariorum. Et hæc quidem quoad successione in bonis allodialibus sæ-

T c ularium

cularium: nam in feodalibus alius ferè est successiois ordo, ut patet ex c. 1. *D. natura success. Feud. & cap. 1. De successione Feudi.*

6. Clericis verò succedunt ab intestato, in bonis quidem patrimonialibus & proprio labore atque industria quæ sitis primo loco liberi, si quos habeant ex legitimo matrimonio, ut si Clericus ante sacros ordines conjugatus vixerit. His deficientibus secundo ordine parentes vocantur unà cum fratribus & sororibus germanis, hoc est utroque latere junctis. Quòd si defunctus parentes superstitis non habeat, tum tertio ordine succedunt à latere venientes, secundum gradus prerogativam, usque ad decimum gradum. Consanguineis verò usque ad decimum gradum deficientibus tum Clerico ab intestato succedit Ecclesia, vel altare, cui servivit, *can. fin. xii. q. 5. c. 1. & ibid. Glof. & DD. h. s.*

In bonis autem intuitu Ecclesiæ quæ sitis succedit Collegium Clericorum, vel successor ipsius Clerici, si is bona separatim extra Collegium possidebat, uti Episcopus, Parochus & similes c. *Relatum 12. sup. De testam. c. fin. De effictio Ordinarii in 6. Clement. 2. De elect. Vide c. Quia sapè 11. De elect. in 6. cap. Quoniam quidam Distinct. 75. can. Illud cum seq. xii. q. 2. Latè Guil. Redoanus De spoliis Ecclesiæ q. 8.*

Quòd si appareat demortuum & suo labore industriæque quæ sitis, & ex patrimonio habuisse bona aliqua, tum dividi ea debent in quatuor partes; quarum unam Episcopus, alteram Ecclesia, tertiam pauperes, quartam consanguinei capient c. 2. h. 2. vel loci cujusque consuetudo attendi circa hæc debet, *Piafec. 2. p. cap. 3. art. 4. n. 41.*

7. Plerisque hodie locis Clericis ab intestato decedentibus succedunt consanguinei hæredes, prout in tota Gallia obtinere, nisi sint bona comparata sub nomine & ad opus Ecclesiæ, testatur Zyp. *De iure Pontif. novo lib. 3. Tit. De testam. n. 1.* ubi subjungit, hic in Belgio Clericis intestato defunctis quoad bona mobilia succedere Capitula aut Episcopos: licet olim Comites Flandriæ Clericis testatis & intestatis in semissem mobilia succederent, usque ad Robertum Frisum, qui hoc onus remittit, sive ob metum Urbani II. sive ut scelera sua expiaret.

In Brabantia ac Comitatu Namurcensi bo;

na Clericorum bastardorum, etiam in sacris constitutorum, ex concordatis anni 1541. ab Augusti bona verò, nisi à Principe testandi licentiam obtinuerint, vel natalibus fuerint restituti, mobilia quidem spectant ad Principem & Episcopum, donec de jure vel consuetudine aliter fieri debere constiterit, *Zyp. d. loco.*

8. Et moribus ferè passim obtinuit, ut bastardis seu naturalibus succedat Princeps, si modò sine testamento, sine legitima prole, sine matre, fratribus vel sororibus, ex eadem matre natis, decedant, qua de re fufius videre licet Grivel. *Decis Dolanæ 144.* In Brabantia tamen non videntur habere testamenti facultatem activam aliter, quam inter liberos, nisi à Principe eam impetrent, ut testatur *Zyp. d. lit. Tit. De success. qua ab intestato deser.* ut nec passivam etiam de jure habent, respectu patris, *Ausb. Ex complexu Cod. De incestis nuptiis. Mysling. cent. 1. Observat. 35. Zyp. & Grivel. citis locis fufe.*

TITULUS XXVIII.

De Sepulturis.

§. I.

Quid sit Sepulcrum ac Sepultura.

1. 2. *Quid sit Sepulcrum & Sepultura.*
3. *Olim ne in civitate quidem quis sepeliebatur.*
4. 5. *Hodie in Cæmeteriis, in & apud Ecclesiis.*

Us Sepulturæ, ut & jura decimarum, primitiarum & oblationum spectant ad bona Clericorum externa, quæ non ab Ecclesia accipiunt, sed à laicis ratione ministerii Ecclesiastici. Sed & de sepulturis ideò sequitur, quia spectat ad Episcopum, quem diximus ante esse executores ultimarum voluntatum, non solum ut bona testatorum atque intestatorum legitimè distribuantur, verum etiam, ut corpora eorum, si Christiani & Catholici pie in Domino obdormierint, juxta morem consuetam sepulturæ mandentur,

1. *Observandum in primis hic, Sepulcrata*

alio loco concavum, quo corpus ossaque hominis condi solent, à sepeliendo; ut simulachrum à simulando, Lavacrum à lavando: ejusque appellatione omnis locus sepulturae continetur. *l. Prator § sepulcri D. de sepulcro violato.*

1. Ipsa verò sepultura quandoque sepulchrum significat, *can. Aurum xii. q. 2. can. Serenarium xxiv. q. 8 cap. penult. h. t.* quandoque actum ipsum sepeliendi, seu officium, quod sepeliendis corporibus impenditur, *can. Præcipiendum xiii. q. 2 c. Non satis inf. De Simonia*, ubi prohibetur venditio sepulturae. Hinc Cicero in *Vetium*; *Disco mercedem funeris ac sepulturae constitui nefas fuisse.* Quo pacto autem Sepulcrum à Monumento distinguitur, tradit Florentinus *J. C. in l. Monumentum 24. D. de relig. & sumpt. funerum.*

3. Olim nec in Ecclesiis, nec in civitate quidem sepulcra fieri permittebantur: sic enim ait *Lex xii. Tab. Hominem mortuum in urbe ne sepelito, neve urito.* Cicero *lib. 2. de Legib.* Quod ipsum vetarunt Dioclet. & Maximian. in *l. Mortuorum 12. Cod. de Religiosis & sumpt. funerum*, & Hadrianus, teste Ulpiano in *l. D. de sepulcro violato*: sex extra oppidum, more Græcorum, mortui sepeliebantur, & si introferrentur, id summo honori concedebatur, ut notat Cicero *pro Flacco*. Videatur hac de re Iarius Petrus *Græ. Thol. Syntag. Juris universi lib. 43. cap. 13.*

4. At apud Christianos hodie locus communis sepeliendis corporibus est destinatus, & Cœmeterium appellatur, à Græco verbo *Κημιον*, quod sopio significat seu dormire facio, quasi Dormitorium, quia mortui in eo dormire dicuntur, *l. ad Thessal. 4. can. Aurum xii. q. 2. can. Vivemus quo 26. & can. Qui divina xiii. q. 2.* donec scilicet in resurrectione generali à Deo excitati evigilent. Et ideo nimia mortuorum lamentatio ex pusillanimitate & desperatione futuræ resurrectionis quodammodo provenit, *d. can. Vivemus quo eum seq.*

5. Sunt autem Cœmeteria per Episcopum ab aliis locis profanis & pavis dividenda ac consecranda, juxta Ecclesias vel intra confinia earum, *can. Sicut xvii. q. 4. ad sepeliendos Christianos, d. can. Aurum xii. q. 2.* Idque iustis de causis; veluti ut mortuorum cadavera minus ab immundis vexentur spiritibus, & mortui Sanctorum illorum commendentur patrioci-

niis, quorum nomini consecrata est Ecclesia, in qua vel ejus cœmeterio sepulti sunt, *can. Non existimemus xii. q. 2.* Præterea ut defunctorum proximi, ad loca sacra venientes, suorum, quorum sepulcra contueantur recordentur, & pro iis piis Deo preces fūdant, *can. Cum gravia xii. q. 2.*

Unde & sepulcra seu cœmeteria apud illas Ecclesias & Monasteria ex antiquo disposita reperiuntur, in quibus Religiosorum Fratrum conventus sunt constituti, & orationes atque Missarum solemnias tam pro vivis quam pro defunctis frequentius celebrantur, *c. Fratritatem 3. h. t.*

§. II.

Jus Sepulturæ ad quam Ecclesiam spectet.

1. Sepeliendus quilibet in Ecclesia parœciali.
2. Etiam cum ruri agens ruralia exercendi causa, ibidem decesserit.
3. In loco inter dicto nemo sepeliendus.
4. De peregrinis, exteris & scholaribus.
5. De Prælati & Religiosis.
6. De Clericis.

1. Regulariter autem sepeliendus est quilibet in Ecclesia parœciali, vel cœmeterio ejus, in qua recepit aut recipere debuit Sacramenta, & audire divina, *c. 1. c. In nostra 10. h. t. c. Is qui eod. in 9.* Quod si verò quis in una Ecclesia audierit divina, in alia perceperit Sacramenta, aut fuerit parœcianus duarum Ecclesiarum, habentium jus sepulturæ (veluti si domicilia duo in diversis habuerit parœciis, & in utroque pariter habitaverit, aut habuerit domicilium partim unius, partim alterius parœciæ, juxta *Glos. in c. Cum quis id 3. notab. eod. in 6.*) locus erit præventioni, *arg. c. Duobus de rescriptis in 6. c. Cum quis, & Glos. ibid. divisa quarta inter dictas Ecclesias, d. c. Cum quis & ibi Glos.* Alioquin de sepultura alicujus contēditibus sese interponet Episcopus, & definiet, eo inspecto, ubi quis pro majori tempore habitare fuerit solitus.

2. Habens domicilium in civitate vel castro, seque ad villam conferens ruralem recreationis aut ruralia exercendi causa, ibique inopinato interitu, non electa sepultura, decedens non in Ecclesia parœciali dictæ villæ, sed sua seu civitatis, vel potius in sepulcro majorum, si alibi habeat,

habeat, sepeliri debet, dummodò absque periculo ad illud asportari valeat, *c. Is qui hoc tit. in 6. quartâ tamen data Ecclesiæ rurali, in qua percipit Sacramenta.*

3. Tempore verò interdicti Ecclesiastici, is quem aliàs in sepulchro majorum suorum sepeliri oportuit, sepelietur in Ecclesia parœciali, vel Cathedrali, si & ista non sit interdicta. Quod si hæ omnes interdicto subjaceant, in nulla earum sepeliri quis potest, *¶ Pr. privilegia sup. de privilegiis.* sed in Monasterio proximiori, Sylvester in *V. Sepultura n. 8.*

4. Peregrini, si deferri commodè ad sepulera majorum possint, in iis sepeliendi; sin minus aut si majorum sepulera ignorentur, præventis oni locus erit inter Cathedrali & parœciali Ecclesiâ, nisi Sacramenta perciperint in parœciali, quia tunc tacitè censentur elegisse inibi sepulturam: quemadmodum & advena qui primùm venerint, animo manendi in eo loco. Idem dicendum est de Scholaribus aut damnatis ad mortem, nisi contraria sit consuetudo: deque exteris ac forensibus, habentibus hospitium in civitate, cum in ea Sacramenta percipiant: imò etiam de viatoribus transeuntibus, nec habentibus hospitium. Nam licet hoc casu Glof. & nonnulli alii jus sepulturæ asserant vindicentque Cathedrali: verius tamen est, spectare illud ad parœciali Ecclesiâ, præsertim si per presbyterum parœciali fuerint administrata Sacramenta, Riccius in *Praxi Decis 659.*

5. Prælati Regulares sepeliri debent in Ecclesiâ suâ Prælatuæ, vel, si in duabus Ecclesiis. Prælati existant, ubi moriuntur, Archid. in *d. e. Cum quis h. t. in 6.* Religiosi verò non peregrini in loco suæ religionis, vel alias in Monasteriis sui Ordinis, si illuc commodè transferri possint, aut in parœcia loci, in quo decedunt, *san. l. XVI qn 1.*

6. Denique Clerici in Ecclesiâ, in qua sunt beneficiati, quia ibi censentur habere domicilium, *c. 3. de tempor. ordinat. in 6.* maxime Prælati, qui habentur pro viris & conjugibus Ecclesiæ, *san. Si vir v. n. qn.*

l. e. 2. c. 3. sup. de translat.

Episcopi.

§. III.

Electionem sepulturæ unicuique liberam esse.

1. *Libera cuique electio est sepultura.*
2. *Etiâ uxori, inconsulto marito, & filio familia.*
3. *Non verò Religiosis, aut condemnatis per sententiam.*
4. *In hac electione variare licet.*
5. *Pœna sepelientis alienum parœcianum.*
6. *Electio sepultura alteri committi potest.*
7. *Jus funerandi quibus Ecclesiis competat.*

1. **R**egula superior, dictans quemque sepeliendum in Ecclesiâ parœciali, seu ejus cœmeterio, in qua recipit aut recipere debuit Sacramenta, & audiit divida, fallit, si vel elegerit alibi sepulturam; aut alibi sepultra majorum habeat: liberum enim est cuilibet, quo velit loco, dummodo vel ex jure communi vel ex privilegio jus funerandi illi competat, sepulturam sibi deligere, *c. 1. in V. nulli tamen negamus, c. Cum super hoc tit. e. 2. §. fin. hoc tit. in 6.* Sic Christus natus in Bethleem, nutritus in Nazareth, *Matth. 2.* sepultus fuit Jerosolymis in sepulchro Joseph.

2. Aded autem electio sepulturæ libera est, ut etiam uxor, in consulto marito, & filius existens in potestate patris, modo sit pubes, sine patris consensu hanc potestatem sibi vindicet, *c. De uxore hoc tit. c. e. pensit. eod. in 6.* quia effectus electionis conferat in tempus, quo mulier solvitur à lege viri, & filius à patria potestate. In iis autem, in quibus attenditur effectus paria sunt, dispanere tempore habili, vel inhabili, modo effectus in tempus habile conferatur, *l. Quod sponsa Cod. de donat. ante nuptias. l. In tempus D. de hered. instituendis.* Et propterea, sicut liberum viro est eligere sepulturam, ita & mulieri, *d. cap. De uxore:* ob eandemque causam etiam servus sepulturam eligere potest, *Joan. And. in d. c. De uxore,* quia in spiritualibus cessat, patria aut dominica potestas, *cap. 1. infra De conjugio servorum.* Filio verò impuberi ob defectum judicii patet sepulturam eligi, si id ferat loci consuetudo: alioquin eâ cessante in sepulchro majorum vel parœciali Ecclesiâ sepeliendus est, *d. e. penult.*

3. Religiosi quoque, cum non habeant velle aut nolle, eligere sibi sepulturam nequeunt, *nib*

nisi forte ad eum remota à suis degant monasteriis
ut cum moriantur ad ea commodè transferri
non possint, *e. uli hoc tit. in 6.*

Similiter nec ad iudicium morti per sententiam,
Lectus Zech⁹ de Republica Christiana c. 28. *versic.*
Sicmado fallit, licet Sacramenta percipere valeant
Clement. 1. De pœnit. & remissionibus Vti nec fu-
nibus, arg. cap. fin. sup. de successione ab intestato.

Cæteroquin adeo libera electio est in cæ-
teris adultis seu puberibus, siue masculis, si-
ue feminis, ut etiam, antiqua sepultura dimissa
totam eligere cuilibet liceat, & quidem in
loco minus religioso; veluti in Capella, in
qua rariùs, aut semel tantum in anno celebra-
tur, cap. 2. §. fin. hoc tit. in 6. modò id malitiosè
non fiat.

4. Quin etiam in hac electione variare quis
potest usque ad extremum vitæ spiritum, licet
promississet antè se tali loco inhumandum, vel
aliam Ecclesiam non electurum, cap. 1. hoc tit.
in 6. c. 1. de pactis in 6. Imò verò districte inhi-
beatur Clericis ac Religiosis, ne quem inducant
ad eligendum apud se sepulturam, vel jam e-
lectam alterius non mutandam: aliterque
facta electio nullius firmitatis decernitur,
iudeturque defunctus deferri ad eum locum, in
quo, cessante tali electione, sepeliendus erat, d. c.
1. hoc tit. in 6.

5. Quòd si qui in alienum parochianum sepelie-
runt, quem sepelire non debebant, vel quia
canonicam portionem suæ Ecclesiæ non re-
liquerit, & Fraternalitatem hoc tit. vel quia ubi non
elegerit aut potuerit sepeliri: c. in nostra 10. ver-
sic. Et si demque h. t. tenentur illi, quicumque de-
mum sint, ad restitutionem cadaveris eum om-
nibus, quæ occasione sepulturæ quomodolibet
acceperint, c. Ex parte 5. cap. Cùm liberum 6. h. t.
Quam nisi fecerint intra decennium, Eccle-
sia, in qua sepultus fuerit, simulque cœme-
terium eo ipso Ecclesiastico subijciunt inter-
dicto, quoniamque restitutioni satisfiat, c. 1. hoc tit.
in 6. & ibid. Glos.

Nec etiam in potestate consanguineorum
est, ut defunctum extra parochiam aut majo-
rum sepulcrum sepeliant: excepto patre, qui
pro filio impubere sepulturam eligit, c. De ux-
ore 7. hoc tit. & c. Licet eod. in 6. 6. Possè tamen
quem sepulturæ suæ electionem alteri commit-
tere tradit Riccius in *Fraxi Desis* 663. ubi Do-

ctus subjicit, electionem sepulturæ probari
etiam per testes singulares, & sepulchrum fami-
liæ vel hereditarium probari ex inspectione li-
terarum, ipsi sepulcro inscriptarum.

7. Dixi antè; quemlibet sepeliendum in Ec-
clesia, quæ jus funerandi habeat: nec enim jus
illud omnibus Ecclesiis competit, sed tantum
habentibus populum seu parochianos, vel ex
privilegio aliquo, c. Nims iniquus 16. & c. seq.
inf. de excessibus Prælatorum, c. Vi privilegia 24. inf.
de privilegiis. Cujusmodi privilegium Prædica-
toribus & Minoribus competit, Clement. Du-
dum hoc t.

8. An autem hi possint de jure communi
processionaliter intrare parochiam, & per se,
invito Pastore, accipere funus in sua Ecclesia
sepeliendum, quæri potest. Possè tradit Ema-
nuel Roderic. *Quæst. Canon. & Regular. tomo 3.*
& Oldradus *Consil. 252.* Nihilominus nuper
consultus in hac causa contrarium respondi,
motus text. in *can. Ecclesiis XIII quæst. 1.* Idque
etiam tradit & probat Oldradus sibi contrarius
Conf. 82. Late Rebuff. *Ad Constitutiones Regias*
de sent. excommunicat. art. 3. Glosa 1. n. 3. Si quæ
verò sit hac in re consuetudo vel pactum, om-
nino servari debet.

§ IV.

De Sepulcro majorum.

1. Conceditur etiam laicis habere sepulcrum in Ec-
clesiis.
2. Sepulcrum alia Familiaria, alia Hereditaria.
3. Pacisci non licet, ut quis solus in loco aliquo ha-
beas sepulcrum.
4. Qui veniant nomine Majorum quo ad sepulcrum
majorum.
5. Filiis apud quos sepeliend.
6. Vxor ubi sepelienda.

1. Cessante dicta electione, si quis sepulcrum
majorum habeat, in eo sepeliri eum o-
porteret, c. 1. hoc tit. cap. 1. eod. in 6. Sic Abraham, Isaac
& Jacob, in remotis existentibus, voluerunt sepe-
liri in sepulcro majorum suorum, *Genes. 25. 49.*
& 50. Et licet aliquando fuerit prohibitum
laicos sepeliri in Ecclesia, *can. Præcipiendum*
XIII qu. 2. tamen ex humanitate quadam con-
ceditur iis, ut etiam in Ecclesia aliqua vel cœ-
meterio sepulcrum majorum habeant: quæ alio-
quin

quin ipsis tamquam res spirituales competere nequeunt, nec quoad proprietatem, nec quoad possessionem aut quasi, Abbas in s. *Quando ad finem sup. de iudicio.*

2. Hinc iuxta Caium J. C. in l. *Familiaria* 30. D. *De religiosis & sumpt. funerum*, distingui potest inter Familiaria & Hereditaria sepulcra, quod Familiaria sint, quæ quis sibi familiarique suæ constituit: quorum jus non transit ad cognatos vel affines, si non instituantur hæredes, l. *in familiarium* Cod. de relig. & sumptib. funer. Hæredibus tamen, quamquam extraneis competit, l. *in consequenter* §. 1. D. *Familie erciscundal. l. in sepulcra* 13. Cod. d. tit. Hereditarium verò dicitur, quod quis sibi hæredibusque suis constituit, vel, ut Ulpian. ait in l. 6. D. *de religiosis &c.* quod paterfamilias juri hereditario acquisivit.

3. Non potest tamen iniiri pactum, ut in sacello aliquo præter posteros fundatoris nulli alii sepeliantur. Quin tali pacto, tanquam turpi, non obstante, poterit Prælati urgente necessitate, veluti si locus alius ad sepeliendum non sit, alios inibi sepelire, Archidiacon. in can. *præcipimus* xii. qu. 1. Lud. Rom. *Singul.* 189. Cessante verò necessitate, vel justa causa, non debet Prælati seu Rector Ecclesiæ electam vel propriam alicujus sepulturam eo invito alteri concedere, Bart. in l. 2. §. 1. D. *de operib. publ.* l. 2. §. 1. Si plures D. *de relig. & sumptib. fun.* At deficiente familia concedi ea aliis potest. Zechus *De Republ. Christiana* c. 28. num 6 dummodo insignia primi fundatoris non auferantur à sepulcro, ut ex aliis docet Zech d. loco.

4. Cæterùm Majores dicuntur pater, avus, & alii superiores l. *in iuriconsultis* 10. §. *parentes* 7. D. *de gradibus*, l. *Quacumque* §. *parentes* D. *de in ius vocando*. Hic vero Major proprie dicitur pater & avus, eo quòd in uno sepulcra procedat ex affectione, quæ inter vivos fuit, quæque major esse solet inter filium & patrem, nepotem & avum, quam inter alios superiores, Oldrad. *Consil.* 25. Ideoque si pater & avus sint sepulti in uno loco, pro avus & triavus in alio, sepelietur filius cum patre & avo: si pater in uno loco sepultus sit, avus & alii majores in alio, sepelietur cum avo. Zech d. loco.

Frater autem & soror in eodem sepulcro sepeliendi sunt, can. *Vnaquaque* xii. qu. 2. §. 5. Filii verò naturales in sepulcro patris, nisi is fuerit

in dignitate constitutus, arg. l. *Ex facto* §. *si quis* 4. D. *ad S. C. Trebell.* Spuri & legitimati à Principi sepeliuntur cum matre, nisi ea illustis fuerit, l. 1. D. *ad municipalem*; aut aliud petierit pater. Legitimi verò & naturales cum patre, sicut hæredes ejus existant, can. *Ebron* xii. qu. 1. Oldradus d. *consil.* 25. §. 257.

6. Quantum ad uxorem attinet, si sepulcrum non elegerit, sepelienda est in sepulcro viri, d. can. *Vnaquaque* xii. qu. 2. ut quos conjugii unum conjugium, quorumque mens una fuit in vita conjugat & sepulcrum, d. can. *Ebron*, §. 4. can. *Vnaquaque*, nisi à viro separata aut vir ipse excommunicatus fuerit. Quòd si plures habuerit viros, nec elegerit sepulcrum, cum ultimo, cujus domicilium retinet & honorem, tumulanda est, l. *qui h. t.* in 6. licet vidua facta transtulerit se ad domum patris vel alium locum, si verò decedat ante virum, statim confuetudini, vel sepelietur in sepulcro majorum mariti sui, si is delectet se velle ibi sepeliri, vel alio loco, quem sibi elegerit pro sepultura. Si non constet, ubi velit sepeliri, sepelietur in sepulcro majorum suorum, Abbas in c. *de uxore sycophantem* h. t. ubi dubitat, an vir, non electa sepulcra, sepeliendus sit in sepulcro uxoris.

§. V.

De portione Canonica, parochiali Ecclesiæ debita.

1. Portio Canonica ex quibus bonis detrahenda,
2. Quantitas illius.
3. Privilegiati an & quatenus exempti à Canonica portione.
4. Ex quibus non debentur dicta portio.

1. Quòd si quis extra Ecclesiam suam parochialem sepelietur, vel quia sepulcrum alibi elegerit, vel ob sepulcrum majorum suorum, tunc ex bonis, quæ illi loco seu Ecclesiæ in qua sepulcrum elegit, etiam exemptæ, debetur portio, ut vocant, Canonica Ecclesiæ parochiali, in qua percepit Sacramenta, & dividit divina, vel percipere atque audire debuit, pro labore & cura animarum, quam Curatus gessit, cum sit æquissimum, ut consolationum sint socii, qui fuerunt passionum, juxta Apostoli dictum, cap. 1. c. *Relatum* 2. §. *ibi nocent.* Cum super d. c. in postea 10. h. t. c. *Cum quis*

quis in 6. e. *Requisiti* 15. *sup. De testamentis.*
 Sed & cum quis, in aegritudine constitutus, se
 suaq. offert monasterio, debet eadem portio
 Ecclesiae parochiali, dummodò ex aegritudine
 illa decellerit, e. *De his* 7. h. t.

1. Portio autem Canonica quandoque est
 quarta pars bonorum, quæ defunctus reliquerit
 Ecclesiae, in qua vel juxta quam sepeliri voluit,
 ut in d. c. *Cum super* 8. h. t. quandoque tertia, ut
 in e. 1. quandoque media, ut in e. 2. quandoque
 minor, ideoque in ejus quantitate definienda
 loci cujusque spectanda est consuetudo, e. *Cer-*
tificari 9. & *ibid.* DD. h. t. Notatque Abbas,
 sufficere consuetudinem decem annorum, quia
 non sit contra jus, sed præter jus; maximeque
 attendi hic debent statuta & concordata, si qua
 sint, e. *ult. De pactis in s.* Et hinc Concil. Tri-
 dent. *Sess.* 15. *cap.* 13. decernit, ut quibuscumque
 in locis jam ante annos quadraginta quarta, quæ
 funeralium dicitur, Cathedrali aut parochiali
 Ecclesiae solita fuerit perfolvi, eadem integro
 jure & eadem portione, ut antè, eidem Ecclesiae
 perfolvatur; non obstantibus concessionibus,
 gratis, privilegiis, etiam Maximo nuncu-
 patis, aut aliis quibuscumque.

3. Estque hæc mens Pontificum, hujusmo-
 di privilegia concedentium, ut iis privilegiati
 civiliter & urbanè utantur, ut scribit Zyp. h. t.
 n. 7. Unde quamvis à Pio V. & antè à Julio III.
 & aliis, quorum meminit Choppin. *Monast.*
lib. 2. *tit.* 1. n. 3. per specialia privilegia Prædica-
 tores, Minores, & ceteri Medicantes Ordi-
 nes exempti videantur à quarta funeralium,
 quam antè de jure solvere tenebantur, juxta
 d. c. *In nostra* 10. *hoc tit.* & *Clement. Dudum* *verse.*
Verum eod. tit. ubi jubentur solvere quartam
 parochialibus Ecclesiis tam de obventionibus
 quam funeralibus (id est iis, quæ cum funete
 deferuntur) quibuscumque & quomodocum-
 que relictis, distinctè, vel indistinctè, ad quos-
 cumque certos vel determinatos usus; etiam de
 quibus Canonica portio ab aliis Ecclesiis dari
 vel exigi non consuevit, vel non debet de jure,
 prout latius in d. *Clement. Dudum* *Glos. ibid. ad*
funeralibus; ubi ostendit per d. *Clement. cot-*
rigit. c. 2. in Extravag. communib. h. t. secun-
 dum cujus dispositionem etiam candelas sibi
 ex integro retinebant: tamen idem Pius V.
 Pont. declaravit mentem suam fuisse hanc, in-

vitanadi scilicet Parochos, ut quoties eorum pa-
 rochiani in Ecclesiis Mendicantium sepeliun-
 tur, ipsi quoque præsentem interfint, ac propte-
 rea quartam partem consequantur omnium,
 quæ ab hæredibus defunctorum pro funeralibus
 dantur, Officia tamen mortuorum, & alia mu-
 nia, quæ in hujusmodi monasteriis adhiberi so-
 lent, non à Canonicis, Parochis, aut Clero, sed
 ab ipsis Fratibus peragi debent. Mar. Antonius
 Genuei in *Praxi Neapol. cap.* 62.

4. Cæterum Canonica hæc sive legitima pa-
 rochialis portio non debetur nec detrahatur ex iis
 bonis, quæ relicta sunt aliis Ecclesiis seu piis lo-
 cis, quam ubi quis sepelitur, *Glossa* & Abbas in
 e. 1. in d. c. *Cum super in e. Certificari* 9. h. t. Nec
 ex legatis pro ornamentis, pro fabrica, luminari-
 bus, anniversario, septimo, vicésimo aut tricési-
 mo die, sive aliis, ad perpetuum cultum divinum
 relictis, modò non subsit fraus aliqua, nec jure
 suo privetur Episcopus vel Parochus, e. *fin sup. De*
testamentis, & *ibi* Boët. *Epo. e. Ex parte vestra* 32.
inf. De verb. significat. Necitem ex donatis Eccle-
 siæ inter vivos Hostien. in d. c. 1. h. t. Non de-
 quis & armis, quæ indulta sunt militibus Jeros-
 lymitanis seu Hospitalariis, in subsidium terræ
 sanctæ, e. *In nostra* h. t. Non de relictis pro incer-
 ris malè ablatis. Debetur enim portio hæc ultra
 legatum, relictum Ecclesiae parochiali, ab eo, qui
 sepulturam sibi elegerit alibi. Cujus rei ratio est,
 quia non testator debet eam portionem parochi-
 ali Ecclesiae; sed Ecclesia vel locus ille, ubi
 sepeliri voluerit, *Clem. Dudum De sepul.* Boët.
Epo. ad e. Officiu 14. *sup. De testam. n.* 14. & *seqq.*
 Videatur plenius de his tractans L. alius Zechius
De Repub. Christiana cap. 28. n. 18.

§. VI.

De Canonica portione Episcopali.

1. Canonica Episcopalis portio quantæ.
2. Quatenus detrahere eam possit Episcopus.
3. Ex eo, quo d. Episcopo relictum est, quatenus Ec-
 clesie debeat sua portio.
4. Non detrahatur portio Episcopalis ex relicto pau-
 peribus in genera.
5. Non ex relicto pro restaurations & adificatione
 Ecclesie.
6. Non ex relictis pro ornamentis, luminaribus, &c.
7. Non ex legato pro maritandis virginibus.
8. Non ex legato, quod sit Regularibus.

9. Non

9. Non fit detractio, nisi deductis oneribus.

10. Consuetudine introduci potest, ne quarta Episcopo debeat.

Repetit & alia portio Canonica in Jure Pontificio, quæ dicitur Episcopalis, quia Episcopo debetur, pro cura, quam in suam diocesim impendit, ex relictis alicui Ecclesiæ, *c. Conquerente in V. mortuorum sup. De officio Ordinaris, c. Officij eum seq. sup. De testamentis.*

1. Et hæc quoque nunc est quarta, nunc tertia pars, *c. Requisisti 15. sup. De testamentis, can. Vobis, can. Concesso, can. Vultorana xii. q. 2. d. c. Conquerente: quandoq; media, can. Antiquos x. q. 1. c. 2. b. 1.*

2. Hanc autem portionem detrachere potest Episcopus, licet testator seu defunctus expresserit, quod non velit aliquid Episcopo relictum sed Ecclesiæ, quia privata testatoris dispositio generalem Canonis constitutionem immutare nequit, *d. c. Requisisti vers. secus autem.*

3. Quemadmodum verò Episcopo competit sua portio, si quid Ecclesiæ relinquatur, ita si quid Episcopo relictum fuerit, ex eo Ecclesia Parochialis suam Canonicam detrahit portionem, nisi expresserit testator, quod velit illud esse Episcopi tantum, aut præsumatur relictum Episcopo intuitu personæ, & non Ecclesiæ, veluti quia à conjuncto ac propinquo relictum ei sit, *d. c. Requisisti vers. Si verò relinquatur.* Aliàs quando relinquatur aliquid Episcopo intuitu Ecclesiæ, veluti ab extraneo, tunc ex eo portionem habebit Ecclesia parochialis, Quod si conjunctim Episcopo & Ecclesiæ Cathedrali legetur aliquid, de eo inter ipsos Canonica est divisio facienda: quemadmodum & si istud Episcopo; & illud Ecclesiæ relictum sit; nisi stare malint voluntati & dispositioni testatoris, *d. c. Requisisti, vers. Si verò istud.* aut testator jussit Episcopum sibi relictum contentum esse, *d. c. Officij.* Cum Ecclesiis verò inferioribus Episcopus non dividit sibi relictum, quia non est illi tanta communio cum talibus Ecclesiis, sicut cum Cathedrali: quartam tamen ex iis, quæ hisce Ecclesiis relinquuntur, rectè detrahit, *d. c. Requisisti h. Secus autem:* ubi de hac re plenius videre licet, ut & in Decisione Rotæ Romanæ, quam refert Piafec. 2. p. 6. 5. art. 4. n. 40. Ubi in primis dicitur regulare esse, * A, quod de iis quæ relin-

quantur pauperibus in genere, nulla debeat quarta. Cujus ratio est, quia quando relinquatur aliquid pauperibus in genere, illud relinquatur personis, non autem piis locis: de relictis verb personis non detrahitur quarta Episcopalis, *c. Ex parte 31. De verb. significat.* Nisi relictum esset pauperibus certi loci, quia legatum tunc videtur factam intuitu pii loci & ipsi loco.

5. In eadem Decisione resolvitur de relictis pro restauratione Ecclesiæ: matricis, adificatione & reparatione Ecclesiatum, Monasteriorum, Hospitalium, & aliorum piorum locorum, non deberi quartam, *per text. c. ult. ubi, seu fabrica sup. De testam. c. in d. c. Ex parte, ubi, vel ad fabricam.*

An verò, si de præsentis Ecclesiæ non indigeat restauratione, debeat hoc causa quarta, dubitatum fuit. Et aliis negantibus, alijs affirmantibus, in eadem Decis. resolutum fuit, attendendam esse formam legati: v. g. si testator velit statim vel in singulos annos aliquid solvi pro restauratione Ecclesiæ, quæ reparatione non indigeat, ut tunc debeat quarta: non si pro restauratione Ecclesiæ ita legaverit, quoties ea indigebit.

6. Et ita quoque dicendum de relictis pro subventionem luminarium, ornamentorum, & aliorum, ad cultum divinum pertinentium, ex iis non deberi quartam, *d. c. fin. nisi usus esset indetermined, & non destinatus cultui divino, d. c. Ex parte c. d. c. Requisisti.*

An autem debeat ex relictis pro alijs pijs operibus in genere, pendet, inquit eadem Decisio, à futuro eventu: quia si executores distribuerint legatum in fabricam, luminaria, ornamenta Ecclesiæ, vel in concernentia divinum cultum, non detrahitur quarta, *d. c. fin. c. d. c. Ex parte: secus si in piorum locorum usum non privilegium.*

7. Sed neq; detrahitur ex legato relictum pro maritandis anno quolibet duabus puellis, vel pro una puella consanguinea: quia vel sunt pauperes, & constat non deberi quartam, cum legatum sit factum personæ, & non loco; vel non sunt pauperes, & tunc quoque non debetur, cum ob eandem rationem, tum quia tale legatum non dicitur pius.

8. Non deducitur quoque ex legatis, quæ sunt Regularibus, *Extrav. l. h. t. in communi.*

bus in eo loco denegatur sepultura. Exceptis Clericis, qui si servarunt interdictum, sine campanarum pulsatione accessantibus solemnitatibus omnibus cum silentio sepeliri in cœmeterio possunt, *can. Quod in te 11. inf. De pœnit. & remiss.* Similiter si Ecclesia, vel cœmeterium subjaceat interdicto, nemo inibi sepeliri potest.

6. Quod si de facto sepeliantur, qui de jure prohibentur, Ecclesia vel cœmeterium polluitur, reconciliari que debet, priusquam alii Christiani ibi inhumentur, *c. Consulisti inf. De consecrat. Ecclesia, & ossa eorum, si discerni queant, exhumari jubentur, c. Sacris 12. h. 1.*

Qui verò hujusmodi personas, sepeliri prohibitas, contemptis Ecclesiæ clavibus, aut interdicti tempore in Ecclesia aut cœmeterio sepelire ausus fuerit, ipso facto excommunicationis sententiam incurrit, à qua non prius absolvi potest, quàm ad arbitrium diœcesani Episcopi, eis, quibus injuria irrogata est, satisfactionem competentem exhiberit, nullo exemptionis aut alio privilegio illi suffragante, *Clement. 1. h. 1.*

Hæc tamen intelligenda sunt de iis, qui impenitentes decesserint, nec in articulo mortis reconciliati Ecclesiæ fuerint: nam si quis, dum in extremis ageret, legitime absolutus fuerit, ei cœmeterium aliæque Ecclesiæ suffragia minime deneganda sunt, *d. c. Sacris h. 1.* Et si tales damnum aliquod aliis intulerint, non obstante absolute, hæredes eorum & propinqui, ad quos bona devenerint, ad restitutionem damni illati conveniri compellique per censuras Ecclesiasticas poterunt, *d. c. Sacris, & c. In litteris 5. inf. De raptoribus.*

In eo verò, quem casus inopinatus oppressit, hanc regulam sequimur, ut cui communicabamus viventi, etiam defuncto communicemus, *c. Ex parte 11. h. 1. nisi constitit in peccato mortali cum improba impenitenti conscientia è vita migrasse, Glor. & Panorm. ad d. c. Ex parte per text. in can. Non assistimus, can. Pro obventibus*

XIII q. 2.

§. VIII.

An exigatur aliquid pro sepultura possit.

1. Terram semel consecratam pro sepultura vendi non posse.
2. Quatenus consuetudo soleret pro sepultura exigatur aliquid.
3. Vi & pro licentia sepeliendi quem alibi.

TAmetsi quis terram, profanam adhuc & puram seu nondum consecratam, sanctam aut religiosam factam: (per inhumationem scilicet alicujus corporis humani) *l. Parum Cod. de religios. & sumptibus funerum*) possit pro sepultura emere, *can. Anrum xi. quest. 2.*

1. Tamen terram semel religiosam factam, seu cultui divino dicatam auctoritate Episcopi, pro sepultura vendere & emere absque Simonia labe non licet: neque pro exequiis aut sepultura aliquid exigere, etiam prætextu alicujus consuetudinis, *c. Abolenda 13. hoc tit. cap. Sum nobis, & c. Audvimus, c. Non satis, s. Ad Apostolicam inf. De Simonia, can. Quarta, can. In Ecclesiasticis, can. Præcipiendum, can. Postquam presio xiii. q. 1.*

2. Quod tamen intelligendum est de consuetudine, proveniente ex coacta solutione: aliud enim dicendum de ea, quæ introducitur fuerit ex pia & laudabili devotione fidelium; nam illa servanda est, & populus ad illius observationem cogi potest, si non jure actionis, saltem officio Judicis, *c. Ex parte 18. inf. De constitutis, latè Riccius in Praxi dec. 665. n. 4.* Quare si sepeliendus aliquid Ecclesiæ, in qua vel ejus cœmeterio sepulturam elegit, vivens tradidit, aut post mortem parentes, proximi, vel hæredes pro luminaribus vel elemosyna ultro dare voluerint, sponte oblatum accipi poterit, non etiam exigi, ne aut v. nalis dicatur Ecclesiæ, aut Clerici de hominum morte gaudere videantur, si ex eorum cadaveribus studeant quærere quolibet modo compendium; nisi, ut dictum est, pia & laudabilis consuetudo aliud dixerit, *d. c. 1. ad Apostolicam* Hæc enim in recipiendis muneribus circa spiritualia inspici debet, *can. Agatho Distinct. 63. can. Conquestus 19. q. 3.*

3. An autem pro concedenda licentia sepeliendi

hendi alibi eum, qui sepulturam non elegerit, aliquid exigi jure possit, quaerit Riccius in *Praxi Decis.* 665. Et refert posse, itaque fuisse, resolutionem à Curia Romana, quia talis licentia peti solent causa consequendi honorabiliorem locum in alia Ecclesia; ideoque propter ejusmodi praerogativam posse honorem illum pretio estimari & vendi; cum hoc casu non vendatur sepultura, quae gratis praestanda est defunctis. Videatur fultius Petri's Greg. Tholosan. *Part. Juris Canon lib 1 Tit. 15 cap. 5. Zech. de Re-pub Christiana cap. 28. num. 19. vers. carceans miam.*

§. IX.

De poenis violentium sepulcra.

1. Duplex in violatores est poena, Civilis & Criminalis.
2. Quibus modis sepulcrum violatur.
3. Arma & insignia à sepulcris amoveri non posse.

Postremo sepulcrorum violatores & civiliter & criminaliter puniuntur, l. 3. §. 1. de sepulcro. D. de sepulcro violato. Civilis poena est pecuniaria; solvenda iis, quorum interest vel denuntiantibus; estque centum aureorum, d. l. 3. §. 1. & si quis in sepulcro, §. d. l. de sepulcro, & quanti interest, l. Liborum D. de religiosis & sumpt. funerum. Criminalis est modo mulcta, modo capitalis.

2. Violatur autem Sepulcrum variis modis: ut si quis in sepulcrum alterius, eo invito, cadaver inferat; si dolo malo quis in eo habitet, aut aedificium, aliudne, quod causa sepulcri factum non est, habeat; si ossa alio transferat, non petita licentia à Pontifice, olim Principe, vel etiam à Magistratu, si causa rationabilis transferendi occurreret. Quod obtinet, quando cadaver ibi sepultum est eo animo, ut perpetuò illic maneat; alioquin si eo animo, ut postea aliò transferatur, licebit illud transferre sine licentia, nec sepultura temporalis locum religiosum facit. Item si quis sepulcrum demoliat; & si servus id fecerit, jubente domino, poena est metallum; si absque jussu, relegatio.

Actio etiam de sepulcro violato infamiam irrogat, prout latius deducit & probat, aliaque eodem spectantia tradit Tholosanus *Syntagma Juris universi lib. 33. cap. 23 à num. 11.*

3. An autem affixio armorum in propriis sepulcris prohiberi possit, quaerit Riccius in *Praxi Decisione* 667. & resolvit non posse: subjungens, contra amoventes arma atque insignia ex sepulcris dari actionem injuriarum.

TITULUS. XXIX.

De Paroeciis & Paroecianis.

§. I.

Quae dicatur Ecclesia Parochialis, & unde.

1. Ecclesiarum varia divisiones & differentie.
2. Curata Ecclesia qua sit.
3. Qua Parochialis.
4. 5. Parochus & Parochia, item Paracus & paroecia unde dicantur.
6. 7. Ratio instituendarum Ecclesiarum parochialium.
8. Substantialia Ecclesia Parochialis.
9. Parochia distincta esse debent.
10. Item dotata pro decente sustentatione: & ratio dotandi.
11. Vnus dumtaxat praeficiendus Ecclesia.
12. Parochianus seu Paroecianus qui censetur.

Omissis Ecclesiarum variis divisionibus, differentiis, nominibus, pro varia ratione dignitatis, loci, formae vivendi, & similibus (ut quoddam alia dicatur Romana, alia Primitialis, Patriarchalis, Archiepiscopalis, Episcopalis, seu Cathedralis, à Cathedra seu sede Episcopi: alia collegiata, eaque vel Regularis vel Saecularis, alia non Collegiata; rursus alia Curata, alia Parochialis, alia Matrix, quae subinde

dicitur Parochialis Ecclesia, cui alia adjungitur in subsidium, ut in *c. Ad audientiam 3. inf. De Ecclesiis dedicandis. c. Extramissa 10 sup. De praescriptis*. subinde verò eo nomine appellatur Cathedralis Ecclesia, ut in *c. Venerabilis inf. De verborum significat* estque principalis, primaria ac major cæteris in loco aliquo, *Clement. 1. De sententia excommunicat.* breviter hic dicendum de Parochiali, eò quòd superior Titulo tractatum sit de quodam ejus jure, quod consistit in funerando, dubitarique posset generaliter de aliis ipsius juribus.

2. Notandum verò Curatam Ecclesiam subinde sumi, ut à Parochiali distinguitur, & tum dici Curatam, quæ curam habet animarum tam interiorum, quàm exteriorum, id est, tam in foro pœnitentiali quàm contentioso. *Innocent. in c. Dudum sup. De electis*. Et ideo Præfectus Ecclesiæ Curatæ hoc modo sumpta potest excommunicare, suspendere, interdicere, visitare, inquirere, facinorosos capere & in carcerem mittere, aliaque hujusmodi, quæ ad morum spectant correctionem, exercere, *d. c. Dudum versic. Sed cum in jure, ubi Gloss.* Et quidem Præpositus Regularis, Monachos suos; Sæcularis verò Clericos alios sibi subiectos habet.

3. Parochialis autem Ecclesia dicitur ea, quæ habet curam animarum interiorum seu in foro pœnitentiali, non autem exteriorum seu in foro contentioso: & quidem sine aliqua prærogativa vel prælacione; aliàs diceretur Dignitas vel Personatus.

4. Originem trahit à Græca voce vel *παροικία*, quasi à præbendo, vel *παροικία*, quasi à vicinia seu accolatu. Siquidem nonnulli, ut Budæus in *Annotat. postea ad l. fin. D. De muner. & honoribus*, volunt *Parœcum* scribi & dici, à Græco *παροικίαν*. Incola enim, inquit Pomponius in *l. Pispillus 139. §. 2. D. De verb. significat.* est, qui in aliquam regionem domicilium suum contulit, quem Græco *παροικον*, id est, juxta habitantem vocant: Ut *Parœcia* dicatur, quasi vicinia, & *Parœciani* quasi vicini & incolæ, seu habitatores ejusdem viciniae sacrae & *Parœcus*, quasi præcipuus in ejusmodi sacra vicinia, seu in spiritualibus præpositus.

5. Alii vò existimant Parochum dictum à *παροικον*, id est Præbendo, Dicebantur enim apud Ethnicos Parochi, qui Legatis publicè

Romam missis, & aliis alicujus dignitatis hospitibus, saltè & ligna carere, & necessaria præbebant, ut notavit Acron ad illud Horatii lib. 1. *Serm. Sat. 5.*

Et parochi, quæ debent, ligna, falemqus.

Hinc igitur à præbendo seu subministrando Parochum apud Christianos dici malunt, eò quòd commissæ sibi plebi, seu populo sacrum divini Verbi & Sacramentorum pabulum ad pacendas animas præbeat & ministrat.

Cùm enim augetur Romæ populus Christianus, distribuit Evaristus I. Pontifex teste Platina in *ejus vita*, Sacerdotes per singulas Urbis curias, qui præberent Sacramentum & alia sacra populo, & vicissim ab illo necessaria ad victum acciperent; indeque partes illæ Urbis sic distributæ dictæ sunt Parochiæ, & subditi Parochi.

6. Deinceps circa ann. Domini 266. Dionysius Pontifex similem procuravit distributionem Parochiarum per universum orbem, Curionibus seu Parochis, pro necessariis ad vitam, assignatis decimis, quæ intra terminos Parochiæ eorumque continerentur, *can. 1. can. Ecclesiis XIII. qu. 1. can. 1. Distinct. 60. can. Episcopi Distinct. 18. c. Pastoralis. sup. De his, quæ sunt à Prælato & c. Petrus Greg. Tholosanus, Synagma juris Universis lib. 16. cap. 8. num. 33.* Idque ut quis alterius parochiæ fines aut jus invaderet, sed quisque curam Ecclesiamque haberet sibi legitime assignatam.

7. Vide Abbas Parochiam dici vult, quasi portionem curæ quia cuilibet presbytero parochiali detur certa pars civitatis vel diocesis per eum curanda; qui inde & Curatus appellatur & subinde Curio à Curia, id est, regione ubi bis cui præponitur in sacris, ut apud Vatonem *l. 4. De lingua Latina*. Erant enim Curiones Romæ olim Curiarum sacerdotes, qui in Curias divina curabant, & ex lege Romuli Curiarum suffragio creabantur. Dionys. Halicarn. *lib. 2. Antiq. Roman.* Qui plura desiderat de Parœciarum Origine, consulat singularem eam de re tractatam Joan. Filescii Theolog. Patiensis.

8. Igitur licet Parochia subinde accipiat pro tota diocesi, *can. Si quis ordinandus cum duobus seqq. Distinct. 92. can. Licet in regulis XVI. quæst. 4.* hic tamen sumitur pro certa alicujus diocesis Ecclesia, quæ habet populum, ceteris

is limitibus distinctum, cum potestate fori parochialis, id est ligandi & solvendi, subditis sacramenta administrandi, idque ex necessitate oneris Ecclesie imposita: hæc enim omnia simul requiruntur, ut Ecclesia dicatur & sit parochialis, prout latius tradit Gonzales, ad Reg. VIII. Cancell. Glof. 6. à n. 35. Chokier in Scholiis ad Preces Imperiales crimarius Sess. 2. in verbis, *Com cura*. Ideoque licet Ecclesia aliqua fontem habeat baptismalem vel etiam jus sepulchre, ex consuetudine vel auctoritate Superioris Antistitis, non tamen dicitur parochialis, nisi habeat populum certis finibus distinctum: quem si olim habuerit, & nunc non habeat, vel ob bellorum calamitatem, vel pestem favientem, vel loci inundationem, dicitur parochialis habitu, non actu, donec redierit populus. Hinc etiam licet Minoribus ac prædicatoribus ex privilegio competat jus audiendi confessiones, non tamen Curati dicuntur. Aliquando etiam sumitur pro loco ipso, in quo hujusmodi populus, Ecclesie deputatus, degit: ut cum dicimus, hunc vel illum habitare in hac vel illa parochia.

9. Cæterum Parochia esse debent distinctæ neordo Ecclesiasticus confundatur, neve una & eadem Ecclesia duarum quodammodo fiat diæceson, cum gravi incommodo subditorum. Et ideo quoque parochia diæcesis unius, quacunque de causa alterius diæcesis beneficio, aut Monasterio seu Collegio, vel loco etiam pio perpetuo uniti non potest, Conc. Trident. Sess. 14. cap. 9. de reformat.

Fines verò Parochiæ & distinctio populi probantur per testes, deponentes, quod à tempore immemoriali tales fines fuerint observari. Et ubi de finibus, & his, quæ finibus coherent, constat, nequeunt præscribi, s. *Super eo 3. hoc tit. d. can. Licet in regulis XXI. qu. 4.* Si verò Ecclesia parochialis certos & proprios non habeat fines, nec ejus Rector proprium populum, quem regat, sed promiscuè petentibus sacramenta ministrat, mandat Synodus Trident. Sess. 24. cap. 13. de reformat. Episcopis, ut distincto populo in certas propriasque parochias, unicuique suum perpetuum, peculiaremque Parochum assignet.

Insuper requiritur ad parochialem Ecclesiam, ut sit fundata auctoritate Episcopi, qui fines designet, plebem constituat, & Parochia-

lem nominet, & nullus omnino XVI. q. 7. Conc. Trid. d. loco.

10. Præterea oportet eam competenter dotatam esse, cap. 1. de præbendis in 6. c. *Quisquis sup. de vita & honestate Clericorum*, habitam scilicet ratione qualitatibus loci, personarum, & temporis. Si verò aded tenues sint redditus, ut debitis oneribus nequeant sufficere, providebit Episcopus per unionem beneficiorum simplicium, vel etiam curam beneficiorum, quæ tamen regularia non sint, & si obtinentis præjudicio Concil. Trident. Sess. 21. cap. 5. de reformat. & d. Sess. 24. cap. 13.

Quod si id fieri nequeat, providebit per assignationem primitiarum, ad quas populum posse cogi certis casibus, dicam postea, aut decimarum, etiam infudatarum, secundum Choppin. de sacra Polit. lib. 3. tit. 4. n. 19. 21. & 22. Rebutus Tract. de decimis qu. 5. (quamquam secus statuitur ad Synodum Cameracensem anni 1586 art. 17. & Mechliniensem art. 15. & 16.) vel per Parochianorum symbola & collectas, aut qua alia commodior ratione, qua necessitati Rectoris aut Parochiæ decenter succurratur.

Potent etiam unire duas parochiales Ecclesias, una non sufficiente ad Rectoris decentem sustentationem, modo populus non ita sit numerosus, ut unus sufficere Rector nequeat: vel etiam novam parochialem Ecclesiam erigere, ubi id necessitas exigit, ob locorum distantiam & amplitudinem parochiæ, erectamque dotare ex fructibus Ecclesiæ matricis, si hæc abundet, Concil. Trident. Sess. 21. c. 4. Piasc. p. 2. c. 3. art. 3. in fin.

Refert autem Zyp. hoc tit. n. 10. Pium V. statuisse, ut non infra quinquaginta & non ultra centum aureos hæc provisio extendatur: Synodus vero Mechliniensem anni 1607. ut non infra triginta libras Flandricas & non supra quinquaginta, nisi Episcoporum judicio Parochiæ amplitudo aliquid ultra requireret, computatis certis proventibus, & incertis, quo dicta provisio ad certam summam, inspectis tribus aut quatuor annis ultimis, redigi possit.

Ibidem tradit, in hac provisione procuranda summarie & sine strepitu iudicii procedendum esse: & quando ad collectas devenitur, implorandum subsidium Conciliorum provincialium.

Rursus Ecclesie Parochiali instituta debet præfigi unus Sacerdos qui in ea baptismum & reliqua Sacramenta populo ministrat, *c. 1. & alibi h. e. can. Sicut in unaquaque xx. q. 2. curantque animarum proprio nomine, non alieno, exerceat. Alioqui si duo instituantur, neuter Curatus dicitur, Oldrad. Conf. 69.* quia ut humana sponsa duos conjuges habere nequit eodem tempore *c. 1. mf. De sponsa duorum*: ita Ecclesia duos Clericos sponso, qui ejusdem eodem tempore curam habeant, *d. can. Sicut in unaquaque*. Alioqui duo haberet capita, quod prodigiosum esset. Hinc cura animarum dicitur esse penes Prælatum non penes ejus Vicarium, licet is sit perpetuus, *Malcardus de probat. Conclus. 489. num. 13.*

Qualis autem, quâ forma & quo ordine quis præfigi debeat Parochiali Ecclesie, videatur Concil. Trident. Sess. 24. c. 18. de reformat. *& ibid. declarationes Cardd.*

12. Denique Parochianus seu Paræcianus dicitur & habetur alicujus Ecclesie, quæ intra Parochie limites habitat, animo ibidem manendi, ita ut sit verè translatus, non juris fictione, si ve audierit ibi divina, si ve non, *can. 1. distinct. 38. c. 3. De sepulturis in 6.* Etiam si sit beneficiarius & Curatus alienæ Ecclesie, dummodo in ea non resideat, *Frederic. de Senis Cons. 254.* Canonici tamen vel alius Clericus Cathedralis Ecclesie habitans in aliena parochia, ut resideat in Cathedrali, non fit Parochianus Ecclesie Parochialis, sed Cathedralis, *Lapus Allegat. 63. sup. finem vers. Hos dico.*

§. II.

De juribus Ecclesiarum Parochialium, & munere Parochorum.

1. Parochiani in Ecclesia sua baptizandi.
2. Et quid circa hoc incumbat Parocho.
3. Peccata sua confiteri & communicare debent in Paschate.
4. Parochi circa egrotos officium.
5. Nuptia in Ecclesia solemniter celebranda.
6. Missa & divina in eadem audienda.
7. Mortui item sepeliendi.

1. **I**us Ecclesie Parochialis consistit in pluribus. Et primò quidem in eo, quod populus illi subiectus seu paræciani debeant in ea ba-

ptimum recipere, *c. 2.* Et ad hoc invenit Parocho, fontem baptismalem diligenter mundique custodire, accurare, ut semper ad se sufficiens aqua, cauteque occlusa: cavere insuper ne sua culpa quis decedat absque baptismo, sub pena depositionis, *can. Quicumque De consecrat. Distinct. 4.* Habere librum, in quo nomina baptizatorum, parentum & patrinatorum diligenter describat, Concil. Trident. Sess. 24. cap. 1. *de reformat. matrim.* notetque annum, mensem & diem, quo singuli baptizantur: ut & in ipso libro nomina confirmatorum, parentumque susceptorum.

3. Subditos præterea Ecclesie parochialis oportet semel saltem in anno sacram suorum peccatorum confessionem facere, sacrosanctum Christi corpus quotannis in Paschate percipere, *& omniis viri usque inf. De poenitent. & remissionib.* insuperque iusto ac debito tempore sacri olei unctionem petere, *Clement. 1. §. Dudum de sepulturis.*

4. Et ad eum siue incumbit Parocho diligenter visitare infimos, hortari ad poenitentiam, ad bene moriendum: graviterque puniri debet, si appareat aliquos ejus negligentia absque susceptione Sacramentorum mortuos esse, *can. Si presbyter xxvi. qu. 6.* Nullo siquidem casu excusari potest Parochus, quo minus ad illas & ministret Sacramenta morientibus, ne quidem metu pestis vel alterius contagiosi morbi, ut *Ripa, Tract. De peste n. 147.* & aliis, tradit Piussecius 2. p. cap. 2. art. 1. num. 27: *Et n. seq. refert Constitutionem Pii V anno 1566. die 15. Martii.* innovantis Constituit. Innoc. III. quâ præcipitur Medicis, ut, cum ad egrotos vocari contingerit, ipsos ante omnia moneant, ut animarum medicos rocent, quibus omnia peccata sua juxta ritum sanctæ Romanæ Ecclesie confiteantur.

5. Ad hæc quia clandestina matrimonia Ecclesia semper detestata est, *can. Non omnia. can. Honorantur & can. fin. xxxii. qu. 2.* ideo nuptiarum, qui matrimonio junguntur, non nisi solemniter & coram proprio Parocho, vel alio sacerdote, de ipsius Parochi vel Ordinarii licentiâ, in facie Ecclesie celebrari debent, Concil. Trident. Sess. 24. cap. 1. *De reformat. matrim.* Mandatque Conc. Parocho, ut librum habeat, in quo conjugum, & testium nomina, denique & locum contracti matrimonii describat,

scribat; quem diligenter apud se custodiri tenentur. Et Serenissimus Princeps noster edicto anni 1611. ad obviandum difficultatibus super probatione ætatis, temporis matrimonii contracti, aut obitus personarum, sive in ordine ad promotionem ad Ordines sacros, aut ad beneficia vel officia sæcularia, & alia similia, mandavit hujusmodi annotationis copiam authenticam quotannis in Archivis Episcopalibus deponi. Eademque ex causa *art. 21.* decrevit, ut probationes Ordinum susceptorum, & votorum monasticorum, fiant per litteras, & non per testes, *Zyp hoc. n. 6.*

6. Diebus item Dominicis & Festis populus in Ecclesia sua parochiali rem divinam audire debet. *Vi. Dominicis 2. hoc tit. Concil. Trident. Sess. 5. c. 2. & Sess. 24. cap. 4.* Ubi mandat Episcopis, ut moneant populum diligenter, teneri unumquemque Parochiæ suæ interesse, ubi commodè id fieri potest, ad audiendum verbum Dei. Quamvis cogi ad hoc nemo possit, quia Conc. utitur verbo, *moneant* Et ita responsum fuisse à sacra Congregat. & à Leone X. refert Piafec. *d. loc. n. 21.* nempe satisfieri præcepto Ecclesiæ, si audiatur Missa in Ecclesia Regularium.

Planè jam olim in Germania & Flandria ea de re fuisse controversiam inter Religiosos Mendicantes & Parochos, argumento est Constitutio Sixti IV. in *Extravag. communib. Vices illius, De treuga & pace*, quæ eandem decedit sub certis formis & modis. Quamquam sic quidem, nostrâ etiam ætate, cessent lites, propter privilegia à posterioribus Pontificibus concessa Mendicantibus, de quibus videre licet Azor. *1. p. Institut. Moral. lib. 13. cap. 2.* quæ quantum ulus probaverit, vel abusus prorogaverit, non facile dictum est, inquit Zyp *h. r. n. 2.* Videri interim possunt, quæ de Missa in Ecclesia parochiali audienda ex veteribus Canonibus & Conciliis plerisque collegit Joan. Filescus in *Tract. de parochia cap. 6. & 7.*

7. Denique, ut alia omittam, in parochiali Ecclesia sepeliendi sunt mortui, *Clement. Dudum 6. verum de sepulchris*: nisi alibi sepulturam elegerint, iuxta ea, quæ Tit. præcedenti de hac re diximus.

Quænam verò, ultra prædicta, ex decretis

Concil. Trident. incumbant Parocho, videre ibi passim licet, & colligit pleraque Piafec. *d. loco de visitatione Parochialis Ecclesiæ.*

TITULUS XXX.

De Decimis, Primitiis, & Oblationibus.

§ I.

Oblatio quid sit & quotuplex.

1. Oblatio in genere complectitur etiam Decimas & Primitias.
2. Oblatio in specie quid sit.
3. Species illius sunt tres.
4. Oblationes tertius casibus sunt de necessitate.

Rectoribus Parochiarum debentur Oblationes, quæ diebus Dominicis & Festis in Missa offerri solent, insuperquæ solvendæ iis Decimæ ac Primitiæ: de quibus nunc ordine agendum est.

1. Et quidem primò de Oblationibus, tamquam generalioribus: nam Oblatio in genere videtur esse idem, quod alicujus rei non petitæ spontanea largitio. Quæ sit aut homini, & Donatio appellatur; aut Deo, & magis Oblatio in Jure Canonico vocatur, quia cum Deus sit rerum omnium dominus, nihil ei dari potest.

Oblatio in genere dividi potest in Oblationem specialiter dictam, contractâ voce generis in speciem, & in Decimas ac Primitias: quæ tria in solis Ecclesiæ bonis præcipuè numerantur, *e. Causa Carpentis 3. inf. de v. rb. signif. & Dei censetur, can. Salvator 1. q. 3.*

2. Oblatio specialiter dicitur, quidquid à Christianis de propriis & licitis ad divinum cultum vel honorem Deo vel Ecclesiæ datur, *d. e. Causa; Carpentis*, sive sit res mobilis, ut monilia, pecunia, ornamenta, & similia; sive immobilis, ut ager, prædium, fundus.

3. Et Oblationis hujusmodi tres sunt species sive modi potius. Prima, quando aliquid donatur Deo vel Ecclesiæ inter vivos, de qua supra Tit. de donationibus. Secunda, quando aliquid datur Deo vel Ecclesiæ causa mortis, de qua

de qua in *c. Officii & in c. Requisit sup. De testam.* Tertia, quæ fit ad altare vel manum Sacerdotis celebrantis, *can. Antiquos x. quæst. 1.* Et hæc ex consuetudine specialiter Oblatio dici solet: & sine ea parochiani ad Ecclesiam diebus festis & Dominicis inter Missarum solemniam faciendam, juxta consuetudinem receptam, accedere non debent, *can. Quia Sacerdotes x. qu. 1.* Et que consuetudo ex devotione populi, non ex exactioe Clericorum, initium habuit.

4. Tamen si verò oblationes de sui natura sint voluntariæ, nemoque communi lege teneatur Dominicis Festisve diebus ad offerendum: tamen subinde sunt de necessitate, Primo, ratione consuetudinis receptæ, cui satisficit communiter, quando major pars populi, Capituli aut Collegii offert. Secundo, si ministri Ecclesiæ egeant: nec enim suis stipendiis militare tenentur, *c. Cum ex officii sup. De præscrip.* Tertiò, si concedatur fundus universitati aut congregationi seu communitati, eâ conditione, ut fiat oblatio Ecclesiæ, *can. Oblationes x. 11. q. 2.* Quarto, ex deputatione aut promissione, ut si quis inter vivos vel in ultima voluntate aliquid relinquat, Ecclesiæ solvendum aut offerendum, *can. Nulli x. 11. q. 2.*

§. II.

Quibus cedant oblationes.

1. Cedunt Parocho vel Prelato Ecclesiæ.
2. Etiam Capellæ.
3. Nisi intuitu ipsius Capellæ fiant.
4. Quatenus Episcopo debeantur.

1. Quæ quidem oblationes si fiant in Ecclesia Parochiali cedunt Parocho: si verò in alia Ecclesia, Prelato illius, *can. Quia Sacerdotes x. q. 1. §. 2.* Similiter si fiant Capellæ, intra limites Parochiæ, cedunt Parocho, non Sacerdoti Capellæ, Panormit. in *c. Pastoralis n. 2. sup. De his qua sunt à Prelato & c. Azor. 1. Institut. Moral. lib. 7. cap. 27. q. 13* nisi Capella habeat bona distincta aut gubernationem separatam ab Ecclesia, ut ex Felino tradit Wamel. *Conf. 436. n. 9.* Idem dicendum, si fiant picturæ in pariete domus privatæ, intra Parochiam sitæ: nisi de consuetudine ad dispositionem spectent Episcopi.

3. Si autem offeratur quid altari seu Capellæ

in Ecclesia existenti, non intuitu Ecclesiæ, sed intuitu ipsius altaris sive Capellæ, habentis bona distincta, cedit illud usui illius altaris sive Capellæ, Felin. in *c. Dilectus n. 2. & 3. sup. De officio Ordinarii* Paf. 2. p. cap. 5. art. 4. n. 44. Cuius verò intuitu aliquid oblatum esse dicitur, ex conjecturis judicandum est:

4. Sed & de oblationibus, quæ sunt Ecclesiis, participare potest Episcopus, *can. Concilii x. 11. q. 2.* nimirum ubi talis esset consuetudo. Alioquin regulariter Parochus habet intentionem fundatam de jure, super oblationibus, quæ fiunt intra fines parochiæ suæ, vel quæ fiunt circa benedictiones nuptiarum, purificationes post partum, in administratione Sacramentorum, celebratione Missarum, *can. Statutum x. 11. q. 1.* etiam si hæc per alium, & non per Parochum, exercerentur, quia per se facere videtur, qui per alium facit, *c. Qui facit De R. 1. in 6. Pafec. d. loco.*

Si verò Episcopus ipse celebret in Cathedrali vel in parochiali Ecclesia, vel aliqua quacumque, oblationes ei soli cedunt, *c. Super eo sup. de Parochiis.* Hostiens. in *Summa d. tit. n. 2.* Sicut & Archiepiscopo cedunt, quando celebrat in provincia, nisi consuetudo sit in contrarium, aut nimis frequenter ibi celebret. Ubi tamen Episcopo in Parochia celebrante oblationes ex consuetudine percipit Parochus, debetur Episcopo Canonica portio, *c. Conquerente sup. De officio Ordinarii.* Quod si Episcopus vel Archiepiscopus celebret in locis exemptis, oblationes cedunt ei, qui jus habet parochiale.

Porro parochianis nolentibus consuetas oblationes facere, non idem subtrahere Sacramenta Parochus debet; verum iis ministratis, potest officium implorare Superioris sui, nempe Episcopi, ut suas obeant partes,

§. III.

A quibus recipi, quique recipere oblationes non possint.

1. Non ab hæreticis, excommunicatis &c.
2. Laicis oblationum incapaces.
3. Et Religiosi regulariter.

1. Recipi oblationes non ab omnibus promiscue possunt: non ab hæreticis, excommunicatis, Simoniacis, oppressoribus pauperum

perum raptoribus, usurariis manifestis, & aliis similibus, ut fufius videre licet apud Clem. Romanum, *lib. 4. Constitut. Apostolic. c. 6.* Idque in detestationem hujusmodi criminum: ut ita rejecti, respiciant, neve Ecclesia videatur delictorum faulrix, oblationes ex maleficio percipiendo.

Insuper non à publicis pœnitentibus: nec item, secundum aliquos, à meretricibus: neque ab his, qui aliena offerunt, *c. Causa Carpentis, in verb. s. de propriis inf. De verb. signif. Sed & indignum est offerre Deo, quod non dignatur homo accipere, can. fin. Distinct. 49.*

Laicis autem interdictum est, sub pœna Papalis excommunicationis, oblationes percipere, vel aliis percipiendas committere, *can. Quia sacerdotes 13. & seq. x. q. 1. Conc. Trid. Sess. 22. cap. 15. & cum sint eorum incapaces, non valent consuetudo, in contrarium.*

Sed nec religioſi eas percipere possunt, nisi delicta Rectoris Ecclesie, vel per ordinationem Ecclesie, vel tamquam ministri altaris. *Y. de can. Oblationes cum duobus seq. xlii. q. 2. & pan. in canonicis xvi. q. 7.*

§. IV.

De Decimis, quid sint, & quo jure debita.

1. Decima & in genere & specialiter sumitur.
2. Specialiter, prout est pars fructuum nō taxata, & taxata.
3. 4. Decimas deberi solo jure Ecclesiastico.
5. 6. Multorum fructuum & insolitas non deberi decimas.

Decima in genere nihil aliud est, quàm cuiusque rei decima pars, quæ Principibus, aut Sacerdotibus seu Ministris Ecclesie persolvitur, quæ detrahitur & relinquuntur novem. Hic verò specialius sumitur pro decima sive decimis Ecclesiasticis, id est, decima parte bonorum omnium mobilium, seu fructuum, jure quæſitorum, Ministris Ecclesie quotannis persolvenda.

Dico, bonorum omnium mobilium; quia id colligitur ex *c. Non est 22. in verbis, & de omnibus bonis decima &c. v. Nuntios 6. ibi de apibus & de omni fructu, h. c. Dixi, jure quæſitorum, ex cap. Transmissa 23. ibi, quia fidelis homo &c. h. tit.*

Species enim furti est, de alieno largiri, & beneficii debitorem sibi acquirere, *l. Si pignore 54. D. De furtis.* Dixi, pro decima parte, ex *c. 1. & per tot. h. t.* quia licet subinde solvatur duodecima, vicesima vel alia, tamen portio illa semper habetur pro decima.

Ut autem intelligatur; quo jure debita sit Decima, notandum est, Decimam posse dupliciter considerari; primò quatenus est pars quædam fructuum, quos percipimus, non tamen certa & definita, sed tanta, quanta ad debitam Clericorum, nobis spiritualia ministrantium, & pro nobis preces Deo fundentium, sustentationem est necessaria, sive sit decima, sive octava, vicesima, vel alia pars. Et in hac acceptione latis convenit inter omnes, decimam deberi non modò jure naturali, sed & divino, quia utrumque jus præcipit, ut Ministris Ecclesie, nobis spiritualia subministrantibus, necessariam sustentationem præbeamus, juxta illud Pauli, *1. Corinth. 9. Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est, si nos carnalia vestra metamus, & illud Christi, Dig- gus est operarius mercedem.*

Secundò, considerari potest, quatenus est certa & taxata pars fructuum, de qua hac tota est difficultas, an debeatur jure naturali & divino, an verò solo Jure Canonico. Et quidem in veteri lege debitam & solutam fuisse decimam partem constat ex *Levit. 22. & 27.*

An verò etiam in lege Evangelica jure debeatur divino, non ita constat. Debet ergo jure communis est Canonistarum opinio; Primò ex *Matth. 23. v. 23.* ubi cum dixisset Christus, *Decimatis mentham & anethum,* subjungit, *Oportuit hæc facere & illa non omittere:* nam verbum, oportuit, indicat obligationem juris divini. Secundò ex illo *Matth. 5. Nisi abundaverit justitia vestra plusquam Scribarum & Phariseorum, non intrabitis in regnum caelorum:* nam inde sequitur, quod si illi solverint decimas ex præcepto divino, multò magis nos teneri. Tertio ex variis Capitulis *h. t. v. Parochianos 14. Tua 25. & seq. c. In aliquibus 32. in fine & aliis;* variisque Canonibus, ut *can. Decimas can. Decima, & can. ult. xvi. q. 1. & similibus:* ex quibus colligi videtur, decimas deberi ex constitutione divina, quippe quæ non ab hominibus, sed ab ipso Deo sint institutæ, in signum, inquit Pont. universalis dominii, quasi quodam

titulo specialit sibi Dominus decimas reservaverit. *Cum non sit 33. hoc tit.*

4. Attamen veteri & receptior est contraria Theologorum sententia, istam quotam tempore legis Evangelicæ solo jure Ecclesiastico, jam inde a temporibus Apostolorum debitam fuisse, & deberi: quam sequitur Covarruvias *1. Par. resol. c. 17. & Canil. de Decimis 3. n. 7. & seqq.* quia in lege Evangelica nullum extat præceptum de hujusmodi quantitate fructuum persolvenda, sed dicitur dumtaxat, ministris rerum spiritualium congruam deberi sustentationem: nisi quam autem habetur, an decima, vel alia pars fructuum debeatur. Deinde si juris esset divini, non posset consuetudine tolli aut minui, & tamen tolli aut minui posse, constat ex *d. c. In aliquibus 32. §. fin.*

5. Imò in quibusdam locis multorum fructuum, ut oleum, raparum, fabarum, & similia, sublatæ sunt decimæ. Erhinc Carolus V. Imp. anno 1520. edixit in Belgio, ne à subditis suis exigentur decimæ eorum fructuum, de quibus à quadraginta retrò annis nullæ exactæ aut solutæ, fuissent, licet non incogniti essent fructus. Et postmodum declaravit, ut de insolitis fructibus solverentur decimæ, si in aliis locis, ubi soliti sunt seminari & colligi, solitæ sint solvi. Deficiente verò consuetudine ad jus commune recurrendum est, quo jure decimæ debentur de omnibus rebus, quas terragignit. Huc facit, quod ex Boetio, ad *Consuet. Biterrie.* refert Zypæus *hoc tit. n. 2.* Episcopum Abbiensem, cum decimas exegisset crocorum, ac subditi solutionem detestarent, eo prætextu, quod antea eas non solvissent, sententiam pro se obtinuisse, ea ratione, quod aliis in locis decimæ de croco solverentur. Memorat idem, Brabantæ Concilium 2. *Aprilis 1645.* pro Abbate Canonicorum Regularium S. Gertrudis Lovanii judicasse, non censeri novas decimas lignorum, in locis, ubi ex lignis decimæ solvantur, quamvis silvæ infra quadraginta annos plantatæ vel sponte enatæ essent. Addit ibidem, in materia panicis judicasse eundem Senarum contra incolas de Willebroeck eamque sententiam quoad omnes jus facere, cum decidat qualitatem istius frumenti, scilicet quod sit decimabile.

6. Non obstat præceptum legis veteris de

decima solvenda: quam cum illud fuerit judiciale, & non morale, morte Christi abrogatum fuit licet auctoritate Ecclesiæ de novo fuerit constitutum, ut decima pars solveretur.

Non obstat quoque, quod ex Matth 23 allegatum fuit: quia Christus ibi loquitur de tempore illius legis, quo decimæ jure divino debite erant.

Pariter non obstat illud, *Nisi abundaverit justitia vestra &c.* quia debet esse major, non in solvenda decima (alioquin deberemus plus quam decimamolvere, quandoquidem illi accuratissimè decimam de omnibusolverint) sed in reformandis internis affectibus, quia justitia illorum solum erat externa, putabantque sufficere, si non occiderent, aut non mæcharentur tertius; interiora verò negligebant.

Non obstant denique Jura in contrarium allata, cum aliis similibus: in iis enim decimæ dicuntur deberi ex constitutione divina, quia scilicet, quod debeantur, ortum habet ex constitutione & lege divina in veteri Testamento, ad cujus imitationem Ecclesia eas solvi præcipit in novo Testamento. Vel dicendum, in iis non sumi decimas, prout sunt certa & definita pars fructuum, quo pacto dicimus deberi solum jure Ecclesiastico, sed prout sunt pars fructuum, necessaria Clericis, ad congruam eorum sustentationem.

Dicuntur autem decimæ esse Dei & solvi Deo, quia solvantur ministris Ecclesiæ; quibus quod solvitur & datur, Deus sibi solvi & dari dicit.

Dicuntur etiam subinde non posse minui, quamdiu scilicet viget Ecclesiastica, quæ ad imitationem legis veteris hanc quotam justissimis de causis taxavit, præceptum jam abrogatum renovando.

§ V.

Ex quibus rebus decimæ debeantur & quotuplices sint.

1. *Debentur ex omnibus omnino fructibus, & lucro negotiationis.*
2. *Decimæ aut Prædiales, alia Personales, alia Mixta.*
3. *Differentia inter has species.*

1. **I**ure igitur communi debentur decimæ de omnibus fructibus terræ, veluti de frumento, græ-

to, grano, fœno, vino, & leguminibus omnibus, *c. De multiplici 3. & c. Non est 22. hoc tit.*
Paralip. 12. de fructibus arborum, hortorum, pecorum, veluti de lana, apibus, gallinis, colymbis, &c. d. e. Non est, c. Cum homines 7. d. e. Ex multiplici & aliis hoc tit. de proventibus molendinorum, *c. Peruenit; & c. Ex transmissa 23. h. t.* ex conductione ædium, prædiorum, & cuiuscunque rei, *c. Ex parte 22. c. A nobis 24. eod. à quocunque teneantur, nisi se exemptum specialiter doceat.* Deaique ex quacunque lucrosa, honesta tamen & legita negotiatione, *c. pastoral. 23. h. t.* atque aded ex stipendio militum, *d. c. Non est.*

2. Hinc dividi decimæ solent in Personales, Prædiales & Mixtas. Prædiales sunt, quæ solvantur de prædiorum aut arborum fructibus, oblationibus molendinorum, locatarum ædium, aliorumque similibus.

Personales dicuntur, quæ ex rebus, quas quisque sibi industria & opera sua acquirit, persolvuntur, *c. Ad Apostolica 20. & c. Tua nobis 26. in fine. h. t.* veluti ex lucro negotiationis cuiuscunque honestæ, *d. c. Pastor ex stipendio militum, ex vocatione, aliave professione, d. c. Non est.*

Mixta dicuntur, quæ partim prædiales, partim personales sunt. Hujusmodi sunt, quæ ex fructibus pecorum, veluti ex cœtu, lana, lacte, solvantur, *c. Peruenit 5. cum seq. h. t.* Sunt tamen, qui malint hujusmodi decimas revocare ad prædiales, quando animalia in pascuis pascuntur: ad personales verò, ubi domi portecto pascuntur; & tum demum, constitutæ mixtum genus, quando utrumque æquè pascuntur, arg. *h. t. Tituli Institut. De rer. divisione.*

3. Differunt autem prædiales à personilibus, quòd prædiales, statim atque collectæ sunt, solvi debeant, & quidem integræ, sine ulla expensarum deductione, quæ fieri solent in colenda prædia, in quarendos & colligendos fructus, *d. c. Cum homines 7. & d. c. Non est 22. h. t.* Et solvi debent Parocho, in cujus parochia fructus crescunt & colliguntur, licet colonus alibi habitet, *c. Quoniam 13. h. t.* nisi consuetudine contrarium obtineat, quæ hoc casu servanda esset, *c. Cum sint homines 18. h. t.* Personales verò solvantur Ecclesiæ seu Parocho, in cujus ditione seu parochia quis percipit Sacramenta; deductis tamen expensis, in negatione

factis, causa quarendarum, emendarum & convehendarum mercium, *c. Ad Apostolica 20. & d. c. Pastoralis 28. eod.* Ratio differentiæ, quoad deductionem expensarum, est, quòd fructus prædiales tunc & cœtantur fructus, etiam non deductis expensis: secus in personilibus, quia in negotiatione nihil censetur acquiri, nisi quod superest, deductis expensis, *d. Mutius 30. D. pro socio.* At in prædiis nulli fructus acquiruntur, nisi salvâ decimâ, quam sibi dominus in signum universalis domini reservavit: *d. c. Pastoralis: & ided prius solvenda sunt decimæ, quam census & tributa, c. Cum homines 7. & c. Cum non sit in homine 33. h. t.*

§. VI.

Quibus debeantur decimæ,

1. Decimarum incapaces sunt laici.
2. Decima primò debita fuerunt cœtui Clericorum in genere.
3. Postea singulis, ratione beneficii & tituli.
4. Ex lege iustitia debentur solis Curatis.
5. Qui ad eas de jure communi habent fundatam intentionem.
6. Prædiales decimæ debentur Ecclesiæ prædiali.
7. Personales Parochiali Ecclesiæ.
8. Licet quis in Monasteriis audiat divina & percipiat Sacramenta.
9. Habens plura domicilia vel in conspectu habitans cui decimæ debeant.
10. Mixta decimæ cui debeantur.
11. Decimæ an debeantur baptismali Ecclesiæ: & qua sit baptismalis.
12. Decimæ quibus casibus Episcopo debeantur.
13. Et quando summo Pontifici.
14. Debentur autem Clericis, quantumvis divitiibus.

Quia verò jus decimarum est spirituale, cum propter divina & Sacramentorum administrationem decimæ solvantur, ided laicis eas possidere non licet, *c. Quamvis 17. cap. Tua 23. & cap. Dudum 31. hoc tit.* Quod intelligendum est de decimis acquiritis post Lateran. Concilium: nam acquiras ante Concilium illud etiam hodie retinere possunt, *c. Prohibemus 19. h. t.* Quamvis enim laici juris primariè decimarum (quod scilicet nascitur ex eo, quia ministris rerum spiritualium à

populo vicissim debeat sustentatio) tanquam spiritualis, & fundati in titulo spirituali, nempe in munere Ecclesiastico administrandi Sacramenta, & pascendi populum cibis spiritualibus, sint incapaces, *can. Revertimini* xvi. q. 1. sunt tamen capaces juris decimarum cujusdam secundarii, quod ab illo primario oritur. Et ideo laicis fructus decimarum ad firmam dari possunt, ut loquitur Pont. in *cap. 2. sup. De locario & conducto*, & *cap. fin. inf. Ne Prælati vires suas &c.* Et hujusmodi jus subinde Pontifices Imperatoribus, Regibus, aliisque Principibus ob beaemerita in Ecclesiam concesserunt: quas decimas Pragmatici vocant decimas infeudatas, Joann. Imbert. *Instit. forens. lib. 1. c. 25.* Extra quas laicis nullæ aliæ vel decimæ vel oblationes Ecclesiæ concedi possunt. Et Prælati contra faciens graviter puniendus ac deponendus est, *e. Quamvis sit grave* 17. h. t. Nec potest laicus transferre decimas in alium laicum, etiam si cum titulo illas possideat, *d. c. Prohibemus* 19. h. tit. nec etiam donare, licet sit Rex: adeo ut nec ex ejus titulo præstetur causa præteribendi, *dist. cap. Dudum.* Vide Covarr. *lib. 1. var. Resolut. c. 17. n. 5.* & Gutierrez l. 1. *Quæst. civil. qu. 15.* ubi late de intellectu *d. c. Prohibemus*, ut prober laicos ante Lateran. Concil. capaces fuisse decimarum: & q. 16. asserit, si dubitetur, an decimæ titulo feudi à laicis possessæ, fuerint concessæ ante vel post dictum Concilium, probata earum possessione à tempore immemorali, præsumi concessas ante Concilium.

1. Videamus igitur nunc, quibus debeantur decimæ. Ex prima quidem Ecclesiæ ordinatione debebantur cœtui Clericorum in genere, qui populo spiritualia administrabat, vel in hac administratione eidem assistebat, vel pro populo preces fundebat: hos enim omnes Ecclesia voluit ali ex decimis, omniumque eas impetravit relicta distributione, Prælati, quorum auctoritate dabatur singulis quantum opus erat, cum ex decimis, tum aliis fidelium oblationibus.

2. Verum postquam in Ecclesia divisio facta fuit beneficiorum, singulis Clericis debita est portio, titulo cujusque beneficii attributa & annexa.

3. Alioquin, seposita omni Ecclesiæ assignatione, præcepto & taxatione, ex lege Justitiæ iis solis debentur decimæ, qui

curam gerunt animarum, quia jus percipiendi decimas consequitur illud debitum, quo seminantibus spiritualia debentur temporalia. Et ideo etiam his ante omnes vel ex decimis, vel ex oblationibus, vel fidelium contributionibus, vel aliis bonis Ecclesiasticis est providendum.

4. Hinc postquam Dionysius Pontifex, distinctis parochiis, Ecclesias singulas & proventus earum singulis tribuit presbyteris, *can. Ecclesias* xiii. q. 1. *e. Pastoralis* 9. *sup. De his que fiunt à Prælato &c.* quilibet Parochus habet intentionem fundatam de jure communi ad habendas decimas, ut non teneatur probare eas ad se spectare, postquam à jure sunt attributæ Parochis, *e. Anobis* 24. *e. Cum contingat* 29. *&c. sig. hoc sit* Rebuff. *Tract. De decimis* q. 7. n. 4. etiam contra Episcopum, *e. fin. sup. De Parochiis*.

5. Parochus quidem Ecclesiæ prædialis ad decimas prædiales, seu decimas solvendas ex fructibus prædiorum, intra fines suæ parochiæ licet non administret Sacramenta domino prædiali alicujus, si forte is moretur extra parochiam tenetur enim orare Parochus etiam pro illis, qui prædia in sua parochia habent, ideoque de fructibus provenientibus ex hujusmodi prædiis debentur eidem decimæ. Tutterem. in *can. 1 § ad hæc* xvi. qu. 1.)

6. Parochialis verò ad personales, id quæ ratione perceptionis Sacramentorum, quia tenetur in ea parochia quis audiat divina, & recipiat Sacramenta seu recipere debeat, per totum annu circulum *e. Quæst. xvi. q. 1. Rebuff. qu. 6. n. 2.* vel per majorem anni partem. Alioquin si æqualiter in duabus Ecclesiis divina audiat, dividuntur æqualiter hæ decimæ, aut alias prorata temporis Rebuff. *d. q. 6. n. 2. Alex. Moneta De decimis. c. 7. n. 9.*

7. Neque si quis in Monasteriis audiverit divina, aut etiam perceperit Sacramenta, ut hodie fit, ideo decimæ personales illis debita sunt, si d. Ecclesiæ parochiali, in qua domicilium habet, cum in ea Ecclesia & divina audiat & Sacramenta percipi debeant, *e. 2. sup. De parochiis, &c. 1. Cum quis §. 1. De sepulchris* in 6. pariaque sint, recipere, vel recipere posse, & per quem stare, quo minus recipiat, *l. Quæst. de D. sicortum petatur, cum similibus*: ut provide cum per Curatum non fiat, quo minus recipiat vel audiat, non fit ei imputandum, *l. In*

l. de reg. iuris, latius Moneta *d. loco*
n. 20.

8. Quid si quis plura habeat domicilia in diversis parochiis? Tunc illi Ecclesiae solvet decimas, in qua principale domicilium habet, ut ex Bolic. & Rebuffo docet idem Moneta *d. loco* n. 21. Ubi subiungit, domo sita in confinio duarum parochiarum, utriusque parochiae debentur decimae personalem. Sin dubitetur, cujus parochiae sit domus, inspiciendum esse situm januae, & censeri domum illius parochiae, in qua posita est janua anterior & nobilior.

9. Porro decimae mixtae dividendae sunt inter praediacalem & parochialem Ecclesiam, juxta quod de reali & personali decima participat. Videri possunt haec fusius tractata apud Monetam *d. loco* n. 21. & Rebuffum *d. loco* n. 6.

10. Sed quid si controversia oriatur inter baptismalem Ecclesiam & parochialem, quando ab ea est diversa? Pro resolutione notandum baptismalem Ecclesiam dici, in qua fons est baptismalis, & parochiani baptizantur, Glos. & Abbas in *c. Cum contingat* 20. h. iii. nec potest esse nisi una, cum suis Capellis, in una parochia, *can. Plures* xvi. q. 1. Et haec licet regulariter fit quoque curata, non tamen necessario, nec semper: & tunc per Parochialem intelligitur illa, quae intra fines baptismales posita est, sic tamen, ut in ea administrantur Sacramenta: & ab aliquibus Capella vel Oratorium, vel Succursus appellatur.

11. Hoc praenotato, dicendum, quod, licet siclusa consuetudine, conventionem, & privilegio, regulariter & in dubio, decimae debeantur baptismali, *can. In dimessi* xiii. q. 6. *can. De decimis*, & *can. Statuimus* xvi. q. 1. Moneta *d. loco* num. 27. ubi alios citat, hac distinctione utendum videatur. Velenim praedia, de quorum fructibus decimandis agitur, sita sunt infra limites Ecclesiae baptismalis; & tunc dubium non est, quin illi decimae debeantur: vel sunt sita infra limites Ecclesiae parochialis, quae non est sub limitibus baptismalis, & tunc quoque non est dubium, quin ad Ecclesiam spectent parochialem. Neque eo casu contendere debet cum baptismali Ecclesia, sed cum Episcopo, Moneta *d. loco* n. 28. Vel parochialis est sub baptismali, praedia vero

sita sunt intra limites parochialis, & tunc iterum distinguendum. Vel enim baptismalis erecta fuit in baptismalem post parochialem, ita ut comprehendat sub se parochialem, tanquam capellam, & tunc Ecclesia parochialis habebit suas decimas antiquas, quia non censetur erecta cum incommode & praedicio jam antereclarum. Et haec quidem quoad decimas reales: nam personales dividendae sunt inter Ecclesiam baptismalem, propter baptismum, & Parochialem, propter alia divina. Vel Ecclesia parochialis est infra limites baptismalis, constatque baptismalem prius fuisse erectam; & tunc, si etiam constet decimas assignatas fuisse parochiali in eju constructione, eidem debentur, ut latius deducit & probat Moneta *d. loco*. Quod si dubitetur, an prius fuerit erecta parochialis, an baptismalis, tunc baptismalis de jure communi habet fundatam intentionem. Si vero baptismalis Ecclesia consenserit assignationi limitum & fundationi parochiae, tum censetur remisisse jus decimandi, & alia jura parochialis, quoad illam portionem limitum, qui nova Ecclesiae assignati sunt: non tamen pro consensu hujusmodi accipere aliquid potest, Moneta *d. loco* n. 30. & 31.

12. Atramen certis casibus decima de jure debetur Episcopo. Primo, quando praedium est situm in Parochia Ecclesiae Cathedralis, & ad Episcopum proximè Ecclesiae parochialis cura spectat. Alioquin alio illius Curato existente, ei decima debebitur. Rebuff. *q. 7. n. 7.* Moneta *d. c. 7. n. 7.* Secundo, quando praedium in nullius parochia est situm, *c. Quoniam* 13. *ibi Abbas* n. 2. & *q. hoc tit.* Rebuff. *d. loco* n. 8. & Moneta n. 9. Tertio, quando parochiae non sunt distinctae; quia tunc tota dioecesis est Episcopi parochia, *can. Omnes basilica* xvi. q. 7. Quarto, quando consuetudo id habet, ut ad Episcopum spectent decimae, Moneta *d. loco* n. 12. & Rebuff. *d. q. 7. n. 10.* Quinto, decimis donatis Ecclesiae Cathedrali, vel alio modo eidem debitis, tunc Episcopus de jure communi de illis habet fundatam intentionem, Moneta *ibid.* n. 13. post Rebuff. *d. q. 7. n. 13.* subjungens, illas decimas inter fratres, qui sunt Canonici Cathedralis Ecclesiae, dividendas. Sexto, Episcopus similiter est fundatus de jure communi in sua Canonica portione seu quar-

ra decimarum Moneta d. l. n. 14. & Canif. c. 12. per c. Conquerente 16 sup. De officio Ordinaris & c. De quarta 4 sup. de praescript. c. Cum olim 19. inf. de censib. subjungens, hanc quartam deberi Episcopo, ratione conjunctionis & universalis curae, quam habet in Ecclesiis sibi subiectis per totam dioecesim.

13. Sed & summo Pontifici debetur decima, si ipse eam, postulante necessitate, exegerit: pro ut exigere potest, triplici ex capite, nempe tanquam Pastor universalis omnium Christiani fidelium, tanquam supremus administrator omnium bonorum Ecclesiasticorum: & denique tanquam supremus Princeps in spiritualibus. Unde non solum ab Ecclesiasticis omnibus, sed ab omnibus omnino Christianis, non decimam dumtaxat, sed & plures, & in summa eam contributionem, quae necessaria est ad bonum spirituale Ecclesiae tuendum, exigere potest. Videatur Lessius 2. de iustit. & iure, c. 39. Dicit 5.

14. Porro decimae Clericis sive Parochis debitae sunt, non intuitu personatum, sed intuitu Dei & servitii, seu ministerii & officii Ecclesiastici, ideoque illis, quantumvis divitibus, persolvendae sunt, can. Decima xvi. q. 1. nec enim ob divitias alicui aufertur sua iura oportet can. 1. xxiv. q. 1. uti nec Principi aut Regi opulento tributa, vel creditori copioso pecuniae debitae denegantur: licet etiam mali & improbi sint Clerici vel Sacerdotes, can. Si Episcopus xvi. q. 6. e. Tua nobis, ubi Gloss. Abbas & alii hoc tu. vel in malos usus convertant. Vide Rebuff. d. lico n. 16. & q. 13. in prin. Monetam loco citato n. 32. & duobus seqq.

§. VII.

A quibus debeantur decimae.

1. Praediales debentur ab omnibus, qui praedia possident & colunt.
2. Etiam a Iudaeis & Saracenis.
3. Modus eius solvendi.
4. Personales ab omnibus, qui divina audiunt.

Debentur autem decimae generaliter ab omnibus Christianis, cuiuscumque generis, ordinis vel gradus, etiam Religiosis, nisi speciali jure aut privilegio sint ab earum solutione exempti, c. Commissum 4. e. Nuncios 5. e. Ex transmissa 23. cum seq. & passim hoc tit. jun.

Eloc fin. §. eorum eod. in 6 Et quidem praediales debentur ab omnibus, qui praedia possident in parochia aliqua, sive propria, sive aliena, c. Tua nobis 26. hoc tit.

2. Quin & Iudaei de agris, quos sub ditione Principum Christianorum colunt, vel qui ad eos pervenerunt, cum aurea decimis essent subiecti, solvere eas tenentur, c. De terris 16. h. t. Idem tradunt DD. de Saracenis & paganis, quia cum decima sit onus annexum rei, transit illud una cum re ad quemcumque possessorem, can. Si quis laicus, cum similibus xvi. q. 1. Cum non sit 33. h. tit. Fructusque a solo separati, ad quemcumque transeant, simul cum onere transeunt decimarum, c. Pastoralis 28. h. t. quia decimae sunt onus fructuum, non praediorum. Ne proinde in locatis praedibus non domini praediorum, sed eorum conductores conveniri debeant decimarum nomine, c. Dilecti 8. t. Anobis 24. & d. c. Tua nobis h. t.

3. Quod autem ad modum actinet solvendi decimas istas, Carolus V. 7. Junii 1554. & Philippus II. 1564. 6. Junii sub gravi poena edixerunt, ut decimae integre solvantur, neque fructus ex agris avehantur ante vel post Solis occasum, vel non monitis decimatoribus, vel antequam in manipulos colligantur & in acres componantur, & ut decimis suis pacifice uti frui Ecclesiastice sinantur, referente Zyp. hoc tit. n. 3. Quod & plures, inquit, sanxerunt Galliae Reges, quos refert Choppin. De sacra Politia lib. 2. tit. 4. n. 3. deque usu Germaniae & agri Ingolstadtensis testatur Canif. e. 7. n. 3. Etia quoque de jure fieri oportere asserit Riccius, in Praxi Episc. Decis. 544.

4. Ad personales decimas tenentur omnes & soli illi, qui divina percipiunt vel audiunt, aut percipere vel audire debent in aliqua Ecclesia, quia decimae illae onerant personas, non res, DD. in cap. 2. h. t. late Rebuff. De decimis q. 5. ubi nu. 11. adversus Gloss. tradit, etiam Judaeos teneri ad personales, quia quod divina non percipiant vel non audiant, non stat per Ecclesiam, quae nemini gremium claudit. Ut proinde potiori ratione & meretricis ex meretricio, & mimi atque histriones ex histriennio quaestu ad hujusmodi decimas teneantur: cum solius dantis turpitudine hic versetur, turpiterque faciat mulier, quod sit meretrix, non etiam turpiter accipiat, cum sit meretrix,

tit. l. 4. §. Sed quod meretur D. De condit. ob-
 inipem causam. Vide Navar. in Manuali cap.
 17. num. 31. & seqq. & Canil. cap. 4. num. 11.
 §. 199.

§. VIII.

Quibus modis quis eximatur à decima-
 rum præstatione,

1. Eximitur quis privilegio.
2. Limitatio illius.
3. Item consuetudo eximit.
4. Præscriptio.
5. Compositio.
6. Remissio.

Constat igitur ex jam dictis, regulariter
 quemlibet teneri ad præstationem deci-
 marum: id quod verum est, nisi quis speciali-
 ter sese exemptum docere possit, live Clericus
 sit, live laicus, quatenus scilicet decimæ ju-
 ris sunt Canonici seu positivi; etiam juxta
 ante dicta. Et primò quidem privilegio, non
 quidem Principis alicujus laici, c. A nobis 24.
 c. Tua 25. c. Dudum 31. hoc tit. aut Episcopi, quo-
 jus Canonicum relaxare nequit, sed Pontificis
 c. Ex multis placet 3. c. Suggestum 9. cum c. seq. d. e.
 A nobis, & aliis hoc tit. Sic leprosi, commu-
 niter viventes, eximuntur à solutione decima-
 rum de hortis & nutrimentis animalium suo-
 rum, cap. 2. inf. De Eccl. adificandis. Similiter
 Cisterciensibus, Templariis & Hospitalariis
 indultæ sunt decimæ laborum, id est, prædio-
 rum suorum, non novarum, quæ propriis co-
 lunt manibus & sumptibus, c. Ex parte 10. c. ad
 audientiam 13. hoc tit. modò acquisita sint ante
 Concilium Lateranense, c. penult. hoc tit. Alii
 verò Religiosis in d. e. Ex parte conceditur, ne
 solvant decimas de hortis & nutrimentis ani-
 malium suorum, id est, de animalibus, quæ ip-
 si nutriunt, ut exponit Glossa, & de nova-
 libus, quæ propriis manibus & sumptibus ex-
 colunt.

2. Hoc tamen privilegium non extenditur ad
 decimas, in quarum perceptionis possessione
 fuerit antea Ecclesia parochialis, vel alia, Ol-
 tradus Consil. 268. Choppin. lib. 3. De sacra Po-
 lit. tit. 2. num. 7. Sicut non extenditur ad præ-
 dia, ab aliis conducta, c. Dilecti 8. hoc tit. Ne-

que privilegium super decimis laborum ex-
 tenditur ad terras, quæ aliis colendæ traduntur,
 cap. Licet 11. eod. nisi id ipsum exprimat, prout
 refert Choppinus d. tit. 2. num. 7. privilegium
 Bonifacii VIII. quo indulgit Cisterciensibus,
 ne de tenis suis, quas aliis colendas concede-
 rent, de quibus tamen nullus decimas vel pri-
 mitias perceperit, solverent decimas, aut ea-
 rum cultores. Cujusmodi privilegium eis an-
 tea ab Eugenio III. indultum fuit. Refert ibi-
 dem num. 9. Bullam Martini V. qua amplio-
 rem Cisterciensibus immunitatem à decimis conce-
 dit. Post Cistercienses verò similem immuni-
 tatem à decimis, quoad terras ab ipsis excoltas,
 obtinuerunt omnes Mendicantes Ordines, ma-
 joremque libertatem Collegiis Societatis Jesu
 concessit Gregorius XIII. Constitutione sua incip.
 Pastoralis 1. Januarii 1578. quam refert Piafescius
 p. 2. praxis Episcop. cap. 4. ars. 9. num. 17. Cæte-
 rum privilegium hoc non solvendi decimas re-
 vocatur, si ex post facto incipiat esse nocivum,
 & cessante causa privilegii c. Suggestum 9. hoc
 tit.

Secundò, eximitur quis à præstatione deci-
 marum per consuetudinem legitime introdu-
 ctam. Hinc valet consuetudo, ut ex quibus-
 dam fructibus vel bonis, uti minutis, v. g. ole-
 ribus, rapis, fabis, & similibus non solvatur de-
 cima, vel non integra, sed minor, v. g. duodeci-
 ma, vicefima, tricesima, c. Commissum 4. c.
 Dilecti 8. c. In aliquibus 32. hoc tit. Guidonis
 Papæ Consil. 284. Ideoque jura dicentia deci-
 mam solvendam esse cum integritate debita, c.
 Non est 22. c. c. Tua nobis 26. in fine, intelligen-
 da sunt de integritate solvi solita. Hinc etiam
 valet consuetudo, ut Clerici nullas solvant de-
 cimas, ut laici non solvant personales, vel non
 nisi in fine anni, aut ut decima uni parochiæ
 jure debita solvatur alteri, c. Ad Apostolica 20.
 cum similibus h. t.

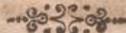
3. Planè personales decimas, seu ex lucro in-
 ductiæ, nullibi ferè solvi testatur Navarrus in
 Manuali cap. 21. num. 31. usumque in hac mate-
 ria decimarum, si qua alia, valde variat,
 notat Zypæus hoc tit. sub num. 5. nam alibi deci-
 mas debent lignorum, alibi animalium, alibi
 leguminum. Sic, eodem referente, mariti-
 mis locis harum ditionum consuetudo ob-
 tinere dicitur, quod is, qui terram aliquam
 narrantur

narrantem, concedente Principe (in cuius alioqui regalia ea trausit, dum mare aut flumen non recedit eodem impetu, sed longissimo tempore inundat, mutatque planè formam) vindicatur à mari, & aggeribus munit, lucretur decimas, quando ab hominum memoria culta non fuit, & Ecclesia decimas nunquam habuit. Alioquin si Ecclesia semel decimas habuerit, & Princeps concedat prioribus dominis vindicationem, tunc sicut proprietatis redit ad dominum, ita & decimæ ad Ecclesiam. Si tamen agri, ex quibus decimæ debebatur, maneant in cultu per annos centum, & postea nascantur fruges, debebuntur decimæ, quia hoc casu non fuit mutata forma, ut in priori per inundationem.

4. Tertio, præscriptione: nam licet laici sint incapaces juris percipiendi decimas, ac proinde nulla præscriptione etiam immemoriali illud acquirere valeant, *c. Causam sup. De præscript.* tamen nullibi habetur expressum, quod sint incapaces exemptionis ab earum præstatione: & ideo illam præscribere possunt sine titulo quidem tempore hominum memoriam excedente, quia juris præsumptio est in contrarium, *c. 1. De præscript. in 6.* cum titulo vero spatio quadraginta annorum, quia non minori tempore contra Ecclesiam currit præscriptio, *c. 4. 6. 8. sup. De præscript.* nisi forte ob specialem aliquam rationem, ut in *c. Si De terra inf. De privilegiis.* Vide Covarr. l. 1. *var. resol. c. 17. n. 10. & Canif. c. 17. n. 14. & seqq.*

5. Quarto, compositione, *c. Ex multiplici 3. c. Nuper penult. h. t.* Sic inter Clericos fieri potest compositio, ut uni, non alteri decima solvatur, *c. Dilatus 8. h. t. & ibi Abbas* modò nihil temporale ab altero præstandum intercedat, *c. fin. sup. de rerum permutat.* Eritque talis compositio perpetua, & ligabit successores, dummodò auctoritate Episcopi facta fuerit, *c. Statuimus sup. De transact.* Nec tollitur per privilegium sequens: nisi de illa mentionem faciat, *d. c. Ex multiplici*

Quinto, per remissionem. Sic Clerici à præstatione decimarum Episcopali per remissionem Canonice factam, id est, de consensu Capituli & ex causa paupertatis eximi possunt, *cap. Quia circa 22. inf. De privilegiis, can. fin. xvi. q. 1.*

§ IX.

De decimis novalium, deque actione & cognitione decimarum.

1. 2. *Quia sit Novale.*
3. *Decima novalium debentur Ecclesia parochiali.*
4. *Privilegium de percipiendis decimis non comprehendit novalia.*
5. *Præscriptio decimarum non extenditur ad novalia.*
6. *Præscripta una specie decimabili etiam alia præscripta censentur.*
7. *Cognitio decimarum ad quem spectet.*

Decimis quoque novalium hic aliquid subiiciendum est. Solet autem Novale variis modis exponi: nam Juris. in l. *Silva 30. §. novalis D. De verb. signif.* Novalem interpretatur terram præcisam, vel, ut legunt, prolesiam, quæ anno cessavit. Quam interpretationem sequitur Isidor. l. 5. *Etymolog. cap. 13.* Novalis, inquit, ager est primùm prolesissus, qui alternis annis vacat, novandarum sibi vinum causa. Unde illud Virgilii l. *Georg.*

Alternis idem terras cessare novalis.

Et confirmat Varro lib. 4. *De Latina.* ei opponens agrum restibilem, id est, qui restituitur ac fertur quotannis. Interdum sumitur Novale pro terra, quæ singulis annis semine renovatur. *Valla lib. 6. juxta illud Virgilii Eccl. 1.*

Impius hac tam culta novalia miles habebit?

Alii Novale vocant silvam, quæ extirpatis arboribus ad culturam redigitur, *per text. in l. ult. in fine D. De termino moto.*

2. Nos hic in materia decimarum, unà cum Innoc. in *c. Quia per novale inf. De verbor. significat.* Novale sumimus pro agro de novo ad culturam redacto, de quo non extat memoria, quod aliquando cultus fuerit. Non tamen pro quolibet tali agro hic specialiter sumitur, sed pro eo, qui ante culturam vel modicum vel nullum fructum adferbat, *Glos. in c. Commissum 4. in V. pascuis h. t.*

3. Debentur verò decimæ novalium, seposito privilegio, præscriptione, consuetudine aut compositione, Parochiali Ecclesie, in cuius finibus exsurgunt, & quidem pro modo limi-

omni, sicut & alia decimæ, *cap. Non est 22. cap. Cum contingat 29. hoc tit.* Ac proinde si novalia appareant inter duas Parochias, prout intra limites huius vel illius exsurgunt, ad hanc vel illam pertinebunt ex illis decimæ, pro modo limitum: adeo ut si tres partes novalium exsurgant intra limites unius Parochiæ, & quarta pars intra limites alterius, illa tres partes decimarum, hæc quartam habere debeat. Si verò nulli appareant limites, quibus novalia regi possint, cum sit inter eas divisio, ut voluit Henricus Bohic. *per cap. per vniuersis 5. h. tit.* aut Episcopus, cui volet, suo iudicio eas assignabit.

4. Nec privilegium concessum alicui, etiam Clerico vel Monasterio, de decimis in aliena Parochia percipiendis, comprehendit novalia, nisi rationabilis causa ostendatur, cur comprehendere debeat, *d. cap. Cum contingat.* nam verius est, ut docet Rebuffus *d. q. 1. n. 14. n. 13.* illum texum intelligi generaliter de omni eo, qui vel præscripserit, vel consuetudine, aut concessione etiam a Papa acquisi verit in aliqua Parochia, ut is novalium non habeat decimas, nisi has quoque ad se pertinere doceat.

5. Similiter si quis, sive Clericus, sive Laicus, sive Monasterium præscripserit decimas in aliquo loco, & fiant ibidem novalia, decimam eorum non habebit, sed illius loci Curatus, *d. cap. Cum contingat & ibi Glossæ ac DD.* Ratio est, quia præscriptio in uno prædio non extenditur ad aliud, *d. Cum in sua 30. hoc tit.* nisi etiam possidisset novalium decimas tempore immemoriali, sine titulo aut cum titulo, quadraginta annis, vel nisi præscripserit decimam in qua parte prædij & alia pars fiat novalis, *d. e. Cum in tua;* modò scilicet appareat esse unum prædium.

6. Ubi etiam notandum circa præscriptionem decimarum, eum, qui præscripserit decimas frumenti in aliquo prædio, si ibi semineretur avena vel alia species, habiturum etiam avenæ vel alterius rei ibi seminatae decimam, ne res diverso jure censetur, *d. e. Cum in sua. Eum qui D. De usu cap.* Et in dubio decimæ præscriptio est realis censenda, id est, terram concernens, non speciem fructuum perceptorum: ac proinde qui in certa terra decimam præscripserit, videtur quoad omnes illius terræ fructus præscripsisse. Qui plura de decimis novalium desiderat, videat Rebuffum *d. q. 14. & Alex.*

Monetam *De decimis cap. 4. à num. 50*

7. Denique circa actionem, quæ decimæ exigi possunt, & modum procedendi in earum exactione, videatur Rebuffus, *d. Tract. De decimis, q. 9.* Moneta *c. 8. cum aliis quos citat.* Ubi tamen observandum ex Concordatis Brabantiæ, decimarum cognitionem in possessorio ad Principem, in petitorio ad Ecclesiam spectare, si non agatur de decimis infeudatis, etiam per Ecclesiam possessis, *ex §. In causis merè in Concord. Brabant.* ubi inter decimas infeudatas maxime censent referendas, quæ ad ipsum Principis dominium spectant, de quo privative Concilium solet cognoscere Ita Zypæus *hoc tit. n. x. in fine, §. X.*

De pœnis detinentium vel non solventium decimas.

Quemadmodum detinentes tributa multis afficiuntur pœnis, ut in *can. Si tributum xi. q. 1. Tit. Cod. Sine censu vel reliquis fundum comparari non posse. & Tr. de annis & tributis lib. 10.* ita etiam non solventes aut detinentes decimas, quæ sunt tributa egentium animarum, *can. Decima xvi. q. 1. Tua 26. h. t.*

Ac primò quidem tamquam configentes Deum, humano more loquendo, *can. Revertimino xvi. q. 1.* digni sunt animadversione divini iudicii, *juxta e. Quamvis 17. h. t.*

Secundò, semper in fame & penuria maledicti erunt: nam timendum est, ut quisquis Deo debitum suum subtrahit, ne ei auferat Deus necessaria sua, *can. Admonemus xvi. q. 2.* Contrà verò eas solvens dives erit & benedictus, *d. can. Revertimini in verb. & effundam, &c.* Hinc majores nostri idèd copiis omnibus abundabant, quia Deo decimas dabant, & Cæsari censum reddebant: modò autem quia decessit devotio Dei, accessit indictio fisci. Novalium partiri cum Deo decimas, modò autem totum tollitur. Hoc tollit fiscus, quod non accepit Christus. Ita Divus Augustinus *can. Majores xvi. q. 7.*

Tertiò, decimas non solvens infirmitatem & ægritudinem, tandemque mortem etiam æternam incurrit: solvens verò sanitatem corporis & animæ ac cœlestia dona consequetur, *d. can. Decima.*

Quartò, non solvens decimam ad decimam

yy

revoca-

revocabitur, *d. can. Decima*, id est, tantum decima ei remanebit, aut dæmonibus, qui sunt decima pars Angelorum, associabitur, *ut ibid. exponit Gloss.* & impio dabit militi, quod dari non vult sacerdoti, *d. can. Decima.*

Quintò, res invadit & rapit alienas: nam detinere injustè, idem est, quod rapere, *Glossa ad d. can. Decima*, imò sacrilegium committit, *can. fin. xvi. qu. 1. cap. Quisquis ibid. qu. 4. & can. Decimas ibid. qu. 7.*

Sextò, excommunicari potest & debet, *can. Omnes Decima xvi. q. 7. can. Statuimus ibid. q. 1. e. Pervenit, e. Ad hac, & similibus, hoc tit. Clement. Dispensiofam De judicio, Concil. Trident. Sess. 25. cap. 12. De reformat.* Non verò ipso jure est excommunicatus, ut colligitur ex citatis Juribus, solum comminantibus excommunicacionem.

Denique indignus Ecclesiastica est sepultura: *Rebuff. De decimis qu. ult. n. 15. per e. Prohibemus 19 h. t. ubi Gloss. Abbas, & alii.*

De pœnis Religiosorum gravantium vel fraudantium Ecclesias circa decimas, videatur *Clemens. 1. De decimis.*

§. XI.

De Primitiis.

1. Primitia qua dicantur.
2. Debitas esse ex præcepto.
3. Quantitas Primitiarum ex consuetudine definienda.
4. Debentur proprio Parocho.

Primitiæ distinguuntur ab Oblationibus, quod oblationes, ut diximus sint, quæcunque de propriis & licitis rebus à fidelibus Deo offeruntur: Primitiæ verò vocentur primi fructus agrorum & arborum, Deo, ut largitori omnium bonorum, vel ejus Ecclesiæ dari priusquam alii ejusdem generis nostris usibus deputentur. Equum enim est, ut Deum, creatorum bonorum largitorem, primorum oblatione in signum grati animi recognoſcamus. Sic Abel, de pecoribus, Cain de frugibus terræ obtulit, *Genes. 4.*

1. Et quidem primitias olim lege divinâ scriptâ debitas fuisse, constat ex variis Scripturæ locis, & nominatim *Malach. 3.* ubi conqueritur Deus de Judæis, quod decimas & primitias non solverent.

2. At verò Jure Canonico quidem eas non deberi existimant: alia contra, *arg. can. Decimas & can. Revertimini xvi. q. 7.* Sed verior sententia aliorum opinantium ex præcepto debitas esse duobus casibus, scilicet si sit consuetudo eas præstandi, & quando Ministri Ecclesiæ indigent: hisque duobus casibus eas retinentes excommunicari, *juxta can. Præter hoc §. 2. dist. 32.* alias autem esse de consilio.

3. Quantum vero ad quantitatem primitiarum attinet, probabilius est, eam non esse speciali nomine definitam à jure, ac proinde arbitrio offerentium relictam, aut recurrentium ad consuetudinem, quæ optima legum est interpret, ut ea pars solvatur, quæ usu & consuetudine præstari solet. Nam & parvam fuisse primitiarum quantitatem patet ex *d. can. Revertimini*, Nec obstat *e. 1. hoc tit.*, quia quod ibi dicitur non est definitio legis seu juris, sed magistrorum duntaxat traditio, ad occurrendum avaritiæ Sacerdotum. Vide *can. fin. xvi. qu. 4. & can. Diaconi dist. 93. & Azor. Instit. Moral. lib. 7. c. 29.*

Quod si magna sit penuria Parochi, seu ejus cui primitiæ debentur, nec aliqua inibi sit consuetudo, spectanda erit consuetudo vicinioris loci, ut in *e. Cum olim sup. De consuetudine*, si vero vicinorum locorum diversæ sint consuetudines eligenda erit mediocritas, vel quod minimum est, aut arbitrio solventis standum. Latè *Boëtius Decis. 136. n. 4. 5.*

4. Cæterum licet primitiæ Deo offerantur, tanquam bonorum largitori, *d. can. Revertimini*, tamen quia Deus suam partem dedit Sacerdotibus & Leviticis, cultui divino inservientibus, ideo solvendæ sunt & debentur proprio Parocho aut Clericis, qui pro offerentibus preces fundunt, *can. Ecclesias §. item cum decimis xiii. qu. 1. & similibus.* Quarum quidem primitiarum solutionem non tenetur Parochus statim maturis fructibus acceptare, sed novem diebus debent esse apud matrem, id est, in spica, quæ est mater grani, *Gloss. in l. Stipulatio ista §. 38. in V. incertam D. De verb. oblig. maxime in primitiis & decimis vitulorum & agnorum*, si voluerit Sacerdos tempus in solutione expectandû est, ut tamdiu sint apud matrem, quamdiu periculum est, ne pereant, si à matre separantur.

Boëtius d. Decisione 236. sub

num. 2.

TITU.

TITULUS XXXI.

De Regularibus, & transeuntibus ad Religionem.

§. I.

Qui dicantur Regulares, & Monachi.

1. Regulares dicti à Regula speciali.
2. Monachi & Moniales à solitudine.
3. Mendicantes non propriè Monachos esse.

Clerici in genere alii sunt Sæculares, de quorum moribus & bonis externis expositum est hæcenus, alii Regulares, de quorum etiam vita & moribus bonisque externis videndum est.

1. Regulares dicuntur à Regula speciali, quam profitentur; aliterque Religiosi appellatur, quia certæ Religionis adstricti sunt. Et inter hos alii sunt & dicuntur Abbates & Abbatissæ, alii priores, iique vel Claustrales vel Conventuales, alii Superiores, alii simplices Monachi seu Religiosi aut Moniales. Tales quoque sunt Canonici Regulares, milites Hospitalarii, Teutonici, aliique, qui sub certa & approbata à Sede Apostolica regula ad tria vota substantialia, paupertatis scilicet, obedientiæ & castitatis se obstrinxerunt, *c. fin. infr. De religiosis domibus juncto cap. unico eod. in 6.*

2. Monachi verò & Moniales solitudine claustrii, cui se adstrinxerunt, nomen sortiti sunt, *can. 1. & 8. xv. q. 1.* Monachus enim Græcè dicitur, qui Latine est solitarius ac singularis, *d. can. 1. & 8.* non quòd seorsim, extra aliorum Fratrum consortium, vivat vel vivere debeat, cum id facti verentur Canones, *c. 1. De statu Monach & similibus*: sed quòd se motus à vita & moribus sæcularium, quasi mundo mortuus, soli Deo vivat, *d. can. 8. juncto can. Qui vero 12. xv. q. 1.*

3. Hinc nomen Monachi propriè non convenit omnibus Religiosis, sed iis solis, qui vitæ contemplativæ dediti sunt. Adeoque Mendicantes, cum assidue inter homines versentur, non sunt propriè Monachi. Multò minus, qui

ex instituto sunt Clerici seu Sacerdotes, uti Canonici Regulares & Religiosi Societatis JESV. *Less. 2. De iure & iustitia c. 41. dubit. 1.* Alia enim, ut ibidem ait, est Religio Clericorum, alia Monachorum, *c. Licet 18. h. t. can. Nullus, con. Mandatum 19. q. 3. & alii juris*: quamquam in favorabilibus nomine Monachorum veniant omnes Religiosi, ut docet Panormit, *inc. Ex parte sup. De postulat. Prælator.*, & quæ de Monachis à jure statuta sunt, pertineant etiam ad Canonicos Regulares, Eman. Roderic. *Quæst. Regul. tomo 2. q. 51. artic. 5.*

§ II.

Quo pacto fiant Monachi.

1. Fiant dupliciter, vel parentum oblatione, vel professione.
2. Professio vel expresse fit.
3. Vel tacite.
4. Dicitur Conc. Trident. de tempore professionis Monastica.
5. Quatenus Concilium admittat tacitam professionem.

1. Fiant autem Monachi vel parentum devota oblatione vel propria professione, *can. Monachum 22. q. 1. c. Cum virum 22. h. t.* Parentum oblatione, veluti si pater vel mater filium filiamve impuberem monasterio alicui tradat. Hoc tamen casu potest filius, major factus & ingressus annos pubertatis, dissentire, & ad sæculum redire, *d. c. Cum virum, cum similibus*: nam professio Religionis Monasticæ ante pubertatem emissã non obligat, ob defectum iudicii, *c. significatum 1. hoc tit. & c. t. eod. in 6.*

2. Professio propria duobus fit modis, expressè vel tacite. Expressè, si pubes nominatim se Religionis alicui devoveat (quibuscumque verbis utatur, modò per illa intendat se Deo & Religionis obstringere, *Less. De iust. & iure c. 41. n. 57.*) in manibus Abbatis vel alicuius Superioris, aut etiam simplicis Monachi, à Prælato mandatum habentis, prætenubus aliis ejusdem Monasterii Fratribus, aut si professio antea factam expressè ratam habeat, licet habitum non assumpsit nec assumat Monachalem, quia Monachum non habitus sed professio facit, *c. Porreclum 13. c. Ad Apostolicam & c. Ex*

Et. Ex parte 22. hoc tit. imò licet antea Monasterium nunquam fuerit ingressus, c. Sicut nobis 17. eod.

Nec obstat, quod intra tempus probationis (quod arbitrarium est, quandoque annus, quandoque biennium, & subinde triennium. prout Prælate discretio visum fuerit expedire) professio nec fieri nec recipi debeat, *d. c. Ad Apostolicam*; quia illud obtrahit, ubi professio nondum facta est: alioqui facta & recepta tenet, juxta illud, Multa fieri prohibentur, quæ tamen facta tenent, *d. c. Ad Apostolicam*.

Excipiuntur Ordines Mendicantium, veluti Minorum, Prædicatorum, aliorumque similium, in quibus singulari jure cautum est, ne quis intra annum probationis ad professionem admittatur: & si secus factum fuerit, ut nec receptus alligetur Ordini, & ipsi recipientes à professione aliorum recipienda sint suspensi, aliaque pœna, pro gravioribus culpis infligi ipsis solita, puniendi, *cap. 2. & 3 eod. in 6.* Nam licet Alexander IV. id statuerit tantum in Prædicatoribus & Minoribus, tamen Bonifacius VIII. ad omnes cujusvis Ordinis Mendicantes prorogavit, *d. c. 2. eod. in 6.*

Tacite fit Professio, quando quis non verbis & scriptura, sed alio judicio mentem suam religionis à se susceptæ declarat: veluti si masculus major xv. annis, fœmina xii. Religionis habitum gesserit per annum, ubi is habitus communis est & indistinctus novitius ac professus hoc ipso censetur tacite professus, *c. 1. hoc tit. in 6. Clement. Eos qui eod. vel, ubi distinctus & proprius est habitus professorum, si post annum xv. sciens & volens per triduum perseveret in eo habitu, c. 1. & 3 eod. in 6. c. Ad nostram 7. hoc tit. vel si actibus professorum propriis se ultro ingressus, c. Vidua 4. hoc tit. & Abbas ibid. ut si in Capitulo suffragium dederit: nec tunc requiritur triduum. Debent tamen ista fieri animo profitendi, & consentiente eo, cujus est admittere, *Less. 2. De lust. & jure cap. 41. dubitas. 7. n. 57. in fine.**

4. Et ita quidem de jure communi: nam Concil. Trident. cujus constitutione hodie utimur, *Sess. 25. cap. 13. De Regular. abrogando d. c. Ad Apostolicam*, statuit, ne in quacumque Religione, tam virorum quam mulierum,

professio fiat ante decimum sextum annum expletum, neve, qui minori tempore, quam per annum, post susceptum habitum in probatione steterit, ad professionem admittatur & ut professio, antea facta, sit nulla, nullamque inducat obligationem, ad alicujus Regulæ vel Religionis, vel Ordinis observationem; aut ad alios quoscumque effectus. Et *cap. seq. decrevit*, ut nulla renuntiatio aut obligatio, antea facta, etiam cum juramento, vel in favorem cujuscumque piæ causæ valeat, nisi cum licentia Episcopi vel ejus Vicarii fiat, intra duos menses proximos ante professionem: nec aliâs intelligatur effectum suum sortiri, nisi secus professio; aliterque facta, etiam cum hujus favoris expressa renuntiatione, vel jurata, sit irrita & nullus effectus.

5. Unde patet, inter alia, per dictum decretum Concil. Trident. sublatam esse professionem tacitam, quæ intra annum probationis Jure Decretalium fieri poterat, veluti per gestationem habitus proprii professorum ad triduum, vel quod deferens habitum sciens & ultro opus faceret proprium professorum, *d. 6. Ad Apostolicam, & c. 4. hoc tit. Et. Constitutio eod. in 6. exemplo matrimonii carnalis, c. Is qui infr. De sponsal. * 6. cum Conc. integrum annum requirat. Navarr. *Conf. 33. n. 5. De Regular. & Azor. Instit. Moral. lib. 12. cap. 4.* Alioqui si quis, probationis & ætatis anno sexto decimo expleto, per alium annum detulerit habitum, professorum & coevitiorum communem, & non manifestè distinctum, censetur tacite etiam tunc professus, nec enim hanc tacitam professionem Concilium excludit: sicut nec illam, quæ inducitur per taciturnitatem quinquennii, à die professionis in validam, modo sciverit in validam; sed eam approbat, *d. Sess. cap. 19.* Et aliâs in validam professus, nisi, sciens in validam fuisse professionem, eam postea ratam habuerit vel tacite vel expressè, potest absque scandalo habitum dimittere. Sed quia huic rei facilis fraus fieret, statuit Concil. *d. c. 19.* ut nemo audiar, nisi intra quinquennium tantum à die professionis, allegatis causis coram Superiore suo & Ordinario.*

Mandar ibidem Conc. *d. c. 19.* ne ante professionem, excepto victu & vestitu, quocumque

præ-

præteritū à parentibus vel propinquis aut curatorem, aliquid monasterio ex bonis novitū tribuatur; ne hac occasione discedere nequeat, quo totam, vel majorem partem substantiæ suæ monasterium possideat, nec faciliè, si discesserit, id recuperare possit.

Imò mandat, ut abeuntibus ante professionem omnia sua restituantur, sub pœna anathematis. Ideoque dicendum, si ante professionem quis moriatur, restituenda bona esse quibus ea competunt Zerola p. 2. v. *Moniales* §. 1. post Navam. & Gutierrez *Can. g. lib. 2. c. 1. n. 107.*

Denique decreto Concil. Trident. d. c. 15. non comprehenduntur Ordines militantes ex declaratione *Sacrae Congreg.* quia non sunt in strictissimo rigore Religiosi, de quibus Concil. loquitur, uti patet ex *cap. seq.* quod loquitur de Religiosis, qui veram paupertatem vovent; quales non sunt hi Ordines, Sanchez. *De matrim. lib. 7. disp. 4. n. 48.*

§. III.

De requisitis ad validitatem professionis.

1. Religionem ingrediens debet esse sui juris.
2. Episcopus, relicta Ecclesia, ad Religionem transire nequit.
3. Proficere nequit furiosus & illegitimus.
5. Liber & voluntarius ingressus esse debet.
6. Conc. Trid. circa hoc decretum.
7. Requiritur & consensus Capituli.
8. Vt nulla adsit conditio, repugnans substantia Religionis.
9. Vt contineat tria vota, obedientia, paupertatis, & castitatis.
10. 11. Begginas & Canonicas feminas non esse Religiosas.
11. Potest quis professus in una ad strictiorem Religionem transire.
13. Quot admitti possint ad Monasterium.

Ad hoc verò, ut professio, sive expressa, sive tacita, sit valida & obliget profitentem, præter ætatem legitimam & annum probationis, plura alia requiruntur. * 1. Atque in primis, ut Religionem ingredi volens sit sui juris, & non alteri adstrictus. Hinc servus absque consensu domini, vel eo ignorante, Religionem ingressus, imò etiam professus, cum iis,

quæ secum introduxerit, intra triennium restituitur domino repenti; fide tamen acceptâ de impunitate, *can. Siquis xvij q. 2.* Hinc etiam minus valida est professio facta ab impuberibus, id est, minoribus xiv annis, sine consensu parentum vel tutorum, quibus subsunt quoad vitæ dispositionem, *can. Puella xx q. 10. c. ad nostram* 8. *Et c. 11. h. s.* Adeoque monasterium ingressi & professi absque illorum consensu revocari intra annum possunt, *c. 2. h. t.* Puberes autem facti, id est, masculi majores xiv annis, fœmiarum xii, etiam illis invitis rectè ingrediuntur & profitentur, *c. Cum virum 12. h. t.* quia per pubertatem, quoad statum & electionem vitæ, efficiuntur sui juris & arbitrii. Ubi verò dura atque austerâ est Religio, requiritur plena pubertas, id est ætas xvii annorum, *c. Quia in insulis, 6. h. t.*

2. Secundò, Episcopi, relicta suis Ecclesiis, absque Romani Pontificis consensu & auctoritate transire ad Religionem nequeunt, *cap. Licet. 18. in sine h. t. Et arg. c. Nisi cum pridem sup. De renuntiat.* ubi inter causas concedendæ renuntiationis non numeratur ingressus in Religionem. Deinde, quia Episcopi sunt adstricti suæ Ecclesiæ, sicut maritus uxori; & proinde ut maritus non potest deserere uxorem suam absque ejus consensu, ita nec Episcopus Ecclesiam: quem consensum sumamus Pontifex tamquam omnium Ecclesiarum curam habens, sibi reservavit.

3. Tertio, Conjuges, consummato matrimonio, de quo ad *Tir. seq.*

4. Quarto, Furiosus præfitendo non obligatur, ob defectum iudicii; nisi factus sanæ mentis ratam habuerit suam professionem, *cap. Sicut 15. hoc tit.*

5. Quintò, Illegitimus non admittitur ad Religionem, in qua pater ejus sive antè sive post natiuitatem professus fuerit, si is adhuc sit superstes.

6. Sextò, Debet voluntarius esse ingressus, & professio voluntaria & libera à metu, cadente in constantem virum, imò & reverentia, quando minæ accedunt. Quæ de re hæc statuit Conc. Trid. *Sess. 25. c. 18. De Regularibus*, anathemati subjiciendo omnes & quoscumque, cujuscumque qualitatis & conditionis qui quomodocumq; coegerint puellam, viduam, aut aliamquamcumq; mulierem invitam, præterquam

terquam in casibus à Jure expressis, ad ingrediendum monasterium, emittendam professionem, quique auxilium, consilium vel favorem dederint. Simili quoque anathemati subjicit eos, qui volentes ingredi Religionem quoque modo sine justa causa impederint. Metus vero ab intrinseco proveniens, ut in voventibus ob metum mortis naturalis, vel naufragii, & similiter metus levis, non cadens in constantem virum, attentâ ingredientis personâ & qualitate, non invalidat ingressum, Covar in 4. *Decretal.* 2 cap. 3. §. 4. Sicut etiam non irritatur, si, cessante causâ metus, perseveret in Religione.

Sed & ut liberior sit Virginum professio, mandat Concil. Trident. d. Sess. 25. cap. 17. ut, si puella, habitum regularem assumere volens, sit major duodecim annis, ante susceptionem habitus, & rursus ante emissionem professionis examinetur, & exploretur virginis voluntas diligenter, an non coacta aut seducta fuerit, an sciat, quid agat: idque extra septa monasterii, in Ecclesia scilicet aut circa, præsentibus Notario & duabus gravibus matronis, non consanguineis, nec puellæ conjunctis, Zerola ex *Congregat. Card. Interpp. p. Moniales* Tenenturque Præfecta monasterio, ne professionis tempus Episcopus ignoret, eundem ante mentem finiti novitatus certiore facere, sub pœna suspensionis ab officio, quamdiu Episcopo videbitur Concil. Trident. *de loco* Quod si verò ea examinatio fuerit omissa, Ordinarius nihil à professa sciscitari debet, sed eam sibi relinquere, & animadvertere in Præfectâ, Zerola d. loco. Nullique permittitur professionem suam invalidam dicere, & ad libertatem proclamare, nisi intra quinquennium à die professionis; nec aliter, nisi deductis causis coram Ordinario & Superiore suo, ut ex eodem Concilio d. Sess. 25. cap. 19. antè diximus. Sin autem Ordinarius sit simul superior, veluti si monasterium sit Episcopatu unitum, tunc ille solus de nullitate poterit cognoscere, quia Concilium dum conjungit utrumque, supponit utrumque adesse, nempe quem simul esse Episcopum & superiorem. Post quinquennium tamen ex causâ justa potest quis restitui adversus professionem à se emissam per vim aut metum, vel ob aliam causam invalidam, veluti durante vi aut metu,

aut alio reclamandi impedimento, ultra quinquennium. Riccius *Deiif.* 657. Et idèd quod Concilium statuit, post quinquennium non esse quem audiendum, intelligi debet de communi via, non autem de extraordinario remedio restitutionis in integrum ex justa causa, Azot. p. 1. *Instit. Moral.* lib. 12. cap. 4. *versic. Postremò.*

7. Septimò, requiritur consensus Capituli, nec sufficit adhiberi consilium, e. *Ea nescitur* 6. *sup. De his, qua sunt à Pralato &c.*

8. Octavò, requiritur, ut fiat professio in Religione aliqua, per Sedem Apostolicam approbata, unico *Devoto* n. 6.

9. Nonò, ut nulla adsit conditio, substantiæ Religionis repugnans: qualis est, si proficereur eâ lege, ut possit sua bona retinere, regredi suo arbitratu, ducere uxorem, & similes. Secus, si proficereur absolute, licet antè pactus esset, ut sibi liceret habere pecuniam, vel manere domi, vel habere usum bonorum suorum; delicta tamen seu dependentia ab arbitrio Superioris, e. *Insinuante* 7. *infi.* *Qua Clerici vel voventes &c.* Verumtamen post Concilium Tridentinum talia pacta fieri nequeunt sine Pontificis auctoritate.

Decimò, requiritur, ut professio fiat de tribus votis substantialibus Obedientiæ scilicet, Paupertate & Castitate, & quidem in perpetuum e. *Cum ad monasterium* 6. *infi.* *De statu Monach.* Sufficit tamen ea fieri expresse vel implicite, ut latius deducit *Less. lib. 2. De Instit. & Jure* e. 41. *dubit. 1.* Hinc qui in monasteriis Conversi & Oblati dicuntur, non sunt verò Religiosi, si prædicta vota non emittant: * 10. Uti nec quæ Begginæ vulgò dicuntur, quippè quæ nullam approbatam regulam proficereantur, neque obedientiæ aut paupertatis voto sint adstrictæ: quarum statum, quodd aliter de mysteriis fidei nostræ sentirent, licet penitus abolendum decreverit Clemens V. *Clement. 1. De religiosis domibus & Clement. 3. De heret.* tamen eâ Clementis abrogatione non contineri eas, quæ culpâ carent, nec suspectæ sunt, declaravit Joan. xxii. e. *unico De relig. domibus in Extrav. g. communib.* Et in d. *Clement. 1.* dicitur, quod si fideles aliquæ mulieres, promissâ vel non promissâ continentiam, in suis hospitibus honestè conversantes penitentiam agere voluerint, & virtutum

Domi-

Domino in humilitatis spiritu deservire, hoc ei-
dem liceat, prout Dominus ipsis inspirabit.

11. Similiter ob eandem causam Religioſæ
non ſunt feminæ Canonicæ, ſeu Canoniſſæ,
ut vocant, quæ vivunt exemplo Canonicorum
ſecularium, nec renuntiant propriis, neque ul-
lam profefſionem emittunt: unde nec ad clau-
ſuram cogi poſſunt, Azorius *lib. 13. Inſtitut. mo-
ral. cap. 9.* Exeuntque libere & nubunt, excep-
tis paucis, ut Abbatiffa, Priore, Sacriſta, Præ-
poſita, Decana, quæ virginitatem vovent, ut
dicunt. Et licet harum ſtatus improbari vide-
atur per Innocentium II. *in can. Pernitioſam*
xvii. quaſt. 2 tamen eam vivendirationem non
elle damnaram, etſi nec approbata ſit, tradit A-
zor. *d. loco.* Item licet Pont. *in Clemens. Attenden-
to De ſtatu Monachor.* velit eas per locorum Or-
dinariorum, ſi exemptæ non fuerint, ſua ſi vero ex-
emptæ fuerint, Apoſtolica auctoritate viſitari;
non intendit tamen per hoc earum ſtatum, Re-
gulam ſeu Ordinem approbare: ſicut nec in *e. In-
demnitatibus & penult. De elect. in 6.* ubi decreto in
Canonicis electionibus præſcripta jubet ſervari
in Abbatiffarum ſeu alio nomine nuncupatarum
Præſectarum. De his plenius videre licet apud
Tholoſanum *Synag. luris univerſi lib. 15. cap. 17.*
n. 9. & apud Zyp. hoc tit. ubi plura etiam tradit de
*earum origine, ac norma vivendi: quæritque i-
bid. num. 7.* an tam Beggiæ, quam hæ Canonicæ
conſeantur perſonæ Eccleſiaſticæ & Religioſæ,
eo ſenſu, quo loca pia & congregations religio-
ſæ dicuntur, ad eum ſcilicet effectum ut ſubſint
Epiſcopo, & coram eo ſtare juri teneantur, nec
foram Epiſcopi declinare valeant.

12. Undecimo, qui Religionem in Monaste-
rio aliquo profefſi ſunt ad aliud ſtrictioris Re-
gulæ & ſanctioris vitæ tranſire poſſunt, non vero
Religionis laxioris, *e. Sand. 10. &c. Licet 18.*
*hoc tit. Conc. Trid. Seſſ. 25. c. 10. in fine De Regu-
laribus.* Idque non niſi petita prius facultate à
ſuo Præſbitero: qui ſi facultatem neget tranſeun-
di, poterit nihilominus ad aliam Religionem
migrare, *d. e. Licet:* quia unicuique, etiam Re-
ligioſo, liberum eſt eligere vitam duriorum, ut
magis Deo placeat; eſſetque imprudentis Præ-
ſbiteri hoc non admittere.

13. Denique, quod ad numerum attinet re-
cipiendorum ad Monasterium aliquod, Boni-
facius VIII. *in c. Periculoſo & ſand. De ſtatu Regular.*

in 6. ſtatuit, ne in Monasterio feminarum, quod
propriis habet redditus, plures recipiantur, quam
de illius bonis ſive proventibus poſſint ſine pe-
nuria ſuſtentari; aliterque factam receptionem
decrevit, irritam Concil. vero Trident. *Seſſ. 25.*
c. 3. ſtatuit, ut in Monasteriis & domibus tam
virorum quam mulierum, bona immobilia poſ-
ſidentibus, vel non poſſidentibus, is tantum
numerus conſtituatur, & in poſterum conſerve-
tur, qui vel ex redditibus propriis Monaste-
riorum, vel ex conſuetis eleemoſynis commode
poſſit ſuſtentari. Vide Zypæum *Tit. De Regula-
rib. num. 34.* Leſſius *De Jure & Juſt. l. 2. cap. 35. dub.*
12. Gutierrez *lib. 1. Canon. q. 32. num. 61 & ſeqq.*

TITULUS. XXXII.

De Conversione Conjugato-
rum.

1. Alter conjugum, invito altero, ingredi Religio-
nem nequit.
2. Mutuo conſenſu etiam conſummato matrimo-
nio, licet.
3. 4. 5. 6. Quandoque altero etiam invito,

NON tantum cœlibes Monasterium ingre-
di ac Religionem profiteri poſſunt, ſed
& conjugati: de quorum tamen ingreſſu du-
bitari poterat, ex quo Religio votum contineat
caſtitalis, quod matrimonii uſui repugnat.

1. Unde dicendum, conjuges, poſtquam con-
ſummatum fuerit matrimonium, non poſſe
abſque mutuo conſenſu validè profiteri Reli-
gionem: adeo ut, ſi maritus in vita vel igno-
rante uxore profiteatur, reperti ab ea poſſit, co-
gaturque ad uxorem redire ac debitum petenti
reddere, licet illud exigere non poſſit, ſed
quantum in ſe eſt ſervare teneatur caſtitalitatem.
Vnde mortua uxore non quidem cogendus eſt
redire ad idem monasterium, quamvis ei con-
gruentius eſſet ad ſalutem, ſi rediret, verum
cum alia contrahere matrimonium non po-
teſt

rest, propter votum continentiae semel libere emissum, *c. Quidam 3. & c. Placet 12. h. t.*

2. Muruo verò & libero consensu conjuges ingredi Religionem possunt: ita tamen, ut maritus consentiente uxore ingredi nequeat, nisi ipsa Religionem aliquam profiteatur, si utique juvenis sit, vel talis, quae in saeculo manens merito de incontinentia possit fieri suspecta. Alioquin si senex sit & sterilis, aut talis, ut sine suspitione manere in saeculo possit, votum sufficit continentiae, in manibus Episcopi emissum, *c. Cum sis 4. & seq. cap. Vxoratus & alius hoc tit.* Et haec omnia fieri debent, auctoritate vel Episcopi, vel Archiepiscopi interposita, *can. Si vir xxvii. q. 2.* Quamvis irrita non sit professio, si aliter facta fuerit: & maritus, consentiente vel sciente ac dissimulante uxore sua, Religionem ingressus & professus, eam mortuam, redire ad saeculum nequit, vel aliam sibi matrimonio copulare, *c. Ex parte 9. & c. Consuluit seq. h. t. Vide Less. 2. De Inst. & Inye. cap. 41. Dubit. 3. n. 23.*

3. Potest tamen certis casibus alter conjugum, altero etiam invito & repugnante, Religionem ingredi. Primò, si matrimonium necdum fuerit consummatum & tum potest unus ad Deum transire, & alteri in saeculo manenti licitum est ad secunda vota transire, *c. Verum 2. c. Ex publico 7. h. t.*

4. Secundò, etiam post consummatum, secundum probabiliorem sententiam, ingredi uxor potest, si maritus illud per vim contumaxaverit, ante expletos duos menses, qui ei à jure conceduntur, *d. c. Ex publico*: idque ob gravem injuriam, quam eidem sic intulit: ut propterea jure suo privari non debeat, Sanchez 2. De matrim., *Disputas. 23. n. 6. ubi alios citat.* Idem videtur dicendum, si per gravem metum extorserit consummationem, quia similis haec injuria est.

5. Tertio, si alteruter conjugum committat adulterium, tunc alteri innocenti licebit ingredi Religionem, *can. Agathosa xxvii. q. 2. & sol. legitur ex c. Constitutus, cum duobus seqq. h. t.* Ut tamen id ordinare progdat, separatio illa auctoritate Judicis & causam cognitam fiat necesse est, partim ad vitandum scandalum, partim ne repeteri possit, & cogi ad redigendum. Quod si alter quoque adulterium occultè commiserit, puta maritus, non poterit uxorem dimittere, ut

Religionem ingrediatur, quia paria delicta mutua compensatione tolluntur, *c. fin. inf. De a. ult. teris.* Idem dicendum, si cognito uxoris adulterio, debitum petierit vel reddiderit, quia sic censetur eidem reconciliatus, ac remissio juris sui, *can. 1. xxxii. q. 1.*

Quartò, si alter incidat in haeresim, & judicio Ecclesiae fiat separatio, potest innocens ad Religionem transire, etiam si ille converti voluerit. Si verò non fuerit facta separatio judicio Ecclesiae, tum tenetur emendatum recipere, nec potest Religionem ingredi, *c. fin. hoc tit. jussus 9. De illa inf. De divorciis.*

TITULUS XXXIII,

De Conversione Infidelium,

1. Infidelis quis hic dicatur.
2. Infidelis conversus restò contrahit cum fidei,

PRAETEREÀ non tantum conjugari fideles, sed & infideles, id est, pagani subinde ad fidem Christianam convertuntur: de quorum proinde conversione dicendum quoque est aliquid.

Infidelis generaliter dici potest quilibet discrepans à fide, quia quidquid à fide discrepat Catholica, fidei Christianae est contrarium, *l. Catholicorum in fine Cod. De iudicis & Caesariensis Hostien. in Summa hoc tit.* Hic autem specialiter sumitur pro eo, qui nunquam fidem suscepit, qualis est Judaeus, Paganus, Saracenus, Et idèò haereticus non dicitur converti, sed reverti.

2. Si igitur infidelis convertatur ad fidem, poterit contrahere matrimonium cum fidei, nisi cum adhuc esset in infidelitate, machinatione & dolo maritum ejus occiderit: alioqui si absque machinatione, veluti in bello, occiderit maritum, nihil prohibet, quo minus illam conversus ad fidem in uxorem ducat, *c. 1. h. tit.* Quod si verò alter infidelium (inter quos potest esse matrimonium, ut contractus est civilis,

illis, non ut Sacramentum, *s. Gaudemini inf. De*
divortio) convertatur ad fidem Catholicam,
communis proles assignari debet converso ne
ab infideli inducatur in errorem, *cap. 2. hoc tit.*
Nam placuit summam esse rationem, quæ pro
religione facit, *l. Sumi persona 43. in fine ff. de relig.*
& sumptib. funerum. Cæterum de matrimonio
infidelium, cum inter se, tum cum fidelibus, po-
stita futurus agemus.

TITULUS XXXIV.

De Voto & voti Redemptione.

ne.

§. I.

Voti definitio.

1. Quid sit Votum.
2. Votum debet esse deliberatum.
3. Liberum & cum effectu.
- 4.
5. Qui votare non possint.

Quia antè dictum est de Regularibus &
Religionem intrantibus, de quæ infideli-
bus, qui ad fidem convertuntur, qui om-
nes votum quoddam emittunt; illi Religionis,
quod Monachum facere dicitur & non habitus,
s. Corroborum 13. sup. de Regularib. hi verò fidei:
merito nunc sequitur de voto in genere, ejusque
redemptione

Votum autem est alienius boni operis cum
deliberatione liberè Deo facta promissio, cum
animo scilicet obligandi se, & ab eo, qui se obli-
gare potest.

Dico, alicujus boni operis; quale est pe-
grinari ad loca sancta, elemosinam dare, *e.*
1. & 2. h. e. quia in malis promissis frangenda fi-
des potius, quàm servanda, *can. in malis 22. 11.*
94. Et si quid voteatur, quod corpori vel ani-
mæ certum adferat discrimen, non acceptatur
à Deo, nec obligat, *e. Inter ceteras sup. De jure-
jurando.* Hinc etiam votum debet esse de me-
liori bono, quam sit ejus oppositum; ideoque
non obligat votum de non mutuando, de non
dando elemosinam, non ingrediendo Religio-
nem, quia oppositum est Deo gratius.

2. Dixi, cum deliberatione; id est cum perfe-

cta & plena animadversione ejus, quod agitur,
quia nemo censetur sibi alienius obligationis
vinculum, quale est votum, imponere; nisi ple-
nè advertat, quid agat. Hinc qui in ætate tene-
ra, facilitate potius, quam ex arbitrio discrecio-
nis, voverat, facile fuit à voto absolutus *e. 2. eod.*
& fervore passionis vovens ingredi Religio-
nem, non obligatur, *can. Gonzalvus 171. qu. 2.*
Sed neque furiosi vovendo aut proficendo obli-
gantur, nisi sanæ mentis effecti votum in futuro
emissum ratum habuerint, *s. Sicut tenetur sup. de*
Regularibus. Idem dicendum de infantibus.

3. Dixi, liberè; quia votum metu vel dolo
injuriioso extortum est irritum, *e. 1. & 2. sup. de*
his qua vi metus factis &c. Idem dicendum de voto
per errorem emissio.

Dixi, Deo facta promissio; quia votum fit
& reddi debet Domino; adeoque homini facta
promissio non est votum, *e. Magna 8. ibi Voveto*
& reddite Domino Deo nostro h. e. Nati voverit est
aliquid Deo sanctè promittere, ut constat ex
auctoribus Latinis, licet aliàs sumatur pro De-
siderare, & Votum pro Desiderio.

Dicitur verò promissio; quia ex sola boni
faciendi conceptione seu proposito, quantum-
vis deliberato, non obligatur quis, tamquam
ex voto, si ulterius ad promissionem non sit
progressus, *can. Quis bona 171. qu. 1.* ne quidem
eo casu, quo quis Religionem intrat animo
& proposito in ea perseverandi ac perpetuo Deo
serviendi, Navar in *Manuali cap. 12. num. 21. &*
communiter Theologi; & colligitur ex *e. Litteras u-
ram 3. hoc tit.* ubi expressè dicitur, cum, qui ul-
tra propositum mutandæ vitæ non est pro-
gressus, voto non teneri Item Concil. Trid.
sess. 25. c. 13. ubi concedens novitiis annum pro-
bationis, vult eos toto ex tẽpore manere liberos
ad egrediendum, si putent disciplinam sibi non
convenire.

Non obstat, *e. Statuimus &c. Consulti sup. de*
Regularib. quatenus ibi statuitur, novitio posse
liberè ad sæculum intra annum redire, nisi
evidenter appareat, quod tales absolute vo-
luerint vitam mutare & in Religione perpetuo
Domino servire: nec similitur *e. Beneficium*
eod. tit. in 6. ubi dicitur, beneficium ingressi Re-
ligionem posse alteri dari, si constet absolute
voluisse vitam mutare: quia illis locis agitur
de proposito, quod promissione seu voto fir-

marum est, licet exterius verbis vel nullis vel nullam voti speciem præ se ferentibus fuerit expressum.

Addidi, cum animo se obligandi; quia actus agentium ex intentione non operantur ultra intentionem.

5. Denique additur, ab eo, qui se obligare potest; quia quidam sese voto obligare non possunt, vel absolute, ut infantes & furiosi, ob defectum iudicii; vel non ita valide, quin votum eorum ab alio, in cuius sunt potestate, irritari possit, ut impuberes, sine consensu parentum aut tutorum, *can. 1. 2. & 3. xx. q. 2.* Item conjuges post consummatum matrimonium, sine mutuo consensu.

Sic nec Episcopus votere peregrinationem potest, absque consensu suæ Ecclesiæ, *e. Magna 7. hoc tit.* nec Clericus, absque licentia sui Episcopi, licet sine ejus consensu Religionem ingredi possit. Similiter Monachus sine consensu Superioris, quia velle aut nolle non habet, *e. Quorundam e. Si Religiosi de elect. in 6.* Denique servi, coloni adscriptitii vel originarii, in præjudicium suorum dominorum, votere nequeunt, *can. Generalis dist. 54.*

§. II.

Divisio Voti.

1. *Votum aliud Solemne & Simplex.*
2. *Aliud Expressum & Tacitum.*
3. *Aliud Purum & Conditionale; item Personale, Reale, Mixtum.*
4. *Aliud Perpetuum & Temporale.*

1. **V**otum variè dividi solet. Primò in Solemne & Simplex. Solemne generaliter dicitur, quod fit publice, certis solemnitatibus, v. g. testibus aut juramento adhibitis. Vel specialiter, quantum ad matrimonium post contractum dimitendum, Solemne votum dicitur, quod ex decreto Ecclesiæ annexum est susceptioni Ordinis sacri: & professione vel expressa vel tacita Religionis, per sedem Apostolicam approbata continetur, *e. unico hoc r. in 6.* Simplex verò votum hodie est omne aliud votum, licet professione Religionis non approbata continetur.

2. Secundo dividitur in Expressum & Tacitum Expressum est, quod verbis discretis ex-

primitur. Tacitum, quod eo ipso fieri censetur, quo voluntarie aliquid agitur, cui ipsam votum est annexum vel supponitur. Huiusmodi est, quod fit susceptione Ordinis sacri.

3. Tertio, dividitur in Purum & Conditionale. Item in Personale, Reale, & Mixtum. Personale est, dum promittitur, quod personam solam attingit, v. g. aliqua actio vel omisio, ut peregrinatio ad visitandum sepulcrum Domini *e. 2. hoc tit.* Tale etiam est votum Religionis aut jejunii. Reale est, quo res externa promittitur, ut in *e. Ex parte 18. inf. de censib.* Mixtum, quod utrumque, veluti peregrinatio cum oblatione, vel profectio Jerosolymam ad eam atris deliberanda, *e. Non est. & seq. h. 1.*

Denique dividitur Votum in Perpetuum & Temporale.

§. III.

De effectu seu obligatione voti.

1. *Votum ab initio voluntatis est, ex post facto necessarium.*
2. *Solvitur votum defectu materia.*
3. *Et Conditione.*
4. *Irritatione.* 5. *Commutatione.*
6. *Dispensatione.*
7. *Quilibet commutare potest, qui dispensare.*

1. **E**ffectus autem voti, sive simplicis sive solemniss, est, ut fides semel Deo data servetur. Tamen enim ab initio liberum sit votere, vel non votere, tamen non est liberum, voto semel emissò, resistere, absque propria talis dispendio, nisi ejus solutio intervenierit, *e. Licet 6. cum e. seq. hoc tit. can. 1. & seq. xvii. q. 1.* quia si fidem homini datam non oporteat frangere, multò magis fidem Deo datam servare oportet: aded ut ne quidem causa convertendi aliquem ad fidem liceat instigare votum, *can. Non solum xxxviii. q. 8.* Quinimò hæres etiam desinendi votum adimplere tenetur, si tale sit, quod per alterum impleri possit, uti est votum reale: alias paterna successione se in dignum reddet, & reum anathematis, *d. e. Licet & e. Si hæres 6. sup. de test.*

2. Solvi seu redimi votum potest quinque modis. Primò, defectu materia, si materia voti legitima esse desinat, vel absolute vel respectu votantis; ut si turpe votum fuerit, si quid

incautiùs quem vovisse contigerit, vel si propter infirmitatem, aut paupertatem, vel aliam justam causam votum non possit utiliter adimpleri, *can. 5. Et alius xxii. quaest. 4. cap. Quod super 8. in princ. cum cap. seq. hoc tit.*

3. Secundò defectu conditionis: ut si quis quid voverit sub certa conditione, quæ non eveniat, aut si causa voti cesset, *e. Magna 7. §. fin. hoc tit.*

4. Tertio, irritatione: ut si oblatio voti perfecta pendeat aliquo modo ab alterius voluntate, qui non velit eam approbare; nam tale votum vel ex natura, vel ex Juris dispositione hanc tacitam habet conditionem, nisi superior, vel alius, cujus interest, contradixerit. Ita omnia vota Religiosorum, præter votum arctioris Religionis, posse à Prælato irritari, docet Navar in *Manuali cap. 12. num. 65.* Similiter vota impuberum irritari possunt à parentibus & tutoribus, *e. Si quis 2. sup. De regulis* Vota item servorum à dominis, quatenus eorum obsequiis obesse possunt. Hinc quoque maritus omnia vota conjugis, quæ sibi incommodent, & ad familiæ administrationem pertineant, cujus ipse, uti & mulieris, caput est, irritare potest, ut passim docent Canonistæ.

5. Quarto, commutatione: nam in primis quilibet auctoritate propriâ votum suum in id, quod manifestè est melius & Deo gratius, commutare potest, *e. Pervenit 3. sup. De jurejur.* Nec obstat. *e. hoc tit.* ubi dicitur, commutationem voti pendere ab arbitrio ejus, qui præfider, seu superioris: quia hujus requiritur auctoritas, quando non constat, id, in quod fieri debet commutatio, esse melius. Et idè votum peregrinationis vel aliud quolibet mutari potest in votum Religionis, *e. Scriptura 4. hoc tit.* Non obstat etiam, quòd debitor solvens creditori rem, etiam meliorem, non liberetur, sed teneatur solvere, quod debet: quia creditori solvi potest melius, quando id ipsi gratius est. Non obstat denique, quod quis in propria causa nequeat esse Judex: quia potest parte consentiente, non autem invitè.

6. Præterea quilibet votum commutare potest, qui in eo dispensare, sive potestate ordinaria, sive delegata; licet non è diverso. Ra-

tio est, quia commutatio voti est quædam veluti imperfecta dispensatio seu relaxatio, *arg. cap. 1. hoc tit.* Nam dispensare in voto nihil aliud est, quàm nomine Dei absolute condonare obligationem: Commutare verò est condonare cum onere, ut scilicet loco prioris obligationis aliam suscipias. Jam autem regula Juris habet, quod cui licet id, quod est plus, licet utique, quod est minus, non contra. In commutatione voti haberi debet ratio expensarum, quæ in completionem voti fuissent faciendæ, habitâ personarum ratione, ut illæ impendantur in aliquod opus pium. In voto autem de dando, faciendo, videndum, an inde non sit jus quæ sitem alteri, quia tum dispensare amplius non possit Episcopus sine illius assensu, cui jus esset quæ sitem: nisi sit illius dominus superiorve tam absolutus, ut possit ipsi auferre rem quæ sitam, & dare alteri, *P. I. sec. 2. p. cap. 1. art. 3. n. 8. versis. in commutatione.*

7. Quintò, dispensatione: nam Episcopus, & qui Episcopalem jurisdictionem habet, potest dispensare in omnibus votis suorum subditorum: exceptis iis, quæ summo Pontifici reservata sunt, nempe, *juxta communem sententiam*, voto castitatis perpetuæ, voto approbatae Religionis, voto peregrinationis ad Terram sanctam, ad limina Apostolorum, & Compostellam ad S. Jacobum. Nam licet Juris textus aliquis non reperitur, qui hæc quæ nque vota soli Papæ specialiter reservet, præter votum transmarinum, *e. Quod super E. c. Ex milla h. t. ex stylo tamen Romanæ Curie, qui satis colligitur ex Extravag. Et si Domini De penit. & remissionibus in commun omnia hæc reservata sunt summo Pontifici. Ex causa tamen dispensare Episcopus oportet: nam sine causa dispensare nequit, *can. Non potest. Et seq. 1. q. 7.* contra verò si non dispensaret, cum adest causa justa, peccaret, *P. I. c. d. n. 8. vers. Et generaliter.**

TITULUS XXXV.

De Statu Monachorum & Canoniorum Regularium.

1. Status sumitur & generaliter & strictè.
2. Ad statum Monachorum spectat servare Regulam quam professi sunt.
3. Proprium habere aut possidere non possunt.
4. Quatenus circa hoc dispensare valeat Pontifex.
5. Quatenus ab uno monasterio ad aliud migrare liceat.
6. De clausura Monialium, remissivè.
7. Monachi ad Ecclesias parochiales adsumi nequeunt, ut Regulares.
8. Singulis provinciis instituenda Concilia Regularium provincialia.

Plerumque votum emittentes Religionis sunt & dicuntur Monachi ac Canonici Regulares, de quorum proinde statu, id est conditione vivendi ratione deinceps tractatum instituit Pontifex. Notandum verò est ex L. 1. De iustis. & iura cap. 41. dubit. 1. Statum sumi & generaliter, & strictè. Generaliter pro quavis vitæ conditione, in qua homo ad tempus, vel perpetuò stat & permanet. Sic dicitur Status innocentiae, Status legis naturæ, legis Moysaicae, Evangelicæ, Status huius vitæ vel futuræ, Status Ecclesiasticus, secularis, servorum, liberorum, viduarum, & sic de similibus. Strictè verò sumitur pro conditione vitæ immobili, per quam alteri obstricti sumus; ut firmitatem quandam denotet. Et hoc modo tres dumtaxat Status in Ecclesia constituantur à D. Thoma, scilicet Episcoporum, Religiosorum, & Conjugatorum. Nam Episcopi perpetuo vinculo obstricti sunt obsequio suæ Ecclesiæ, Religiosi obsequio divino, Conjuges obsequio mutuo. Ex his duo priores sunt spirituales, & vocantur Status perfectionis, tertius est secularis.

Status autem Religiosus seu Religiosorum vel Monachorum rursus sumi potest dupliciter, nempe vel in actu primo, ut loquuntur, sive in habitu, & sic nihil est aliud, quam debitum religiosè seu monachaliter, ut ita dicam vivendi; vel in actu secundo, & sic est ipsa religiosa seu monachalis vita. In hoc igitur Tit. Status sumitur strictè pro ipsa conditione vitæ monasticæ immobili, per quam suis Superioribus obstringuntur, & Regulæ, quam professi sunt.

2. Ad statum & mores Monachorum ac Canoniorum Regularium pertinet in primis, ut ad Regulæ, quam professi sunt, præscriptam vitam insistant & componant, *c. Cum ad monasterium 6. h. t. Concil. Trident. Sess. 25. cap. 1. De regularibus* ubi præcipit, ut diligenter observent, quæ ad suæ professionis perfectionem, ut obedientiæ, paupertatis & castitatis, & si quæ alia sint suæ Regulæ & Ordinis peculiaris, quæ emiserint vota vel præcepit. Ac proinde, cum Religio sit status pœnitentiæ ac tristitiæ, & contemptus divitiarum fastusque ac gloriæ mundanæ, S. Thom. 2. 2. q. 187. art. 6. vilius indui & uti vestibus debent, quemadmodum pœnitens exemplo Regis Nivines, qui Iona 3. induus fuit sacco, & Achab, qui 3. Reg. 21. operuit cilicio carnem suam. Quæ de causâ venit Innocentius III. Pontifex, ne quis Monachorum lineis camisis uteretur, *d. cap. Cum ad monasterium 6. hoc tit.*

3. Item districtè inhibetur, ne quis Monachorum proprium quoquo modo possideat, *can. Non dicatis 21. q. 1. d. c. Cum ad monasterium, & c. Ioannes 5. sup. De Regularibus & Concil. Trident. Sess. 25. c. 2. Sin autem aliquid habere proprii deprehensi fuerint, regulari præviâ monitione, expelli è monasterio debent, nec ulterius recipi, nisi pœniteant, d. c. Cum ad monasterium.* Quinimò si Monachus vel Canonicus Regularis post mortem inveniatur aliquid proprii habuisse in vita, illud cum eo extra monasterium in loco non sacro humari debet, *d. c. Cum ad monasterium, ibi in serguitinio.* Et quod amplius est, sepultus in loco sacro effodi juberetur, & projici ab Ecclesia, *c. Super quodam 4. h. t.* Ex permissione tamen Prælati peculium aliquod pro administratione rerum habere Monacholice, *c. Monachi 2. vers. Qui verò peculium h. t.* non etiam proprietate, quia abdicatio

proprietatis, sicut & custodia castitatis, aded
annona est Regulæ Monachali, * 4. ut adversus
eam ne summus quidem Pontifex possit licenti-
am iudicare: quod passim intelligunt DD. re-
manente statu Monachali seu religioso, cui re-
pugnat habere aliquid proprium, prout eo nomi-
ne significatur dominium & usus, independens
ab arbitrio Superioris. Alioquin ut Religiosus
possit habere dominium alicujus rei, quod assi-
duè à Superioris nutu dependeat, dispensare po-
test Pontifex, quia tale dominium statui reli-
gioso non repugnat, neq; proprii nomine com-
prehendi solet, quando dicitur Religiosus non
possit proprium habere, ut tradit Less. 2. *De iustit.*
6. 4. dubitat. 5. n. 22. Et 4. dubitat. 9. Ratio autè,
cur Religiosus, solemniter professus, nihil om-
nino possit habere tanquam proprium, est, quia
per solemne votum paupertatis non solum se
spoliavit omni dominio, idque vi voti solemnis,
quod eam vim habet ex ordinatione Ecclesiæ,
ut docet Less. *4. dubitat. 5.* Verum quid de his
distinctionibus de bonis in communi possidentis
à Monasterio, statuat Conc. Trident. ibidem videre
licet, *d. Sess. 25. cap. 2. Et 3. & apud Less. d. dubitat. 5.*
5. Cavere etiam debent Monachi, ne propria
auctoritate ab uno monasterio ad aliud migrent,
Joannes 5. sup. De Regularib. vel ne in diversis mo-
nasteriis locum Monachi habere præsumant, *c.*
in h. s. Perita verò à Prælato licentiâ, licet non
obtençã, ad arctiorem Regulam & frugem me-
lioris vitæ transmigrare permittitur, *c. Sane 10.*
Et Licet 18. sup. De Regularib. Exceptis tamen
Religiosis Ordinum Mendicantium, qui om-
nino, quocumq; quæsito colore, ad alium
quemcumq; Ordinem, præter Carthusianorum,
convolare vetantur, sub pœna excommunicati-
onis ipso facto incurrendæ, tam ex parte recep-
torum quàm recipientium, absq; speciali gratia
Sedis Apostolicæ, *c. 1. Regularib. in Extravag.*
communib. Quo etiam casu, migrantes ab Ordine
Mendicantium ad non mendicantium ex Con-
stitutione Clementis V. *Clement. 1. sed. 1. à Prio-*
ratis, ad ministracionibus, officiis, vicariati-
bus & aliis similibus repelluntur, nec vocem aut
locum habent in Capitulo.

6. Quo pacto autem Moniales à monasteriis
suis egredi, vel ad breve tempus, valeant, vel
non, ex quibus causis, ab Episcopo, approban-
dis; vide Concil. Trident. *Sess. 25. c. 5. De Regu-*

larib. ubi renovat Constitutionem Bonifacii
VIII. in *c. Periculoso h. s. in 6.* Adde Constitut. Pii
V. *incip. Circa Pastoralis officii*, & aliam ejusdem,
incip. Doctores & bonestates, quarum seriem exhi-
bet V. CL. Steph. Weymf. in *sua Analysi ad d. c.*
Periculoso n. 9. Et seqq. recitatque easdem Pia-
sec. 2. p. 4. 3. art. 7. & Azor. 1. p. Institut. Moral. lib.
12. c. 11. q. 7. Quatenus verò ingredi liceat vel non
liceat clausuram Sanctimonialium seu septa
monasterii; vide Conc. Trident. *Sess. 25. c. 5.*
Weymf. *d. loco n. 23. Et seqq.*

7. Præterea cum Monachi solitariam profre-
atur vitam, à populo omnino semotam, & plan-
gentis potius quàm docentis officium habeant,
ut D. Hieronymus ait, *cap. Placuit. Et can. Mona-*
chu. xvi. q. 1. non possunt per villas & oppida sin-
guli seu soli parochialibus præfici Ecclesiis. *c. 2.*
h. t. Quod tamen Canonice permittitur Regula-
ribus, tamquam regulæ laxiori inservientibus, *c.*
Quòd Dei s. h. t. Eoq; magis, quia antiquitus eti-
am Monachis idem ex causa permillum fuit,
can. Nullus. Diff. 58. cum moderacione tamen
Conc. Trident. *Sess. 14. c. 11. De refor.* quâ hodie pro-
hibentur Canonice Regulares, si translati fuerint
de uno Ordine ad alium, promovendi ad beneficia
curata secularia.

8. Denique cum, ubi gubernaculum contem-
nitur disciplinæ, nihil restet quàm ut Religio
nastragetur, *Clement. Attendentes m. rine. h. t.*
ided monasteria, quæ generalibus Capitulis
aut Episcopis non subsunt, nec suos habent
Visitatores Regulares, quolibet triennio sese in
Congregationes redigere debent, id est, singu-
lis trienniis instituenda sunt Concilia Regu-
larium provincialia, *cap. In singulis in princ. hoc*
tit. Concil. Trident. Sess. 25. cap. 8. De Regularib.
in quibus corrigantur, quæ videbuntur corri-
genda. Visitatores etiam creandi, qui visita-
tionis officium diligenter exequantur, omnia-
que & singula observari fideliter curent, quæ
de statu Monachorum constituta sunt in *d.*
Clement. Attendentes. Juxta quam ordinatio-
nem refert Choppin. *lib. 2. Monastio Tit. 2. num.*
17. Benedictinos exemptos in plerisque Gal-
liæ provinciis, sese in congregationes redigisse,
ac varia condidisse Regularis disciplinæ
statuta, quæ à Sixto V. & Gregorio XIII. con-
firmata sunt, teste Zyp. *Tit. De Regularib.* Quòd
si id negligant Regulares, cogere eos ad hoc

potest Metropolitana seu Archiepiscopus, eoque negligente Episcopus, in cuius diocesi sunt monasteria, tamquam Sedis Apostolicæ delegati, Concil. Trident. d. 6. 8. Zerola p. 2. *V. Monasteria* § 2.

TITULUS XXXVI.

De Religiosis Domibus, ut Episcopo sint subiectæ.

§ I.

Domus Religiosa quæ dicantur.

1. Hospitalium nomine qua veniant.
2. Monasteria, ut & Ecclesia omnes, subiecta Episcopo loci.
3. Item Hospitalia omnia.
4. Dummodo exempta non sint.
5. Quæ tamen visitari ab Episcopo possunt.

DE Monachis ac Religiosis duo expeditur, nempe de ingressu ac professione, deq; statu, id est, regulis & institutis vitæ monasticæ ac religiosæ. Sequitur tertium de rebus, id est, de domibus & monasteriis, aliisque religiosis ac piis locis, Cujusmodi sunt Hospitalia, quæ pietati exercendæ ex professo dedicata sunt, & plerumque Ecclesiis coherent, *2. 2. hoc tit. & eod. in 6.* Dicuntur ab hospitibus pie excipiendis & tractandis, proque eorum varietate varia fortuantur nomina. Alia enim sunt Xenodochia, quibus peregrini, alia Orphanotopia, quibus orphani; alia Gerontocomila, quibus senes; alia Brephotrophia, quibus egeni; alia Nosocomia, quibus ægroti excipiuntur; alia denique Prochotrophia, in quibus pauperes aluntur, alia aliis atque aliis nominibus appellantur, de quibus in *can. in qualibet xxxii q. 8. l. illud 17. l. Sancimus 18. Cod. De sacros. Ecclesiis & plenius apud Tholosan. Synag. iuris universi l. 1. cap. 28.*

2. De his autem omnibus quæ situm fuit, quibus nam subijciantur? Et in primis dicendum, monasteria, sicut Ecclesias omnes, subijci Episcopo loci, in quo sita sunt, *c. 1. 3. 7. & ult. h. c. can. Quidam, cum seq. can. Monasteria xviij.*

q. 2. l. can. Omnes basilica xvi. q. 2. Qui etiam quoad hoc de jure communi habet fundatam intentionem suam, *d. c. 7. h. c.* etiam si alterius loci aut diocesis monasteriis atque Ecclesiis sint unita quia per unionem nihil ceperit Episcopo loci in quo situm est monasterium, *c. h. c.*

3. Idem dicendum de Hospitalibus, & aliis piis locis auctoritate Episcopi erectis, *d. c. 3. c. 4. & aliis h. c.* Ita ut ad Episcopum loci, in quo sita sunt, spectet providere, ne talia loca ad alios usus, quam ad quos fidelium largitate & auctoritate Episcopi destinata sunt, convertantur, ut res eorum dissipentur, neve in beneficium cuiquam (æculari Clerico concedantur, nisi forte vel in eorum fundatione aliter constitutum fuerit, vel per electionem de Rectore hujusmodi loci sit providendum) sed ut gubernatio eorumdem committatur viris providis ac boni testimonii, qui instar tutorum & curatorum iuramentum præstent, repertorium sive inventarium bonorum faciant, atque Ordinariis, vel aliis, quibus hujusmodi loca (sub sunt, vel ab eis deputandis) quotannis administrationis suæ rationem reddant, *Clement. Quia contingit. 2. h. c.* ubi plenius de hujusmodi locorum administratione, & in Analyti D. Steph. Weymssii ad d. *Clement. Conc. Trid. Sess. 7. c. 15. De reformat. Sess. 22. c. 8. & 9. Sess. 25. c. 8. De reformat. Choppin. De Prælitia sacra l. 3. tit. 5. n. 2.* ubi late tradit ejusmodi piorum locorum curam jam olim quoque spectasse ad Episcopum, ut proinde Conc. Trid. non aded quidquam novi quoad hoc statuisse videatur.

4. Et hæc quidem procedunt, dummodò talia pia loca non probentur exempta, vel privilegio, vel præscriptione XL. annorum, *c. Cum dilectum 2. h. c. c. Cum olim 8. & seq. sup. De præscript.* Sic tamen, ut si privilegia exempta sint, privilegium hujusmodi, tanquam juxta communi derogans, ac proinde sit de accipiendum, *c. ult. in fine De filiis presbyterorum in 6.* non producat utraque loca ipsa, & jura sua Episcopis in violata serventur, *Porro 7. c. Petiitis 20. inf. De privilegio.* Et ided si Parochiæ vel Capellæ alicui monasterio exempto subiectæ sint, non tamen ided & ipse exemptus censeri debent, *c. 1. h. c. cap. Exoverit. inf. De privilegio, nisi & in his quoque legitima præscriptione aut privilegio derogatum sit jurius Episcopalis, d. c. Quæ olim.*

5. Ut autem huiusmodi loca probentur exemptioni jurisdictione Ordinarii, poterit nihilominus Ordinarius auctoritate Apostolica visitare & reformare, si reformatione aliqua opus fuerit: ita tamen ut per hoc nullum exemptionibus seu privilegiis, quoad alia, præjudicium generetur. *Clement. 2. in prim.*

Prædicta etiam non habent locum in Hospitalibus militarium Ordinum, aut Religiosorum, *Clement. 2. §. Præmissa.* Et si quæ sint Hospitalia, in quibus confueverint ab antiquo exerceri spiritualia & exhiberi Sacramenta pauperibus, ea consuetudo servanda est. *Clement. in fine.*

§. II.

De visitatione Domuum Religiosarum & locorum piorum, à laicis regi solitorum.

1. Hospitalia à laico regi solita etiam à laicis visitari possunt.
2. Hospitalia, superstita fundatore, non subsunt Ordinario.
3. Post mortem tamen visitari ab eo possunt.
4. V. & Confraternitates qualibet.
5. Plura triennium non committenda uni administrationi Hospitalium.
6. Ex Concord. Brabant. visitatio Hospitalium est mixti fori.

1. Ceterum circa decretum Concilii Tridentini, quoad propositam materiam, observandum est, quod licet tribuat Concilium Episcopis facultatem visitandi Hospitalia & alia pia loca; non tamen prohibeat, quin etiam Iudices seculares eadem visitare possint, si hoc eis aliis legitime concessum sit. Insuper Episcopum non habere potestatem visitandi Hospitalia & Confraternitates, quæ à laicis reguntur, nisi in casibus à Jure communi permissis.

2. Et ideo hæc potestas non extenditur ad Hospitalia, & alia similia loca, absque auctoritate Episcopi erecta, superstita fundatore, cum non dicantur proprie loca religiosa, sed sub huiusmodi dispositioni ipsius fundatoris; ita ut ab eodem destrui, & de illis pro arbitrio suo, præter & de aliis bonis, disponere valeat. *Gloss. in cap. in Ecclesiasticis 2111. qu. 2. Sylvester V. Hospitalia Zerola p. 1. V. Hospitalia §. 1. Piasce. p. 2. cap. 3. art. 5. num. 2.*

3. Quamquam Episcopus talia post mortem fundatoris visitare possit, ad hoc, ut videatur, an &

quo modo satisfiat ordinationi defuncti: audire item, inspicere atque examinare computus & administrationem Rectorum ac procuratorum: idque, ut tradit Zerola *d. loco §. 2. & 3.* virtute decreti, Conc. Trid. *Sess. 22. c. 9.* ubi statuitur, ut administratores, tam Ecclesiastici, quam laici, fabricæ cujuscvis Hospitalis Confraternitatis, & quorumcunque piorum locorum, singulis annis teneantur reddere rationem administrationis Ordinario, nisi secus sit cautum in fundatione, cui non derogavit Concilium. Ideoque si in fundatione cautum sit, ne Episcopus se visitationi vel rationibus immisceat, id servandum erit, Zerola *d. loco §. 3.*

Nec obstat quod non sint loca religiosa: quia ad hoc, ut visitari possint, sufficit, quod sint loca pia. Non obstat quoque, quod *d. c. 9.* tollat privilegia, statuta & consuetudines quascunque, in contrarium: quia non tollit fundationem.

4. Verum quod ad Confraternitates laicorum, siue regendas siue visitandas attinet, exstat insignis Constitutio Clementis VII. *24. Decemb. 1604.* quam refert Piasce *d. loco n. 8.* per quam, ut summarie dicam, statuit, ne ullæ ejusmodi Confraternitates erigantur, nisi de assensu Ordinarii loci: ut Constitutum statuta ab eodem Ordinario examinentur, approbentur, & corrigantur: ut indulgentias concedendas prius cognoscant & promulgandas decernant: ut elemosinas & collectas non nisi arbitrio ejusdem in pios usus Confratres erogent: ut Confessarii Confraternitatis ab Ordinario approbentur, qui nec à casibus reservatis absolvere possint.

5. Insuper ad hoc quoque sedulo advigilare & providere Episcopus debet, ne hospitalium & aliorum limilium locorum, administratio seu gubernatio ipsi & eidem ultra triennium committatur, nisi aliter in fundatione cautum reperiat, Conc. Trid. *Sess. 25. cap. 8.*

6. Sed nec illud hic prætereundum est, quod refert Zypæus *hoc tit. in princip.* ex Concordatis Brabantiae, §. *si Magistri fabricarum*, contineri iuxta hanc distinctionem, ut si Rectores Hospitalium & Fabricarum sint laici, & à laicis institui soleant, correctio & destitutio, & rationum exactio, præsertim tamen Curato, à laicis fiat: & si negligentes fuerint, pro illa vice Episcopus in omnibus suppleat: si autem Ecclesiastici sint, aut laici ab

Eccle-

Ecclesiasticis instituti, omnia faciat Episcopus. Quamquam dici possit etiam priori casu, saltem post Concil. Trident. Sess. 22. c. 9. ubi Episcopo discretæ auctoritatem facit exigendi rationes ab administratoribus, tam Ecclesiasticis quam laicis, quorumcumque piorum locorum, Episcopum ejusve delegatum suam quoque auctoritatem posse interponere. Quod & in Belgio est receptum. Imo Sereniss. Principes nostri in edicto pro felici exitu & executione Conc. Mechlin. anno 1607. majorem etiam potestatem Episcopis & ab eis deputatis concesserunt. Sed hoc interest, quod dum proceditur juxta concordata, Episcopi jure suo nitantur; dum ex edicto, tanquam Principis delegati, veluti ex ejus commissione: quodque si a decretis appelleretur, ad laicos causa devolvatur; illo autem casu ad superiores Episcopi, juxta jus commune. Dicitis verò concordatis non videri derogatum per illud edictum docet Zyp. *ibid.* ea ratione, quod generi per speciem non vice versa derogatur.

TITULUS XXXVII.

De Capellis Monachorum & aliorum Religiosorum.

1. *Capella, & Capellania, unde nomen habeant.*
2. *Distinguis vulgò Capellaniam & Capellam.*
3. *Capella habens populum, cum cura animarum, à seculari regi debet.*
4. *Aliàs duo tresve Monachi Capellis præficiendi*
5. *Novam Religionem quis propria auctoritate confirmare non potest.*

Non semper Monachi omnes habitant in Monasteriis, sed quidam ex iis sæpè ad Capellas ac Prioratus mittuntur, dependentes ab ipsis Monasteriis, quæ sunt domus principales Religiosorum.

1. *Capella non una est etymologica ratio seu*

deductio, de qua Tholosanus *Syntagma loria Univerſi lib. 15. num. 29. Azor. 2. Moral. Institut. l. 3. cap. 8.* Verius videtur nomen esse Gallicum, dicitur à simplici tecto, quo Reges Francorum, exstitis à Normannis ac Solavis sacris ædibus, Oratoria compellitur lateribus undique patentibus & patulis tegebant: nam rectum Gallis simpliciter *Chapelle* dicitur; indeque alia nomina formata sunt. Et quia ejusmodi tectum fieri solebat ex pellibus caprarum, inde Capellam à caprinis pellibus dici quidam volunt. *Gloſ. in can. Concedimus de consecrat. distinct. 1. & Sacerdotes, qui in hujusmodi oratorii seu tentorii præfecti erant, Capellani dicti sunt.* Factumque, ut Jure Canonico Capellæ nomine significetur aliquando Altare, in aliqua sacra æde constructum, *can. Quæſitum can. Altars 1. qu. 3.* aliquando Oratorium, seu sacra ædícula à templo sejuncta; interdum etiam Oratorium, extra templum quidem positum, sed eodem templo annexum & adhærens; subinde etiam locus sacer in templo, ferreis aut ligneis cancellis clausus, unum vel plura altaria continens.

2. Cæterum Practici Romani Capellam à Capellania distinguunt, ut Capella sit corpus, & Ecclesia per se, Capellania verò dicatur altare, in aliqua Ecclesia exiens, teste Rebuffo *in Praxi benef. Tit. Sacularia benef. quoduplex n. 14.* Et ita Capella hic sumitur, pro Ecclesia scilicet minori, existente per se & seorsim ab Ecclesia majori vel Monasterio.

3. Capella itaque hoc modo sumpta vel habet populum aliquem, subditum, & curam animarum, vel non habet. Si habet, & spectat ad Manasterium, non potest regi à Monachis, sed in ea Episcopus Capellanum sæcularem, qui populum regat, consilio Monachorum instituet: ita ut solius Episcopi arbitrio tam ordinatio ejus, quam depositio, & totius vitæ pendeat conversatio, *s. i. hoc tit.*

4. Sed & ad curam spectat Episcopi, ut Abbates vel aliorum Religiosorum Prælati in hujusmodi Capellis vel Prioratibus singulos Monachos aut Religiosos non constituunt, qui soli in iis commoventur, sed tres, vel saltem duos. Nec proderit Prælato rescipitum, si quod habeat à summo Pont. quod singulos imponere valeat, fortè ob paupertatem Capellæ aut Prioratus, nisi rescipitum

mentionem faciat Conc. Lateranensis c. Ex par. 12. b. 1. quod alias habebitur obreptitium vel subreptitium.

Quod si verò Abbas aliquis Monachum solitarium in Capella constituerit, potest Episcopus eum dein cogere, ut vel revocet illum ad claustrum, vel socium ei, aut socios adjungat, c. Ad audientiam 4. h. 1. Idque ne sibi relictus ad pejora diffuset, Væ soli, inquit Sapiens Eccles. 4. quæ eum ceciderit, non est, qui subleuet eum, c. Monachi 2. in princ. s. b. De statu Monach.

5. Illud etiam in c. fin. eod. tit. constituitur, ne quis novam Religionem constituat sine auctoritate Summi Pont. neve in diversis monasteriis quis sit Abbas vel Monachus.

TITULUS XXXVIII.

De iure Patronatus.

§ I.

Quid sit, & quibus modis acquiratur hoc jus.

1. Quid sit jus Patronatus.
2. Præter præsentationem an jus aliquod competat patrono in beneficio.
3. Acquiratur hoc jus fundatione, constructione, dotatione.
4. Item præscriptione & privilegio.

Quæ deinceps traduntur in hoc libro de jure Patronatus, de Censibus, Sacramentis, de Ecclesiis, earumque immunitatibus, communia ferè sunt Clericis Regularibus & Laicis, vel sint loco appendicis & supplementi ejusdem ad superiora; veluti jus patronatus ad præbendas & dignitates, in quibus nonnunquam fit institutio ad præsentationem patroni.

1. Est autem jus patronatus, prout ei correspondet institutio, jus præsentandi instituentium ad beneficium vacans. Ita ut ejus sic sumpti tres sint termini, Præsentatio, Admissio & Institutio. Riccius in Praxi post Decis. 230. in 2. Notab. Alioquin etiam in Prælatibus, quæ sine institutione per electionem conferuntur, jus patronatus locum habet: non quidem ut patronus prius præsentet eligendum, sed ut vel elec-

tioni faciendæ interfit, c. Nobis 25. vers. nisi aliter hoc titul. vel factam electionem suo assensu comprober, d. c. Nobis c. Cum terra 14. c. Sacrosancta 51 sup. De elect.

2. Dixi, præsentandi: quia patronus non potest propria auctoritate aliquem in beneficium intrudere, vel in eo instituere c. Præterea 4. cap. Cum Laici 10. & alia h. 1. Ut neque in perceptione fructuum, proventuum, obventionum, ullatenus ullave ex causa vel occasione sese ingerere: Sed illos liberè Rectori seu Beneficiario distribuendos dimittere debeat. Conc. Trid. Sess. 25. c. 9. De reformat. & colligitur ex d. c. Præterea h. 11. Multò minus patroni immiscere se iis possunt, qui ad Sacramentorum administrationem spectant: Visitationi verò ornamentorum Ecclesiæ aut bonorum stabilium seu fabricarum proventibus non aliter, quam quatenus id eis ex institutione ac fundatione competit Conc. Trid. Sess. 24. c. 3. in fine. Riccius Decis. 165.

An autem in alienatione rerum Ecclesiæ patronatæ, ut ita loquar, consensus requiratur patroni, tractat idem Riccius Decis. 178. ubi negativè resolvit, cum quia id nullo jure cautum reperitur, tum quia jus patronatus ad actum præsentationis limitatum sit. Competit tamen patrono jus sese opponendi, si res Ecclesiæ dissipentur, aut sine causa distrahantur, can. Filiis xvi. q. 7. Cæteraque patrono competentia his versibus comprehendit. Gloss. in d. c. 5. congruentiarum suo statui Nobilis.

Patrono debetur honor, onus, utilitasque, Præsentans ut præsit, defendat, alatur egenus.

Debetur enim patrono honor & primus locus in Ecclesia, cujus est patronus. Item si ad inopiam sit redactus, ali debet ab Ecclesia, quam fundavit & dotavit, c. Nobis 25. h. 11. can. Quicumque xvi. q. 7. Dico, si ad inopiam sit redactus: Nam alias ab Ecclesia amplius exigere non potest, quam ab initio fuerit sibi reservatum c. Præterea 23. h. 11.

3. Tribus autem potissimum modis acquiratur jus patronatus. Primò, per fundationem: Si prædium donetur, aut relinquatur Ecclesiæ extruendæ, c. Abbatem 4. xviii. q. 2. c. Quoniam 3. & ibi Gloss. h. 1. Secundo, per constructionem: Cum quis Ecclesiam suis sumptibus construit, can. Monasterium & similibus xvi. q. 7. vel etiam

Aaa

planè

planè dirutam ac destructam reparat; licet ex eisdem lapidibus, & eadem materia, & altare intactum manserit; secus, si non planè dirutam repararit. Tertio, per dotationem, si congruam & sufficientem dotem Ecclesie quis assignet, vel ministris Ecclesie & luminaribus necessaria constituat. *can. Nemo. De consecrat. Distinct. 1.* Ut tamen ubique Episcopi accedat consensus, *d. cap. Nobis hoc tit. & ibid. DD. can. Piamentu, can. Filiis, can. Considerandum xv. q. 7. Garz p. 5. c. 9. n. 71.* quia non spectat ad laicos, imponere onus aliquod Ecclesie, *e. Ecclesia 10. sup. de consecratione.* Quamvis sufficiat ex post facto supervenire, *Riccus Decis. 143. n. 3.* & in dubio ex diuturnitate temporis intervenisse præsumatur, *Garz d. loco num. 72. 73. & 74.* Alioquin Vicarius Episcopi absque speciali mandato in reservationem hujus juris consentire non potest *Garz d. loco num. 75.* Capitulum verò Sede vacante potest.

Cæterum per foundationem vel extruccionem acquiritur demum jus patronatus, quando extructa & dotata est sufficienter Ecclesia, sive ab ipso fundatore & constructore, sive ab alio: atque ita patet posse jus patronatus acquiri pluribus, *e. 1. 2. 3. & c. Cum questio 27. h. tit.* etiam æqualiter, licet inæqualiter contrulerint, *cap. Ad audientiam 3. inf. de Eccles. adificandis.*

4. Dixi, tribus potissimum modis acquiri jus patronatus: nam & aliis modis acquiritur, veluti per immemoriam præscriptionem, utique contra Ecclesiam ab initio liberam, *cap. Querelam 24. sup. de elect. & contra non liberam, sed patronatam, seu potius contra ejus patronum, spatio 40. annorum, Covar. ad e. Possessor p. 2. §. 10. De R. l. in 6. Fachin. lib. 8. Controvers. cap. 24.* Item per privilegium summi Pontificis, ob summam ejus in omnes Ecclesias & beneficia potestatem, *e. 2. De præbendis in 6.* non etiam per privilegium inferiorum Antistitum, vel Episcopi, *e. 2. de reb. Eccles. non alienandis in 6.* latè *Garz. 5. p. c. 9. n. 128.* Prædictis autem modis potest etiam forma acquirere jus patronatus, *e. Ex litteris 7. h. tit. & fin. sup. concess. præbenda:* non tamen Judæus, paganus, hæreticus, quia jura tantum mentionem faciunt fidelium & Christianorum.

Porrò de acquisitione & probatione juris patronatus, vide *Conc. Trid. Sess. 14. cap. 12. de*

reformat. & Sess. 24. c. 9. de reformat. & Piassec. d. loco n. 21. & seqq.

§. II.

Quotuplex sit jus patronatus.

1. Aliud est Ecclesiasticum, aliud Laicum.
2. Vera ratio appellationis cujusque.
3. Cur hoc jus laico competat.

1. **E**st autem duplex jus patronatus, aliud Ecclesiasticum, aliud Laicum: addunt aliqui Mixtum. Jus patronatus Ecclesiasticum vocant nonnulli, quod Ecclesie vel Clerico competit; Laicum, quod laico: Mixtum, quod partim Clerico, partim laico: ita ut à qualitate illud obtinentis dominetur, sive ab initio fuerit Ecclesiasticum, sive laicum.

2. Sed verius est, Ecclesiasticum dici illud, quod competit ratione Ecclesie, licet originem habuerit ex patrimonio laici: sufficit enim postea quovis modo translatum esse in Ecclesiam vel Capitulum, vel Monasterium, vel alicui dignitati aut beneficio fuisse annexum, *e. unico h. t. in 6. latè Garz 5. p. cap. 1. n. 553.*

Similiter Laicum, quod alicui sive laico sive Clerico competit ratione proprii patrimonii, non verò ratione Ecclesie, vel beneficii, *Garz. d. c. 1. n. 592. ubi alios citat. Riccius Decis. 169.* Quod si non appareat, qua ratione competat, attenditur jus successione: nam si per successionem deferatur, præsumitur laicum, quia jura Ecclesiastica jure successione non deferuntur, nec dantur, *e. 1. sup. de præbendis.*

Conformiter mixtum dicitur, quod partim ratione patrimonii, partim ratione Ecclesie competit. 3. Tamen si autem de rigore juris laicus jus patronatus, de quo hic agimus, habere non possit, cum sit spirituale, seu potius jus temporale spirituali annexum, *e. De jure 16. h. tit. Quanto sup. de judicio* (anteceperit scilicet, quia ordinatur ad præsentandum Clericum ad beneficium, ut in eo instituat) & laicus spiritualia tractare nequeat, *e. Decernimus sup. de judicio, cap. Causam sup. De præscrip.* tamen ex benignitate quadam à sacris Canonibus conceditur illi hoc jus, remunerationis cujusdam causa, ut hac ratione magis provocentur laici ad fundandas, extruendas & dotandas Ecclesias.

§. III.

In quo differat jus patronatus Ecclesiasticum à laico.

1. Patronus Ecclesiasticus habet semestre; laicus quadrimestre.
2. Quod currit à die notitia vacationis.
3. Papa patroni, non presentantis aliquem intra dictum tempus.
4. Ecclesiasticus variare non potest, in presentando laicos potest.
5. Legatus summus Pont. beneficia juris patronatus Eccles. conferre potest laici non potest.

Præter discrimen, quod ex definitionibus colligitur, differunt in his. Primò, quòd patronus Ecclesiasticus habeat tempus semestre, id est, sex mensium ad presentandum; laicus quadrimestre dumtaxat, *e. Eamte 22. c. Cum propter 27. & alia h. tit. c. unico eod. in 6.* Quando autem simul sunt patroni Ecclesiastici & laici, omnes ratione communionis habent semestre, *Glof. in d. c. unico §. verum. Garz. 5. p. c. 9. n. 28. & duobus seqq.* nec intra hoc tempus potest intelligi negligentia patroni, *d. o. unico.* Et idè intra quadrimestre, concessum laico, collatio beneficii vacantis est nulla, siue facta sit ab Ordinario, vel ejus Vicario, *c. Quod autem 5. in fine hoc tit. siue à Papa, via ordinaria, d. c. unico*: ita ut nec patrono, nec ei, qui ex presentatione patroni institutionem obtinuit, præjudicet.

2. Currit verò hoc tempus, non à die, quo vacat beneficium, ut olim observatum fuit in *Rota, Rosa, Decis. 1. alias 38. in antiq.* sed hodie à die notitiæ, quia in nulla materia, quantum vis levi, tempus currit ignorantibus, *l. 1. Cod. qui admitti ad bon. poss. possunt, latè Riccius in Praxi Decis. 172.* notitiæ, inquam, non interpretativè, sed verè vel præsumptè determinandæ per judicem Ecclesiasticum, consideratà qualitate beneficii, modo vocationis, longitudine temporis, distantia locorum & fama: nec scientia unius patronorum nocet alteri, sed scienti tantum.

3. Quod si patronus intra tempus à die notitiæ sibi concessum non presentaverit aliquem, vel quia neglexerit, vel quia, si plures sint, inter eos sit lis de jure patronatus, statim, lapsò eo tempore, pro illa vice devolvitur collatio ad eum, ad quem spectat institutio, licet

is sit Episcopo inferior; ab exemptis verò ad Papam.

4. Secundo, Patronus Ecclesiasticus, si aliquem idoneum presentaverit, non potest intra idem tempus presentare alium: quod si fecerit, nihilominus præferetur prior tempore, tàmquam jure potior, *c. Cum autem 24. h. tit.* Et hinc fit, quòd ei potius dentur sex menses ad presentandum, quam laico, ut, cum in illo gravetur, in hoc releveretur. Nam laicus, presentato uno aut etiam pluribus, potest adhuc idem quadrimestre alium vel alios presentare, non quidem recedendo à prima presentatione sine causa *c. Pastorali 23. h. t.* sed accumulando posteriorem priori, *c. Quod autem 5. & d. c. Cum autem 24. h. t.* & quidem toties, quoties voluerit, juxta *Glof. in Clement. Plures §. fin. in V. Presentare hoc tit.* Arque ex his Episcopus instituet, quem maxime idoneum judicabit, vel, si omnes idoneos judicet, quem voluerit, *d. c. Quod autem.*

5. Tertio, Legatus summi Pontificis beneficia juris patronatus Ecclesiastici conferre potest, absque consensu & presentatione patroni Ecclesiastici, non etiam beneficia juris patronatus laici, sine consensu patroni, *Garz. 5. p. cap. 1. n. 571.* Ratio diversitatis est, quia patronus Ecclesiasticus subest jurisdictioni Legati, non autem patronus laicus, *c. Cum dilectus 28. h. t.* Hinc etiam nequit conferre beneficia juris patronatus mixti, sine patronorum consensu, ne ex societate præjudicetur laico, eaque ratione laici avocentur à fundatione & donatione Ecclesiarum. Quæ ratio cum cesset in beneficiis juris patronatus Ecclesiastici, ex privilegio siue speciali siue generali, vel præscriptione aut consuetudine, idè Legatus illa conferre potest absque derogatione juris patronatus, etiam nulla ejus facta mentione, *Garz. d. c. 1. n. 573.*

§. IV.

Quomodo jus patronatus transferatur.

1. 2. Transferatur venditione, etiam in emptorem rei singularis.
3. Donatione.
4. Permutatione.
5. Successione.

Quatuor potissimum modis transferatur jus patronatus in tertium aliquem, v. g. ditione,

ne, donatione, permutatione, & jure hæreditariæ successione, sive ex testamento, sive ab intestato.

1. Venditione, non quidem per se, quia sic vendi nequit absque Simonia, *e. Quia Clerici 6. cap. de lure 16. h. t. Conc. Trid. Sess. 15. cap. 9. de reformat.* sed cum universitate bonorum, veluti si villa aliqua vendatur, cui annexum sit jus patronatus, vel hæreditas, quæ juris intellectum habet, *l. Hæreditas 50. De hæred. petit.* etiam jus patronatus ad emptorem transit, tamquam accessorium. Riccius *Decis. 179. nisi nominatim in contractu exceptum fuerit, e. Ex litteris 7. cap. Cum saculum 13. h. t. Garz. 5. p. c. 9. n. 11. & seqq.* modò tamen ejus intuitu majus pretium non exigatur: nam sic quoque saperet Simoniam.

2. Verius quoque est, transire hoc jus in emptorem rei particularis, veluti fundi, palatii, vel domus, cui accessorie adheret. *Garz. d. c. 9. n. 33. & seqq.* Item in emphyteutam, vel conductorem ad longum tempus, ratione dominii utilis, quod in emphyteutam & conductorem ejusmodi transit. Unde aliud obtinet in creditore universitatis oppignoratæ, *e. Cum Beroldus sup. De sent. & re judicata.*

3. Titulo verò donationis vel legati ita transit, modò, si doneur vel legetur laico, adsit vel ex intervallo consensus accedat Episcopi; qui non requiritur, si Ecclesiæ vel loco pio doneur, *e. Nullus 17. & ibi Glos. ac D. D. h. t. latè Piafec. in Praxi Episc. l. 2. c. 5. art. 1. n. 36.* Ratio divinitatis est, quòd laici magis gravent Ecclesias, quàm Clerici, *can. Laicos, can. Laici 11. q. 7.* quodque Clerici, si excesserint terminos, facilius compesci possint, quàm laici.

4. Titulo permutationis, modò cum alio spirituali permutetur, *juxta e. Ad Quæstiones sup. de rer. permutatione.*

5. Denique titulo & jure successione, *can. Considerandum XVI q. 7. c. Quoniam 3. h. t.* non tantum in hæredes consanguineos, sed etiam ex testamento in extraneos, sive masculos sive fœminas, sive adultos sive pupillos, idque mox adita hæreditate, etiam ante captam possessionem, *Garz. d. cap. 9. n. 143.* licet contrarium doceat Riccius *Decis. 162.* Et quidem in solidum, quia jus patronatus est individuum, *e. l. h. t. quemadmodum jure civili sentientes,* quæ idcirco ad hæredes in solidum

transeunt, *l. 2. §. ex his igitur D. De verb. obligat.* in stipites tamen, non in capita: ut si ex pluribus patronis unius defuncti plures sint hæredes, hi omnes in præsentando unam vocem habeant, ob personam defuncti, quem unum omnes representant, *Clement. 1. hoc t.* Non tamen quilibet ab alio seorsim præsentare potest, sed omnes communiter: quamvis ut Ecclesiæ provideatur facilius, pacisci possint, ut alterius vicibus præsentent.

§. V.

De Præsentatione.

1. Præsentatio quid sit.
2. Patrono negligente ad ordinarium devolvitur collatio.
3. Patronus seipsum præsentare non potest.
4. Tutor præsentat pro minore septem annis.
5. Quid juris sit, si plures sint patroni.
6. Nominatio Vicarii est quadam præsentatio.

1. PRÆSENTATIO hoc loco est personæ per patronum Episcopo, vel alteri, ad quem institutio pertinet, legitime facta exhibitio, ut ei de beneficio vacante provideat. Vacante enim Ecclesiæ, quæ sit juris patronatus, debet patronus intra tempus debitam præsentare Clericum, quem confidit idoneum ei, ad quem spectat institutio; eo tamen discrimine inter patronum laicum & Ecclesiasticum.

2. Nam laicus in idoneum nominans ac præsentans, jubendus est intra idem tempus præsentare alium idoneum: aliàs, lapsò eo termino & nulla idonei facta præsentatione, potest is, ad quem spectat institutio, beneficium liberè, id est, absque præsentatione, idoneo conferre. Si verò Clericus, vel Monasterium, vel Capitulum scienter aliquem in idoneum præsentaverit, ipso facto pro ea vice privatur jure præsentandi, & is, ad quem spectat institutio, potest liberè beneficium conferre, *e. 2. sup. De concess. præbendæ, Clement. unica, de supple. neglig. Prælat.* Sin ignoranter, non aliter intra semestre præsentare alium poterit, quàm si prius præsentatus suam præsentationem repudiaverit.

3. Cæterum tamen si pater filium idoneum præsentare possit, quia quoad hæc non censetur in jure eadem persona cum patre, non potest tamen præsentare seipsum, *cap. Per postulat.*

nostras 26. h. t. tum quia tamquam ambitiosus esse repellendus, *can. In scripturis* viii q. 1. l. Si quisquam *Cod. De Episcopo & Clericis*: Atqui non ambitione, sed labore convenit unumquemque ad honorem pervenire, l. *Contra publicam Cod. de re militari, & facit can. Miramur Distinct.* Et tum quia inter præsentantem & præsentatum debet actualis esse distinctio, *cap. ult. sup. De In-* *stitut.* Riccius *Decis.* 197. Si tamen sint plures patroni ejusdem beneficii vel Ecclesiæ, poterunt ex seipsis præsentare unam, *Gloss in c. Consuluit.* Riccius *Decis.* 197. Et, si unus sit patronus, potest ei quoque de patronato beneficio provideri, non tamen per præsentationem, sed per spontaneam provisionem ejus, ad quem spectat institutio, *Panormit. in d. cap. Per nostras n. 3 hoc t.*

4. Quod si patronus sit pupillus minor septennio, præsentabit tutor: Si verò sit major, tunc ipse etiam sine tutoris auctoritate præsentare potest, ab eoque præsentatus præferendus est præsentato à tutore, quia ut penes illum est dominium juris patronatus, ita & præsentatio, *can. Decernimus. xvi. q. 7.*

5. Si plures sint patroni, & jus patronatus spectet ad eos, ut singulos, prout in dubio spectare præsumitur, possunt singuli separatim præsentare, aliis non vocatis vel requisitis: Secus si spectet ad eos, ut universos seu jure collegii. Ratio prioris est, quia eo casu non requiritur simultaneous omnium consensus, nisi forte vigore statuti aut consuetudinis alicujus soliti sint simul convenire. Et tunc præsentatio simoniacè facta per unum, non præjudicat præsentationi aliorum, quia tot sunt præsentationes, quot patroni. Ratio posterioris est, quia tum requiritur simultaneous consensus: Et ideo præsentatio simoniacè per unum facta præjudicat aliis, quia tunc est unica præsentatio, Riccius *Decis.* 225. Vide *Garz. d. e. 9. n. 222. & Riccium Decis.* 177. Sin autem plures patroni ejusdem Ecclesiæ vel beneficii concurrant & discordent in præsentatione, aliis hunc, aliis alium præsentantibus, ille præficietur Ecclesiæ, qui majoribus juvatur meritis, & plarium approbatur ad sensu, modo hoc fieri sine scandalo possit; alioquin ipse Episcopus liberè absque præsentatione aliquem instituet, *c. Quoniam 3. ubi Gloss. h. t. Riccius Decis.* 191. Quod si nec hoc absque scandalo vel turba fieri possit, Episcopus Ecclesiam claudet &

tollet inde reliquias, donec inter patronos conveniat, *c. 1. 2. h. t.* In paritate vocum & meritum est locus gratificationi, *c. Cum autem 24. h. t.* nec ab ea gratificatione appellare licet, Riccius *d. Decis.* 191. ubi etiam notat, quod civis extero, & senior juveni præferri debeat.

6. Ad præsentationem reducitur nominatio Vicarii, facta per eos, in quorum Ecclesiis unitis constituitur: Nam & illa dici præsentatio potest, & solet, inquit *Garz. d. loco n. 26.* qua de re vide eundem p. 9. *cap. 2. dub. 19. à n. 285.* De nominationibus Universitatum ad beneficia vacatura, quatum privilegio Lovanii gaudemus, & quatum in Gallia usus est, vide citatos per *Garz. p. 4. cap. 1. n. 27.*

§. VI.

De Institutione.

1. Quid hoc loco sit Institutio.
2. Præsentatus, dummodo idoneus, necessariò instituendus.
3. Per quem fiat Institutio.
4. Tempus ad instituendum præstitutum non est.

1. Institutio in jure Canonico interdum sumitur pro collatione Ecclesiæ seu beneficii, ut passim *Tit. Decret. de Institutionib.* subinde verò pro deductione in possessionem Ecclesiæ seu beneficii Ecclesiastici, quæ jure communi ad Archidiaconum spectat, *c. Ab hac. e. Vt nostrum 3. sup. de officio Archidiacon.* Hoc verò loco & quidem propriè sumitur pro translatione juris Ecclesiastici, quæ fit ad præsentationem patroni Ecclesiæ seu beneficii, *c. 4. 5. 7. 8. & similibus h. t.*

2. Præsentato itaque idoneo, tenetur is, ad quem spectat jus instituendū, velit nolit conferre illi beneficium, ad quod est præsentatus: Alias institutio, spreto patrono intra tempus ei datum ad præsentandum, est ipso jure nulla; idque ex defectu potestatis conferendi illud beneficium intra id tempus.

3. Fit autem institutio vel per Episcopum, *c. 3. sup. de Institut.* aut Sede vacante per Capitulum, *c. 1. h. t.* aut denique per eum, cui alias vel ex privilegio vel præscriptione jus illud competit, *c. Auditis 15. c. Cum olim 18. sup. De præscript.* Et ideo si institutio spectet ad inferiorum

rem Episcopo, ipsius Episcopi erit, curare, ut is instituat: Alioquin eo negligente, ad Episcopum devolvitur institutio.

Quod si patronus jus patronatus ultro in Episcopum transtulerit, & institutio spectet ad inferiorem Episcopum, tunc quidem jus præsentandi competet Episcopo, jus verò instituendi manebit penes inferiorem Episcopum. Alioquin si institutio ad solum spectet Episcopum, confunderetur eo casu præsentatio cum institutione, & proinde libere, id est, absque præsentatione, beneficium confert, dummodò solus sit patronus. Nam si cum eo sint alii, tunc cum aliis præferat sibi ipsi, priusquam instituat.

4. Observandum autem hæc, nullum esse tempus constitutum Ordinario, ad instituendum, uti nec instituto ab Ordinario, ad capiendam possessionem; nisi de Parochiali agatur: nam tum fieri institutio debet intra duos menses, ex Bulla Pii V. De concorsu; alias devolvitur institutio ad Papam, vel potest simpliciter appellari, Zerola *h. tit. §. 8. dub. 3.*

§. VII

Quomodo amittatur jus patronatus.

1. 2. 3. 4. *Amittitur ex capite & ob crimen ipsius patroni variis modis*
5. *Si cedatur jus illud Ecclesie patronata.*
6. *Diruta Ecclesie patronata*
7. *Per confiscationem bonorum quibus accessoriè eborat.*
8. *Non autem per non usum, aut per præsentationem comparati.*
9. *Regalia instar juria patronatus.*

1. **P**orro amittitur jus patronatus variis modis: Primò, si patronus Rectorem, vel alium Clericum ejusdem Ecclesie, per se, vel per alium, occidere vel mutilare nefarie præsumpserit; & quidem usque ad quartum gradum, quoad posteros ejus, *in quibusdam inf. de pœnis.* Eoque casu jus patronatus cedit Ecclesie, cui injuria illata est.

2. Secundò, si hærescos vel læsæ Majestatis reum se fecerit. Et hoc casu jus patronatus, unà cum universitate bonorum, vel alia re particulari, cui adhæret, cedit fisco, *c. Vergentis 10. inf. de hæreticis.*

3. Tertio, si jurisdictiones, bona, census, & jura ecclesie quacumque arte aut quocumque quaesito colore patronus sibi usurperet, *Cont. Trid. Sess. 2. c. de reformat. & itque talis excommunicatus ipso jure, non nisi à Summo Pont. absolvendus.*

4. Quarto, amittitur ipso quoque jure, si quis venditionis, aut alio quocumque titulo, contra Canonicas sanctiones, jus illud in alium transferre præsumpserit *c. Quia Clerici 6. hoc tit.* subjiciturque pœnis excommunicationis & interdictionis, ex decreto Conc. Trid. *Sess. 25. cap. 9. de reformat.* Eoque casu ecclesia redit ad libertatem, *Pia fec. 2. p. c. 5. art. 1. n. 37.*

5. Quintò, si jus illud cedatur ecclesie patronatæ, vel si jus ecclesiam juris patronatus absque reservatione sui juris patiatur fieri Collegiatam.

6. Sextò, si ecclesia incendio consumpta fuerit, aut terræ motu vel vitio suo convertit: Vel si patronus jus patronatus præscribi patiatur.

7. Septimò, per confiscationem bonorum, si illis accessoriè adhæreat, etiam extra casum læsæ Majestatis aut hæresis, transit jus patronatus unà cum bonis confiscatis in fiscum, etiam quoad exercitium; bonisque deinde per fiscum divenditis, transit simul in emptorem. Dico, si illis accessoriè adhæreat, quia si sit personale, & per se principale, non includitur confiscatione bonorum, nec Judex Laicus potest illud per se addicere & adjudicare fisco, ex defectu jurisdictionis, & incapacitate. Ideoque ea casu remanebit penes delinquentem, donec per Judicem Ecclesiasticum tamquam indignus privetur eo jure. Sententiâ autem Judicis privatoriâ secutâ, si jus patronatus sit sanguinis, & spectet ad familiam seu consanguineos, vel eos, qui sunt de genere, ad illos tranabit, juxta dispositionem fundatoris: Si verò sit hæreditarium & ad extraneos transmissibile, evanescit jus patronatus, & ecclesia remanet libera. Non secutâ sententiâ Judicis privatoriâ, jus patronatus hæreditarium tranfit ad heredem, vel ex testamento, vel ab intestato, præterquam in crimine hærescos. Ita latè Garz. *de benef. c. 9. d. n. 25. usque ad 32.*

8. Quando autem privilegium præsentandi per non usum amittatur, vide apud Puteum, *Decis. 379. Veran. Decis. 130. p. 2. Riccium Decis.*

204. m. 142. ubi tradit jus patronatus non amitti per non usum. Ut neque amittatur præsentatione facta per unum ex compatronis, sed saluum manet reliquorum jus, modò omnes fuerint in possessione, & eodem jure veniant, aliàs fecit. Riccius Decis 209 qui Decis. 126. quærit, an præsentatus, cui movetur lis; possit aliquid solvere adversario, ut à lite discedat? et posse, certis limitationibus & conditionibus, decidit.

9. Denique ad instar juris patronatus, seu ex eo natum esse jus Regaliæ, notat Zyp h. t. in fine. Verum in Brabantia & alibi in his Belgicis ditioribus non habere locum. Addit, Clerum Flandriæ ante exemptionem à corona Franciæ non amisisse regaliæ: excepto episcopatu Tornacensi, cujus tamen episcopo Ludovicus a. 1357. eam restituerit, donec certius de ea sibi liqueret. Sed rursus exortam fuisse sub Philippo Pulcro, Rege Castiliæ, quem scribit ob eam, aliasque causas cum Franco bellum noluisse, sed ad Hispaniam anhelasse: Nec fuit, inquit, idem Clerus subiectus ecclesiæ Gallicanæ aut Pragmaticæ sanctioni, aut nominationibus Parisiensibus, sed semper seorsum res suas sibi habuit.

TITULUS XXXIX.

De Censibus, Exactionibus
& Procuracionibus.

§. I.

De Censibus.

1. Censibus quid hic significet.
2. Episcopo nomine Cathedralitici debentur duo solidi.
3. Patrono Ecclesia vel beneficii debetur census ab initio impositus.
4. Ex post facto census imponi non potest, ne quidem Prelatis.
5. Ne quidem etiam jurato.
6. In qua moneta solvendus sit census.

1. Censibus in generali & communi accipitur significat, quidquid annuatim in

quantitate seu summa persolvitur, *l. Etatem D. de censibus*, eaque ratione etiam Tributum & Pensionem comprehendit. Hic autem sumitur pro annuo redditu, qui ex proventus ecclesiæ solvitur & Superioribus in signum subjectionis, ut episcopo, *c. Constitutus 6. sup. de religiof. domibus*, & interdum Summo Pontifici, *c. Recepius 8. inf. de privilegio*, vel etiam inferioribus Clericis, *c. Quarelam 24. sup. de elect. c. Cum Canonici* penult. h. t. quandoque patronis: Sive Clericis sive Laicis, *c. Præerea 23. sup. de jure patronatus*.

2. etiam episcopo à qualibet ecclesiæ suæ diocesis debentur duo solidi, nomine Synodatici sive Cathedralitici, in signum subjectionis & honorem Cathedralis, *c. Conquerente sup. de Officio Iud. Ordin. c. Pastoralis* & ibi Glossa Innoc. & Panormit. *sup. de Donat. can. Placuit x.*

3. Item patrono debetur census seu redditus, quem in fundatione & dotatione ecclesiæ ab initio sibi auctoritate episcopi reservaverit, *d. c. Præerea sup. De jure patronatus*. * 3. Dico, ab initio; quia, postquam Ecclesia jam donata & consecrata est, novi census imponi non possunt, nec veteres augeri, *c. Sententia 3. c. Prohibemus 7. c. Significavit 13. hoc tit.* non modò à patronis, sive Clericis sive Laicis, *c. Cum Clerici 11. c. Quamvis 15. hoc tit.* sed ne à Prælatibus quidem ecclesiarum, *c. Præerea 8. c. cap. 29. h. t.* quia impositio census est quædam alienatio jurium ecclesiæ & impositio servitutis ejusdem, quæ Ecclesiæ gravatur. Abbas in *d. c. Præerea h. tit.* jura autem ecclesiæ nequeunt, nisi ex justa & rationabili causa & adhibita solemnitate alienari, *can. Sine x 11 q. 8. c. dixi sup. Tit. de rebus Eccles. non alienandis*. Hanc autem solemnitatem adhibere Prælati non potest, dum novum censum in suam utilitatem vult imponere ecclesiæ, cum nemo in proprio facto sibi auctor esse queat, *Clement 1. de rebus Eccles. non alienandis*: Licet possit ad utilitatem alterius Ecclesiæ subsistere justâ causâ, quando in eo loco jurisdictionem habet episcopalem, secundum Abbatem in *d. cap. Prohibemus*.

Sed neque fidejussoria vel juratoria cautio de novo censu imponendo & solvendo, aut veteri augendo quicquam operabitur, veterum tale juramentum omninò relaxandum

dum erit, *cap. Graviss* & *d. cap. Significavit* 13. *hoc tit.* cum vergat in detrimentum Ecclesie.

5. Permittitur autem Episcopo, quando Ecclesiam suæ diocesis cum consensu sui Capituli exemptione donat, *cap. Pastoralis* 7. *in fine sup. de donat.* in eadem sibi reservare censum aliquem, *cap. Constitutus* 6. *sup. De religiosis domibus, cap. Cum venerabilis* 21. *hoc tit.* Sic enim & Pontifex, cum Ecclesiam à jurisdictione eximit Episcopi, & in suam tutelam recipit, solet oblatum eo nomine censum recipere, *d. ca. Constitutus* *versj. Nos quoque, cap. Si Papa de privilegiis in 6.* Sic etiam permittitur patrono Ecclesie tempore foundationis aut dotationis moderatum redditum pensionis nomine constituere, *d. c. Præterea* & *sibi Gloss. & Abbas sup. de jure patronat.*

Inferiores autem Clerici Ecclesias, quibus præsent, non possunt absque auctoritate & assensu Episcopi censuales facere, seu censu aliquo onerare; cum auctoritate verò Episcopi possunt.

6. Sed cum hic census annuus, de quo agitur, solvi plerumque soleat in moneta, quæ sæpè vel augetur vel minuitur, quarri potest, quâ moneta solvi census debeat. Respondet Pontifex in *e. Olim* 20. *cap. penult. hoc tit.* solvendum esse ad antiquam monetam, id esse secundum æstimationem monetæ, quæ tunc cursum habuit, quando constitutus fuit census: Nisi præscriptum sit, ut solvatur ad alterius monetæ æstimationem.

§. II.

De Exactionibus.

1. *Subditi ab Episcopo non gravandi exactionibus.*
2. *Exigi tamen potest charitativum subsidium.*

Exactionum nomine intelligit hic Pont. tributa, vectigalia & tallias, *e. Omnis* 2. *h. t. 1.* Prohibet autem in *cap. Cum Apostolus* 6. *h. t.* prohibemus *h. t.* ne subditos suos tallis & exactionibus Episcopi gravare præsumant. 2. Permittit tamen, ut superveniente justâ & rationabili causâ, cui subsidio opus habeant, valeant cum charitate moderatum ab iis auxilium postulare: Quod idè interpretes solent

appellare Charitativum subsidium, *d. §. Prohibemus* & *c. Conquerente* 16. *in fine sup. De officio Iudicis Ordinaris. Piasce* p. 2. *e. 2. art. 2. n. 12.* de quo latè Chastan. *ad Cons. Burg. Rub. 1 §. 4. versj. Et sur les hommes subjets, num. 11. & multis seqq. Boëtius Decis.* 148. extantque de eodem singularares Tract. Bartholomæi de Bellenzinis & Remigii de Gonni. Cæterum in *d. §. Prohibemus in fine.* vetat quoque Pontifex, ne Archidiaconi sive Decani ullas exactiones sive tallias in Presbyteros seu Clericos exercere præsumant.

§. III.

De Procuracionibus.

1. *Procuracionum nomine quid hic veniat.*
2. *Nulla Ecclesia ab his libera, neq. videm præscriptione.*
3. *Modus visitationis & procuracionis.*
4. *Visitatio à Cathedrali Ecclesia inchoanda.*
5. *Forma & ordo visitationis, remissivè.*

PER Procuraciones hoc Tit. intelligitur necessarium sumptuum exhibitio, quæ ratione visitationis debetur ab Ecclesia vel Monasterio, ei, cui ex officio incumbit jus & onus visitandi, si ve sit Episcopus, sive Archidiaconus, sive Decanus, sive Legatus Summi Pontificis, *e. Cum Apostolus* 6. *in princ. e. Cum instantia* 17. *Procuraciones* 23. *h. t.*

2. Ab his autem procuracionibus nulla Ecclesia aut Monasterium excusatur, & ne quidem præscriptione tolli possunt, *d. e. cum Apostolus §. Prohibemus, d. e. Cum instantia hoc tit. & c. Conquerente sup. De officio Iud. Ordinar.* tum quia exhibeantur in signum subjectionis obedientie, quam contra Prælatum subditus nequit præscribere, *e. Cum non liceat sup. De præscriptum* quia, cum nemo cogatur, Apostolo teste. *1. ad Corinth. 9.* suis militare stipendiis, meritò qui spiritualia seminatur, & carnalia metere debeat. Ideoque licet Ecclesia aliqua steterit diu, nec unquam procuracionem visitandi exhibuerit, tamen nunc demum petenti exhibere cogitur, *cap. Venerabili* 24. *hoc tit.* nisi per privilegium speciale Summi Pontificis probet se ab ea exemptam, *d. cap. Cum instantia.*

3. Quantum ad modum visitationis & procuratio

rationis attinet, eum quidem præscriperunt Olim Conc. Lateranense in d. c. *Cum Apostolus*, & deinde Lugdunenſe, in. c. 2, h. 1. in 6. verum hodie tota hæc res revocanda eſt ad decretum Conc. Trid. Seſſ. 24. cap. 3. De reformat. ex quo & can. *Decernimus*, can. *Episcopum*, x. qu. 1. tenetur Episcopus totam suam diocelſim circumire ad minus ſemel quolibet biennio: & quidem per ſe, niſi legitime impeditus fuerit; nam tunc ei permittitur, ut viſitationem alteri committat, d. can. *Episcopum*, c. *Inter cætera ſup. de officio Ordinarii*, c. *Si Episcopus eod. in 6.* Conc. Trid. d. loco in princ. Non tamen cogitur Episcopus præciſe viſitationem ſuam abſolvere & concludere intra prædictum tempus, ſed id relictum eſt arbitrio ipſius, moderato tamen & diſcreto, ex reſcript. *Sacra Congregat. Piaſec. 2. p. c. 7. a. 1. n. 1.*

4. Hanc verò viſitationem à Cathedrali incipere debet, c. *Romana h. tit. in 6.* nec aliqua exemptione, conſuetudine, ſententia, iuramento, aut concordia (niſi ea à Sede Apoſtolica fuerit confirmata, ex certa ſcientia, juxta *deſignat. Sacra Congregat.*) Capitula hæjus, vel aliarum majorum Eccleſiarum, illorumque perſonæ. ſeſe ab hac viſitatione ſubducere vel tueri poſſunt, Conc. Trid. Seſſ. 6. cap. 4. *De reform.*

3. Qua autem forma & quo ordine viſitationem inſtituere, & de quibus inquirere debeat Episcopus, ſive Cathedrali viſitet Eccleſiam, ſive Collegiatam vel Parochialem, ſive ſeminaria, Conſraternitates, Hoſpitalia, vel denique Regulares ac Sanctimoniales, quia id ſuè tradit Piaſec. 2. p. *Praxis Epif. toto c. 3.* ejuſque rei Praxis compendioſam libro ſingulari complexus eſt Paulus Salodius, Canonicus Mediolanenſis, à ſanctiſſimo Cardin. Carolo Borromeo per diocelſim Mediolan. deputatus Viſitator; ideo brevitatis cauſſa ad eos leſſorem remitto.

§. IV. A quibus debeantur procuraciones & victualia.

1. 2. Procuraciones & victualia debent à Clerico & Eccleſiis.
3. Cætera jura Episcopalia in qua moneta ſolvenda,
4. Preſentatio, Cæthedraticum & obavitin-

- vum ſubſidium præſcribi non poteſt.
5. Facultus viſitandi datur Episcopo cum ſubſtituendo.
  6. Quæ datur Ordinariis, cenſeri datam Abbatibus vel aliis Preſbitis.
  7. Quæ præſtanda ſint viſitantibus.

1. Notandum verò, procuraciones & victualia, de quibus Conc. Trid. loquitur, de jure ſolum d. bere à Clero Eccleſiis & locis pijs, non autem à Laicis, quamvis ſimul viſitentur, quia nullus Juris textus Laicos ad hoc onus expreſſè obligat, ſed ſolum Clerum, Eccleſias, & pia loca, dum viſitantur, ut poſſim videre eſt, & maxime in c. *Cum inſtantia* §. *ſandè in his exigendis h. tit. Extrav. unica* §. *ita quod expoſita* §. *noſtra h. tit. in communib. can. Intra cætera* & can. *illud x. q. 3.* ubi tantum Clericorum & Eccleſiarum ſit mentio, & ita Moſſ. in c. 1. in princ. in *V. Laicos h. tit. in 6.* ubi teſtatur de conſuetudine.

2. Nec obſtat, quod textus videantur velle, ut ſumptus victualium præſtentur à viſitatis, c. *Romana* §. *deinde h. tit. in 6.* c. *Si Episcopus ſup. de officio Ind. Ordin. can. Cavendum x. q. 3.* Conc. Trid. d. loco: quia id intelligi debet de Clericis viſitatis, ut patet ex allegatis juribus, & præſertim ex c. *Egit de cenſib. in 6.* in verbis quonſque de dupl. huiusmodi gravatis Eccleſiis plenariam ſatiſfactionem impendant, c. *Felicis eod. in 6.* ubi Gloſſ. loca viſitata interpretatur Eccleſias, in *V. perſolvendum.* Videatur hæc de re plenius diſſerens Grivel. *decis Dolanæ 119* ubi reſert in hanc ſententiam reſcriptum Principem Belgii ad Senatum Dolanum.

3. Quantum ad alia jura Episcopalia, ea quæ ſolvi debent ſecundum antiquam taxam, d. c. *Prohibemus*, & meſuram, c. *Ex parte 18.* & antiquam monetam, niſi in alterius monetæ ſolutione præſcriptum ſit, c. *Olim 20. h. t. & c. Conguerente ſup. de offic. lud. Ordin. ubi taxatum ad duos ſolidos mutari & excedi non debet.* Verum quia ſolidorum valor conformis non eſt, ſed varius, attentata varia provinciarum taxatione, ſecundum Covar. 1. *Variar. reſolut. cap. 2. & 3.* ideo in ejus ſolutione ſpectanda erit diverſarum Cathedralium legitima conſuetudo, Zerola in *Praxi 1. p. in V. lus Cathedralium*, ubi plenius vide. Verum hæc tempora vix antiquos nummos ferunt, ob novas artes circa

monetam, non tam noviter repertas, quam nimis exercitis, inquit Zyp. *h. t. num. 9. in fine.*

4. Deinde notandum, quod licet contra procuracionem non potest prescribi, c. *Ex officii sup. De prescript.* ita nec contra jus Cathedralicum aut subsidium charitativum: quamvis contraria consuetudine introduci possit, ne solvantur, ut constat ex Concil. Trid. *Sess. 24. cap. 3.* ubi vult visitationem gratis fieri, ubi ea consuetudo est, ut nec victualia, nec pecunia, nec quidquam aliud à Visitatoribus accipiantur: si quidem multa per consuetudinem tolli possunt, quæ nequeant per prescriptionem, Zerola *d. loc. ad 4.* cum multa etiam requirantur ad prescriptionem, ut v. g. titulus, bona fides &c. quæ non requiruntur ad consuetudinem.

5. Notandum tertio, quod facultas visitandi, quæ datur à Conc. Trid. *Sess. 6. cap. 4. & Sess. 25. cap. 6.* detur cumulativè, non verò privativè, dicit cum aliorum exclusione. Ideoque si qui ex jure vel ex consuetudine potestatem habeant visitandi, poterunt ea uti, si velint, aut cum Episcopo, aut seorsim ab eo, quando voluerint visitare, ex *Congregat. Interpp. Concil. Gonzales ad Reg. VIII. Cancell. parag. proœmialis n. num. 21.*

6. Notandum quarto, quod dum *Sess. 7. cap. 8. & Sess. 21. cap. 8.* datur Ordinario potestas visitandi quotannis quascumque Ecclesias, etiam quomolibet exemptas, auctoritate Apostolica, sub nomine Ordinarij intelligantur etiam Abbates, similesque Monasteriorum Præfati, ut proinde visitare suas Ecclesias possint: quia sub nomine Ordinariorum etiam inferiores Ecclesiarum præfati intelliguntur, qui jurisdictionem habent, non itidem sub nomine Diocesani, ut ex Azorio *Instit. moral. lib. 12. cap. 18.* notat Zyp. *h. t. num. 7.* Ubi subiungit, quod cum videatur esse repugnantia quædam inter *cap. 8. Sess. 21.* cui congruit *cap. 10. Sess. 24.* ubi statuitur, ne in exemptio visitationi Episcopi obstare possit, & inter *cap. 20. Sess. 25. de Regularib.* ubi contra statuitur, ut Abbates, quæ sunt Ordinum capita, & alij prædictorum Ordinum Superiores, Episcopis non subditi, quibus est in alia inferiora Monasteria Prioratusve legitima jurisdictio, eadem illa subdita sibi Monasteria & Prioratus suo quique loco atque ordine ex officio visitent, etiam si commo-

data existant. Clemens VIII. ex *Sententia Sacre Congregat. 20. Junii 1595.* pro Monasterijs Cisterciensis Ordinis utriusque sexus dactis litteris declaravit, non licere Ordinariis Monasteria dicti Ordinis visitare, nisi juxta præscriptum decreti *Sess. 21. cap. 8.*

7. Denique ex eodem Conc. Trid. *Sess. 24. cap. 3. §.* Interimque caveant, videndum, ne Episcopi, dum visitant, & qui in eorum sunt comitatu, inutilibus sumptibus cuiquam graves onerive sint, neve ipsi, aut quisquam suorum, quidquam procuracionis causa pro visitatione, etiam testamentorum ad pios usus, præter id, quod ex relictis pijs jure debetur, aut alio quovis nomine, nec pecuniam, nec munus, quodcumque sit, etiam qualitercumque offeratur, accipiant non obstante quacumque consuetudine, etiam immemorabili, Exceptis tantum victualibus, quæ sibi, ac suis frugaliter, moderateque, pro temporis tantum necessitate, & non ultra, erunt ministranda: sic tamen ut sit in optione eorum, qui visitantur, an malint solvere id, quod erat ab ipsis ante certa pecunia taxata consuetum solvi, an verò prædicta victualia subministrare: salvo item jure conventionum antiquarum cum Monasterijs, alijsve pijs locis, aut Ecclesijs non Cathedralibus inito, quod illarum permanere debeat.

TITULUS XL.

De consecratione Ecclesiæ vel Altaris.

1. Ecclesia & Altaria consecranda ab Episcopo.
2. Et semel impensa consecratio non repetitur.
3. Quo pacto probetur Ecclesiam consecratam esse.
4. Quibus casibus iterari possit consecratio vel non.
5. Quibus casibus reconcilianda sit Ecclesia.
6. Ecclesia polluta, consecratur pollutum sacramentum, non contra.

Ad plenum jus patronatus non sufficit, Ecclesiam esse fundatam, constructam, & dotatam, sed insuper requiritur, ut sit consecrata: iuxta proinde ratione hic Tit. subijcitur, *De consecratione Ecclesie vel Altaris*; præsertim cum immunitates & census, de quibus antè egit Pontifex concedi & imponi soleant in ipsa consecratione,

1. Ecclesia igitur legitime exstructa, priusquam sacris ministerijs seu mysterijs deputetur, ne divino cultui mora injiciatur, quantocius consecranda est à diocesano Episcopo, *can. Ecclesie xvi. g. 7. cap. 1. sup. De religiosis domib. vel ab alio, de diocesani mandato, c. Aqua penult. h. tit.* non autem à simpliciter aliquo sacerdote, ne quidem de mandato Episcopi: quia consecratio Ecclesie est ordinis Episcopalis, & proinde nequit demandari Clericis inferioris gradus, *d. c. penult.* Pari modo consecranda quoque sunt Altaria lapidea, in Ecclesia constituta, sive plura, sive unum, sive eodem die & simul cum Ecclesia, sive diversis & seorsim; si aut eodem die licet plures Episcopos consecrare, *c. 5. h. tit.* Neque enim ex consecratione Ecclesie sequitur Altarium consecratio, *c. 1. hoc tit.*

Debet autem hæc consecratio fieri inter Missarum solertiam, *can. 2. & can. De fabrica. De consecrat. Dist. 1.* & ritus omnes in Pontificali præscripti necessario adhibendi sunt, *Piafec. 1. p. cap. 2. art. 4. num. 9.* Idque ex Ecclesie præcepto aut consuetudine: & propterea rata & firmata manebit consecratio, facta sine Missæ sacrificio. Quolibet verò die, sive festo sive profano, consecrari Ecclesia potest, *cap. tua Fraterritas 2. h. t.*

2. Semelque impensa consecratio, instar baptismi non repetitur, *can. Ecclesie 20. d. Dist. 1.* ne quidem eo casu, quo Ecclesie, illæsi parietibus, vel in toto vel pro majori parte corrui, *c. Lignis 6. & ibi Gloss. h. t.*

3. Quod si de Ecclesiarum vel Altarium consecratione dubitetur, nec de ea scripturæ appareant, vel testes existant, consecrari eas oportet, *can. Ecclesie 18. d. Distinct. 1.* Creditur verò dicto unius testis, qui dicat fuisse consecratam, sive de visu, sive de auditu. Vel si appareat nota aliqua in libris Ecclesie, vel in pariete, seu aliqua tabula marmorea, judicatur fuisse consecratam. Hujusmodi enim semiple-

næ probationes tunc sufficiunt, quando eorum que nemini sit præjudicium aliquod, *can. Solemnitates 16. junctæ Gloss. in 1. scriptura De consecrat. Distinct. 1. Piafec. d. loco num. 5. & 6.* Sin autem dubitetur, à quo consecranda aut dedicanda sit Ecclesia, seu in cujus sit diocesi, consecrabitur ab eo, Episcopo qui ibidem prius Episcopalia exercuerit, *cap. 1. sup. De religiosis domibus.*

4. Ecclesia verò exusta (ita scilicet, ut parietes combusti, diruti, vel totaliter aut pro majore parte deicisti sint) aut diruta (ita ut parietes ex toto vel pro majori parte corrui, ac deinde in eandem vel similem formam ex iisdem lapidibus restituta, iterandæ consecrationis est solemnitas, *d. can. Ecclesie 20. & can. De fabrica 24. Distinct. 1.* Secus si restitutum dumtaxat, aut de parietibus quid nō edicium fuerit exustum aut dirutum, *d. c. Lignis 6. h. tit.* Piafec. *d. loco*, ubi tradit, id totum pendere à iudicio Episcopi: quia consecratio consistit in parte exteriori parietum, qui chrismate liniuntur & in quibus signum Crucis apponitur.

Sed neque iterum consecranda est Ecclesia, si successivis temporibus partes eius exemptæ fuerint & reparatæ, sed sufficit aspersio aquæ benedictæ, *d. can. De fabrica*: quia semper eadem intelligitur Ecclesia, idque ne facile contingat iterari consecrationem. Altari verò violato, id est si vel loco motum fuerit, vel lapis illi impositus, qui sigillum continet, contractus aut diminutus ipsum Altare, non Ecclesia, iterum consecrari debet.

5. Quod si Ecclesia consecrata per injuriosam sanguinis, etiam Martyris, aut seminis humanis, effusionem, sive licitam sive illicitam, *Piafec. d. loco num. 7. versic. Item polluitur per c. fm. h. t.* aut per sepulturam pagani, hæretici, excommunicati, polluta fuerit, cadavere eiusmodi exhumato, si discerni possit, non quidem iterum consecranda, sed reconcilianda est ab Episcopo aspersione aquæ solemniter cum vino & cinere per eundem benedictæ, quæ divina officia in ea resummi possint, *c. Proposuisti 4. c. Aqua 9. & alii h. tit. c. unico eod. in 6. Piafec. d. loco num. 7.* Quod receptum est in terrorem delinquentium: & ideo ob occultam pollutionem Ecclesia non indiget reconciliatione, *Piafec. ibid. vers. in omnibus. Ecclesiam vero*

in qua cadavera infidelium sepeliuntur, consecrare non licet, sed si apta videatur ad consecrandum, non nisi evulsis inde corporibus, erasis parietibus & tignis, reaedificanda & consecranda est. *can. Ecclesiam 28. De consecr. Distinct.*
 7. Dixi, per injuriosam sanguinis effusionem; quia sola talis Ecclesiam polluit, *d. c. unico eod. in 7.* non si casu aliquo percussus fuerit quis ad sanguinis profluvium, aut si modicus fluat sanguis, ex naribus puta percussus, *Pialee. d. n. 7. in princ.*

Dixi, etiam Martyris; quia licet sanguis Martyris Ecclesiam non polluat, sed ornet: tamen Ecclesia polluitur propter persecutoris affectum, quæ Deo displicet, non ob Martyris passionem quæ Deo est gratissima.

6. Porro Ecclesia polluta, etiam cœneterium, eidem contagium, censetur esse pollutum non è converso, ne minù d. g. um & accessorium trahat ad se magis d. g. um & principale, *d. cap. unt. o. juncto cap. Accessorium De R. l. in 6.* Duorum verò pluriùve cœneteriorum, sibi coherentium, s. d. pariete subjunctorum, polluto altero, alterum propterea non censetur pollutum, licet ab uno ad Iud d. tur accessus, *d. c. uno, ubi plenius Gloss. ad V. pollut.* Ut autem Ecclesia polluta reconciliari debeat, ita & altaria in ea existentia, *Panormit. & alii in d. c. Proposuisi h. e.*

Notandum hic quoque, diem anniversarium consecrationis ex justa causa posse in alium diem transferri, prout respondit Sacra Congregatio Episcopo Bristonienis 19. Februarii 1585.

TITULUS XLI.

De celebratione Missarum, & Sacramento Eucharistiæ, & divinis officijs.

§. I. Quid sit Eucharistia, & de materia hujus Sacramenti.

1. *Definitio hujus Sacramenti.*
2. *Materia est panis & vinum.*
3. 4. *Panis verò triticeus, azymus non fermentatus.*
5. *Vinum autem de vite & purum.*
6. *Cur vinum aqua miscetur.*

Consecratio Ecclesiæ vel Altaris, de qua proxime dictum est, ordinatur ad celebrationem Missarum, aliaque divina officia ac principaliter ad consecrationem Eucharistiæ, quæ non nisi in Ecclesia vel Altari consecrato celebrari debent. Acturusque de his Pontifex exorditur ab Excellentissimo & augustissimo Eucharistiæ Sacramento, quia illud est Missæ fundamentum & caput.

Nomen Missæ dicitur à mittendo, id est vel à dimittendo cœtu Christianorum ad sacrificandum communicandumque congregato, vel à transmissa in cœlum hostia, pro nobis apud Deum Patrem propitiatoria, nempe ipso Christo redemptore nostro pro nobis oblato, itaque Missa pro missione dicitur, sicuti Collecta pro collectione, Proba pro probatione. Alii vocabulum Missæ volunt esse Hebræicam vel Chaldæicam, & significare oblationem; quod non videtur verosimile Boëtio Epou, in sua de antiquitate Missæ Relat. one.

1. Quod ad Sacramentum Eucharistiæ attinet omittis variis nominibus, quibus hoc Sacramentum ob varios resp. & s. q. os habet, nuncupatur, d. si uti potest, esse Sacramentum, continens sub specie panis & vini, vel alterius eorum, verum corpus & sanguinem Christi, ut colligitur ex *Martha 6, h. 1.* & decreto Conc. Trid. de hoc Sacramento *Sess. 13. c. 1. & 3. & can. 1. & 3.* Corpus quidem sub specie panis, & sanguinem sub specie vini, ex vi ve horum; ipsam autem corpus sub specie vini; & sanguinem sub specie panis, animamque sub utraque, vi naturalis illius connexionis & concomitantia, quæ partes Christi Domini inter se copulantur; divinitatem verò propter admirabilem illam ipsius cum corpore & anima hypostaticam unionem, prout expressè declarat Conc. Trid. *d. loco. c. 3.* Vide *can. Species & plures alios. De consecrati. Dist. 2.*

2. Materia hujus Sacramenti est panis triticeus vinum de vite, modicè aquæ mixtum, *can. 1. can. non oportet 4. can. Cum omnes 7. & alii de consecrati. Distinct. 9.* nam Christus in ul-

3. Confici debet in sacrificio Missæ.
4. Et semel in die tantum regulariter.

1. **F**orma consecrandi à Christo tradita, *Matth 26. Marci 14. Luca 22. 1. ad Cor. 11.* in pane est hæc, *Hoc est corpus meum*: & in vino, *Hic est calix sanguinis mei*, seu, *Hic est sanguis meus*. Qua prolata seu accedente ad prædictam materiam per debitum Ministrum, fit conversio totius substantiæ panis in substantiam corporis Christi, & totius substantiæ vini in substantiam sanguinis (quæ conversio convenienter & proprie ab Ecclesia transsubstantiatio est appellata, *Conc. Trid. d. Sess. 13. cap. 4.*) ita ut eodem prorsus instanti, quo desinit esse substantia panis, sub speciebus incipiat esse corpus Christi & sanguis: ad eum modum, quo docent Philosophi, idem esse instans, quo desinit esse forma æris, & producit formam ignis. Remanentque post consecrationem solæ species sine ullo prorsus subjecto, cum sola sua extensione, à se formaliter tantum distincta, non triam cum quantitate substantiæ, ut probabilius existimo.

In hoc autem Sacramento tria reperiuntur, quæ diligenter distinguenda sunt, videlicet forma visibilis panis & vini, veritas corporis, & virtus spiritualis, prout distinguuntur & explicantur in *d. c. cum Martha §. Distinguendum hoc tit.*

2. Minister conficiens hoc Sacramentum est solus Sacerdos ritè ordinatus, *c. 1. sup. De Trinitate. can. Perlectis §. ad presbyterum Dist. 25.* sive bonus sit sive malus, etiam irregularis, interdictus, suspensus ab Ordine, depositus, degradatus, Simoniacus, publicus & notorius peccator. Nam licet hi à jure consecrare prohibeantur, si tamè consecrent de facto debita forma & intentione, verè efficiunt corpus Christi, quia non in merito consecrantis, sed in verbo efficitur Creatoris, *can. Et dixit 26. in fine, can. Quia corpus 35. vers. Recedas, can. panis est 55. & can. Corpus 60. de consecrat. dist. 2.* & virtute Spiritus S. *can. Verum 72. ead. Dist.* atque ut meritis honorum virtus Sacramentorum non amplificatur, ita nec malorum vitij attenuatur, *can. Multi secularium 1. q. 1.*

3. Conficere verò hoc Sacramentum tenetur Sacerdos in sacrificio Missæ, ac toties illud sumere, quoties celebrat, & quidem sub utraque

que specie, *can. Relatum 11. d. Distincti 2.* Alioquin simulans se conficere, & non conficiens, peccat mortali se constitutum, quia primo casu Deo illudit, & proximum decipit, altero solum offendit Deum, *c. De honore 7. h. tit.* Consecrans autem & non communicans ab Ecclesiæ arcetur liminibus, *can. Peracta 10. d. Distincti.* & à celebratione suspenditur per annum, *d. can. Relatum.*

4. Tenetur item Sacerdos quilibet, quanto frequentius potest Missarum solemnia celebrare, *c. Significatum 11. sup. De præbendis, Concil. Trid. Sess. 23. c. 14.* semel tamen in die dumtaxat, *c. Consulisti 3. h. t.* quia Christus semel passus est, & totum mundum redemit: sælixque in primis est, qui unam dignè celebrare potest. Quia tamen quotidie peccamus, saltem iis peccatis, sine quibus mortalis vivere infirmitas non potest, ideo iteratur quotidie hæc oblatio, ut quia quotidie labimur, Christus quotidie mysticè pro nobis immoletur, & recidiva peccata relaxet, *can. Iteratur 71. De consecrat. Distincti 1.* Qui semper peccat, semper deo habere medicinam, inquit *D. Ambros. can. Si quotiescumque 14. d. Distincti.* Excipitur dies Nativitatis Dominicæ, quo tres, & casus necessitatis, quo duas, non etiam plures celebrare Missas licet, *c. Consulisti 3. & c. Ex parte 5. h. t.* modò tamen post assumptionem corporis Christi in prima vinum perfusionis seu ablutionis non acceperit, *d. c. Ex parte*: quia hoc Sacramentum à jejuno sumi debet, *can. Nihil 16. in fine v. 11. q. 1.* Casus autem necessitatis, & cur tres Missas in Nativitate Domini celebrare liceat, vide apud *Glof. in d. c. Consulisti & Navar. in Manuali cap. 15. num. 87.*

§. III. De alijs non conficientibus hoc Sacramentum, illud tamen summentibus,

1. Quilibet Christianus sumere illud debet, saltem semel in anno.
2. Quinam removeantur à Communionem.
3. Laici & Clerici non celebrantes sub una specie communicant.
4. Solum Sacerdos erga hoc Sacramentum regulariter.

Non

1. Non solum Sacerdos, hoc Sacramentum solus conficiens, illud sumere tenetur, sed & quilibet alius Christianus, ubi ad annos discretionis pervenerit. Et quidem olim circa prima fidei incunabula frequentissima erat apud fideles ejus susceptio, verum postmodum, repente paullatim Christi fidelium ardore, statutum fuit, ut nisi quis forte majoribus criminibus impediretur, ter saltem in anno, nempe in festo Paschatis, Pentecostes, & Natalis Domini, communia caret, *can. Etsi non frequenter 10. can. Omnis homo 21. De consecrat. Distinct. 1. ac tandem eodem decursu est, ut quisque saltem annuus semel in anno, & quidem in Paschate, suscipiat Eucharistiæ Sacramentum, arcendus alioqui ab ingressu Ecclesiæ & Ecclesiastica privandus sepultura: nisi forte quis de proprii Sacerdotis consilio, ob aliquam rationabilem causam, ad tempus duxerit abstinendum, *c. Omnis utriusque 12. inf. De poenit. & remissionib.**

2. Quod præceptum de communicando in Paschate currit à Dominica Palmaram usque ad octavam Paschatis inclusivè, ut ex alijs, quos eam in rem citat tradit Zerola in *Praxi 1. p. 7. Eucharistia §. 7.* ita ut, qui communicat intra hoc tempus, satisfaciat præcepto, nec incurtat poenas quæ passim à Prælatibus imponuntur non communicantibus in Paschate. Quinimò satisfaciunt, qui communicant quolibet die Quadragesimæ, ubi de hoc legitima & præscripta est consuetudo. *Nav. in Manuali cap. 21. n. 45.* licet olim sub Marco Aurelio, à Sotere Pontifice statutum fuerit, ut in cœna Domini communicaretur: nam postea hæc angustia temporis ad duas hebdomadas laxata est.

3. Debet autem quisque, ad hoc Sacramentum accedens, peccata sua omnia legitime fuisse confessus. Item jejunus excepta causa extreme infirmitatis, in qua, ne sine viatico hoc infirmus decedat, etiam à cibo sumpto rectè communicat, *can. Presbyter 93. De consecrat. Dist. 2.* Debet abstinuisse ab uxore & Venere ante sacram communionem tribus, quatuorve aut octo diebus: ex honestate tamen non de præcepto, *can. Omnis homo 21. d. Distinct. 2.* Non excommunicatus aut interdictus, *can. Tribus gradibus 23. §. præcipimus & similibus: non hæreticus aut ipsidelis, can. pen. & fin. xxiv. 9.*

1. *can. Qui a passus 26. d. distinct. 2.* non iustitio aut scenticus, quando hujusmodi artes improbas exercent, *can. Pro dilectione 95. cum can. seq. ead. distinct.* sed deum peracta confessione ac poenitentia. In causa tamen necessitatis, id est morientibus, sed poenitentibus, etiam ex gravissimis sceleribus, viaticum Eucharistiæ non est negandum, licet in vita denegari debuerit, *can. Poenitentes distinct. 50.* etiam excommunicatus, modo satisfecerint, *can. Tanta 24. Distinct. 86.* Similiter nec denegari debet infirmis, qui postquam illud petierint, priusquam accipere potuerint, oppressi infirmitate obtinuerint aut in phrenesi lapsi sunt, habito testimonio eorum, qui poenitentem ac poenitentem audierint, *can. Is qui xxvi. q. 6.* Sed nec occultum peccatorem, quem Sacerdos pro certo scit esse reum alicujus criminis & impoententem, publicè accedentem ad communionem nominatim repellere potest, *c. Si sacerdos 2. sup. De officio lud. Orain.* sed debet eum secretò monere, ne se ingerat communioni t quam nec Christus ipsi Judæ, quamvis ejus occultam proditoris cogitationem nosset, negavit, *d. c. Si sacerdos, & can. Sicut Judas 68. De consecrat. Distinct. 2.*

Ceterum licet Sacerdos celebrans Sacramentum hoc sub utraque specie participet, tamen ab Ecclesia receptum est, ut laici & Clerici, illud non conficientes, sub una tantum specie panis sumant, *Concil. Trid. Sess. 21. cap. 1. in doctrina, De communione,* sub qua non minus totus ac integer Christus verumque Sacramentum, quam sub utraque, sumitur, *Coac. Trid. ibid. cap. 3. & can. 3.* sicut etiam in singulis portionibus hostiæ consecratæ totus & integer est ac sumitur, *can. Qui manducat, & alijs d. Distinct. 2. Concil. Trid. Sess. 3. can. 3.* ubi anathemate ferit secus sentientes.

4. Præterea quamvis olim communicantes proprijs manibus hoc Sacramentum acciperent, postmodum tamen id veritum fuit, statutumque, ut, sicut solus Sacerdos illud conficit, ita & solus erogat alijs; adeo ut si aliter quam per semetipsum presbyter infirmum vel alium communicet, sui gradus periculo subjaceat, *can. Pervenit 29. De consecrat. Dist. 2.* Absente tamen Episcopo & presbytero potest Diaconus conferre, *can. Diaconus 13. Distinct.*

Distinct. 91. imò etiam præsentare presbytero, si necessitas vigeat, *d. can. Diaconos, & can. Præsent. ibid.* qua de re vide latius Azor. 1. p. *Institut. moral. lib. 10. c. 13.* Religiosi verò absque licentia speciali presbyteri parochialis vel concessione summi Pontificis Clericis aut laicis hoc sacramentum administrare non possunt sub pena excommunicationis, ipso facto incurrendæ, absolutione summo Pontifici reservata, *Clement. 1. De privilegiis.*

§. IV. De effectu Eucharistiæ.

1. *Confert gratiam ritè sumentibus.*
2. *Non sibi conscientia peccati alicujus.*

I. In primis per illud seu in ipso recolitur memoria Passionis Christi, *can. Iteratur, & aliis pluribus, De consecrat. Distinct. 2.* Ritè sumentibus confert gratiam, Estque cibus & potus spiritualis, non corporis, sed animæ substantiam fulciens, *can. Non iste panis 56. d. Distinct. & quo restauratur, quod ex calore concupiscentiæ per venialia peccata deperditur: cuiusque sumptione transimus in carnem ejus, qui caro nostra factus est, scilicet Christi, can. In quibus 38. d. Distinct. illique unimur atque incorporamur, unum cum illo efficitur, ac de illius spiritu vivimus, can. Christus 57. cum duobus seqq. d. Distinct. 2. & æternæ vitæ simus participes, d. can. Christus & aliis d. Distinct. Peccata etiam venialia relaxat, *can. Si quotiescumq; & pluribus aliis ead. Distinct. * 2.* Alioquin si quis conscientia sibi alicujus peccati mortalis, ac habens adhuc voluntatem peccandi, illud accipiat, nihil proficit ad mundationem, nec salutem acquirit ejus perceptione, sed damnationem, & gravatur magis, *can. Qui sceleratè eum can. seq. d. Distinct. 2.**

Denique, ut alios effectus omittam, conservat hominem à peccatis futuris, cum quatenus est cibus, cor hominis interius corroborans, augendo in eo habitum charitatis & gratiæ; tum quatenus, tamquam signum Passionis Christi, per quam victi sunt demones, demonum repellit asilutis,

TITULUS XLII.

De Baptismo & ejus effectu.

§. I. Quid sit Baptismus & quotuplex,

1. *Vnde dicatur Baptismus, & definitio illius,*
3. *Materia: 4. Forma. 5. Divisio.*

POSTquam actum est de Sacramento Eucharistiæ, quo in sacrificio nihil esse majus potest, *can. Nihil. 8. De consecrat. Dist. 2. * 1.* merito subiiciendum est de Baptismo, ejusque effectu, quandoquidem sit omnium aliorum Sacramentorum fundamentum, & janua vitæ spiritualis, *cap. Veniens inf. De presbyt. non baptizate,* quippe per quem transimus in numerum credentium Christo incorporamur, ejusque membra efficitur, *can. Quia passus 36. De consecrat. d. Distinct. 2.*

Baptisma autem Græcè idem est, quod apud Latinos Mersio seu Tinctio aut etiam ablutio, à verbo βαπτίζω, quod abluo seu mergo significat; nam à peccatis originali & actuali abluunt, *can. Regenerante 136. De consecrat. Dist. 4.* nec confertur ordinariè, nisi per mersionem aquæ, *c. penult. h. tit.* unde in sacris litteris passim vocatur Lavacrum regenerationis, & à Patribus Flumen gratiæ, Diluvium peccatorum.

2. Omissis autem aliorum definitionibus, in Catechismo Rom. definitur Baptismus esse Sacramentum regenerationis per aquam in verbo vitæ, *ex Ioan. 3. & Paul. ad Ephes. 5.*

Per particulam, regenerationis distinguitur à reliquis Sacramentis, saltem veteris legis, quæ non justificabant animas,

3. Per particulam, per aquam, apertè distinguitur à reliquis Sacramentis novæ legis, & simul exprimitur materia hujus Sacramenti, quæ est aqua, non quælibet, sed vera & naturalis, sive calida sive frigida *d. c. penult. h. tit. Conc. Trid. Sess. 7. cap. 2. De Baptismo.* Ideoque per aquam rosæeam aut aliam stillatitiam, aut per salivam, lacrymas, sudorem, lac. vinum, vel aliam similem liquorem, ab aqua naturali distinetur.

differentem specie, juxta communem DD. sententiam, non confertur Baptismus. Quod si verò dubitetur, an sit aqua vera uti est nix, glacies, pruina, priusquam liquefiat, non licet extra necessitatem extremam ea uti absque sacralogio. Cur verò potius per aquam, quam per aliam materiam conferatur, plures adferuntur rationes, è quibus tres refert Catechismus Rom. quarum prima est, quia cum Baptismus omnibus omnino ad salutem sit necessarius, conveniens fuit, ut conferretur per aquam, quæ est omnibus communis & facile ab omnibus haberi potest. Secunda, quia aqua effectum Baptismi maxime significat: ut enim aqua sordes abluit corporis, ita Baptismus maculas seu peccata animæ delet. Tertia, quia ut aqua refrigerat adis corporibus aptissima est, sic Baptismo cupiditatum ardor maxima ex parte extinguitur.

4. Per sequentem particulam, in verbo vitæ, exprimitur forma, quæ est verbum spirituale vivificans; non enim sanatur aqua, nisi in eam Spiritus sanctus descendit, & aquam consecraverit, *can. Per aquam 9. De consecrat. Distinct. 4.* quod fit accedente verbo ad aquæ elementum, *d. c. penult. & alibi h. tit.* & explicite his verbis exprimitur: Ego te baptizo in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, *c. l. h. t.* Effici tamen Baptismus etiam hac forma, quæ Græci utuntur, *Baptizatur talis servus Christi in nomine Patris & Filii & c.* vel, *Baptizatur manibus meis. In nomine patris & c.* declarat Conc. Florent. in instruct. Armeniorum de baptismo. Idem d. cendum de hac forma, *Baptizat te Christus in nomine Patris & c.* Hæc tamen formæ, cum sint contra præceptum Ecclesiæ, non sunt à Latinis usurpandæ.

Ad id autem necessaria sunt ad Baptismus aqua & verbum, ut altero omisso non sit Baptismi Sacramentum. Error tamen in pronuntiatione syllabarum per ignorantiam recti sermonis aut lingue impedimentum non officit, *can. Si non 72. & can. Retulerunt 66. De consec. Distinct. 4.*

Ablutio seu mersio in aquam an unica sit, quæ unicam Christi Passionem significat, an trina, quæ Trinitatem, non interest. Et satius est servare aut retinere Ecclesiæ cuiusque consuetudinem, *can. De trina 80. De consecrat. Distinct. 4.* Necessum tamen est, ut aqua tangat

immediatè corpus, quamvis sufficiat minimam guttam aquæ tangere quamcunque veram partem corporis vivam, etiam minimum digitum: imò & capillos, secundum quosdam, quamvis hoc postremum satis incertum sit. Debet verò ablutio seu mersio fieri dum verba proferuntur, quia verba & forma in collatione Sacramentorum conjungi debent. Et cavendum, dum trina sit ablutio vel immersio, ne de unaquaque ablutione tota forma repetatur, sed ut sub una formæ prolatione tres sint ablutiones. De alijs caeremonijs, ab Ecclesiâ adhuc solitis, vide *can. Postea 68. usque ad can. Venit. De consec. Distinct. 4.*

5. Dividitur autem Baptismus in Baptismus fluminis seu aquæ, quem antè d. finivimus, Baptismus flaminis seu spiritus, qui fit per contritionem & conversionem ad Deum, & Baptismus sanguinis seu Martyrii, qualis fuit Innocentiam, & Latronis, in Cruce Deum consentis, *can. Baptismi 34. can. Catechumenum 37. De consecrat. Distinct. 4.* Primus propriè dicitur Baptismus: reliqui ratione effectus. quia scilicet Baptismi effectum habent, delationem nempe peccati originalis, & in adultis actualis gratiæ collationem, quando Baptismus aquæ haberi nequit, *d. can. Baptismi, & alia similibus.* Si quis autem baptizatus fuerit Baptismo flaminis, data opportunitate tenetur suscipere Baptisma aquæ.

§. II. De ministro Baptismi, deque susceptoribus seu patrinis,

1. *Minister hujus Sacramenti est solus Sacerdos;*
2. *Et in necessitate alius quilibet.*
3. *Patrini seu susceptores cur necessarii in baptismo.*
4. *Sufficere ad summum duos, scilicet unum & unam.*
5. *Qui prohibeantur esse patrini.*

1. **M**inister Baptismi ex officio est solus Sacerdos, id est, episcopus & presbyter, non etiam Diaconus, nisi ex commissione Sacerdotis, Parochi, vel Episcopi, *can. Diaconus*

conos 13. *Dist. 93. can. Constat 19. De consecrat. Dist. 4.*

2. In casu tamen necessitatis extremæ etiam Diaconus, imò & laicus baptizare potest, *d. can. Constat can. In necessitate 21. De consecrat. Dist. 4.* atque etiam mulier, absente viro, *can. Mulier ead. Dist. Quin & paganus, Judæus, Schismaticus, hæreticus, & fâcinorosus quisque, ut patet ex variis Canonibus d. Distinct. 4. modò formam Ecclesiæ fervent, & facere intendant, quod facit Ecclesiæ: & speciatim de hæretico hñitum extat in Conc. Trid. Sess. 7. c. 4. Idque receptum est, ne quis sine lavacro regenerationis decedat, d. can. Constat in fine. Quam ob causam etiam pater proprium filium, in extremo vitæ positum, & nondum baptizatum, baptizare potest, nec ideo à matrimonio vel copula uxoris arectur. *can. Ad limina xxx. quest. 1. Nemo tamen seipsum baptizare potest, quia inter baptizantem & captizatum debet esse discretio, ut indicat pronomen, Te, in assignata antè forma, cap. debitum 4. hoc tit.**

3. Præter ministrum Baptismi, nisi baptizandi aliud urgeat necessitas, solent & alij adhiberi, nempe sponsores, qui Patres Iustitici, Patrisi, Matrinxve vulgò vocantur, vel susceptores, quorum fide & professione, qui per se credere vel loqui nesciunt, ut parvuli, muti, & surdi, & ægrotantes, qui pro se respondere non possunt, baptismum suscipiunt, *can. Parvuli 74. cum can. seq. d. Dist. 4.*

4. Et quidem de Jure communi non nisi unus, sive vir, sive mulier, suscipere baptizatum de sacro fonte potest, *can. Non plures 101. d. Distinct. 4. c. fin. De cognat. spirituali in 6. vel ad hñmum unus & una, ut novissimè statuit Conc. Trid. Sess. 24. De reformat. matrim. c. 2. qui tamquam proprii parentes debent baptizatum instituire in necessariis ad salutem, in Symbolo, Oratione Dominica, mortuis vel id facere negligentibus parentibus.*

5. Ab hac susceptione infantis in baptismo arcentur in primis hæretici, Judæi, infideles, *can. In baptisate 102. d. Distinct. 51. Item Abbas, Monachus, Monialis vel religiosa persona, can. Non licet 103. can. Monachi 104. ead. Dist. Regulariter etiam pater & mater naturalis respectu filij sui, can. penult. & ult. xxx q. 4. Quæ ratione autem ex hujusmodi susceptione &*

inter quos contrahatur cognatio spiritualis lib. 4. explicabitur.

§. III. Quinam baptizandi, & in quo loco.

1. Baptizandi etiam parvuli, ægri muti & surdi.
2. Non vero dormientes aut amentes.
3. Infans in utero matris quatenus baptizandus.
4. Baptismus in Ecclesia conferendus.

VT in veteri lege Circumcisio tam parvulis quam adultis ad salutem necessaria erat, ita etiam Baptismus, quia in ejus locum successit, *c. Majores 3. h. 1.*

1. Et quidem parvuli, licet adhuc loqui vel credere nesciant, sicut etiam ægri, muti & surdi, qui pro se respondere non possunt, alius vice illorum profitentibus & respondentibus de fide, rectè baptismum suscipiunt, *can. Parvuli 74. & seq. can. Cum pro parvulis 77. & alii similibus, De consecrat. Distinct. 4.* Majores vero qui per se respondere possunt, propria fide & professione eundem suscipiunt. Ideoque necesse est, ut habeant intentionem recipiendi id, quod dat Ecclesiæ, vel Christum instituit: imò ad effectum gratiæ habere quoque debent fidem juxta illud Christi: *Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit: item dolorem de peccatis, cum proposito melioris vitæ juxta illud Actor. 2. Pœnitentiam agite, & baptizatur unusquisque vestrum in remissione peccatorum.*

2. Quidam tamen expresse prohibentur baptizari: nam in primis adulti dormientes vel amentes non aliter baptizari cum effectu possunt, quam si ante somnum vel amentiam baptizari voluerint, *d. c. Majores §. Item quartus.*

3. Non baptizatur etiam infans, existens in utero matris, quia qui natus adhuc secundum Adam non est, renasci secundum Christum non potest: neque reperiri potest regeneratio, ubi generatio non præcessit, *can. Qui in matris 115. d. Distinct. 4. Materque prægravis baptizata nihil in hoc participat infans, qui nascitur, quia uniuscujusque propria voluntas in confessione fidei spectanda est, can. Si ad matris 114. can. Si qua mulier 116. ead. Distinct. Si tamen infantis in utero existentis aliquod membrum ex utero appareat, in eo, si modo vivat, urgu*

urgente periculo baptizari poterit, juxta probabilem opinionem & tutiorem sententiam, existente vero dubio, an quis sit baptizatus, baptizandus erit his verbis, *Si baptizatus es non te baptizo, sed si nondum baptizatus es, ego te baptizo, in nomine Patris &c. c. 2. h. t.*

Quod ad locum attinet, in quo quis baptizandus, constituit Clemens V. ne quis in aulis vel cameris, vel alijs privatis domibus, sed dumtaxat in Ecclesijs, ubi sunt ad hoc fontes specialiter deputati, aliquos audeat baptizare: nisi Regum vel Principum liberi fuerint, aut talis necessitas emerferit, ob quam ad Ecclesiam absque periculo accessus haberi nequeat. Qui secus presumpserit, aut suam in hoc praesentiam exhibuerit, taliter per Episcopum suum castigandus erit, ut alij attentare simile non praesumant. *Clement. unica h. t.* Similiter in Abbatijs & Monasterijs prohibentur esse baptisteria. *can. Primum xviii. q. 2.*

§. IV. De effectu Baptismi.

1. Baptismus iterari nequit, & poena iterantis.

Effectus proprius & principalis baptismi est delere originale peccatum, atque etiam in adultis omne actuale praecedens. *can. Firmissime & alius De consecrat. distinct. 4. Conc. Trid. Sess. 5. De peccato originali* Praeterea gratiam & virtutes infundere, atque aperire regnum caelorum, *c. Maiores h. t.* causare spirituales quandam cognationem, de qua dicitur libro sequenti in primae characterem indelibilem; 1. coque fit, ut sine sacrilegio reiterari non possit, *c. fin. h. t. Conc. Trid. Sess. 7. n. 11.* Adeoque habet odio baptizatos Ecclesiae, ut qui non ignoranter rebaptizantur, iterum Christum crucifigere dicantur. *can. Qui bis d. Dist. 4. & ab Ordinibus arceantur; quavis etiam ignoranter, ignorantia scilicet juris rebaptizati fuerint, d. can. Qui bis.*

2. Qui vero usu temerario baptismum reiterare conati fuerint, muerone excommunicationis percussus ab omni officio & beneficio deponuntur: imo & iure civili ultimo supplicio afficiuntur, *l. 2. cod. Ne sanctum baptismum restitueretur.*

TITULUS XLIII.

De Presbytero non baptizato.

1. Ordinis characterem non imprimi non baptizato.

Cum, ut supra dictum est, Baptismus sit ianua & fundamentum omnium Sacramentorum, & ante susceptionem baptismi non suscipiatur aliud Sacramentum, *c. 3. h. t.* satis inde colligitur, quid statucendum sit de Presbyteris non baptizatis, nempe tales non suscipere Ordinis characterem, ac proinde baptizandos, & tum demum ordinandos, *c. 1. & c. 3. h. t.*

Quod si tamen quis non baptizatus crediderit probabiliter se baptizatum, fidemque Catholicam amplexus, in ea usque ad extremam vitae diem perseveraverit, omisso baptismi ei non nocebit, quia, ut D. August. ait, Baptismus invisibiliter ministratur, quem non contemptus religionis, sed terminus necessitatis excludit, *c. 2. h. t.*

TITULUS LXIV.

De custodia Eucharistiae, Chrismatis, & aliorum Sacramentorum.

1. Eucharistiam in Ecclesijs parochialibus ad servanda.
2. In pixide argentea velburnea.
3. Non in Capellis vel alijs Ecclesijs non parochialibus.
4. Quo modo & quando deferenda ad egrotos.

Cum Baptismus, in quo Chrismate utimur, omnibus ad salutem sit necessarius; Eucharistia vero ideo instituta, ut nobis sit cibus caelestis & viaticum, ne in ipsa via deficiamus, & in certamine succumbamus, ut in omni casu necessitatis haberi possit copia

Eucharistiæ, Chrismatis & aliorum Sacramentorum: rectè hic subijcitur de custodia Eucharistiæ & Chrismatis. * 1. Varijsque Concilijs ac Canonibus cautum fuit, ut in omnibus Ecclesijs Parochialibus pro infirmis Eucharistia semper parata habeatur, diligenter & mundè in loco conspicuo honorifice ac decenter exornato, juxta facultates Ecclesiæ cujusque, sub clavibus (penes Parochum vel Capellanum custodiendis) conservetur, cum Chrismate, ne temeraria alicujus manus ad aliqua horribilia & nefaria exercenda extendi queat: & contra facientes, si nimirum vel incautiùs custodierint, per tres menses ab officio suspenduntur, vel graviori subiaceat ultioni, si per eorum incuriam aliquid nefandum contigerit, *cap. 1. h. tit. Conc. Trid. Sess. 13. c. 6. in Decreto de observando sacra Eucharistia Sacramento.*

2. In tabernaculo seu loco, quo deponitur & custoditur Eucharistia, oportet esse pixides duas, in quarum altera conservetur, altera deferatur ad infirmos, easque argenteas vel eburneas, non ligneas, ob periculum fractionis; nec lapideas, ob humiditatem & ponderositatem: atque ita observat ubique praxis, Zerola *p. 1. V. Eucharistia ad 1.* Quæ quidem pixides seu vasa non nisi super altari viatico vel ad minus super corporali poni debent. Videndumque, ut saltem singulis octo diebus Eucharistia renovetur etiam tempore interdicti, & in Ecclesia specialiter interdicta, *per c. Permittimus inf. De sent. excommunicat. Zerola d. loco vers. Ad tertium, Piasec. 2. p. cap. 3. art. 3. n. 25.*

3. Cæterum in Capellis vel alijs Ecclesijs non Parochialibus sacra Eucharistia retineri non potest, nec quidem de licentia Episcopi, sed ex auctoritate & concessione Papæ dumtaxat, prout Sacram Congregat respondisse refert Piasec. *d. c. 3. art. 5. n. 7.* Sed & Conc. Trid. Sess. 33. c. 10. vetat, ne sacrosanctum hoc Sacramentum intra chorum vel septa monasterij Monialium conservetur: quanquam possit ex causa, ut in die aliquo festo, cum licentia Prælati illic exponi ad devotionem Monialium, *manuel Sa. in V. Eucharistia §. 35.*

4. Deferi autem debet in decenti habitu, & non nisi cum lumine, à Capellano vel Parocho, stola & superpellicco induto, & sonante campana: teneturque populus in elevatione ejusdem & delatione ad infirmos se reverenter inclinare;

& transgressores graviter sunt puniendi, *c. Sana 10. De celebrat. Missarum.* Non esse verò deferendum per plateam, in qua Judæi habitant, respondisse Sacram Congregat. tradit Piasec. *d. c. 3. art. 3. n. 25.* Ut neque ad infirmos deferendum est, qui fortè ob tussim vel aliud aliquod impedimentum commuicare nequeunt, nisi ut adorent tantum, ut ex declaratione ejusdem Congregationis tradit Zerola *d. loco §. 5.*

Denique præcipiunt quoque Canones, ut cætera vasa ministerii Ecclesiastici & vestimenta ministrorum munda & nitida conserventur: & ut suppellectilia vel propria Clericorum vel aliena in Ecclesijs non admittantur, nisi necessitas urgeat, propter hostiles incursum vel repentinum incendium, vel quid simile, *c. 2. h. tit.*

TITULUS XLV

De Reliquijs & veneratione Sanctorum.

1. Quæ dicantur Reliquijs Sanctorum.
2. Vendi non possunt, nec passim ostendi.
3. Quando publicè venerari eas liceat.
4. Venerari aliquem pro Sancto publicè non licet sine licentia Papæ.

1. **R**eliquiæ quoque Sanctorum diligenter in Ecclesijs ad servandæ sunt, sicut Eucharistia & Chrisma, cum nullū Altare erigi possit in quo non sit aliquid reliquiarum Sancti alicujus conditum, *can. Placuit 26. de consec. dist. 1.* Nominè Reliquiarum intelliguntur hic, juxta Azor. *1. p. inst. moral. lib. 9. c. 8.* Sanctorum corpora ac corporum quælibet partes, capilli, ossa, carnes, dentes, cineres, pulveres; vestes, & alia quibus usi sunt, dum in terris versarentur: item panni & vela, quæ eorum ossibus vel corporibus admota fuerint, vel quæ ipsos tetigerint, aut pertinuerint ad eosdem.

2. Reliquiæ autem Sanctorum antiquæ exponi venales prohibentur: nec passim etiam ostendi debent, & quidem extra capsam nullatenus, ne faciliè populus circa illa decipiatur. * 3. Non licet quoque de novo inventas publicè venerari.

merari, nisi prius auctoritate summi Pontificis fuerint approbatæ, c. 2, h. t. antiquas vero licet etiam absque nova Rom. Pont. auctoritate. Similiter reliquæ alicuius, qui jam pridem fuerit in Sanctorum numerum adscriptis, inventæ de novo recipi quidem & coli possunt, etiam publicè, sed non nisi recognoscente & approbante Episcopo, iuxta Conc. Trid. Sess. 25. Decretis de invocat. veneration. & reliquis Sanctorum, quod hæc in parte videtur mortificasse d. 6, h. t.

4. Pari modo non licet aliquem pro Sancto publicè venerari absque licentia & auctoritate Rom. Pont. etiam si miraculis clarus sit, c. 1, h. t. quia quandoque etiam per pravos homines fiunt miracula, Abbas *ibid.* & can. Teneamus 36, l. 9, l. 1. Sic enim teste Zyp. h. tit. in princ. Tacitus lib. 4. historiar. refert duo non facta miracula à Vespasiano patrata, nempe eius atria & agro conversam fuisse ad usum manuum, & cæco re-luxisse diem. Pluraque alia videre licet apud Tholosan. Syntag. juris univ. lib. 48. c. 15, n. 12, & lib. 34. c. 16, n. 6. & c. 17, n. 2.

Dixi publicè, quia potest quis privatim fundere preces ad eum, quem credit sanctum, arg. d. c. 2, h. t. in v. publicè, à contr. v. Qui vero iustum dicit iniustum, aut sanctum non sanctum aut sanctum, abominabilis est apud Deum, can. Si quis dixerit 37. xi. q. 3. & Christum violat, can. Si quis *ibid.*

Post eundem mandat Synodus Trid. Episcopis & Parochis, cæterisque docendi munus curamque sustinentibus, ut diligenter instruant populum de Sanctorum intercessione, reliquiarum honore, & legitimo imaginum usu Conc. Trid. d. Sess. 25. ubi plenius vide.

TITULUS XLVI.

De observatione Jejuniorum.

1. Qui jejunare tenentur.

2. Consistit observatio jejunii in abstinentia à cibis vestitis.

3. In abstinentia à pluribus refectioibus.

4. Licita tamen collatiuncula est.

5. Item consistit in certa refectiois hora.

AD devotionem & propter venerationem Sanctorum, de qua proximè diximus, indicta ab Ecclesia sunt jejunia: de quorum observatione hoc Tit. agitur. * 1. Sunt autem hujusmodi jejunia ab omnibus, cujuscumque perfectionis aut dignitatis existant, qui ad annum ætatis vigesimum primum pervenerint, nec sexagesimum exceßerint, nisi iusta aliqua causa excusentur, diligenter observanda, c. 1. & 2 h. t. idque sub reatu peccati mortalis, iuxta communem, ut probatur ex can. 63. Apostolorum, ubi violatores jejunii, si Clerici sint, iubentur de ponti; si laici, excommunicari. Ratio hujus obligationis quoad omnes est, quod omnes, saltem ut plurimum, cogant castigatione carnis, ut spiritui suble; Aristoteli-ne pro peccatis, & aptitudine mentis ad adorandam: ad hæc autem instituta & præcepta sunt jejunia.

Observatio verò jejunii, prout ab Ecclesia percipitur: in tribus potissimum consistit. * 2. Primo in abstinentia à cibis certi generis, veluti à carnibus: item ab ovis & lacticiis, & cæteris, quæ à carnibus originem trahunt, in Quadragesima, can. Denique distinguit. 4. Dico, in Quadragesima; quia extra eam jus commune ova & lacticia permittit. Cæterum quia pro varietate locorum quoad ova & lacticia varia est consuetudo, ideo generatim dicendum, nihilis cibis abstinentum esse, quorum ulum consuetudo non permittit.

3. Secundo, consistit in abstinentia à pluribus refectioibus; ita ut intra diem naturalem non nisi semel corpus cibo reficiatur. Dico, cibo; quia Ecclesia non prohibet crebriorem sumptionem potus tempore jejunii; ea ratione, quia potus magis ordinatur ad cibi per corpus distributionem & sicuti sedandam, quam ad alendum corpus: & si alar interdum, id per accidens est, nec tantum alit quantum cibus. Hinc licet excedens in potu peccet contra temperantiam, non tamen solvit jejunium.

4. Sed dubitatur de vespertina collatiuncula, sitne licita, non modo, ne potus noceat, & somni conciliandi causa, ut olim, sed & alendi causa.

ccc 3

causâ & absque potu. Et dicendum, licitam esse ex consuetudine, quæ in jejunijs magnam vim obtinet. Huius autem quantitas est, quam pro diversitate locorum & personarum consuetudo recepta tenet: nec enim eadem omnibus ob regionum & personarum diversitatem præscribi potest. Non licet tamen hanc collationem culam sumere mane aut meridie, cætera in vespere dilata, nisi subsit aliqua iusta causa: v. g. si iter aliquod sit insuperandum, negotium peragendum, aut debilitas moram non patiatur.

5. Tertio denique consistit observatio jejunii in certa refectiois hora, quæ hodie ex consuetudine passim recepta est circa meridiem: non quidem quasi tunc necesse sit cibum sumere, cum postquam, & quidem cum majori merito abstinere toto die; sed quia non liceat ante illam horam notabili tempore cibum sumere. Quamquam probabilius sit, talem anticipationem, seposito contemptu, tantum veniale esse peccatum, *juxta* Innoc. Joann. Andr. Ancharan in c. 1. h. t. quia non violatur substantia jejunii, quæ consistit dumtaxat in abstinentia ciborum vevitorum & secundæ refectiois, sed solum circumstantia quædam accidentalis, quæ manente substantia jejunii, variari potest, & successu temporis magnam varietatem in Ecclesia habuit. Vide Covar. lib. 4. Var. resol. c. 20. ubi doctissime de jejuniarum quæ Ecclesia Catholica Christianis indixit, ordinatione & origine tractat.

TITULUS XLVII.

De purificatione post partum.

1. Lege Moysaica mulier post partum purificationem debuit.
2. Hodie id consilium est, non præceptum.

Quemadmodum jejunia ob devotionem & venerationem Sanctorum inducta fuerunt; ita & purificatio post partum inducta fuit ob reverentiam Ecclesiarum, * 1. Et quidem lege Moysaica mulier post partum

immunda habebatur; ideoque si masculum enixa esset, arebatur à templo triginta tribus diebus, si puellam, sexaginta sex, *Levit. 12. can. 1. Dist. 5.*

2. Cæterum lex illa Moysaica, quippe ceremonialis, per mortem Christi sive legem Evangelij abrogata fuit: & ideo hodie statim à partu mulier ætura gratias ingredi Ecclesiam potest, si voluerit; ac pœna, quam in partu patitur, vertatur illi in culpam, quasi in partu peccaret, *c. unico h. t. can. Si mulier Dist. 5.* Si tamen ex veneratione voluerit aliquid abstinere ab Ecclesia, devotio ejus non est improbanda, *d. e. unico.* Bonarum quippe mentium est, ibi culpas suas agnoscere, ubi culpa non est, quia sæpè sine culpa agitur, quod venit ex culpa, ut ait D. Augustinus. Unde etiam cum elurimus, sine culpa comedimus, quia ex culpa primi hominis factum est, ut iuriremus, *can. ult. d. Dist. 5.*

TITULUS XLVIII.

De Ecclesijs ædificandis vel reparandis.

§. I. De ædificandis Ecclesijs.

1. Ecclesia nomine quid hic veniat.
2. In Oratorijs præsentia Missam celebrare non licet.
3. Ecclesia de novo ædigi non debent sine auctoritate Pont. vel Episc.
4. Et nisi eis dos competens adferretur.
5. Ecclesia nova ædificatione noceri non debet vicinis ædibus.
6. Ne præjudicium inferri antiquæ Ecclesie.
7. Leprosi permittitur Ecclesiam propriam habere.
8. Item Episcopo Ecclesiam novam congruè ex rebus Ecclesie sue.
9. Episcopatus de novo institui possunt.

Præcedentibus Titulis actum est de Ecclesiarum sive templorum consecratione, earumque & Sanctorum veneratione: non

non abs re fuerit, si aliquid etiam dicamus de ædificandis & reparandis Ecclesijs. Nam & hæc cura ad Clericorum officium refertur, si vel loca quædam careant Ecclesijs de novo ædificandis, vel si eæ corruant, ut reparari debeant.

1. Ecclesiæ nomen Græcum est, & generale, significans quamlibet congregationem & conventum: itæm collectionem Christi fidelium, eamque unam sub uno capite, Catholicam seu universalem. Sumitur verò hic Ecclesia materialiter pro æde publica, divino cultui exercendo ac præcipue sacrificio Missæ auctoritate Episcopi deputata: vocaturque etiam Templum & Basilica, id est domus Regia, Weymsh. in *Analysi* 6. *Ad audientiam* 3. h. 1. n. 1. & 2. Nam sicuti non alij, quàm Deo sacriati Sacerdotes, possuat Missas cantare, sacrificium super altare offerre: sic nec in alijs, quam divino cultui mancipatis locis Missas cantare aut sacrificia offerre licet; nisi quis super hoc speciali privilegio munitus sit, aut summa coegerit necessitas, *can. Sicut de consecrat. Distinct. 1.* veluti si Ecclesia sit combusta: quo casu, donec ea restitueretur, in Capellis cum tabula consecrata celebrare interdum permittitur, *can. Concedimus ord. Distinct. 1.*

2. Hinc licet permissum cuilibet sit domi suæ habere oratorium, orationis causa, *can. Vnicuique 33. end. Distinct. dummodo in eo campana publicè exposita non pulsetur, c. Patentibus 10. inf. De privilegijs: non tamen ad sacrificium Missæ prælegendum; nisi sit oratorium ad divinum tantummodo cultum d. d. catur, & ab Ordinario designatum, ab eod. inque visitetur. Conc. Trid. Sess. 22. in Decreto De observandis & observandis in celebratione Missæ §. Neminem.* Alias si quis in Oratorijs, intra privatos patietes constitutis, absque consensu Episcopi celebrare præsumpserit, deponendus erit, *can. Clericos & similibus d. Distinct. 11.*

3. Nemini autem liberum est Ecclesiam de novo ædificare; in locis quidem exemptis citra auctoritatem Papæ, *can. Auctoritate de privilegijs in 6. in locis vero Episcopo seu Ordinarij jurisdictioni subjectis absque auctoritate ipsius Episcopi, qui in loco existendæ Ecclesiæ vel per se vel per alium, crucem figat, atrium publicè designet, lapidemque primarium ponat: ab eo, qui ædificare intendit, prius consti-*

tuta dote pro luminaribus & ministris Ecclesiæ atque oneribus Episcopalibus persolvendis, *can. Nemo Ecclesiam d. Distinct. 1. Novel. 67. Vi nullus adificet &c. Tholosan. Partit. juris Can. lib. 1. tit. 4. cap. 5.* Quamvis sufficiat, si post constructam Ecclesiam etiam tacite consentiat Episcopus. Quod si Episcopus sine iusta causa consentire nolis, aut primarium lapidem ponere vel positionem ejus alteri delegare, compellendus erit auctoritate Superioris, *c. Nullus 17 sup. De jure patronatus, Pias. 1. p. cap. 2. art. 4. in princ.* Si præter consensum Episcopi, quis Ecclesiam construxerit, nec alteri noceat, destrui quidem illa non debet, sed iacturam patietur juris patrono debiri, Ecclesiæque cum dote sua juribus Episcopalibus applicabitur.

4. Unicuique verò Ecclesiæ pro dote attribui debet mansus unus, liber ab omni servitute & onere temporali, id est prædium, quod sufficiat duobus bobus in anno ad laborandum, *c. 1. junctis Glos sup. De censib. Sin omnia dote Ecclesia extracta sit, nihilominus qui extruxit dotis nomine rectè convenitur, c. Cum factis 8. sup. De consecrat. Ecclesiæ. aut in subsidium ad Episcopum consecratorem recurritur, arg. cap. 2. sup. De præbendis, Pias. d. locum. 3.*

5. Prospicere etiam oportet Episcopum diligenter, ut quisquis d. siderat ædificare Ecclesiam, id faciat pietatis intuitu, non quæstus cupiditate, *can. Si quis basilicam d. Distinct. 1.* Se ne vicinis ædibus noceatur, puta luminibus earum officiendo, aut non legitimum spatium relinquendo: nam licet religionis favor sit summus, tamen ad justitiæ romanæ revocari debet, ideoque novi operis nuntiatione facta ex vicinis ædibus sive jure sive injuria id quod extractum fuerit, diruendum est, *c. 1. & 2. inf. De novi operis nuntiat.*

6. Viderendum etiam, ne ædificetur de novo Ecclesia, etiam Parochialis, in præjudicium antiquæ, *can. Quicumque 4. 4. xvi. q. 1. nisi forte ex iusta causa, juxta arbitrium Episcopi. veluti si Ecclesia parochialis ita creverit, ut una omnibus non sufficiat, vel ob nimiam distantiam aliquorum parochianorum qui sine mag. o. incommodo & difficultate Ecclesiam audire non possint, c. Ad audientiam 3. h. 1. aut si tam frequens sit populus, ut pluribus egeat orato-*

oratorij & pastoribus, *cap. ult. h. t.* tum enim auctoritate Episcopi nova Ecclesia extrui potest etiam invito Reſtore: imò & portio competens ex proventibus Ecclesiæ antiquæ, si ea abunde arbitrio ejusdem Episcopi assignari novæ, *d. e. cap. Ad audientiam versic. quia igitur.* Conc. Trid. *Sess. 2. cap. 4. De reformat.* non obstante juramento, quod Episcopus antiquæ Ecclesiæ præstiterit de rebus ejus non alienandis, *d. e. ult.* si utique non adsit modus dotandi aliunde, & id fiat sine præjudicio possidentis, ut declaravit Sacra Congregatio, teste Piaſec. *d. loco num. 2.* Vide Riccium *Decis. 554.* Imò si necessitas fuerit, potest Episcopus compellere populum ad subministranda novo Parocho ea, quæ sufficienter ad ejus sustentationem, Concil. Trid. *d. e. 4.* Ubi etiam statuit, quod Episcopus in hujusmodi procedere possit tanquam Sedis Apostolicæ delegatus. Hoc tamen casu antiqua Ecclesia acquirit ipsa patronatus in novam, & ejus matrix dicitur *d. cap. Ad audientiam*, eique à nova honor exhibendus est: pars verò populi, quæ novæ Ecclesiæ supponitur, à jure prioris absolvitur, *can. Præcipimus xvi. q. 1.* Cæterum congruenter jam d. de Ecclesijs novis edificandis statuit Concil. Trid. *Sess. 25. cap. 3. De Regularib.* ne de cætero ulla Monasteria ac domus tam virorum, quam mulierum, & mendicantium, sine Episcopi, in cujus diocesi erigenda sunt, prius obtenta licentia erigantur, quæ de re vide Zyp. *De iure vot. novo lib. 3. Tit. De Regularib. n. 35.* ubi etiam notat Carolum V. anno 1520. 29. *Ordin. edixisse*, ne in Brabantia novæ Ecclesiæ aut Capellæ edificentur, sub præiædificatori infligenda & demolitionis, *juxta c. 1. inf. De operis nuntiat.* quodque, uti non oportet novos Ordines sine Pontificis auctoritate institui, ita Confraternitates & Collegia censentur illicita, quæ non sunt à Superioribus approbata, ex Charonda *lib. 12. Resp. 64.*

Leprosi verò sub communi vita simul congregari permitti debet propriam habere Ecclesiam cum comiterio & presbytero, sine præjudicio tamen antiquarum parochiarum, *c. 2. h. t. §. 8.* Episcopo quoque pro sepultura propria Ecclesiam edificare aut Monasterium construere, atque ex rebus Ecclesiæ, cui præſidet, dotare licet, hoc tamen discrimine, ut, si Monasterium construat, non nisi quinquage-

simam partem, si verò aliam Ecclesiam, non monasticis formandam regulis, sed ob aliam causam, non nisi centesimam partem census Ecclesiæ, cui præſidet, conferre debeat, *c. pen. sup. De donationibus.*

Porro obtinuit consuetudo ab antiquo recepta, ut versus orientem Ecclesiæ edificentur; de qua consuetudine testatur Clemens *lib. 2. Apostolic. Constitut. cap. 61.* Piaſec. *d. loco num. 3.*

Quæque de novis parochialibus Ecclesijs extruendis ex necessitate & gravi causa, etiam absque Reſtoris consensu, jam diximus obtinent quoque in Episcopatibus, ex simili necessitate & gravi causa de novo instituendis, *arg. c. Sicut univ. inf. De excessib. Prælator. & ex Bernardo Epist. 131.* docet Zyp. *h. t. n. 14.* subjungens, summo Reipubl. ac Religionis bono, ad instantiam Regis Philippi II. Pium IV. Pont. 4. Idus Maij 1559. crevisse novos Episcopatus in Belgio, & eorum districtus in dioceses erigendas separasse ab Episcopatibus, Leodiensib., Ultrajectensib., & Cameracensib., alijsque, erectis Sedibus Episcopalibus Cameracensib. & Ultrajectensib., ac Collegiata Ecclesia Mechliniensib., in Archiepiscopales. Addeus Archiepiscopum Mechliniensem, licet Belgij Primas non sit, tamen inter cæteros esse primum, & in cæteris Rudolphi Imp. Mechliniensib. Cameracensem cessisse, vindicias ei addicente Serenissimo Principe nostro Alberto.

§. II. De reparandis Ecclesijs,

1. Ecclesia habet tacitam hypothecam in bonis suis, qui damnum intulit.
2. Tenentur ad reparationem alii ex consuetudine, alii ex conventionibus.
3. Hiis cessantibus, ex fabrica reparari Ecclesia debent.

1. **A**D Ecclesiarum reparationem tenentur in primis, quicumque sua culpa damnum intulerint, tam Jure divino & naturali, quam positivo, sive civili sive Canonico: adeo ut Ecclesia, ex æquitate juris Canonici, in bonis eorum tacitam habeat hypothecam, & quidem potiorem tacita hypotheca mulieris, quam ea habet pro dote in bonis mariti, atque etiam hæc. Sic & Prælati vel Magistratus.

ex cuius negligentia damnum accedit, tenetur.
2. Secundo, tenentur illi, ad quos consuetudo legitime introducta (nisi laici sint) hoc onus transfudit: cuius probatio, cum in facto consistat, alleganti incumbit: qua de re vide Zyp. h. t. n. 12.

Tertio tenentur, quibus ex specialibus locorum statutis & conventionibus huiusmodi reparatio incumbit: qualia statuta & conventiones particulares plurimae sunt in his regionibus.

Quarto, cessantibus statutis & consuetudine, reparatio Ecclesiae fieri debet ex ea portione, quae à jure vel consuetudine ad fabricam deputata est. Quod si vero vel nulla sit à jure aut consuetudine assignata portio huiusmodi, vel ea non sufficiat ad reparationem, interpellandus est Praelatus, qui decimas percipit, quia non est ferendus, qui lucrum amplectitur, & onus ei annexum contemnit. Et si vero decimae Feudales in manu laica jam ante Concil. Lateran. existentes, sint immunes ab onere reparandarum Ecclesiarum & alendorum Parochiarum, quasi Feudi propriam naturam habeant, prout declarat Decisio Hollandica 16 non tamen illae, quae dominum aliquem Ecclesiasticum agnoscunt, prout tradit Zyp. *De feudis* n. 3, ubi refert sententiam ea de re in Concilio Brabantiae latam. Quamquam secus videatur, si Ecclesiasticus decimas percipiat, quae non per se reversae sint ad Ecclesiam, sed in consequentiam bonorum laicorum, quae possidet, quorum aut sunt pars, aut ab eis dependent, & quorum proinde naturam sortiuntur & accessorie sequuntur, ut post Molin. notat. Zyp. h. t. n. 13.

Quinto, praedictis non sufficientibus, Episcopus, Canonici, ceterique Clerici omnes in eadem Ecclesia beneficiati, pro rata suorum beneficiorum & fructuum, conferre debent, de dicto eo, quod ad victum & vestitum decemum est necessarium, c. 1. 6, De his 4. hoc. tit. can. Si Monachus xv. q. 2. can. Decernimus x. q. 2. Capella Tholosan. Decis. 499. facit. l. Si quis à liberis §. de alimentis D. de alondu liberis. Sic enim nec privata debita aliter solvere tenetur Clericus quam ne egeat; ideoque nec cedit foro, nec incarcerationi, c. Odoardus sup. De solutionib.

Sexto, si ne ista quidem sufficiant eundem est ad populum, qui ibi Sacramenta percipit, nulla habita differentia inter nobiles & ignobiles, etiamsi commode Ecclesiae renuntiare vel-

lent: nec enim est in potestate parochiano- rum, cui Ecclesiae subsint & ubi Sacramenta percipiant ac divinis intersint, cap. 2. sup. De Parochiis.

Septimo, praedictis adhuc non sufficientibus, potest episcopus fructus ac proventus Capellarum, sub ipsa Ecclesia existentium, ad eius refectionem deputare Capellanis, unde honestè vivant, reservata congrua & competentis portione. Vide Conc. Trid. Sess. 1. cap. 7 & declarat. Congregationis Conc. quam refert Zerola p. 1. v. Visitatio dub. 9. incip. Si populus nolit.

Potest etiam eo casu Episcopus, quae pro male partis incertis accipit à testatore aliquo, in reparationem Ecclesiae convertere. Eodemque modo potest concubinos condemnare ad aliquam summam pro reparatione Ecclesiae. Videatur Conc. Trid. Sess. 25. c. 14. Weym. in *Analysi* a. Ad audientiam num. 21. & seqq. Haec omnia verò latius deducit & probat Pet. Pechius *Tract. de reparandis Ecclesiis*, ubi alias quaestiones movet & discutit.

TITULUS XLIX.

De immunitate Ecclesiarum, coemeterii, & rerum ad eas pertinentium.

1. Immunitas alia est Personarum, alia Locorum, alia Bonorum.
2. Personalis immunitas in quibus consistat.
3. In quibus consistat exemptio localis.
4. 5. Confugientes ad Ecclesiam quatenus iura azyli gaudeant.

Post tractatum de Ecclesiis, qua edificandis qua reparandis, sequitur recto ordine de immunitate tam ipsarum Ecclesiarum, quam coemeteriorum, & aliarum rerum ad eas spectantium, praesertim cum illa saepe à laicis, tanquam Ecclesiasticis plurimum infensa, violetur: cuius proinde tuitio vel maxime ad officium Clericorum spectat.

Immunitas in genere nihil est aliud, quam vacatio seu libertas vel exemptio à muneribus publicis qui alioqui sunt communia, ut colligitur ex *c. 1. h. t. in 6. Tit. D. De vacatione & excusatione numerum & Tit. D. De iure immunitatis*: nam munus, præter donum, nunc onus, nunc officium, siue dignitatem vel honorem significat, *1. Munus s. tribus modis D. De verb. signif.*

1. Diuidi potest Immunitas vel ex parte subjectorum, quibus competit, sicque triplex statui potest, alia Personarum Ecclesiasticarum, alia Locorum sacrorum, alia denique Bonorum; quamvis hæc ultima ad duas priores reuocari possit: vel ex parte munerum seu onerum, à quibus est exemptio; & idè, ut Mueram civilium alia sunt Personalia, alia Patrimonialia, alia Mixta de quibus, quæ sint & quid sint vide *l. 1. s. fin. D. De muner. & honoribus*: ita & Immunitas alia est à Personalibus muneribus, alia à Patrimonialibus, alia à Mixtis,

2. Personalis immunitas in primis consistit in privilegio Canonis. *Si quis suadente diabolo xvii. q. 4.* nam violentas manus iniiciens in Clericum, excommunicatur. Secundò, in privilegio fori, de quo *lib. 2. Tit. de foro compet.* Tertio, in exemptione ab omnibus oneribus personalibus, seu quæ animi provisione & corporali labore absolvuntur, *l. fin. D. de muner. etiam si honesta sint, & non torrida, ut sunt tutela, cura, legationes, murorum defensio, & similia, can. Generaliter xvi. q. 1.* Excepta tamen cura miserabilium personarum, ut viduarum & pupillorum, ac murorum defensione necessaria, *c. Peruenit 2. h. t. can. Peruenit. Distinct. 86.* Non tenentur item ire ad bellum, ut pugnent, etiam instante necessitate. *Abbas in d. c. Peruenit h. t. Piasec. 2. p. c. 4. art. 8. n. 4.* Quarto, in omnimoda exemptione ab obligatione legum civilium, pro solis laicis, vel de materia Ecclesiastica aut bonis Ecclesiarum aut personis Ecclesiasticis, conditarum, quia hæc omnia à jurisdictione laicorum exempta sunt. Legibus verò Principum secularium, abstrahendo à Clericis & laicis, latis de materia temporali omnibus communi, ad Reipub. bonam pacificamque gubernationem (quales sunt, quibus pretia rebus venalibus imponuntur, usus armorum prohibetur, vel asportatio frumenti interdicitur, &

similes, quæ possunt æquè seruari ab omnibus sine indecentia vel iniquo gravamine) adstringuntur quidem quoad vim directivam, ex æquitate, & jure naturali exigente, ut cum sint cives ac membra Reipub. politicæ, conformiter se reliquo corpori, ad pacem & gubernationem eius conservandam; quo ad vim verò coadiuvam non aliter, quam quatenus ab Ecclesia confirmata sunt, & ratae habentur. Et idè si contraverint, nequeunt à Jure seculari puniri. Similiter consistit hæc immunitas in exemptione ab oneribus patrimonialibus, quæ imponuntur ratione rerum, quas quis possidet: cuiusmodi sunt tributa, vectigalia, tallia seu collectæ, *c. Non minus 4. c. Adversus 7. h. t.* nisi evidens urgeat necessitas, vel magna Reipubl. utilitas agatur, cui succurrendæ vel procurandæ laicorum facultates non sufficient, *de c. Peruenit, Non minus, &c. Adversus, Gutierrez: Quæst. civil. lib. 1. c. 3.* ubi latè disputat, quando & quatenus Clerici teneantur ad refectiones pontium, fontium publicorum, murorum & alia id generis contributionem.

3. Immunitas localis, Ecclesiis earumque cœmeteriis concessa, consistit primò, in eo, ac in ipsis frequententur emptiones, venditiones aut aliæ negotiationes & nundinæ, universitatum & societatum, quarumlibet concilia, conventiones & publica parlamenta, multò minus sæda & profana colloquia vel quæcumq; alia, quæ divinum possunt turbare officium, neve feriant litibus aut iudiciis secularibus, maxime criminalibus, quæ sanguinis poenam irrogant, agitando & exercendis, *c. 1. c. Cum Ecclesiis h. t. c. 2. v. Cassent eod. in 6. Al. ud dicendum de iis, quæ sunt voluntariæ jurisdictionis ut sunt manumissio, collatio Doctoratus, & similia. Secundo, ne domus quas vel inhabitant Clerici, vel à laicis conductæ, multò minus domus ipsarum Ecclesiarum, servant hospitibus recipiendis, *d. c. 1. h. t.* nisi fortè, antequàm cederent Ecclesiæ, eiusmodi oneribus fuerint obnoxia; aut Principis repentinus ad expeditionem aliquam id exigat adventus. Tertio, ne in iis recipiantur suppellestia privatorum; nisi etiam urgeat necessitas, *s. fin. sup. De custodia Eucharistia*: sic tamen, ut necessitate cessante res in pristina loca reportentur, *ut ibi dicitur.* Quarto, ne incauste tollatur seu muniantur, & in servitutum redigantur à laicis, *can. Sanctorum x. q. 1.**

Hofien.

Hofien. & alii in c. cum Ecclesia 6. h. t. Excepto tempore necessitatis. quo Episcopus id permittere potest, modò cessante necessitate incastellatio quoque cesset, Hofien. d. l. n. 6.

4. Quirò, in eo, quod reus cuiuscumque criminis, ad Ecclesiam confugiens, paucis casibus exceptis, inde si quidem liber sit homo, nullo modo inuitus extrahi ad mortem vel ad poenam possit: sin servus, non antè ad servitium inuitus redire compellatur, quam dominus de impunitate ejus juratò caverit Clericis, c. Inter alia 6. h. t. Sed nec ob res alienam ad Ecclesiam fugiens ad ea de re extrahi debet, l. ult. Cod. De his qui ad Eccles. confug. Gutierrez latè Quasi. civil. lib. 1. c. 1. post Covar. Par. resol. lib. 2. c. 20. n. 14. Ratio huius immunitatis est honor Ecclesie d. bitus, ne in minori sit honore, quam olim Ethnicorum ara & statua,

Hac porro immunitate gaudet omnia Ecclesia, auctoritate Episcopi erecta & divino cultui destinata, sive sit consecrata, sive non c. Ecclesia 9. h. t. sive in ea divina peracta fuerint, sive non; sive sit polluta seu interdicta, sive non, Abbas in d. c. Ecclesia.

Quin imò quadraginta passibus circum Ecclesiam maricem seu baptismalem, triginta vero, si Ecclesia minor sit, atque etiam palatio Episcopali extra Ecclesie circuitum sito, sacri Canonis hanc immunitatem concesserunt; adcoque ad Monasteria, Hospitalia, privata oratoria ac sacella, auctoritate Episcopi erecta, porregerunt, licet plurimum valeat circa hoc consuetudo, teste Panor. in d. c. Ecclesia.

5. Non tamen omnes indistinctè hac immunitate seu jure azyli, ut vocat textus Juris civilis, gaudent: nam in d. c. Inter alia excipitur publicus latro & nocturnus depopulator agrorum: & in c. 1. inf. De homicidio excipitur is, qui per industriam & per insidias occiderit proximum suum; non etiam is qui non proditorie, licet deliberato animo, occiderit. Insuper in c. fin. h. t. excipiuntur, qui spe immunitatis in ipsis Ecclesiis aut cœmeteriis delinquant, aliàs delictum non commissuri: cum in eo, in quo delinquit, puniri quis debeat. & frustra legis auxilium impleret, qui committit in legem. Vide Covar. d. loco n. 6. Gutierrez d. lib. 1. c. 2. & Constituit hac de re Gregorii XIV. incip. Cum alius nonnulli, quam refert Piafec. p. 2. c. 4. art. 1.

TITULUS II.

Ne Clerici vel Monachi
sæcularibus negotiis
se immisceant.

1. Quibus negotiis sæcularibus Clerici se immiscere vetentur.
2. Vetantur Canonibus Legibus civilibus aut Medicina operam dare.
3. Poena Clericorum negotiantium.
4. Ratio prohibitionis hujusmodi.

Non omnes verò Clerici vel Monachi gaudent ea immunitate, de qua proxime dictum est, à vectigalibus scilicet & tributis. sed ita demum, si se sæcularibus non immisceant atque involvant negotiis: id quod vel maximè Clericorum & Ecclesiasticorum quorumlibet officium exigit.

1. Vetantur itaque Clerici sacris initiati vel beneficiati, itemque Monachi immiscere se negotiis sæcularibus, v. g. lites prosequi, cap. 1. hoc t. ubi plerumque alia ejusmodi negotia enumerantur: laicis ministrare, ipsorum negotia gerendo vel procurando, cap. 2. h. t. procuraciones villarum aut jurisdictiones sæculares sub aliquibus Principibus exercere seu judiciis præesse, sub poena depositionis, aut graviori, si sit Religiosus, c. 4. h. t. iudicium sanguinis agitare, sub poena similiter depositionis ab officio & beneficio, cap. Clerici 5. cap. Sententiam 9. hoc t. aut lucri causâ negotiari, sub interminatione anathematis, cap. Secundum instituta 6. h. t. aut tabellionatus officium exercere, cap. Sicut 8. hoc t. ac generaliter, quæcumque avocant à contemplatione & spiritualis vitæ instituto, cui mancipati sunt. cap. Duo sunt XII. qu. 1. Nemo enim militans Deo sese sæcularibus implicet negotiis, inquit Apostolus 2. ad Timoth. 7. d. c. 1. & c. 4. hoc t. * 2. Adcò ut ne Legum quidem civilium aut Medicinæ studia, quantumvis per se honestissima ipsis promiscuè permittantur, c. Non magnopere 3. & c. ult. h. t. præsertim Religiosis ac

Ddd 2 Monach.

Monachis, atque aliis etiam presbyteris, dignitatem aliquam vel personatum habentibus, ut Theologiae Jurisque Pontificii studio, quod illorum proprium esse debet, pro laudabili munere sui functione, diligentius incumbere valeant.

3. Alias Clerici vel Monachi, qui hujusmodi negotiis secularibus sese immiscant, non modo non gaudent praedicta immunitate a vestigalibus & tributis, caeterisque privilegiis Clericalibus, sed aliis quoque poenis afficiuntur, c. *Sed nos procuratores* & alius h. t.

Caeterum Carolus V. referante Zyp. b. r. n. 2. Clericos negotiantes declaravit à nullo onere immunes fore, quod ob hujusmodi negotia pendunt laici, 2. Febr. 1528. Cui consonat c. *Quamquam* sup. De censibus & Clement. Praesentis eod. tit. Idque juxta privilegium Leoais X. ei concessum 2. Id. Junii. 1515. In concordatis vero Brabantiae §. Clerici multa, eodem teste, enarrantur, quae Clericis permittuntur vel inhihentur; sed agunt, inquit, maximè de privilegio fori.

Ratio horum omnium est, quia Clericos sacris Ordinibus initiatos, ac Monachos & Conversos. divino officio ac contemplationi & orationi mancipatos, convenit ab omni strepitu temporalium cessare, d. can. *Duo sunt* xii. q. 1. Nam qui mittit manum ad aratrum respiciens retrò, non est aptus regno Dei: nec fieri potest, ut profectus spiritualis non impediat per singulares occupationes, juxta illud, nescio cujus, *Numquam redi minus homo, quam cum inter homines sui.* Zyp. d. loco in princ. Addit negotiationes istas vix fieri absque peccato, ut notatur in c. *Naviganti* ult. inf. De usura, & in can. *Fornicari* distict. 88. Et i- deo licet laicis permittantur, non tamen nisi ad usum & necessitatem, cum nihil sit miserius quam propter nummum Deum contemnere. Porro quatenus & quousque liceat Clerico negotiari vel artificium exercere, vide Guiliel. Redoan. *De spoliis Eccles.* q. 8. à num. 33.

Finis Libri Tertii.

PARATITLA
SIVE
SUMMARIA
ET METHODICA EXPLICATIO
LIBRI QUARTI
DECRETALIVM

TITVLVS I.

De Sponsalibus & Matrimo-
nio.

§. I. Quid sint Sponsalia, & quotu-
plicia?

1. *Definitio & origo Sponsaliorum.*
  2. *Divisio in Sponsalia de futuro, & de presenti.*
  3. *Requisita ad Sponsalia de futuro.*
- SATIS superque dictum est libro tertio de rebus Clericorum ac Religiosorum, deque rebus, quae Ecclesiasticis ac laicis communes sunt. Exigit ordo, ut hoc quaer-